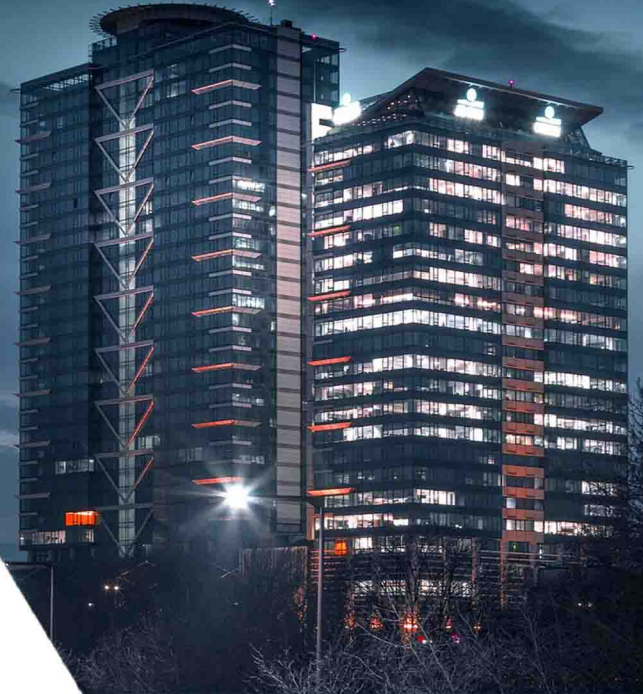

EUROPEAN CONFERENCE

Conference Proceedings

**XXXI International Science Conference
«Problems of training a modern specialist:
theory, history, practice»**

August 05-07, 2024

Sofia, Bulgaria

PROBLEMS OF TRAINING A MODERN SPECIALIST: THEORY, HISTORY, PRACTICE

Abstracts of XXXI International Scientific and Practical Conference

Sofia, Bulgaria
(August 05-07, 2024)

UDC 01.1

ISBN – 9-789-40375-497-0

The XXXI International Scientific and Practical Conference «Problems of training a modern specialist: theory, history, practice», August 05-07, 2024, Sofia, Bulgaria. 226 p.

Text Copyright © 2024 by the European Conference (<https://eu-conf.com/>).

Illustrations © 2024 by the European Conference.

Cover design: European Conference (<https://eu-conf.com/>).

© Cover art: European Conference (<https://eu-conf.com/>).

© All rights reserved.

No part of this publication may be reproduced, distributed, or transmitted, in any form or by any means, or stored in a data base or retrieval system, without the prior written permission of the publisher. The content and reliability of the articles are the responsibility of the authors. When using and borrowing materials reference to the publication is required. Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine and from neighboring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

The recommended citation for this publication is: Kyrylchuk A., Bezprozvana I., Liashenko S. Adaptability of the protein content in the grain of new varieties of winter rye in the conditions of the Forest-step and forests of Ukraine. Abstracts of XXXI International Scientific and Practical Conference. Sofia, Bulgaria. Pp. 9-11.

URL: <https://eu-conf.com/en/events/problems-of-training-a-modern-specialist-theory-history-practice/>

TABLE OF CONTENTS

AGRICULTURAL SCIENCES		
1.	Kyrylchuk A., Bezprozvana I., Liashenko S. ADAPTABILITY OF THE PROTEIN CONTENT IN THE GRAIN OF NEW VARIETIES OF WINTER RYE IN THE CONDITIONS OF THE FOREST-STEP AND FORESTS OF UKRAINE	9
ART HISTORY		
2.	Shchelkanova S. THE SIXTH SYMPHONY BY VALENTIN SILVESTROV: AN ONTO-SONOLOGICAL DIMENSION	12
ECONOMY		
3.	Радченко О.О. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	14
4.	Kerpatenko Y. FINANCIAL AND INSTITUTIONAL DETERMINANTS OF THE DEVELOPMENT OF THE MILITARY-INDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE	17
5.	Бойко О.В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	19
6.	Білокудря А.В. ВІД ПАТЕРНАЛІЗМУ ДО ІНВЕСТИЦІЙ У ЛЮДЕЙ: ІСТОРІЯ ТЕОРІЙ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ	21
7.	Дубчак М.А. ТЕОРІЇ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ	28
8.	Дякун А.М. ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ ТОРГІВЛІ	33
9.	Мех Г.В. БАНКІВСЬКІ РИЗИКИ ОБСЛУГОВУВАННЯ АВІАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ЗНИЖЕННЯ	36

10.	Орлов М.С. СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ ДОСТАТНОСТІ КАПІТАЛУ І ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВ ТА БАНКІВСЬКИХ ГРУП ЗА СТАНДАРТАМИ ЄС	38
11.	Стременовський Б.А. ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ПРЕВЕНТИВНОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ	43
12.	Фісуненко Н.О. ПРОБЛЕМИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ	46
13.	Чередніченко С.В. НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ З ПОЗИЦІЙ ТЕОРІЇ БІХЕВІОРИЗМУ	48
14.	Шнипко О.В. РОЛЬ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В ОБСЛУГОВУВАННІ ОБІГУ ВІЙСЬКОВИХ ОБЛІГАЦІЙ	51
GEOLOGY		
15.	Ішков В.В., Березняк О.О., Чечель П.О. ГЕОЛОГО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЯРОШІВСЬКОГО НАФТОВОГО РОДОВИЩА (УКРАЇНА)	55
16.	Ішков В.В., Дрешпак О.С., Пащенко П.С. ЗВ'ЯЗОК МІЖ ВМІСТАМИ АРСЕНУ ТА СІРКИ ЗАГАЛЬНОЇ У ВУГІЛЬНОМУ ПЛАСТІ С5 ШАХТИ "ПАВЛОГРАДСЬКА" (УКРАЇНА)	86
JURISPRUDENCE		
17.	Вереша Р.В. СУБ'ЄКТИВНИЙ ЕЛЕМЕНТ СТ. 111-2 КК УКРАЇНИ	118
18.	Джуга М.В. ПОНЯТТЯ, ЗНАЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВІСТЬ ЗДІЙСНЕННЯ САМОКОНТРОЛЮ ЗА НОТАРІАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ	124
19.	Макаров В.А. ДІЯЛЬНІСТЬ СУДОВИХ ОРГАНІВ ЗА КОДЕКСОМ 1743 РОКУ	127

20.	Малимон В.Г. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИ ПРОВЕДЕННІ СУДОВО- ТОВАРОЗНАВЧИХ ЕКСПЕРТИЗ ПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ	130
21.	Милостива Д.Ф., Бабченко А.В., Заковирко О.М. СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ	134
MANAGEMENT, MARKETING		
22.	Андрусів У.Я., Мажак Ю.М. ВПЛИВ ВІЙНИ НА РОЗВИТОК БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ	136
23.	Подвігін А.Д. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ	138
MEDICINE		
24.	Білецька Г.А. ВИКЛАДАННЯ СУДОВОЇ МЕДИЦИНИ СТУДЕНТАМ- ЮРИСТАМ В УМОВАХ ВІЙНИ	140
25.	Ризничук М.О. ОБМІН ВІТАМІНУ Д ЗА УМОВ ІДІОПАТИЧНОЇ НИЗЬКОРОСЛОСТІ У ДІТЕЙ	144
PEDAGOGY		
26.	Vachuk-Ponych N.V., Plashchuk T.O. WAYS TO IMPROVE THE QUALITY OF INDEPENDENT WORK OF MEDICAL STUDENTS	147
27.	Дем'яненко Н.М., Бойко А.М. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ ТЕХНОЛОГІЇ ОСВІТНЬОГО ТЬЮТОРИНГУ	151
28.	Жула Н.А. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СУБ'ЄКТІВ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ДО ФОРМУВАННЯ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ДІТЕЙ З АУТИЗМОМ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	158
29.	Захаріна Т.І. ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МЕТОДИЦІ ВИКЛАДАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗВО	161

30.	Мардаль В.Б. ФОРМИ ТА МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З УЧНІВСЬКОЮ МОЛОДДЮ	165
31.	Мартін А.М. РЕАЛІЗАЦІЯ НАСТУПНОСТІ У ФОРМУВАННІ ОСНОВ ПРИРОДОЗНАВСТВА В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ТА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	169
32.	Міщенко І.Ю., Бачинський В.В. ЗАСТОСУВАННЯ ІІІ У ВИЩІЙ ОСВІТІ: МОЖЛИВОСТІ, ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПЕРВИННА АДАПТАЦІЯ ДО АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	172
33.	Пальчикова О.О., Леміш Є.В. СИНТАКСИЧНИЙ АСПЕКТ У НАВЧАННІ ГРАМАТИКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	175
34.	Часніков В.І. ПРОБЛЕМА ПРИЙНЯТТЯ ОБҐРУНТОВАНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ОСНОВІ АКТУАЛЬНИХ ТА ДОСТОВІРНИХ ДАНИХ	179
PHILOLOGY		
35.	Bilan N.I. REVEALING PREDICATION DISSONANCE AS A WAY OF ESTABLISHING NON-AGENTIC LEADERSHIP STYLE	182
36.	Писаченко Д.Л. ОСОБЛИВОСТІ КОМПАРАТИВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ РОМАНІВ ТА ЇХ ЕКРАНІЗАЦІЙ	185
POLITICS		
37.	Цюрко Б.О. ПОЛІТИКА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	188
TECHNICAL SCIENCES		
38.	Yanchuk I. APPLICATION OF INTELLIGENT TECHNOLOGIES IN THE TASKS OF OPERATIONAL MANAGEMENT OF SEMICONDUCTOR SINGLE CRYSTAL PRODUCTION	190

39.	Lantrat O., Safronov M. ARCHITECTURE AND APPROACHES OF CLOUD COMPUTING	192
40.	Артамонов Є.Б., Чабан С.А., Нагорний Є.В. МЕТОДИ ТЕСТУВАННЯ АПАРАТНО-ПРОГРАМНОГО КОМПЛЕКСУ ПІДТРИМКИ РОБОТИ СИСТЕМИ ОПОВІЩЕННЯ ПРО НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ	194
41.	Багрянцев Д.Д. ОСВІТНІ ТЕХНОПАРКИ: УМОВИ СТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ	198
42.	Белоус І.Є. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ТИПІВ ЕЛЕКТРОПРИВОДУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ	201
43.	Пересунько І.І., Заболотний Д.В. ПІДВИЩЕННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ФОТОЕЛЕКТРИЧНИХ ЕЛЕКТРОСТАНЦІЇ З СИСТЕМОЮ СТЕЖЕННЯ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ МАШИННОГО ЗОРУ	203
44.	Прокопченко С.В. УНІФІКАЦІЯ ЯК МЕТОД СТАНДАРТИЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ ВІЙСЬКОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ	207
45.	Скочинський Б.Д. МЕТОДИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ЛОГІСТИКИ ЗАКУПІВЕЛЬ У ВОЄННИЙ І ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД	210
46.	Чупайленко О.А., Головатюк М.В., Колесник Ю.О. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАРМОНІЗАЦІЇ ТА ОДНОСТАЙНОСТІ МИТНИХ ПРОЦЕДУР У КРАЇНАХ З РІЗНИМ ДЕРЖАВНИМ УСТРОЄМ	215
TOURISM		
47.	Омельчак Г.В. ЗАГАЛЬНІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ПЕРСОНАЛУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В КОНТЕКСТІ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА	217

VETERINARIAN		
48.	Gutyj B., Martyshuk T., Vus U. THE EFFECT OF BUTASELMEVIT ON THE GLUTATHIONE LINK OF THE SYSTEM OF ANTIOXIDANT PROTECTION OF THE BODY OF COWS DURING THE DEVELOPMENT OF ENDOTOXICOSIS	220

ADAPTABILITY OF THE PROTEIN CONTENT IN THE GRAIN OF NEW VARIETIES OF WINTER RYE IN THE CONDITIONS OF THE FOREST-STEP AND FORESTS OF UKRAINE

Kyrylchuk Anzhela,

Candidate of agricultural sciences, Senior researcher of the Laboratory of Quality Indicators of Plant Varieties
Ukrainian Institute of Plant Variety Examination

Bezprozvana Iryna,

Researcher of the Laboratory of Quality Indicators of Plant Varieties
Ukrainian Institute of Plant Variety Examination

Liashenko Svitlana,

Researcher of the Laboratory of Quality Indicators of Plant Varieties Ukrainian
Institute of Plant Variety Examination

The culture of winter rye in Ukraine is the second most important crop after wheat [1]. Rye bread is high-calorie, contains complete proteins and vitamins, has a good taste and a pleasant smell [2]. Rye forms a crop by integrating its entire genetic complex, which is closely related to the internal physiological and biochemical changes laid down during the period of seed formation and maturation, being influenced by abiotic, biotic and anthropogenic factors [3]. It is believed that 45-50% of the yield and quality indicators are determined by the genetic characteristics of the cultivated varieties [4].

The study of acroecological plasticity and stability of such a quality indicator of culture as the protein content of grain is relevant for ensuring food security and economic independence of Ukraine [5].

During 2019-2021, on the experimental fields of branches of the Ukrainian Institute of Plant Varieties Examination (UIESR) in two soil and climatic zones: Forest-steppe (Sumy, Ternopil, Kharkiv, Khmelnytskyi and Chernivtsi branches); Polyssia (Zhytomyr, Zakarpattia, Ivano-Frankivsk, Rivne and Chernihiv branches) winter rye varieties and hybrids were studied, namely: 'KWS Tayo' (F1), 'KWS Motivator' (F1), 'KWS Propower' (F1), 'Alatyr', 'Laskave', 'Versha', 'Amei', included in the State Register of plant varieties suitable for distribution in Ukraine in 2020-2021, which are recommended for cultivation in the soil-climatic zones of the Forest Steppe and Polyssia.

According to the research results, the protein content in the grain of new varieties of winter rye ranged from 9.1–9.2% in the 'KWS Propower' hybrid to 10.2–10.5% in the 'Versha' variety, which according to the Classifier of Quality Indicators corresponded to low and the average value of the indicator [6]. Variability in terms of

"protein content" in both soil and climatic zones was found to be within $V = 5.3\text{--}6.7\%$ and is considered low.

According to the data obtained, on average, favorable environmental conditions for the formation of protein content in the grain of new varieties of winter rye occurred in the Forest Steppe zone in 2019 and 2021 ($I_j = -64.5$ and 65.1 , respectively), and in the Polissya zone in 2020 year ($I_j = -65.2$). Regarding research points, better environmental conditions were found during 2019–2021 research in the Sumy branch, where the index varied from $I_j = -63.0$ in 2019 to $I_j = -62.1$ in 2021.

The coefficient of variation (V) is an indication of the reliability of the mean. If $V < 10\%$, there is a small dispersion around the average value, if $10\% < V < 20\%$ – the average, and for $V > 20\%$ – the dispersion around the average is strong and the average is not a typical value of the variation series. According to the index of protein content in winter rye samples, the coefficient of variation was found with an average value of $V = 15.7$, varying from 14.8 to 16.7 . Thus, the protein content in winter rye seeds does not depend on climatic conditions, but on a complex of genetic, physical and physiological properties, in table.1.

Table 1. Adaptability parameters of new varieties of winter rye in terms of protein content in grain, 2019-2021.

Varieties	Protein content, %						V, %	HIP ₀₅	H _{om}	S _c	b _i	S _i ²
	2019	2020	2021	x _{lim}	x _{opt}	S \bar{x}						
'KWS Tayo'	9,3	9,1	9,2	7,0	12,4	9,2	15,8	0,9	1,2	5,2	-0,14	94,8
'KWS Motivator'	9,3	9,2	9,1	7,1	12,4	9,2	15,5	0,9	1,2	5,3	-0,14	95,1
'KWS Propower'	9,2	9,3	9,0	7,0	11,8	9,1	14,8	0,8	1,4	5,4	-0,14	93,4
'Alatyr'	10,2	10,2	10,1	7,5	14,0	10,2	16,7	1,0	0,9	5,4	-0,15	116,0
'Laskave'	11,1	10,0	10,1	7,8	13,9	10,4	16,6	1,0	1,0	5,8	-0,16	120,9
'Versha'	11,0	9,8	10,2	7,4	13,5	10,3	15,1	0,9	1,1	5,7	-0,16	118,9
'Amei'	11,0	9,6	10,0	7,6	13,8	10,2	15,2	0,9	1,1	5,6	-0,16	116,4
HIP ₀₅	1,0	0,5	0,6									
V, %	8,7	4,4	5,6									

According to the results of the calculation of the protein content in the grain of experimental samples of winter rye, it was established that the homeostatic value varied from 0.9 to 1.4 . High homeostaticity ($H_{om} = 1.4\text{--}1.2$) and average level of variation ($V = 14.8\text{--}15.8\%$) was found in hybrids 'KWS Tayo', 'KWS Motivator' and 'KWS Propower'. The lowest homeostatic index was characterized by the variety 'Alatyr' ($H_{om} = 0.9$), which had an average coefficient of variation ($V = 16.7\%$).

It can be concluded that the hybrid genotypes 'KWS Tayo', 'KWS Motivator' and 'KWS Propower' ($b_i = -0.14$; $S_i^2 = 93.4\text{--}95.1$) with an average grain protein content of 9.2% are highly plastic and less unstable, and genotypes 'Alatyr', 'Laskave', 'Versha' and 'Amei' ($b_i = -0.15\text{--}-0.16$; $S_i^2 = 116.0\text{--}120.9$) with protein content in grain, on average, 10.3% are highly plastic and more unstable due to this feature.

References:

1. Biliavska, L.H., & Biliavskiy, Yu.V. (2021). The current state of winter rye seed production in Ukraine. *Visnyk Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii* [Bulletin of the Poltava State Agrarian Academy], 2, 68–73. doi: 10.31210/visnyk2021.02.08 [in Ukrainian].
2. Hizetdinov, E.R., & Chukhlib, A.V. (2023). Statistical analysis of rye productivity in Ukraine. *SWorldJournal*, 2(16-02), 17-21. doi: 10.30888/2663-5712.2022-16-02-027 [in Ukrainian].
3. Bitá, C., & Gerats, T. (2013). Plant tolerance to high temperature in a changing environment: scientific fundamentals and production of heat stress-tolerant crops. *Frontiers in plant science*, 4, 273–283. doi: 10.3389/fpls.2013.00273
4. Lozinskyi, V.M., & Burdeniuk-Tarasevych, L.A. (2018). Vplyv hidrotermichnykh umov na formuvannya produktyvnoi kushchystosti T. Aestivum L. ozymoi za hibrydyzatsii riznykh ekotypiv [The influence of hydrothermal conditions on the formation of productive bushiness of T. Aestivum L. winter under hybridization of different ecotypes]. *Zbirnyk tez dopovidei Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Suchasni problemy vedennia silskoho hospodarstva ta pidhotovky fakhivtsiv ahrarnoho profilu» – Collection of abstracts of reports of the International Scientific and Practical Conference «Modern problems of agricultural management and training of agrarian specialists»*. (pp. 17-18). Bila Tserkva : BNAU. URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/10529/1/tezy_such_problem_ved_sg%20%281%29.pdf [in Ukrainian].
5. Kyrylchuk, A.M., Chukhlieb, S.L., Bezprozvana, I.V., Liashenko, S.O., & Kulyk, T.Ie. Yield and quality of new varieties of winter rye in the conditions of the Forest-Steppe and Polissia of Ukraine. *Tavriiskyi naukovyi visnyk. Silskohospodarski nauky* [Taurian Scientific Herald. Agricultural sciences], 136(1), 158–172. doi: 10.32782/2226-0099.2024.136.1.20 [in Ukrainian].
6. *Klasyfikator pokaznykiv yakosti botanichnykh taksoniv, sorty yakykh prokhodiat ekspertyzu na prydatnist do poshyrennia* [Classifier of quality indicators of botanical taxa, the varieties of which undergo examination for suitability for distribution]. (2019). Vinnytsia: TOV «TVORY» [in Ukrainian].

THE SIXTH SYMPHONY BY VALENTIN SILVESTROV: AN ONTO-SONOLOGICAL DIMENSION

Svitlana Shchelkanova

PhD in Art, senior lecturer at the Department of Interpretology and Music Analysis, Kharkiv I.P. Kotlyarevsky National University of Arts

The domain of symphonic music by Valentin Silvestrov represents a unique stylistic system within the space of contemporary musical culture. Its phenomenon, due to its exceptional nature in the context of late 20th-century compositional practice, has become a factor in the rethinking of the deep foundations of the symphony genre. The issue of the ontogenesis and integrity of Silvestrov's symphonic style is influenced by the significant evolution of his creative path, which spans over half a century, as well as by the uniqueness and distinctiveness of each of the composer's symphonic concepts, which have impacted the semantics and musical language. The Sixth Symphony belongs to the mature period of Silvestrov's work, a phase many researchers describe as a stylistic shift (a transition from avant-garde to post-avant-garde and soft style). However, many of the symphonies from this period are "infused" with the stylistic achievements of Silvestrov's avant-garde phase and establish a fluid, cohesive stylistic system.

The aim of this scholarly article is to identify the significant features of the poetics of Silvestrov's Sixth Symphony through a cognitive approach by understanding its specificity at the levels of musical language, compositional dramaturgy, and ultimately on an ontological level. The achievement of this goal is proposed through the study of the ontogenesis characteristics of Valentin Silvestrov's symphonism at the stage following his early symphonies, specifically by distinguishing both the stylistic constants and the changes that occurred in the semiosphere of the composer's symphonic work during his mature period (in the 1980s–1990s), using the Sixth Symphony as an example.

The onto-semantic approach (according to N. Ryabukha) implies a holistic study of a musical work, revealing the essence of a symphony as a sonic representation of the world and the specificity of its sound perception by understanding the composer's style as a certain worldview, which constitutes a unique sonic universe.

The Sixth Symphony (1994-1995) is a cyclic five-movement work composed for a large symphony orchestra, with the movements performed attacca.

The first movement, *Vivace – Maestoso*, functions as the initio of the compositional whole.

The second movement, *Allegro moderato*, is described by the composer as an "exposition in sonata form" (Silvestrov, 2011, p. 217). This movement consists of two sections. The first section, which can be conditionally considered the primary theme, is an allusion to a fugue. Its intonation is connected to the development section of the first movement, which is structured according to the dramaturgical principle of question and answer. The third movement, *Adagio*, is the symmetrical center of the work's architecture. The *Adagio*, which serves as the axis of symmetry for the

Symphony, creates a vertical dichotomy of earthly and celestial elements. The semantics of the celestial introduces a new discourse within the concept sphere of Silvestrov's symphonism. The fourth movement, *Intermezzo*, both intonationally and semantically grows out of the preceding *Adagio*, continuing the theme of "heavenly radiance." It is also related to the secondary theme of the second movement, the *meta-barkarole*, building on its ascending passages. The fifth movement, *Finale, Vivace con moto – Larghetto*, serves as the terminus of the cycle, despite the absence of a true culmination in the Symphony. The labyrinthine texture—so described by the composer—emerges from arpeggiated figurations, which are emblematic of the overarching dramaturgy of the entire cycle.

The study of the ontology of the Sixth Symphony highlights the following features that are significant for defining the artist's style.

First, it is important to note the artistic and semantic levels. This pertains to the introduction of a new discourse into Valentin Silvestrov's symphonic concept sphere, one that is connected to the spiritual verticality.

Second, significant aspects at the level of musical language should be noted. This primarily concerns the "polyphony of systems" as a hallmark of Silvestrov's style, where there is a balanced coexistence of modern and postmodern characteristics.

References

1. Silvestrov, V. (2011). *Waiting for Music. Lectures-Conversations*. Kyiv: Spirit and Letter. 376 p.
2. Griffiths P. (2010). *Modern Music and After*. New York : Oxford University Press. 456 p.
3. Shapovalova L., Chernyavska M., Romaniuk I., Shchelkanova S. (2021). Early (Avant-garde) Symphonies by Valentin Silvestrov As a Sound Universe. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai MUSICA*, LXVI (1). P. 329-343.

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Радченко Олександр Олександрович

аспірант

Державний торговельно-економічний університет (м. Київ)

Сучасне суспільство все більше набуває характер інформаційного, а інтернет, інші інформаційні технології, електронні комунікації і документооборот все більше пронизують усі сфери суспільного життя. Не виключенням є і сфера охорони здоров'я, в якій інформаційні технології суттєво змінили формат відносин між керуючою системою, медичними працівниками, пацієнтами, забезпечуючими системами тощо. Сучасні технології надають нові можливості для взаємодії зазначених вище сторін, сприяючи підвищенню ефективності медичних послуг і покращенню їх якості [1, с. 123].

Основними напрямками використання сучасних інформаційних технологій закладами охорони здоров'я є:

1. Використання телемедицини для дистанційних консультацій і моніторингу. Дистанційні консультації дозволяють пацієнтам отримувати медичну допомогу без потреби відвідувати лікарню, що особливо важливо в умовах пандемії або для пацієнтів, які живуть у віддалених районах. Шляхом проведення дистанційного моніторингу стану здоров'я пацієнтів з хронічними захворюваннями лікарі можуть стежити за його показниками в режимі реального часу.

2. Цифровізація медичної інформації дозволяє вести електронні медичні записи (ЕМЗ), що забезпечує зручний доступ до медичних даних для лікарів та пацієнтів, спрощує процес діагностики та лікування, покращує взаємодію між медичними закладами шляхом швидкого та безпечного обміну інформацією. Електронні рецепти виключають можливість помилок, пов'язаних з нерозбірливим почерком лікаря, дозволяє системі автоматично перевіряти наявність можливих взаємодій між призначеними препаратами, що знижує ризик призначення несумісних ліків. Вони забезпечують точний облік призначених та відпущених препаратів, зменшують ризик їх неправильної видачі, забезпечують швидку перевірку рецепту фармацевтом в базі даних, що спрощує процес відпуску препаратів. Електронні рецепти підвищують зручність для пацієнтів, оскільки вони можуть бути отримані онлайн, без потреби відвідувати лікарню або поліклініку. Ліки можуть бути замовлені та доставлені додому, що особливо корисно для пацієнтів з обмеженими можливостями або тих, хто живе в віддалених районах. Електронна медична картка забезпечує централізований доступ до медичної інформації в режимі реального часу, при цьому зменшується ризик втрати важливих медичних даних, які раніше зберігалися лише в паперовій формі [2, с. 124]. Оптимізація часу обслуговування пацієнтів полягає у тому, що пришвидшення процесів реєстрації та обліку завдяки автоматизації дозволяє

лікаря приділити більше часу безпосередньо медичному обслуговуванню, а не веденню документації.

3. Мобільні додатки та онлайн-портали здоров'я дозволяють пацієнтам записуватися на прийом до лікаря, отримувати результати аналізів, дистанційно контролювати свої медичні показники. Інтерактивні додатки пропонують персоналізовані поради щодо ведення здорового способу життя, профілактики захворювань та формування програми тренувань.

4. Використання штучного інтелекту для обробки та аналізу великих обсягів медичних даних сприяє виявленню нових закономірностей і підвищенню точності діагнозів.

5. Забезпечення кібербезпеки для захисту та конфіденційності медичної інформації. Для цього впроваджуються сучасні протоколи захисту та системи кібербезпеки, які допомагають запобігати витокам даних та несанкціонованому доступу до них.

Порядок функціонування електронної системи охорони здоров'я регламентується Постановою Кабінету Міністрів України від 25 квітня 2018 р. № 411 [3]. Електронна система охорони здоров'я (ЕСОЗ) - двокомпонентна система, в якій користувач через МІС (електронну медичну інформаційну систему) взаємодіє з центральною базою даних (ЦБД):

- ЦБД - інформаційно-телекомунікаційна система, яка містить передбачені законодавством реєстри, програмні модулі, інформаційну систему НСЗУ (Національна служба здоров'я України), в частині, необхідній для реалізації державних фінансових гарантій тощо. Також, забезпечує можливість створення, перегляду, обміну інформацією та документами між реєстрами, державними електронними інформаційними ресурсами, електронними медичними інформаційними системами;

- МІС - інформаційно-телекомунікаційна система, яка дає змогу автоматизувати роботу суб'єктів господарювання у сфері охорони здоров'я, створювати, переглядати, обмінюватися інформацією в електронній формі, зокрема з центральною базою даних (у разі підключення).

Ключові ролі учасників ЕСОЗ систематизовано у табл. 1. Якщо раніше під час створення плану лікування в ЕСОЗ не було враховано етапи надання реабілітаційної допомоги в гострому, післягострому та довготривалому періоді, то тепер під час внесення даних про реабілітаційні послуги будуть доступні нові категорії плану лікування за відповідним класом, що відповідає періоду реабілітації пацієнта. Це може бути «Реабілітаційний план гострого періоду», «Реабілітаційний план післягострого періоду» або ж «Реабілітаційний план довготривалого періоду».

Ключові ролі учасників ЕСОЗ

Учасник	Його функціонал
eZdorovya	адмініструє Центральну базу даних ЕСОЗ та контролює розробку електронної системи охорони здоров'я в Україні
Національна служба здоров'я України	аналізує та використовує дані для прогнозування потреб населення в медичних послугах, розробки програми медичних гарантій, здійснення оплати закладам за медичні послуги
Міністерство охорони здоров'я України	формує політику у галузі охорони здоров'я, відповідає за реалізацію реформ
Бізнес електронні медичні інформаційні системи	дають змогу автоматизувати роботу медичних закладів з ЦБД

Джерело: власна розробка

Також новий функціонал фіксує одиниці вимірювання обсягу послуг – використовується одиниця часу «хвилина».

Реформування сфери охорони здоров'я в Україні з використанням інформаційно-комунікаційних технологій є важливим кроком до досягнення цілей сталого розвитку та інтеграції в Європейський Союз. Це дозволяє підвищити якість та доступність медичних послуг, зменшити корупційні ризики та забезпечити більш ефективне управління медичними закладами [4, с. 126].

Таким чином, отримано наступний висновок: впровадження інформаційних технологій в сферу охорони здоров'я створює нові можливості для розвитку медицини, підвищення якості медичних послуг та покращення взаємодії між лікарями і пацієнтами. Зокрема, використання електронного рецепту та електронної медичної картки в практику медичних закладів охорони здоров'я не лише зменшує кількість помилок при обліку рецептів і відпуску препаратів, але й скорочує час на обслуговування пацієнтів, роблячи процес лікування більш ефективним і зручним для всіх учасників. Основними перевагами розвитку надання електронних медичних послуг є: безпека, прозорість, доступність, покращення якості, зменшення корупційних ризиків.

Список літератури

1. Коробцова Н. В. Електронна система охорони здоров'я (*e-Health*): механізм упровадження та етапи розвитку. *Проблеми законності*. 2021. Вип. 154. С. 117-126.
2. Гавриченко Д. Г. Розвиток державної електронної системи охорони здоров'я в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 22. С. 120-125.
3. Деякі питання електронної системи охорони здоров'я: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.04.2018 № 411. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-2018-%D0%BF#Text>
4. Сорока І. М. Наукове обґрунтування оптимізації використання електронних технологій в умовах розвитку електронної системи охорони здоров'я. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2023. № 2. С. 120-129.

FINANCIAL AND INSTITUTIONAL DETERMINANTS OF THE DEVELOPMENT OF THE MILITARY-INDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

Yuliia Kerpatenko

National Aviation University (Kyiv)

Every country has its institutional military-industrial complex (MIC) which depends on the level of its development, scale of activity, specialization, etc. It directly affects the mechanisms of technical and technological, material, personnel, economic, and financial development of MIC [1, p. 98]. National MIC is an important component of Ukraine's economy and defence system. It includes a set of enterprises, research institutes, and design bureaus engaged in developing, producing, and modernizing of military equipment and weapons. MIC is a source of material and technical support for the defence forces, by which we mean the Armed Forces of Ukraine, as well as other military formations formed under the laws of Ukraine, law enforcement and intelligence agencies, special-purpose agencies with law enforcement functions, which are assigned the functions of ensuring state defence by the Constitution and laws of Ukraine.

Financial and institutional determinants are key factors that influence the development of the economy in general and MIC in particular. The main institutional factors include the national security system, the legal system, the presence or absence of martial law and occupied territories, the extent to which internal needs are covered by the products of the national military industry, the country's dependence on external supplies of military equipment and weapons, the export potential of the country's military industry, the development of MIC's internal corporate management. The main financial factors are sources of financing of military industry, their composition and structure; the role of budgetary and private funding sources, attracting resources of the banking system and capital markets, dependence on the funds of international financial organizations, external loans, and foreign aid. All these determinants interact with each other and form the country's overall financial and institutional landscape, which affects economic development, stability, and investment attractiveness.

For the development of the military industry, it is necessary to implement effective military, defense, mobilization and personnel, social, economic, budget, and financial strategies. Their implementation requires an integrated approach and close coordination between state bodies, the private sector, and international partners.

The main tasks and functions of the military industry are: production – development and production of weapons and military equipment; release of new types of weapons, such as armoured vehicles, artillery, small arms, anti-aircraft defence systems, radio-electronic equipment; modernization of existing samples of weapons to increase their efficiency and compliance with modern requirements; providing – supply of necessary equipment and weapons for the Armed Forces; ensuring the combat readiness of equipment through service maintenance and repair; foreign economic –

export of Ukrainian arms and military equipment, expansion of sales markets, participation in international arms exhibitions to demonstrate the capabilities of the Ukrainian defence industry and attract foreign customers.

The main problems of the functioning of MIC enterprises are [2, p. 267]: insufficient state funding and limited opportunities to attract private investment; lag in technological development and the need to update production equipment; lack of qualified personnel and the outflow of specialists abroad. To eliminate the mentioned problems, directions and approaches to the development and implementation of financial strategies for the development of Ukraine's MIC are proposed in terms of state financing and investments, partnership with the private sector, international cooperation and foreign investments, innovations and research, effective MIC management, development of human capital in the MIC field.

As the main aspects and directions of MIC institutional development, the following are proposed: modernization and rearmament of the Armed Forces of Ukraine; focusing on innovative solutions, including cyber security, unmanned systems and electronic warfare; increasing the share of GDP on the defence industry, which can have a synergistic effect in the form of turning the military industry into an engine of economic growth; expanding the export of Ukrainian weapons and military equipment to increase foreign exchange earnings in the post-war period.

Thus, the following financial and institutional determinants of MIC development are proposed: increasing financial resources for the modernization of production facilities and the development of new technologies; the integration of modern technologies into the production process; the increase in costs for training and attracting new specialists; expanding cooperation with NATO countries and other international partners; the development of own production capacities to ensure autonomy in the production of military equipment, critical components and systems, weapons and ammunition; carrying out corporatization and privatization through the transformation of state-owned MIC enterprises into more efficient corporate structures; development and implementation of laws that contribute to the MIC development and the protection of national interests; implementation of international standards in MIC production and management.

References

1. Dudchuk O. Yu., Monia N. V. Vplyv pidpriemstv Ukrainy na natsionalnu finansovo-ekonomichnu bezpeku derzhavy. *Naukovyi pohliad: ekonomika ta upravlinnia*. 2023. № 4. S. 95-100.
2. Shubin V. D. Finansuvannia sektoru natsionalnoi bezpeky ta oborony v Ukraini: vyklyky v period voiennoho stanu. *Tavriiskyi naukovyi visnyk. Seriya : Ekonomika*. 2023. Vyp. 15. S. 264-270.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Бойко Олександр Володимирович

Магістр

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Глобалізація — це процес, що характеризується посиленням міжнародної інтеграції економічних, соціальних, культурних і політичних зв'язків. Вона включає зростаючу мобільність товарів, послуг, капіталу та людей між країнами, що значно впливає на світову економіку та окремі країни. Сучасні глобалізаційні процеси, посилені технологічним прогресом, створюють нові можливості для економічного зростання, але також супроводжуються значними викликами.

1. Економічна інтеграція та її наслідки

Глобалізація сприяє інтеграції національних економік у глобальний ринок, що створює нові можливості для експорту та імпорту. Торгівельні бар'єри знижуються, а торговельні блоки, такі як Європейський Союз або НАФТА, полегшують взаємодію між країнами. Внаслідок цього країни можуть спеціалізуватися на виробництві продукції, в якій вони мають конкурентні переваги. Проте, ця інтеграція може призвести до зниження національного суверенітету та залежності від глобальних економічних коливань.

2. Роль транснаціональних корпорацій (ТНК)

ТНК стають основними гравцями у світовій економіці, що здійснюють значні інвестиції у виробництво, технології та інфраструктуру в різних країнах. Це сприяє створенню робочих місць, передаванню технологій та підвищенню кваліфікації робочої сили. Однак, діяльність ТНК також може призводити до соціальної нерівності та екологічних проблем, коли прибутки концентруються у руках невеликої кількості осіб або корпорацій, а екологічні стандарти не завжди відповідають високим міжнародним вимогам.

3. Технологічні інновації

Глобалізація стимулює швидке поширення новітніх технологій, що дозволяє країнам впроваджувати інновації у виробництво, підвищуючи його ефективність та конкурентоспроможність. Розвиток інформаційних технологій та Інтернету створює нові можливості для бізнесу, освіти та наукових досліджень. Однак, нерівномірний доступ до технологій між країнами може призвести до посилення глобальної нерівності.

4. Соціальні та екологічні виклики

Соціальні наслідки глобалізації включають як позитивні, так і негативні аспекти. З одного боку, підвищується загальний рівень життя, знижується бідність та збільшується доступ до освіти і медицини. З іншого боку, нерівномірний розподіл доходів та бідність залишаються серйозними проблемами. Екологічні виклики включають забруднення навколишнього середовища, зміни клімату та виснаження природних ресурсів. Глобалізація

також може прискорювати деградацію екосистем, що потребує впровадження стійких практик виробництва та споживання.

Висновок

Глобалізація є складним і неоднозначним процесом, який надає як великі можливості, так і виклики для світової економіки. Важливою є розробка політики, що сприятиме використанню позитивних аспектів глобалізації, з одночасним мінімізацією її негативних наслідків. Серед таких заходів можуть бути інвестиції в освіту, розвиток інфраструктури, підтримка інновацій та забезпечення екологічної стійкості.

Список літератури

1. Гальчинський А. С. (Глобальні виклики економічної безпеки України)
2. Геєць В. М. (Економічна стратегія держави в умовах глобалізації)
3. Джозеф Стігліц (Глобалізація та її дисгармонії)
4. Томас Фрідман (Світ плаский. Коротка історія ХХІ століття)
5. Дені Родрик (Парадокс глобалізації: Демократія і майбутнє світової економіки)

ВІД ПАТЕРНАЛІЗМУ ДО ІНВЕСТИЦІЙ У ЛЮДЕЙ: ІСТОРІЯ ТЕОРІЙ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Білокудря Аліна Віталіївна
аспірантка, НДЦ ІПР НАН України

Управління, у широкому розумінні, будучи функцією керуючої частини системи, включає три компоненти: організацію, адаптацію та регулювання, які визначаються цілями підсистеми. Організація вирішує мету підтримки порядку системи, адаптація – мета підтримки порядку системи в умовах, що змінюються, регулювання підтримує стабільність системи. У найзагальнішому випадку управління можна розглядати як процес, що складається з двох принципово різних частин (фаз): програмування та дій (регулювання).

Наразі більш сучасним терміном вважається управління людськими ресурсами (УЛР). Хоча обидва терміни використовуються взаємозамінно, між ними існує певна еволюційна різниця.

Управління персоналом: традиційний підхід, що фокусується на адміністративних аспектах роботи з кадрами, таких як найм, звільнення, ведення обліку та оплата праці. Більш жорсткий та орієнтований на виконання завдань підхід, який розглядає працівників як ресурси, що використовуються для досягнення цілей організації. Історично сформувався в епоху індустріалізації, коли наголос робився на масовому виробництві та ефективності.

Управління людськими ресурсами: сучасний підхід, який розглядає працівників як цінні активи, в які потрібно інвестувати та розвивати. Більш стратегічний та орієнтований на людей підхід, який прагне до створення середовища, де працівники можуть бути залученими та продуктивними. Визнає важливість людського фактора в успіху організації та прагне до створення робочого місця, яке сприяє задоволенню та мотивації працівників. Важливо зазначити, що не всі організації переходять від управління персоналом до управління людськими ресурсами. Деякі все ще використовують традиційні методи, тоді як інші впроваджують більш сучасні та гнучкі підходи.

Перехід до управління людськими ресурсами може допомогти організаціям покращити свою продуктивність, залученість працівників та загальну успішність.

У сучасних умовах децентралізації управління все більшого значення набуває формування ефективної системи управління людськими ресурсами (УЛР). Це пов'язано з тим, що людські ресурси є ключовим фактором розвитку будь-якої організації, і їх ефективне використання може забезпечити їй конкурентні переваги. Управління людськими ресурсами – це комплекс взаємопов'язаних заходів, спрямованих на формування, розвиток, мотивацію та використання трудового потенціалу організації для досягнення її стратегічних цілей.

Авторами, які зробили значний внесок у розвиток теорії людських ресурсів, є А. Маслоу [14], Д. МакГрегор [11], Ф. Герцберг [12]. Теорія людських ресурсів базується на постулаті, що трудові ресурси є таким же важливим виробничим ресурсом, як і фінансові, матеріальні, технологічні та інші ресурси, задіяні у процесі виробництва, а тому підприємство (організація), що розвивається, може як накопичувати, так і скорочувати цей вид ресурсу. Різноманітні обґрунтування наукових шкіл, підходів і ключових концепцій управління персоналом досліджуються в численних наукових працях теоретиків і фахівців менеджменту: Ф. Тейлора [9], М. Вебера [3], Е. Мейо [13], А. Файоля [10], П. Друкер [5; 6], М. Портер [7], Х. Саймон, М. Армстронг та ін. Вагомий внесок у дослідження проблем та розробку комплексу теоретико-методичних засобів навчання та розвитку персоналу зробили такі українські вчені: Г. Захарчин, С. Гриньова та В. Дмитренко [4] та ін.

Еволюція теорій управління людськими ресурсами (УЛР) відображає зміну поглядів на роль людей в організаціях протягом історії. Її можна розділити на п'ять основних періодів:

1. Класичний період (1880-1930 рр.): відображає акцент на ефективності та продуктивності праці, вплив наукового управління Фредеріка Тейлора та розгляд працівників як «виконавців завдань». Цей період характеризувався запровадженням раціональних процедур управління персоналом, посиленням зовнішнього контролю та запровадженням рівноправної системи оплати праці. Концепція Тейлора вважала, що праця є переважно індивідуальною діяльністю, і тому вплив колективу на робітника є руйнівним і менш продуктивним для праці робітника. Замість людини як індивіда розглядається лише його головна функція: робоча сила, що вимірюється витратами робочого часу [8].

Піонером «наукового менеджменту» є Ф. Тейлор, який, опублікувавши книгу «Принципи наукового менеджменту», здійснив справжню революцію в організації виробництва та управління [9]. Загалом ідеї Тейлора стосуються вивчення часу та дії та присвячені промислового персоналу. Таким чином методи, запропоновані Тейлором та його послідовниками, характеризуються такими основними ознаками: індивідуальна відповідальність кожного працівника організації за виконання посадових функцій і виробничих завдань; чітке розмежування сфер діяльності та відповідальності між керівництвом і виробничим персоналом; пріоритет індивідуальних форм організації та стимулювання праці над колективними; розробка раціональних прийомів і методів роботи на основі принципу мінімізації часу виконання; нормування праці; виражене домінування економічного розвитку над усіма іншими формами; переважна орієнтація на авторитарний стиль керівництва.

2. Школа людських відносин (1930 – 1950 рр) характеризується визнанням важливості людського фактору у продуктивності, дослідженні впливу мотивації, спілкуванні та групової динаміки та впливом Еліоттона Мейо та його Хортонських експериментів [13].

Взаємовідносини, які використовуються з початку 1930-х років до сьогодні, беруть за основу робочого процесу співпрацю та взаємодію між робітниками та

менеджерами. Основними інструментами впливу на результати праці працівника вважають залучення до спільної справи та наявність мотивації, в тому числі нематеріальної. Представниками теорії людських відносин були М. Фоллетт [15]. Теорія і методологія УЛР представників цієї школи виходила з того, що співробітники самі намагаються бути корисними і потрібними організації, хочуть, щоб їх визнавали, цінували і брали участь у процесах її розвитку. Запропонована М. Вебером система управління персоналом виражала потреби часу, однак ні ініціативність, ні самовладання працівника не вважалися цінними якостями [3]. Починаючи з ХХ століття багато дослідників брали участь у розвитку економіки праці і разом зуміли вирішити ці проблеми. Почалася поява класичної школи менеджменту (адміністративної), яка сприяла початку переходу до людського капіталу, управління. Яскравим їх представником є А. Файоль. Основою праці А. Файоля «Державне і промислове управління» є твердження про те, що в кожній компанії існують два організми: матеріальний і соціальний, тобто робочі групи, знаряддя і предмети праці та відносини між людьми у процесі праці [10].

Засновником школи економічної психології був Елтон Мейо. Провів експерименти «Хоторон», які виявили залежність продуктивності праці від мотивації робітника та зацікавленості в ньому роботодавця. Основна ідея цієї техніки полягала у заміні індивідуальної стимуляції колективною стимуляцією. Експерименти Хоторна є відправною точкою для подальшого розвитку УЛР, знаменуючи перехід від класичного підходу, заснованого на суворому контролі та переважно матеріальному стимулюванні, до теорії взаємодії людини з іншими характеристиками [13].

Лідер із захисту громадянських прав Мері Паркер Фоллетт першою визначила управління як «робота з допомогою інших». Вона проаналізувала стилі управління і розробив теорію лідерства. Теорія людських стосунків з кінця 1950-х років перетворилася на теорію поведінкової науки, основною метою якої було розвиток і покращення продуктивності окремого працівника. Наприкінці 1950-х років школа людських відносин стала так званою школою поведінкових наук. Якщо перший зосереджувався переважно на методах налагодження міжособистісних стосунків, то дослідницька увага другого більше була зосереджена на методології підвищення ефективності окремого працівника.

Найбільші представники цього напрямку Р. Лайкерт, Д. МакГрегор [15] і Ф. Герцберг [11] досліджували проблеми соціальних відносин, мотивації, влади і авторитету, організації, комунікації в організаціях, лідерства та ін. Розвиток цих методів призвів до створення в сучасних організаціях спеціальної функції менеджменту під назвою управління персоналом. Його метою є підвищення добробуту працівників і на цій основі максимізації їхнього особистого внеску в ефективне функціонування компанії. У 50-70-х роках необхідно було докорінно перебудувати організацію та управління роботою з впровадженням нової техніки та технологій: механізм, мотивований до праці, стає складним, коли він перенаправляється у бік творчості та вищої освіти; що створена безперервна система професійного навчання; розвивається соціальне партнерство; зростає

роль організаційної культури; переглядаються принципи працевлаштування з акцентом на гнучкі та індивідуальні форми роботи.

Серед підходів, пов'язаних з концепцією людських стосунків, найбільш поширеним і популярним став метод збагачення праці, який дозволив значно підвищити працездатність, пов'язану з локальною втомою і високим нервово-психічним напруженням, а також жорсткими вимогами до якості роботи. Цілком оригінальна «теорія двох факторів» американського психолога Ф. Герцберга, специфічна для цього методу. У 1950-х роках він провів експеримент, щоб з'ясувати, які умови праці викликають особливо хороше чи, навпаки, погане ставлення [12].

На практиці програми збагачення роботи, як правило, реалізуються шляхом збільшення важливості роботи на основі кількості робочих операцій (функціональних завдань), зміни типів роботи та кількості ротацій. Звичайно, склад факторів гігієни може змінюватися залежно від рівня життя та потреб працівників, що, у свою чергу, потребує спеціальних досліджень у кожній компанії. При реалізації мотивації вирішальне значення має стиль керівництва.

3. Біхевіористський етап (1960 – 1970 рр.) ґрунтується на застосуванні принципів психології до управління людьми, акценті на ролі індивідуальних потреб, сприйнятті та мотивації. Значний вплив таких теоретиків, як Абрахам Маслоу [14] та Фредерік Герцберг [11].

Абрахам Маслоу, американський психолог, широко відомий завдяки своїй ієрархії потреб, яка описує основні мотиваційні фактори, що впливають на поведінку людей. Ця теорія, представлена в його статті «Теорія мотивації заснована на потребах», стала однією з найвпливовіших теорій у сфері мотивації та управління персоналом.

Поведінковий підхід став популярним у 1960-х роках у сфері управління персоналом. Ідеї прихильників цього підходу в основному базувалися на людських стосунках, які сприяли допомозі співробітникам реалізувати свій потенціал. Один із представників концепції міжособистісних відносин Ф. Герцберг використав метод збагачення персоналу, завдяки якому була сформульована «теорія двох елементів». Згодом зв'язок між умовами праці та ставленням до них з боку працівника формувався двома групами факторів: мотивуючими (визнання, професійний розвиток, особистий успіх) і підтримуючими (заробітна плата, умови праці, соціальний статус).

Крім того, не менш важливий внесок у розвиток концепції управління людськими ресурсами зробив Д. Макгрегор [15], автор теорії «Х» і «У». Дуглас МакГрегор та його внесок у теорію управління персоналом. Дуглас МакГрегор – американський соціальний психолог, який здобув значну популярність завдяки своїм теоріям Х та У, що описують два протилежні погляди на природу людини та її мотивацію в робочому середовищі. Ці теорії, представлені в його книзі «Людська сторона підприємства» [15], справили значний вплив на теорію та практику управління персоналом протягом ХХ століття. Теорія Х ґрунтується на песимістичному уявленні про людську природу. Згідно з цією теорією, працівники:

- здебільшого не люблять працювати та уникають її, якщо це можливо;
- їм не вистачає відповідальності та мотивації, тому їх постійно потрібно контролювати та стимулювати;
- віддають перевагу чітким інструкціям та уникають ризику.

Теорія Y, навпаки, ґрунтується на більш оптимістичному погляді. Вона стверджує, що працівники:

- мають природну схильність до роботи та прагнуть до самореалізації;
- здатні нести відповідальність та приймати рішення;
- можуть бути творчими та інноваційними, якщо їм дати можливість.

4. Підхід до управління людськими ресурсами (1980 – 1990 рр): характеризується розглядом УЛР, як стратегічної функції, пов'язаної з цілями організації; акцент на розвитку та управлінні людським капіталом; впливом таких моделей, як модель Майкла Портера та модель Девіда Юрича.

5. Сучасний етап (2000-ті – теперішній час):

- зростаюча увага до глобалізації, різноманітності та інклюзивності;
- підйом нових технологій та їх вплив на роботу;
- еволюція теорії УЛР до управління талантами та досвідом працівників.

Принцип системного підходу до управління людськими ресурсами ілюструє модель «чотирирівневої структури», розроблена Б. Спектором і М. Біром. Основним системним аспектом цієї моделі є механізм впливу ефектів на побічні ефекти. Ця модель, на думку авторів, може служити засобом «аналізу практики управління людськими ресурсами», а також сприяє розумінню співробітниками завдань керівника [2].

У даний час набула поширення школа «системного досвіду». Гарним прикладом роботи цієї школи є модель системи «7С». Структура управління в цій моделі базується на семи взаємопов'язаних частинах, які сильно піддаються змінам у кожному елементі: стратегія, структура, система, персонал, стиль, характеристики та певні цінності. Головною метою сучасної теорії управління людськими ресурсами є ефективність економічних вкладень у персонал для його навчання, розвитку, виявлення його потенціалу та розкриття здібностей.

Представники західної школи управління людськими ресурсами (Дж. Дуглас, С. Кляйн та ін.) надають домінуючу роль комплексному підходу в управлінні, який орієнтується на ефективне управління людськими ресурсами і з особливою увагою до ситуації. Підхід визначає позицію сукупність зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на організацію, важливість вибору методу управління якою залежить від конкретної ситуації.

М. Армстронг визначає управління людськими ресурсами як «стратегічний і логічний шлях цілісного підходу до управління найціннішим активом компанії: людьми, які там працюють і які разом і індивідуально роблять внесок у вирішення проблем компанії» [1].

Сучасний етап розвитку управління людськими ресурсами характеризується наступними розробками:

– зміна підходу до управління персоналом були актуальними: (концепція управління людськими ресурсами, концепція управління людськими ресурсами, концепція управління талантами).

Основними аспектами управління людськими ресурсами є:

- працівники вважаються одним із найважливіших ресурсів компаній;
- акцент робиться на якісному підборі, наймі та розвитку персоналу;
- використання спільних методів та робочих груп для створення середовища, сприятливого для передачі навичок і відповідальності;
- зосередженні на розвитку сильної, масової організаційної культури;
- інтеграції HR та лінійних менеджерів;
- системному та комплексному вирішенні проблем управління персоналом та всіх інших стратегічних завдань, виходячи з окремих видів діяльності компанії.

Сучасний етап розвитку УЛР характеризується такими тенденціями:

- 1) зміна підходів до управління персоналом (актуальними є концепція управління людськими ресурсами та концепція менеджменту людини);
- 2) розвиток навичок руху;
- 3) звернення уваги на підвищення ефективності управління персоналом (як економічного, так і соціального);
- 4) підвищення обізнаності і важливості корпоративної культури.

В умовах децентралізації УЛР має ряд особливостей: делегування повноважень з прийняття рішень щодо управління персоналом на рівень структурних підрозділів або дочірніх підприємств; підвищення ролі керівників структурних підрозділів у формуванні та реалізації кадрової політики; зростання значення самостійності та відповідальності працівників; необхідність розробки та впровадження нових методів мотивації та оцінки персоналу; принципи формування системи УЛР в умовах децентралізації.

Отже, еволюція теорій УЛР призвела до значних змін у практиці управління персоналом, а саме: перехід від авторитарного до більш демократичного стилю управління; зростання уваги до мотивації та задоволеності працею; використання нових методів відбору, навчання та розвитку персоналу; запровадження програм управління кар'єрою та талантами; зростання ролі УЛР у стратегічному плануванні та розвитку організації. У сучасному світі УЛР стикається з низкою викликів, таких як глобалізація та конкуренція на світовому ринку праці, технологічними інноваціями та автоматизацією багатьох рутинних завдань, змінами в демографії та очікуваннях працівників, необхідністю постійного навчання та розвитку персоналу. Еволюція теорій УЛР свідчить про динамічний характер цієї сфери. Розуміння цієї еволюції є ключовим для практиків УЛР, які прагнуть бути ефективними та адаптивними у мінливому середовищі.

Список літератури:

1. Армстронг Майкл. Головний підручник HR у світі. *Random House Publishing Group*. 2019, С. 46

2. Бір Майкл. Готовий конкурувати. *Фабула.*, 2023 72 с.
3. Вебер М. «Об'єктивність соціально-наукового і політичного пізнання». *Прогрес*, 1990. С. 345-415
4. Дмитренко В. Історія грошей. *Електронна книга Glagoslav Distribution (A)* 2020. 128 с.
5. Друкер П. Класичні роботи з менеджменту. *Альпіна Паблішер*, 2015. 349 с.
6. Друкер П. Як забезпечити успіх у бізнесі. К., 1994. 319 с.
7. Портер М. Конкурентна стратегія: методика аналізу конкурентних галузей. *Альпіна Паблішер*. 2016. 134 с.
8. Copley F. V. Frederick W. Taylor, Father of Scientific Management. *Kelley, U.S.A.*, 1969. 1923 p.
9. F.W. Taylor. The Principles of Scientific Management. *Harper & Brothers, New York*, 1911.
10. Fayol H. General and industrial management. New York : *Institute of Electrical and Electronics Engineers*, 1984. 112 p.
11. Herzberg F. One More Time: How Do You Motivate Employees? (Harvard Business Review Classics). *Harvard Business School Press*, 2008. 64 p.
12. Herzberg F. Work and the nature of man. *Staples*, 1968.
13. Mayo E. The Social Problems of an Industrial Civilisation. *Routledge*, 2014. URL: <https://doi.org/10.4324/9781315824277> (date of access: 21.07.2024).
14. Stefano Calicchio. Абрахам Маслоу: від ієрархії потреб до самореалізації. Подорож у гуманістичну психологію через ієрархію потреб, мотивацію та розкриття людського потенціалу. *Електронна книга «Stefano Calicchio»*. 2023. С.18.
15. Stephens D. C., Bennis W., Heil G. Douglas McGregor, Revisited: Managing the Human Side of the Enterprise. *Wiley*, 2000. 224 p.
16. Wenner W. J. The Pediatrician's Managed Care Manual. *Total Learning Concepts*, 1999. 127 p.

ТЕОРІЇ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Дубчак Михайло Андрійович

аспірант

Національний авіаційний університет (м. Київ)

Ринок фінансових послуг постійно стикається з різноманітними викликами, які негативно впливають на його стабільність, ефективність та розвиток через коливання валютних курсів, економічні кризи, які призводять до падіння довіри до фінансових установ, зниження ліквідності і зростання ризиків. Вагомим викликом є постійні зміни в фінансовому законодавстві і впровадження нових регуляторних вимог, що створює додаткові труднощі для фінансових установ в адаптації до нових вимог, збільшує витрати на відповідність і зменшує гнучкість фінансових установ. Швидкий розвиток фінансових технологій, таких як блокчейн, криптовалюти і цифрові платформи, створює нові можливості для розвитку ринку фінансових послуг, проте виникають і певні виклики для традиційних фінансових установ. Зростаючі кіберзагрози і атаки можуть поставити під загрозу безпеку даних і транзакцій, що вимагає значних інвестицій у кібербезпеку. Зростання кількості нових учасників ринку фінансових послуг, таких як фінансові технологічні компанії і стартапи, посилює конкуренцію і тиск на традиційні фінансові установи. Проте тенденції до концентрації капіталу та монополізації, навпроти, зменшують конкурентний тиск і погіршують якість обслуговування споживачів. Низький рівень довіри до фінансових установ знижує споживчий попит на фінансові послуги і порушує ринкову стабільність, а недостатня прозорість у розкритті інформації призводить до асиметрії інформації та негативного впливу на ринок.

Фінансові установи стикаються з екологічними і соціальними викликами, пов'язаними зі зростанням ризиків змін клімату і природних катастроф, що негативно впливає на фінансову стабільність і вартість активів. Низький рівень фінансової грамотності серед населення ускладнює прийняття обґрунтованих рішень споживачами і підвищує ризики для фінансових установ. Глобальні економічні умови, такі як зміни в міжнародних фінансових ринках і торговельних політиках, роблять різноплановий вплив на національний фінансовий ринок. Участь вітчизняних фінансових установ у міжнародних фінансових угодах і нормах створює додаткові виклики для відповідності і регулювання.

Теорії розвитку фінансових ринків описують механізми, які сприяють їх зростанню, еволюції та стабільності фінансових ринків. Основними з них є такі:

1. Теорія фінансового посередництва виходить з того, що банки, страхові компанії, інвестиційні фонди та інші фінансові установи виступають посередниками між кредиторами та позичальниками, зменшуючи трансакційні витрати та ризики. Фінансові посередники спеціалізуються на зборі інформації про позичальників, що зменшує інформаційну асиметрію та підвищує ефективність ринку.

2. Теорія фінансового розвитку та економічного зростання ґрунтується на тому, що фінансовий розвиток є ендогенним процесом, який залежить від інституційного середовища. Розширення фінансових ринків та збільшення доступу до фінансових послуг стимулює економічне зростання; розвиток нових фінансових продуктів та інструментів сприяє більш ефективному розподілу ресурсів.

3. Теорія інформаційної асиметрії досліджує проблеми «несприятливого відбору» і «морального ризику». До укладання контракту позичальники можуть приховувати інформацію про свою кредитоспроможність, що призводить до підвищення ризиків для кредиторів, а після укладання контракту - можуть змінити свою поведінку, підвищуючи ризик невиконання зобов'язань. Фінансові установи можуть зменшувати проблеми інформаційної асиметрії через моніторинг та застосування стимулів.

4. Теорія фінансової стабільності ґрунтується на постулатах проциклічності фінансових ринків, врахування системних ризиків і дієвості регуляторних механізмів. Фінансові ринки можуть посилювати економічні цикли через підвищення кредитування в періоди економічного зростання та скорочення кредитування в періоди спаду. Посилення взаємозв'язків між фінансовими установами можуть призводити до системних криз, тому надзвичайно важливим є ефективне регулювання та нагляд для забезпечення фінансової стабільності.

5. Теорія фінансової лібералізації заснована на положеннях дерегуляції, міжнародної інтеграції, врахування ризиків лібералізації, що передбачає: по-перше, зняття обмежень на фінансові ринки, які сприяють конкуренції, ефективності та інноваціям; по-друге, лібералізацію фінансових ринків, яка дозволяє залучати іноземні інвестиції та сприяє глобальній інтеграції; по-третє, можливість фінансових криз внаслідок надмірної лібералізації без відповідного регулювання.

6. Теорія фінансової репресії виходить з того, що державні обмеження на фінансові ринки, такі як контроль за процентними ставками, обмеження на капітальні потоки та обов'язкові резерви, стримують розвиток фінансових ринків. Фінансова репресія може призводити до неефективного розподілу ресурсів, низького рівня інвестицій та економічного зростання.

7. Теорія фінансових інновацій передбачає створення нових фінансових інструментів та технологій (деривативи, електронні платіжні системи, криптовалюти), врахування їх впливу на ринок і ризиків інновацій. Фінансові інновації можуть покращувати ліквідність, розширювати доступ до фінансування та підвищувати ефективність ринків за умови упередження виникнення нових ризиків та врахуванні потреб в адаптації регуляторної бази.

8. Теорія ефективного ринку постулює, що ринки є інформаційно ефективними, тобто ціни на фінансові інструменти повністю відображають доступну інформацію, а інвестори не можуть систематично отримувати надприбутки через арбітраж. При цьому психологічні та поведінкові фактори можуть призводити до відхилень від ефективності ринку.

9. Теорія агентських витрат припускає виникнення конфлікту інтересів між власниками та менеджерами фінансових інститутів, а також між кредиторами та позичальниками. Для їх уникнення необхідно використовувати контракти та здійснювати моніторинг для зменшення агентських витрат та покращення результатів.

10. Теорія конкуренції та ринку ґрунтується на оцінці рівня конкуренції та концентрації ринку. Конкуренція між фінансовими посередниками впливає на вартість фінансових послуг та їхню якість, а висока концентрація може призводити до монопольних практик, тоді як низька концентрація сприяє більшій доступності та інноваціям.

11. Теорія регулювання фінансових послуг виходить із того, що регулювання необхідне для забезпечення стабільності, захисту споживачів та зменшення системних ризиків. Регуляторні механізми включають контроль за банківською діяльністю, страхуванням, інвестиціями та іншими фінансовими послугами.

12. Теорія фінансової інтеграції досліджує питання міжнародної інтеграції та взаємозв'язків. Лібералізація фінансових ринків дозволяє залучати іноземні інвестиції та сприяє глобальній інтеграції. Глобальні фінансові ринки є взаємопов'язаними, що впливає на стабільність та розвиток національних ринків.

13. Теорія фінансової інклюзії має за мету забезпечення доступу до фінансових послуг для всіх верств населення, а також моніторинг його соціально-економічного впливу. Фінансова інклюзія сприяє зменшенню бідності та економічному зростанню.

Таким чином, теорії ринку фінансових послуг досліджують, як різні фактори впливають на функціонування та розвиток ринку фінансових послуг, а також як ці ринки впливають на економіку в цілому.

Враховуючи виклики, які стоять перед ринком фінансових послуг, а також положення сучасних економічних теорій, розроблено такі рекомендації:

- трансформації у нагляді за діяльністю небанківських фінансових установ шляхом інтеграції різних аспектів регулювання, що забезпечує уніфікацію підходів, зменшує дублювання функцій, підвищує загальну ефективність регулювання за рахунок скорочення адміністративних витрат як для регуляторів, так і для фінансових установ;

- встановлення чітких і зрозумілих вимог до розкриття інформації фінансовими установами, що підвищує прозорість ринку і зменшує ймовірність непорозумінь та зловживань; покращення комунікацій фінансових установ з мега-регулятором у частині регуляторних змін та вимог, що допоможе їм швидше адаптуватися до нових умов;

- підвищена увага до макропруденційного нагляду допоможе виявити і мінімізувати системні ризики, що сприятиме загальній фінансовій стабільності; зміни в регулюванні мають включати посилення захисту прав споживачів фінансових послуг для збільшення довіри до ринку;

- спрощення регуляторних процесів має стимулювати розвиток нових фінансових продуктів та послуг, які відповідають сучасним потребам ринку, а

справедливі та прозорі регуляторні умови сприятимуть здоровій конкуренції серед небанківських фінансових установ;

- макрорегулятор має забезпечити ясність регуляторних вимог до фінансових установ для зменшення невизначеності і запобігання можливим зловживанням. Також має відбуватися регулярне і відкрите звітування про діяльність регулятора та фінансових установ для підвищення довіри шляхом демонстрації підзвітності та контролю;

- макрорегулятор має впроваджувати механізми захисту прав споживачів, включаючи ефективні системи врегулювання спорів і захисту від неправомірних дій з боку фінансових установ, а також здійснювати активний нагляд за фінансовими установами, зокрема в частині виявлення і управління ризиками, які є критичними для запобігання фінансовим кризам та забезпечення стабільності ринку;

- підвищення вимог до фінансової звітності фінансових установ та регулярний аудит для виявлення і усунення проблем, що сприяє зміцненню їх репутації; встановлення чітких етичних стандартів і політик, що регулюють діяльність фінансових установ, для підвищення довіри до них;

- упровадження сучасних технологій і систем, таких як цифрові платформи для обслуговування клієнтів для забезпечення прозорості процесів та їх зручності для споживачів; впровадження нових підходів до управління ризиками та фінансових інструментів для підвищення довіри через покращення фінансової стабільності;

- технологічна трансформація банків шляхом: розвитку мобільних і онлайн-банкінг платформ для покращення доступності і зручності для клієнтів; використання автоматизованих систем для обробки транзакцій і управлінських процесів для зменшення витрат і підвищення ефективності; переходу на хмарні рішення і модернізації ІТ-інфраструктури для зменшення капітальних витрат і підвищення гнучкості; використання аналітичних інструментів для оцінки витрат і оптимізації ресурсів за рахунок зниження непотрібних витрат; інвестиції в технології для захисту даних і запобігання кіберзагрозам; впровадження систем для захисту особистих і фінансових даних клієнтів відповідно до регуляторних вимог; співпраця з *FinTech*-компаніями або розробка власних інноваційних продуктів для розширення пропозиції банківських послуг;

- впровадження інституту фінансового омбудсмена, основними завданнями якого є: виконання функцій незалежного арбітру у випадках суперечок між споживачами фінансових послуг і фінансовими установами для забезпечення нейтрального і справедливого підходу до вирішення конфліктів; швидке і ефективне врегулювання проблемних ситуацій для підвищення довіри споживачів, їх впевненості у захисті власних прав; забезпечення споживачів інформацією про їхні права та обов'язки, а також про способи подання скарг і вирішення спірних ситуацій; регулярна звітність про діяльність фінансового омбудсмена для підвищення прозорості ринку і забезпечення довіри до системи регулювання;

- збільшення фінансової грамотності населення шляхом організації омбудсменом освітніх програм, семінарів для кращого розуміння споживачами змісту фінансових продуктів і послуг, а також розробки інформаційних ресурсів, таких як посібники, статті і онлайн-курси, що допоможуть споживачам приймати обґрунтовані фінансові рішення;

- надання омбудсменом консультацій з питань фінансових послуг і можливих ризиків допомагає споживачам уникати фінансових проблем і краще управляти своїми фінансами, а рекомендації щодо управління особистими фінансами та інвестиціями сприяють формуванню відповідального підходу до фінансових рішень; належна реакція на скарги і проблеми споживачів допомагає у формуванні культури відповідального споживання і підвищує рівень довіри до фінансового ринку.

Таким чином, за результатами проведеного дослідження зроблено такі висновки.

1. Ринок фінансових послуг України в сучасних умовах стикається з безліччю викликів, які потребують комплексного підходу для їх ефективного подолання, а саме: коливання валютних курсів, економічні кризи, постійні зміни в фінансовому законодавстві і впровадження нових регуляторних вимог, ризики швидкого розвитку фінансових технологій, зростаючі кіберзагрози і атаки, посилення конкуренції з боку фінансових технологічних компаній відносно традиційних фінансових установи, тенденції до концентрації капіталу та монополізації, низький рівень довіри до фінансових установ, недостатня прозорість у розкритті інформації, екологічні і соціальні ризики, низький рівень фінансової грамотності серед населення, глобальна інтеграція ринків фінансових послуг. Важливо активно реагувати на зазначені виклики, впроваджуючи нові технології, адаптуючи регуляторні вимоги, покращуючи прозорість і довіру, а також враховуючи соціальні та екологічні фактори.

2. Важливим інструментом відповіді на виклики фінансового ринку є використання досягнень сучасних економічних теорій. Основними з них є такі теорії: фінансового посередництва, фінансового розвитку, інформаційної асиметрії, фінансової стабільності, фінансової лібералізації, фінансової репресії, фінансової репресії, фінансових інновацій, ефективного ринку, агентських витрат, конкуренції та ринку, регулювання фінансових послуг, фінансової інтеграції, фінансової інклюзії. Зазначені теорії надають різні підходи до розуміння розвитку фінансових ринків і їхнього впливу на економіку. Вони підкреслюють важливість балансу між інноваціями, регулюванням та стабільністю для забезпечення сталого розвитку фінансового сектора.

Список літератури

1. Добош Н. М., Познякова О. І., Кльоба Л. Г. Інституційні інновації в регулюванні фінансового ринку в Україні в контексті покращення захисту прав споживачів фінансових послуг. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія : Економічні науки. 2020. № 6. С. 127-136.

ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ ТОРГІВЛІ

Дякун Андрій Михайлович

аспірант

Державний торговельно-економічний університет (м. Київ)

Вартісно-орієнтоване управління (Value-Based Management, VBM) є підходом до корпоративного управління, який зосереджується на створенні цінності для акціонерів і інших зацікавлених сторін. Основна мета цього підходу - максимізація вартості компанії, що забезпечується через ефективне управління ресурсами і стратегічні рішення, спрямовані на довгостроковий успіх [1, с. 224].

Основними принципами вартісно-орієнтованого управління є: фокус на створенні вартості, вимірювання і моніторинг вартості, управління на основі ключових драйверів вартості, врахування ризиків і невизначеності, інтеграція VBM в корпоративну культуру тощо. Перевагами вартісно-орієнтованого управління є: підвищення акціонерної вартості, прийняття обґрунтованих рішень, поліпшення операційної ефективності, покращення управління ризиками.

Управління вартістю корпоративних підприємств торгівлі має свої специфічні особливості, які обумовлені природою цього виду економічної діяльності та динамікою ринкового середовища. Основна мета вартісно-орієнтованого управління у сфері торгівлі - максимізація вартості підприємства через оптимізацію операційних процесів, ефективне управління ресурсами та задоволення потреб клієнтів.

Основні особливості управління вартістю корпоративних підприємств торгівлі наведено нижче:

1. Орієнтація на клієнтів, фокусування на задоволенні їх потреб і очікувань шляхом дослідження споживчих поведінкових моделей, аналізу зворотного зв'язку та адаптації пропозицій до змінних запитів ринку. Підвищення рівня обслуговування, розвиток лояльності клієнтів і створення унікального клієнтського досвіду є важливими елементами створення доданої вартості.

2. Ефективне управління запасами на основі оптимізації ланцюгів постачання для зниження витрат, підвищення оборотності товарів, скорочення тривалості циклу від замовлення до продажу товарів.

3. Використання новітніх технологій і інновацій на основі впровадження електронної комерції, мобільних додатків, систем управління відносинами з клієнтами (CRM), аналітичних інструментів для аналізу великих даних. Інвестиції в автоматизацію процесів і цифрову трансформацію значно підвищують ефективність операційної діяльності торговельних підприємств.

4. Важливість аналізу цінової еластичності попиту, маржинальності, конкурентних цінових стратегій і оптимізації асортименту товарів для

максимізації прибутковості, використання прогресивних методів, таких як динамічне ціноутворення або стратегія преміум-цін.

5. Забезпечення стійкості торгівельного бізнесу і підвищення його вартості на основі ефективного управління фінансами, включаючи бюджетування, фінансовий аналіз і контроль витрат.

6. Розробка і реалізація стратегій управління операційними, фінансовими, інвестиційними ризиками на основі їх ідентифікації, оцінки, диверсифікації, імунізації тощо. Найбільш важливим ризиком, пов'язаним із торгівельною діяльністю, є операційний, що викликається регуляторними актами, змінами в постачанні, коливаннями попиту і цін тощо.

При будівництві торгівельно-розважальних комплексів на вартість проєкту значно впливають різні ризики [2, с. 34], основними з яких є: ризик інфляції та ризик зміни природно-кліматичних умов.

По-перше, інфляція може призвести до зростання вартості будівельних матеріалів, обладнання, робочої сили та інших ресурсів, необхідних для будівництва. Зростання витрат може перевищити початкові бюджети і зробити реалізацію проєкту економічно не вигідним. Для управління ризиком інфляції необхідно: шляхом коригування цін із урахуванням проводити індексацію вартості контрактів рівня інфляції; укладати довгострокові контракти з постачальниками для фіксації цін на матеріали та послуги; використовувати фінансові інструменти (форвардні контракти, інструменти хеджування) для захисту від коливань цін.

По-друге, зміни в природно-кліматичних умовах можуть вплинути на будівельний процес, спричиняючи затримки або додаткові витрати. Екстремальні погодні умови, такі як сильні дощі, снігопади, бурі або високі температури, можуть призвести до призупинення будівельних робіт, пошкодження обладнання та матеріалів, а також додаткових витрат на адаптацію проєкту до нових умов. Для управління ризиком природно-кліматичних умов необхідно: проводити їх детальний аналіз і прогнози для планування будівельних робіт у сприятливі періоди; використовувати сучасні технології і матеріали, стійкі до екстремальних погодних умов; формувати резервний бюджет для покриття непередбачених витрат, пов'язаних з природно-кліматичними умовами; налагодити системи моніторингу погодних умов і оперативного реагування на зміни.

Вартість торговельної марки (або бренду) є важливим активом для корпоративного підприємства торгівлі, оскільки вона значно впливає на його ринкову позицію, лояльність клієнтів і загальний фінансовий результат. Оцінка вартості бренду включає кілька аспектів, таких як фінансові показники, ринковий вплив, впізнаваність і репутація [3, с. 98]. Використання різних методів оцінки дозволяє отримати комплексне уявлення про вартість бренду торговельного підприємства і оптимізувати його управління для максимізації вигоди.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження отримано такі висновки.

1. Вартісно-орієнтоване управління корпоративними підприємствами є стратегічним підходом, який акцентує увагу на максимізації вартості для акціонерів і інших зацікавлених сторін. Через прийняття обґрунтованих рішень, управління ключовими драйверами вартості, моніторинг фінансових показників і врахування ризиків. Інтеграція зазначеного підходу в корпоративну культуру сприяє підвищенню ефективності управління і досягненню довгострокового успіху компанії.

2. Управління вартістю корпоративних підприємств торгівлі має свої унікальні особливості, які включають орієнтацію на клієнта, ефективне управління запасами, впровадження інновацій і технологій, оптимізацію цінової політики і маржинальності, фінансове планування і контроль, а також управління ризиками. Врахування цих факторів дозволяє підприємствам торгівлі створювати додаткову вартість, підвищувати свою конкурентоспроможність і забезпечувати довгостроковий успіх.

3. Ризики інфляції та зміни природно-кліматичних умов є значущими факторами, що впливають на вартість будівництва торговельно-розважальних комплексів. Для ефективного управління ними необхідно застосовувати комплексні стратегії, що включають фінансові інструменти, планування, використання сучасних технологій та створення резервів, що дозволить мінімізувати негативний вплив ризиків і забезпечити успішну реалізацію будівельних проєктів.

4. Вартість торговельної марки є багатогранним поняттям, що включає фінансові, ринкові, репутаційні і клієнтські аспекти. Оцінка вартості бренду допомагає корпоративним підприємствам торгівлі визначити справжню цінність їх бізнесу і приймати обґрунтовані рішення щодо розвитку, маркетингових стратегій і управління.

Список літератури

1. Соколова Н. М. Справедлива вартість як метод оцінки торговельної дебіторської заборгованості: практичне застосування. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 40. С. 222-226.

2. Менейлюк І. О. Вплив ризиків на тривалість та вартість будівництва торговельно-розважального центру. *Промислове будівництво та інженерні споруди*. 2019. № 3. С. 31-35.

3. Калабухова С., Давидкова К. Процедура оцінки поточної вартості створеної торговельної марки компанії. *Економічний аналіз*. 2019. Т. 29, № 3. С. 93-99.

БАНКІВСЬКІ РИЗИКИ ОБСЛУГОВУВАННЯ АВІАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ЗНИЖЕННЯ

Мех Ганна Володимирівна

аспірант

Національний авіаційний університет (м. Київ)

Банківські ризики, пов'язані з обслуговуванням клієнтів-юридичних осіб, є ключовим аспектом управління ризиками в банківському секторі. Їх специфіка значною мірою визначається галузевими особливостями клієнтів.

Співпраця банківських установ та авіаційних підприємств є важливим елементом стабільного розвитку авіаційної галузі. Вона включає різноманітні механізми фінансової підтримки, спрямовані на забезпечення стабільного функціонування та розвитку авіаційного сектору [1, с. 110] і є критично важливою для фінансування операційної діяльності, придбання нових літаків, модернізації інфраструктури та управління ризиками.

Основними механізмами взаємодії між банками та авіаційними підприємствами є: кредити (операційні, інвестиційні, синдиковані), лізинг (оперативний та фінансовий), фінансування під заставу (застава літаків та нерухомості), хеджування ризиків, проектне фінансування, фінансові консультації та послуги, факторинг, гарантії та страхування.

На жаль, умови введення воєнного стану в Україні суттєво знизили показники ділової активності авіаційних підприємств і обумовили стагнацію ринку авіаперевезень. Проте світовий авіакосмічний ринок має значний потенціал для зростання завдяки збільшенню світового ВВП, зростанню глобального повітряного трафіку та рекордній кількості замовлень на нові літаки. Інновації, підвищення ефективності та розвиток нових ринків сприяють довгостроковій позитивній перспективі цього сектору.

Ключовими ризиками авіаційної галузі є: геополітична та економічна нестабільність; управління ланцюгом постачання; конкуренція на внутрішніх та міжнародних ринках; розвиток та утримання талантів; здатність виконувати ключові контракти; комплаєнс (відповідність) з великою кількістю законодавчих вимог та обмежень; спроможність до інновацій; нездатність використовувати переваги М&А (злиття та поглинання) та партнерства; вразливість щодо порушень кібербезпеки; коливання курсів іноземної валюти та цін на товари.

До основних чинників, які слід урахувати у банківському обслуговуванні підприємств авіаційній галузі, є довгі ланцюги постачання, які є однією з найскладніших і найважливіших складових цієї індустрії. Вони включають в себе широкий спектр постачальників, виробників, логістичних операторів і інших учасників, які співпрацюють для забезпечення своєчасного виробництва та доставки авіаційної техніки і компонентів.

Ризик виконання ключових контрактів є критичним питанням для авіаційних підприємств, оскільки ці контракти часто мають великий фінансовий обсяг і довгострокові зобов'язання. Неуспіх у виконанні контрактів може призвести до значних фінансових втрат, юридичних проблем та втрати довіри з боку замовників. Основні ризики, пов'язані з виконанням ключових контрактів, включають технічні, фінансові, операційні, ринкові та регуляторні аспекти.

Перевагами взаємодії з авіаційними підприємствами для банківських установ є: розширення клієнтської бази та збільшення обсягів бізнесу в сегменті корпоративного банкінгу; формування довгострокових відносин та підвищення лояльності таких клієнтів за рахунок надання їм якісних послуг та фінансової підтримки; отримання значних доходів від обслуговування таких клієнтів, які здійснюють значні фінансові операції; диверсифікація кредитного портфеля для зниження ризиків; розробка спеціалізованих фінансових продуктів та послуги для авіаційної галузі, включаючи програми лояльності, кредитні картки для корпоративних клієнтів та інші інструменти; впровадження сучасних технологій, таких як блокчейн та штучний інтелект, для покращення процесів управління фінансами та ризиками; підвищення престижу та репутації як надійних фінансових партнерів за рахунок співпраці з відомими авіаційними компаніями; зміцнення позицій на банківському ринку і залучення нових клієнтів за рахунок фінансуванні великих авіаційних проєктів.

Таким чином, можна зробити висновок, що взаємодія банків і авіаційних підприємств приносить обом сторонам значні переваги, сприяючи фінансовій стабільності, підвищенню ефективності операцій, розширенню можливостей розвитку та зниженню ризиків. Основними банківськими ризиками обслуговування авіаційних підприємств є: операційний (довгі ланцюги постачання, мораторій на здійснення пасажирських авіаційних перевезень під час воєнного стану), великі кредитні ризики, інвестиційні ризики (фінансування значних за масштабом проєктів), комплаєнс ризик (фінансування заходів, що забезпечують безпеку авіації). У свою чергу, банки отримують такі переваги як плату за ризик: розширюють клієнтську базу, підвищують прибутковість, розробляють нові продукти та зміцнюють свою репутацію. Для ефективного управління банківськими ризиками обслуговування авіаційних підприємств пропонується: адаптувати оцінку кредитоспроможності зазначених клієнтів до їх галузевих особливостей, реалізувати схеми проєктного фінансування, використовувати внутрішні кредитні рейтинги, диверсифікувати банківській портфель у розрізі суб'єктів господарювання, що відносяться до різних підгалузей авіаційного комплексу.

Список літератури

1. Михальченко О.А., Райчева Л.І. Кредитне забезпечення розвитку підприємств транспортного комплексу національної економіки та його галузева диференціація. *Економіка, фінанси, право*. 2023. Вип. № 8. С. 108-112.

СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ ДОСТАТНОСТІ КАПІТАЛУ І ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВ ТА БАНКІВСЬКИХ ГРУП ЗА СТАНДАРТАМИ ЄС

Орлов Максим Сергійович

аспірант

Національний авіаційний університет (м. Київ)

Для наближення банківського регулювання в Україні до стандартів Європейського Союзу (ЄС) Національний банк України (НБУ) на постійній основі докладає зусилля, спрямовані на підвищення прозорості, стабільності та ефективності банківської системи, а також на інтеграцію до європейських ринків фінансових послуг. Посилення регуляторних положень за стандартами ЄС стосується: запровадження нових нормативів, які встановлюють більш жорсткі вимоги до капіталу, ліквідності та управління ризиками, а також вимог до банків у частині надання більш детальної та прозорої звітності.

НБУ, продовжуючи інтеграцію України до європейського фінансового простору, влітку 2024 року здійснив низку важливих змін у регулюванні діяльності банків та банківських груп (БГ), а саме:

- оновлення вимог до достатності капіталу шляхом установа нових нормативів достатності капіталу, посилення вимог до якості капіталу, включаючи більш суворі критерії для основного та додаткового капіталу [1];

- встановлення порядку розрахунку коефіцієнта левериджу (*Leverage Ratio*): запровадження нового нормативу, що визначає співвідношення капіталу банку до його активів без урахування ризиків і призначений для запобігання надмірному використанню позикових коштів;

- запровадження вимог до організації процесу здійснення оцінки достатності ліквідності (*Internal Liquidity Adequacy Assessment Process - ILAAP*): введення системи внутрішньої оцінки ліквідності, яка дозволяє забезпечити адекватний її рівень для покриття короткострокових зобов'язань; розробка та впровадження процедур для регулярного оцінювання власної ліквідності, з урахуванням різних стрес-сценаріїв.

Кредитно-інвестиційна підгрупа (КІП) має розраховувати три нових нормативи достатності капіталу: основного капіталу 1 рівня (не менше 5,625%), капіталу 1 рівня (не менше 7,5%), регулятивного капіталу (не менше 10%). У 2025 році КІП має активізувати буфери капіталу (консервації капіталу, контрциклічного, системної важливості, системного ризику). Їх перелік є ідентичними до буферів, які формуються банками на індивідуальній основі, а граничні значення будуть встановлені НБУ за результатами стрес-тестування і завчасно доведені до відома банківської спільноти.

Оновлені вимоги до мінімального значення нормативу достатності регулятивного капіталу КІП вводяться поступово із застосуванням перехідних

положень [2]. Поетапний графік досягнення зазначеного нормативу наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Поетапний графік досягнення мінімального значення нормативу достатності регулятивного капіталу КІП

Період	05.08.2024 – 31.12.2024	01.01.2025 – 30.06.2025	з 01.07.2025 року
Значення, не менше ніж	8,5%	9,25%	10%

Джерело: побудовано за даними [2]

КІП отримали право включати:

- до додаткового капіталу 1 рівня та капіталу 2 рівня інструменти з умовами списання / конверсії, субординовані борги, щодо яких отримано погодження НБУ;

- до основного капіталу 1 рівня:

а) до 31.12.2024 – внески до незареєстрованого статутного капіталу, які отримані для оплати простих акцій / спрямовані на підвищення їх номінальної вартості;

б) до 30.12.2025 – прибуток за проміжний звітний період без погодження його включення НБУ та без проведення огляду проміжної консолідованої фінансової звітності в сумі, що не перевищує сукупний розмір прибутків банків – учасників БГ за відповідний проміжний звітний період, які було включено до основного капіталу 1 рівня таких банків.

Перехідні положення передбачають поступове підвищення вимог до капіталу, що дозволяє банкам та БГ адаптуватися до них без різких змін у власній діяльності, планувати свої стратегії управління капіталом з урахуванням нових регуляторних вимог.

Коефіцієнт левериджу є додатковим показником достатності капіталу 1 рівня для покриття ризиків за активними операціями, без урахування ступеня ризиковості активу, який визначається через вагу ризику [3, 4]. Внутрішньобанківські (внутрішньогрупових) положення щодо порядку розрахунку коефіцієнта левериджу мають бути розроблені банками - до 31.03.2025, БГ - до 30.06.2025. Тестові розрахунки мають бути проведені банками протягом 01.04.2025-01.07.2025, БГ - 01.07.2025-01.01.2026. Про їх результати банки та БГ мають повідомити НБУ.

НБУ буде проводити власні тестові розрахунки для оцінки впливу нового регулювання на банки, які дозволять виявити можливі проблеми та ризики, а також визначити оптимальні значення коефіцієнта левериджу. Нові вимоги до мінімального значення коефіцієнта левериджу будуть запроваджені банками не раніше середини 2025 року, що надасть банкам достатньо часу для перевлаштування своїх систем і процесів. Для БГ нові вимоги до мінімального значення коефіцієнта левериджу будуть введені не раніше квітня 2026 року, що дозволить їм адаптуватися до нових вимог з урахуванням їхньої специфіки та складності структури.

Запровадження коефіцієнта левериджу є ключовою складовою процесу інтеграції української банківської системи з європейськими стандартами регулювання. Це забезпечить більшу прозорість і стійкість банківської системи відповідно до реформ, розроблених Базельським комітетом після фінансової кризи 2007–2009 років.

Запровадження вимог щодо організації процесу оцінки достатності ліквідності в банках та БГ є важливим кроком у забезпеченні стійкості та надійності банківської системи України [5]. Основними аспектами впровадження процесу *ILAAP* є:

- забезпечення постійного моніторингу і підтримки банками та БГ такого рівня ліквідності, який необхідний для своєчасного виконання зобов'язань перед клієнтами та контрагентами, що дозволить зменшити ризик ліквідності та забезпечити стабільну роботу банків у будь-яких економічних умовах;

- дотримання встановлених НБУ нормативів ліквідності, які є ключовим показником фінансової стійкості банків і сприяють загальній стабільності фінансової системи країни;

- прогнозування та планування достатності ліквідності на майбутні періоди з урахуванням економічних умов та нормативних вимог, що дозволяє банкам та БГ ефективно планувати свої фінансові ресурси та забезпечувати їх достатність для виконання стратегічних цілей відповідно до бізнес-планів;

- урахування рівня ризик-апетиту, що дозволяє банкам та БГ приймати більш обґрунтовані рішення щодо управління ліквідністю і забезпечувати відповідність між стратегією банку та його фінансовими можливостями.

Процес *ILAAP* є ключовим елементом управління ліквідністю банків та БГ, забезпечує їх стабільну діяльність і виконує кілька важливих функцій:

- проведення внутрішньої оцінки достатності ліквідності для покриття всіх суттєвих ризиків, пов'язаних з ліквідністю, на основі оцінки відповідності встановленим наглядовим (пруденційним) вимогам;

- відповідність особливостям діяльності банку, включаючи його бізнес-модель, системну важливість, розмір та рівень складності операцій, що дозволяє адаптувати процес до конкретних потреб і умов кожного банку чи БГ;

- невід'ємна частина системи управління ризиками банку або БГ, яка сприяє інтеграції управління ліквідністю з іншими аспектами управління ризиками, забезпечуючи більш комплексний підхід;

- постійна підтримка рівня ліквідності, достатнього для безперервної стабільної діяльності банку або БГ, як у звичайних умовах, так і в стресових ситуаціях, дозволяє банкам бути готовими до будь-яких непередбачуваних подій.

Банки та БГ мають розробити внутрішньобанківські (внутрішньогрупові) документи, які регламентують організацію та функціонування процесу *ILAAP*, до 31.12.2024. НБУ встановив терміни щорічного складання звітів із процесу *ILAAP* та їх подання в межах процесу наглядової перевірки та оцінки *SREP* (*Supervisory Review and Evaluation Process*): банкам (на індивідуальній основі) - до 31 травня, БГ - до 30 червня. Перший звіт щодо процесу *ILAAP* має бути поданий до НБУ банками та БГ у 2025 році, станом на 01.01.2025.

Таким чином, проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки:

1. Запровадження нових вимог щодо достатності капіталу і коефіцієнта левериджу є важливим кроком у забезпеченні фінансової стабільності банківської системи України. Поетапне впровадження нових вимог з урахуванням результатів тестових розрахунків та стану фінансового сектора дозволить банкам і БГ адаптуватися до нових стандартів без суттєвих ризиків для їхньої діяльності та стабільності фінансової системи країни. Перехідні положення у регулюванні банківської системи України мають на меті забезпечення безперервності її функціонування та підтримку економіки.

2. Впровадження вимог щодо організації процесу *ILAAP* є важливим елементом у підвищенні стійкості та надійності банківської системи України. Цей процес сприяє підтримці достатнього рівня ліквідності банками та БГ, дотриманню нормативів ліквідності, ефективному плануванню фінансових ресурсів та врахуванню рівня ризик-апетиту. Процес *ILAAP* є критично важливим інструментом для забезпечення фінансової стійкості та ліквідності банків та БГ. Він дозволяє проводити всебічну оцінку ризиків, враховувати особливості діяльності кожного банку, інтегрувати управління ліквідністю з іншими ризиками та забезпечувати готовність до стресових ситуацій. Все це забезпечує стабільну роботу банків у будь-яких економічних умовах та сприяє загальній фінансовій стабільності країни у поточних економічних умовах.

3. Встановлення нових вимог до достатності капіталу та ліквідності має позитивний вплив на підвищення фінансової стійкості; зниження ризиків, пов'язаних із непередбаченими фінансовими шоками; підвищення прозорості банківської діяльності, яка дозволить краще оцінювати фінансовий стан банків; сприятиме інтеграції української фінансової системи до європейського ринку, відкриваючи нові можливості для співпраці та інвестицій. Позитивними ефектами зазначених новел регулювання достатності капіталу та ліквідності для національної економіки є: забезпечення стабільної роботи банків та БГ підтримує економічне зростання та розвиток фінансового сектора; підвищення прозорості та надійності банківських послуг підвищує довіру споживачів до фінансових установ; наближення до європейських стандартів дозволяє Україні активно брати участь у міжнародних фінансових процесах та отримувати доступ до нових ринків.

4. Проаналізовані регулятивні зміни демонструють прихильність України до євроінтеграційного курсу, підвищення стандартів банківського регулювання, що є важливим кроком у зміцненні фінансової системи та економіки в цілому. Ці кроки є частиною більш широкої стратегії реформування фінансового сектора України та спрямовані на досягнення відповідності стандартам ЄС, що сприятиме економічному зростанню та інтеграції до європейського економічного простору.

Список літератури

1. Положення про порядок визначення банками України розміру регулятивного капіталу: Постанова Національного банку України від 28.12.2023 № 196. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0196500-23#Text>

2. Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України та встановлення перехідних положень щодо запровадження оновлених вимог до капіталу банків: Постанова Національного банку України від 07.06.2024 № 65. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-24#Text>

3. Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України щодо регулювання діяльності банківських груп: Постанова Правління Національного банку України від 17.06.2024 року № 86. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_17072024_86

4. Про затвердження Положення про порядок розрахунку банками України та банківськими групами значення коефіцієнта левериджу: Постанова Правління Національного банку України від 19.07.2024 № 89. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_19072024_89

5. Про затвердження Положення про організацію процесу оцінки достатності внутрішньої ліквідності в банках України та БГ: Постанова Правління Національного банку України від 19.07.2024 № 88. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_19072024_88

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ПРЕВЕНТИВНОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

Стременовський Богдан Анатолійович
аспірант
Національний авіаційний університет (м. Київ)

В умовах зростання турбулентності внутрішнього і зовнішнього середовища зростає роль ризик-орієнтованих та антикризових механізмів управління підприємством. Превентивна реструктуризація передбачає вжиття заходів для запобігання фінансовим труднощам та банкрутству підприємства до їхнього виникнення [1, с. 59]. Вона включає досудові і гібридні процедури, що спрямовані на виправлення фінансового стану підприємства без проходження формального судового процесу банкрутства. Основна мета превентивної реструктуризації – виявити проблеми на ранніх стадіях і вжити відповідних заходів для їх усунення, уникнути судового розгляду та максимально зберегти функціонування підприємства, забезпечуючи його стабільність і конкурентоспроможність.

Розглянемо зміст окремих складових превентивної реструктуризації.

1. Досудова реструктуризація передбачає заходи, що здійснюються підприємством та його кредиторами без формального судового процесу. Вона включає такі елементи: ведення конструктивного діалогу з кредиторами для досягнення домовленостей про зміни умов погашення боргів; розробка і впровадження плану фінансового оздоровлення, який включає заходи щодо скорочення витрат, підвищення доходів та залучення додаткового капіталу; підписання угод з кредиторами, що визначають нові умови обслуговування боргу, такі як подовження термінів погашення, зниження процентних ставок або списання частини боргу; внутрішня реорганізація структури управління підприємством, зміни у складі керівництва або власників для підвищення ефективності управління.

2. Гібридна реструктуризація поєднує елементи досудової реструктуризації з можливістю використання деяких судових механізмів для забезпечення виконання домовленостей. Основними елементами гібридної реструктуризації є: укладання угод з кредиторами, затверджених судом, для надання їм правової сили; використання судового контролю для забезпечення виконання домовленостей між підприємством і його кредиторами; використання послуг незалежних експертів або консультантів для розробки плану реструктуризації та ведення переговорів з кредиторами; використання послуг медіатора для полегшення переговорного процесу і досягнення компромісів між сторонами.

Превентивна реструктуризація є поширеним інструментом в європейських країнах, регламентованим Директивою (ЄС) 2019/1023 Європейського Парламенту та Ради від 20.06.2019 [2] про засади превентивної реструктуризації,

про погашення боргу та дискваліфікацію, а також про заходи щодо підвищення ефективності процедур щодо реструктуризації, банкрутства та погашення боргу.

У поточний час в Україні відбувається імплементація процедури превентивної реструктуризації відповідно до Директиви ЄС 2019/1023 у рамках реалізації частини урядового Плану *Ukraine Facility*, затвердженого Кабінетом Міністрів України. Він був затверджений на початку 2024 року та є основою для реалізації програми фінансової підтримки ЄС на 50 млрд євро протягом 2024-2027 років.

Законопроект № 10143 від 12.10.2023 [3] «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації» ухвалено Верховною Радою України в першому читанні (включено до порядку денного № 3562-ІХ від 06.02.2024) і прийнято за основу.

Основними положеннями законопроекту є такі:

- гармонізація з правом ЄС передбачає адаптацію українського законодавства до норм ЄС, регулюючих процедури банкрутства та реструктуризації шляхом впровадження найкращих практик ЄС, що сприяють ефективнішому управлінню фінансовими труднощами підприємств

- забезпечення доступу до заходів превентивної реструктуризації, які дозволяють підприємствам уникнути банкрутства шляхом проведення досудових та гібридних процедур та забезпечують ефективне вирішення фінансових проблем.

Перевагами превентивної реструктуризації для підприємств є: можливість продовжувати господарську діяльність навіть у разі фінансових труднощів; збереження робочих місць, підтримка виробництва та забезпечення економічної стабільності; можливість реструктуризації боргів, зменшення витрат та отримання додаткових фінансових ресурсів для подолання кризи.

Перевагами превентивної реструктуризації для національної економіки є: збільшення інвестиційної привабливості країни на основі гармонізації законодавства з нормами ЄС, підвищення довіри інвесторів через отримання підприємствами доступу до прозорих і передбачуваних процедур реструктуризації.

Значущість розглянутого законопроекту зростає в умовах воєнного часу, коли економіка стикається з численними викликами, включаючи руйнування інфраструктури, зниження виробничих потужностей та втрату ринків збуту. Для підтримки стійкості національної економіки в умовах війни передбачено механізми забезпечення стабільності роботи економічно активних підприємств. Продовження діяльності підприємств дозволяє зберегти робочі місця та підтримувати соціальну стабільність. Ефективні механізми превентивної реструктуризації сприятимуть швидшому відновленню економіки після завершення воєнних дій.

Таким чином, можна зробити висновки, що:

1. Превентивна реструктуризація є важливим інструментом для забезпечення стійкості та стабільності підприємства, заснованим на систематичному підході до моніторингу фінансового стану, залучення додаткових ресурсів, оптимізації витрат, диверсифікації діяльності та розробки антикризових планів. Використання цих механізмів дозволяє підприємству вчасно виявляти проблеми та вживати відповідних заходів для їх вирішення, забезпечуючи таким чином довгостроковий успіх і конкурентоспроможність на ринку.

2. Превентивна реструктуризація включає досудові та гібридні процедури і є важливим інструментом для збереження фінансової стабільності підприємства. Вона дозволяє уникнути формального судового процесу банкрутства, зберігаючи при цьому функціональність підприємства і його здатність до конкуренції на ринку. Успіх превентивної реструктуризації залежить від ефективної співпраці між підприємством, кредиторами та іншими зацікавленими сторонами, а також від застосування адекватних фінансових механізмів.

3. Реалізація законопроекту (реєстр. №10143 від 12.10.2023) забезпечить гармонізацію законодавства України з правом ЄС у сфері банкрутства, надасть підприємствам дієві механізми для подолання фінансових труднощів і сприятиме стабільності та розвитку економіки України. Особливо важливою є підтримка економічно активних підприємств у воєнний час, що дозволить зберегти господарську діяльність, робочі місця та забезпечити основу для подальшого економічного відновлення країни.

Список літератури

1. Гринчишин Я. Превентивна реструктуризація як новий тренд законодавства про неплатоспроможність. *Облік і фінанси*. 2021. № 2. С. 51-60.

2. Directive (EU) 2019/1023 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on preventive restructuring frameworks, on discharge of debt and disqualifications, and on measures to increase the efficiency of procedures concerning restructuring, insolvency and discharge of debt, and amending Directive (EU) 2017/1132. URL: <http://data.europa.eu/eli/dir/2019/1023/oj>

3. Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації: Проект Закону України № 10143 від 12.10.2023. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42981>

ПРОБЛЕМИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Фісуненко Надія Олександрівна,
завідувач кафедри аналітичної економіки та менеджменту, доцент
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Актуальність теми цифрового розвитку економік країн світу обумовлена нагальною необхідністю вирішення комплексу питань використання та правильного застосування цифрових платформ при веденні бізнес-процесів менеджментом різних рівнів. Накопичення комплексу невирішених проблем цифровізації економіки може призвести не лише до економічної кризи в країні, а й стати загрозою втрати економічної безпеки на національному рівні.

З метою комплексного системного вирішення означеної проблеми вченими-дослідниками було розроблено та впроваджено низку індикаторів-показників цифровізації економіки, що зображені на рис. 1.

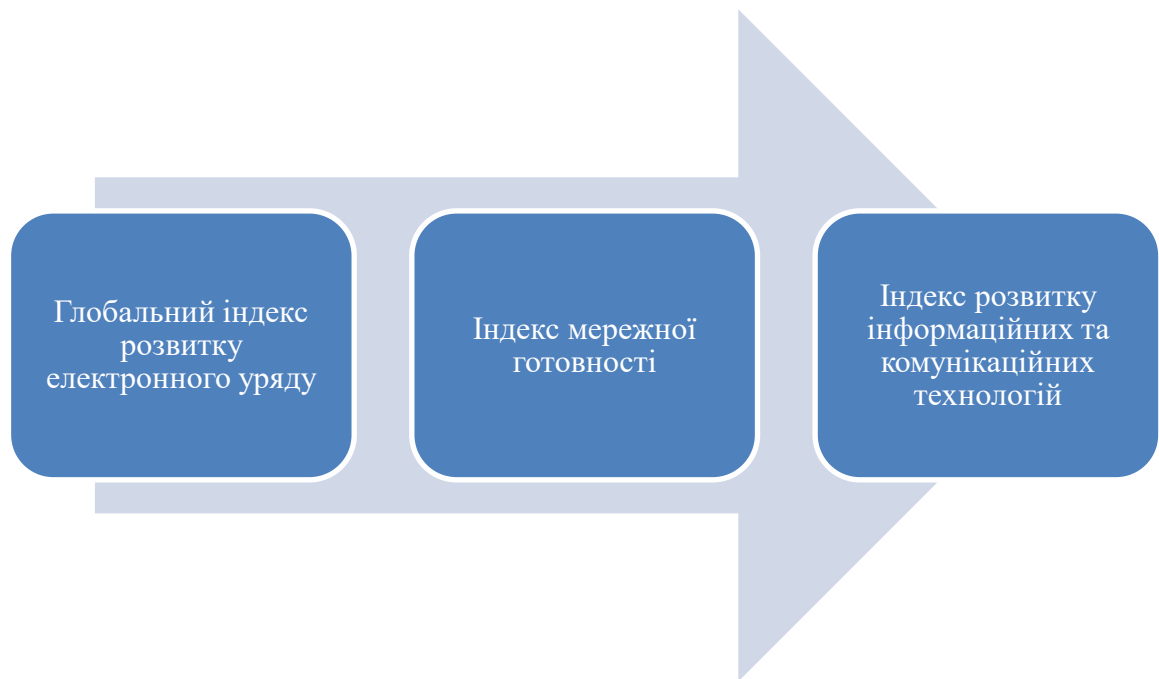

Рис. 1. Аналіз наявних індикаторів-показників цифровізації економіки за матеріалами досліджень закордонних та вітчизняних науковців*

* узагальнено автором на основі [1, 3]

Таким чином, проведений аналіз наявних індикаторів-показників цифровізації економіки продемонстрував лише три відповідні складові елементи: «Глобальний індекс розвитку електронного уряду», «Індекс мережної готовності» та «Індекс розвитку інформаційних та комунікаційних технологій». Синергетичне поєднання означених складових елементів створює передумови

для прогресивного потенційного розвитку та становлення цифрової економіки, забезпечення використання цифрових платформ різних рівнів та моделей, прийняття швидких виважених стратегічних управлінських рішень менеджментом компаній [2].

Проблеми цифровізації економіки та використання цифрових платформ є нагальними у сьогоденних умовах економічних змін, трансформаційних зрушень та прогресу. Однак, проблематика визначення векторів прогресивного розвитку цифрової економіки ускладнює процес її модернізації. Синергетичний ефект від впровадження цифрових платформ у економіку країн світу формує лідерські якості, багатоаспектність розвитку та довгострокову стратегію для економіки будь-якої країни світу.

Подальші перспективні дослідження є необхідними в області визначення узагальненого підходу до індикативних показників цифровізації, використання механізмів діджиталізації та цифрових платформ в економіці країни.

Список літератури:

1. Degerli, A. (2015). Analyzing Information Technology Status and Networked Readiness Index in Context of Diffusion of Innovations Theory In A. Degerli, Ç. Aytekin, B. Değerli. World Conference on Technology, Innovation and Entrepreneurship. (Pp. 1553–1562). İstanbul, Turkey.
2. Kallal, R., Haddaji, A. & Ftiti, Z. (2021). ICT diffusion and economic growth: Evidence from the sectorial analysis of a periphery country. *Technological Forecasting and Social Change*, 162. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0040162520312294>.
3. Osman, I. H. & Zablith, F. (2020). Re-evaluating electronic government development index to monitor the transformation toward achieving sustainable development goals. *Journal of Business Research*. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0148296320306858>.

НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ З ПОЗИЦІЙ ТЕОРІЇ БІХЕВІОРИЗМУ

Чердніченко Станіслав Вікторович

кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту Інституту управління
здобувач наукового ступеня доктора економічних наук
Заклад вищої освіти «Класичний приватний університет» (м. Запоріжжя)

Біхевіоризм виник на початку ХХ століття як науковий напрямок у психології, присвячений дослідженню людської поведінки на принципах: об'єктивного спостереження, вимірюваності, індуктивного методу, вивчення зв'язку стимул-реакція [1, с. 83]. Сучасна психологія інтегрує ідеї біхевіоризму з іншими науковими напрямками в соціології, економіці, правознавстві, державному управлінні тощо для створення більш повної картини людської поведінки і психіки.

Основними принципами біхевіористичного підходу в управлінні економікою є [2, с. 259]:

1. Взаємодія економічних і психологічних факторів, яка розглядає управлінські рішення не лише з економічної точки зору, але й з урахуванням психологічних аспектів поведінки суб'єктів управління, вивчення того, як індивідуальні особливості, мотивація, сприйняття ризиків і емоції впливають на прийняття економічних рішень.

2. Об'єктивне спостереження і вимірювання поведінки передбачає використання кількісних методів для аналізу поведінки суб'єктів управління, зокрема моделювання і статистичних методів на основі збору даних про фактичні дії суб'єктів і їхню поведінку у відповідь на різні стимули.

3. Аналіз того, як різні управлінські рішення (стимули) впливають на поведінку працівників, менеджерів та інших зацікавлених сторін (реакції), або дослідження зв'язку стимул-реакція.

4. Використання стимулів і покарань для формування бажаної поведінки в організації.

Застосування біхевіористичного підходу в управлінні економікою ґрунтується на використанні таких інструментів:

1. Мотивація працівників на основі розробки систем стимулювання, що сприяють підвищенню продуктивності праці, впровадження програм, які враховують індивідуальні потреби і мотиви працівників для підвищення їх залученості і задоволеністю роботою.

2. Прийняття рішень на основі використання психологічних принципів для покращення процесу прийняття рішень у організації, а також урахування факторів когнітивного упередження і обмеженої раціональності при розробці стратегій і тактик управління.

3. Формування сприятливого організаційного клімату, підвищення рівня організаційної культури через впровадження практик, що сприяють відкритій комунікації, співпраці та взаємній підтримці. Використання підходів біхевіористичного управління для розвитку організаційної культури, яка підтримує інновації і адаптацію до змін.

4. Управління змінами через врахування психологічних реакцій працівників на зміни і розробка стратегій, що допомагають мінімізувати опір і підвищити прийняття нововведень, а також використання поведінкових підходів для забезпечення успішної реалізації змін у організації.

Інтерес до вивчення феномену економічних суб'єктів із позиції поведінкових наук пов'язаний із прагненням зрозуміти і пояснити механізми мотивації та вплив на їх діяльність [3, с. 16]. Це дозволяє створювати науково обґрунтовані методи управління економічною поведінкою, що є ключовим для підвищення ефективності і продуктивності як на індивідуальному, так і на організаційному рівнях. Поведінкові науки, зосереджуючись на об'єктивних і вимірюваних аспектах поведінки, роблять значний внесок у розвиток психології, економіки і менеджменту, дозволяючи краще зрозуміти і впливати на мотивацію і поведінку людей.

У поведінкових моделях закладені адекватніші характеристики економічних агентів, які враховують низку психологічних і соціальних факторів, що впливають на їхні рішення та поведінку. Ці моделі відрізняються від традиційних економічних моделей тим, що вони визнають обмеженість раціональності і враховують реальні умови, в яких діють економічні агенти [4, с. 109].

Масштабне вторгнення РФ на територію України докорінним чином змінило життя наших співвітчизників. Розглянемо трансформації, що відбулися, з позицій теорії біхевіоризму. На окупованих територіях, а також у містах, де ведуться бойові дії, знаходяться мільйони осіб, які втратили житло, роботу, звичайний спосіб життя тощо. Ці люди не можуть повноцінно працювати або були змушені залишити свої робочі місця, що негативно позначається на можливостях створення валового внутрішнього продукту та доданої вартості.

Поставивши за мету знищення України як суверенної держави, агресор не просто веде бойові дії, але і зосереджує зусилля на терорі, зокрема психологічному, мирних міст по всій Україні. У ситуації, коли сирени повітряної тривоги можуть вмикатися у будь-який момент дня і ночі, люди вимушені годинами сидіти у бомбосховищах. Звичайно, що це негативно впливає не лише на психоемоційному стані людей, але і на можливостях здійснювати ними навчання, виконувати трудові та інші обов'язки тощо. Українським містам украй необхідні: зарубіжна допомога у розбудові протиповітряної оборони, засобів своєчасного інформування населення про загрози для запобігання гибелі, пораненню, виснаженню людей та подальшому відтоку їх за кордон.

Поведінкові аспекти на ринку праці пов'язані з активізацією процесів зовнішньої і внутрішньої трудової міграції. Мільйони українців виїхали за кордон, або перемістилися до центральних, західних регіонів України, до м.

Києва тощо. Це призводить до того, що кількість економічно активного населення України, залученого до створення доданої вартості, різко зменшується.

Зміщення економічної активності та міграція населення порушують існуючі ланцюги постачання, що ускладнює виробництво та торгівлю. Втрата робочих місць і скорочення економічної активності призводять до зростання безробіття, зниження доходів населення, рівня життя та добробуту громадян. Через психологічний стрес та нестабільність знижується продуктивність праці персоналу. Велика кількість внутрішньо переміщених осіб створює нові виклики для економіки «відносно небезпечних» регіонів, включаючи забезпечення житлом, робочими місцями та соціальними послугами. Одночасно це створює нові резерви для розвитку цих регіонів, але потребує значних інвестицій та ресурсів на їх освоєння.

Таким чином, висновками дослідження є:

1. Біхевіористичний підхід в управлінні є комплексним і інтегративним, поєднуючи економічні та психологічні аспекти для покращення процесу прийняття рішень і управління поведінкою в організаціях. Він надає інструменти для більш глибокого розуміння і впливу на поведінку суб'єктів управління, що сприяє ефективнішому досягненню організаційних цілей.

2. Повномасштабне вторгнення РФ в Україну спричинило демографічну, трудову, міграційну та економічну структурну кризи, а також призвело до перерозподілу економічних і трудових ресурсів між регіонами, а також відтоку їх за кордон. Війна має серйозний психологічний вплив на населення, що негативно впливає на їх здатність до продуктивної праці та адаптації до нових умов.

3. Економіка України в умовах воєнного стану потребує стратегій, які допоможуть зберегти і відновити робочу силу, а також створити умови для залучення переміщених осіб до економічної діяльності шляхом реалізації програм перекваліфікації, створення нових робочих місць, підтримки малого та середнього бізнесу, а також залучення міжнародної допомоги та інвестиції для відновлення інфраструктури та економічної активності.

Список літератури

1. Бондаренко О. В., Слюсаренко Ю. Л. Біхевіоризм від Джона Б. Уотсона до Е. Толмена. *Наукові горизонти*. 2019. № 2. С. 80–85.

2. Матвеев В. В., Матвеева О. М., Щепіна Т. Г. Біхевіористичний підхід в управлінні. *Бізнес Інформ*. 2021. № 4. С. 257-261.

3. Бажанський Д. Р. Концепція особистості в теорії біхевіористичного менеджменту. *Epistemological studies in philosophy, social and political sciences*. 2021. Vol. 4, Iss. 2. С. 11-18.

4. Корзаченко О. В. Еволюція моделей прийняття рішень: від класичної політекономії до біхевіористської економіки. *Моделювання та інформаційні системи в економіці*. 2020. № 100. С. 103-112.

РОЛЬ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В ОБСЛУГОВУВАННІ ОБІГУ ВІЙСЬКОВИХ ОБЛІГАЦІЙ

Шнипко Олег Вікторович

аспірант

Національний авіаційний університет (м. Київ)

Протистояння повномасштабному вторгненню РФ потребує концентрації усіх видів ресурсів: військово-технічних, матеріальних, людських, логістичних, фінансових тощо. В умовах дефіциту Державного бюджету України виникла нагальна потреба у пошуку додаткових джерел його наповнення для безперервного забезпечення потреб Збройних Сил України (ЗСУ), протистояння агресору та підтримки національної економіки. Одним із способів акумулювання фінансових ресурсів для потреб оборони є випуск військових облігацій. За економіко-правовою суттю це облігації внутрішньої державної позики (ОВДП), цільові державні боргові цінні папери, призначені для запозичень на ринку з метою фінансування потреб ЗСУ та держави в умовах війни. Як інвестиційний інструмент підтримки Державного бюджету України, військові облігації доступні для фізичних, юридичних осіб та іноземних інвесторів. Залучені до Державного бюджету України кошти від емісії військових операцій використовуються на безперервне забезпечення оборонних, фінансових та соціальних потреб держави в умовах воєнного стану.

У світовій практиці військові облігації мають довгу історію [1]. Зокрема, під час Першої та Другої світових воєн багато країн випускали військові облігації для покриття значних військових витрат. Аукціони з продажу військових облігацій в Україні розпочалися у березні 2022 року, майже відразу після повномасштабного вторгнення РФ 24.02.2022. У поточних умовах кожен вівторок Міністерство фінансів України проводить аукціони з продажу військових ОВДП.

Емітентом військових облігацій є уряд України в особі Міністерства фінансів України, виплати за ними на 100% гарантуються державою та обслуговуються банківськими установами. Метою емісії є фінансування військових дій та оборонних потреб. Військові облігації номіновані як у національній, так і в іноземній валюті. Номінальна вартість облігацій становить: 1 тис. грн, 1 тис. дол. США, 1 тис. євро.

У світовій практиці військові облігації можуть мати різні терміни погашення - від короткострокових до довгострокових. В українських умовах зазначений термін коливається від 6 міс. до 2 років (табл. 1).

Таблиця 1

Інформація про поточний стан розміщених військових операцій

ISIN код військових облігацій	Термін до погашення	Дата погашення	Остання дата розміщення	Ставка, %
Гривня				
UA4000229470	1 рік	20.11.2024	30.01.2024	16,80
UA4000230213	1 рік	12.03.2025	19.03.2024	16,46
UA4000230635	1 рік	30.04.2025	30.04.2024	15,39
UA4000231187	1 рік	04.06.2025	18.06.2024	14,72
UA40002312K7	1 рік	10.09.2025	30.07.2024	14,65
UA4000227656	1,5 років	15.01.2025	29.08.2023	18,35
UA4000226286	6 місяців	26.06.2024	26.12.2023	16,50
UA4000228449	1,7 років	18.06.2025	17.10.2023	18,35
UA4000229264	1,7 років	15.10.2025	06.02.2024	17,60
UA4000228910	1 рік	23.07.2025	25.06.2024	14,71
UA4000230262	2 роки	28.01.2026	02.04.2024	17,09
UA4000231559	2 роки	10.06.2026	30.07.2024	15,50
Долар США				
UA4000227847	1 рік	20.06.2024	25.07.2023	4,71
UA4000228506	1 рік	05.09.2024	19.09.2023	4,79
UA4000228928	1 рік	24.10.2024	31.10.2023	4,71
UA4000229272	1 рік	14.11.2024	05.12.2023	4,60
UA4000229736	1 рік	30.01.2025	09.01.2024	4,66
UA4000230106	1 рік	20.03.2025	27.02.2024	4,66
UA4000230452	1 рік	24.04.2025	26.03.2024	4,63
UA4000231633	1 рік	31.07.2025	25.06.2024	4,62
UA4000231864	1 рік	21.08.2025	30.07.2024	4,66
Євро				
UA4000227557	9 місяців	16.05.2024	15.08.2023	3,11
UA4000230023	1 рік	13.03.2025	20.02.2024	3,25
UA4000230817	1 рік	15.05.2025	21.05.2024	3,23

Джерело: побудовано за даними [2]

Військові облігації мають фіксовану процентну ставку. Проценти можуть виплачуватися інвесторам періодично або наприкінці терміну облігації. Процентні ставки в гривнях коливаються від 14,71% до 18,35%, в доларах США – від 4,6% до 4,79%, в євро – від 3,11% до 3,25%. Податки та збори з доходу за військовими облігаціями не стягуються.

Інвестори можуть придбати військові облігації на первинному ринку ОВДП на аукціонах через банки – первинні дилери, або на вторинному ринку ОВДП - через ліцензовані інвестиційні фірми. Інвестиції у військові облігації від 1000 грн. можна зробити через такі первинні дилери: АБ «Укргазбанк», АТ «Укрексімбанк», ПАТ «ПУМБ», ПАТ АБ «Південний», ПАТ «Сенс Банк», від 10000 грн. - АТ «Ощадбанк», АТ «Райффайзен Банк», АТ «ОТП Банк», від 50000 грн. - ПАТ «Кредобанк», від 100000 грн. - АТ КБ «Приватбанк» [3]. Ліцензованими брокерами, які обслуговують інвестиції у військові операції від 1000 грн., є: ІСУ, Універ Капітал, Дрегон Капітал, Western Investment Group,

Кінто, БТС Брокер, Monobank, Credit Agricole, Банк Кредит Дніпро, Eavex Capital, від 300000 грн. – Таскомбанк.

Постановою Правління НБУ від 23.03.2022 № 60 «Про особливості виконання окремих вимог законодавства у сфері фінансового моніторингу, валютного нагляду, нагляду у сфері реалізації спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) протягом дії воєнного стану» [4] передбачено, що банківські установи України здійснюють спрощені заходи належної перевірки клієнтів, які проводять фінансові операції з метою придбання у власність ОВДП «Військові облигації» на первинному ринку, вони самостійно можуть визначати випадки встановлення джерел походження коштів, а також перелік необхідних документів/відомостей, що мають надаватися клієнтом.

Військові облигації можна придбати через портал Державних послуг онлайн «Дія» [5]. Портал не продає облигації самостійно, він лише допомагає придбати облигації в одного із партнерів – банків та ліцензованих брокерів. Для купівлі військових облигацій в Дії необхідно: оновити додаток до останньої версії; знайти опцію «Військові облигації» у послугах; обрати тип облигацій за назвою українських міст чи територій; визначитися з банком-первинним дилером чи брокером, кількістю облигацій; ввести контактні дані і обрати картку єПідтримки, на яку будуть знаходити виплати через деякий час; відправити запит до обраного партнера після перевірки даних; підписати документи на відкриття рахунку в цінних паперах та здійснити оплату облигацій; очікувати на сповіщення від Дії. Зарахування на рахунок ОВДП «Військові облигації» відбувається протягом трьох робочих днів. Послуга з придбання ОВДП «Військові облигації» через Дію реалізована Міністерством цифрової трансформації України спільно з Міністерством фінансів України, Національною Комісією з цінних паперів та фондового ринку й Національним банком України за підтримки Укрзалізниці.

Емісія і обіг військових облигацій відіграють важливу роль для забезпечення обороноздатності України та підтримки стійкості її економіки, оскільки:

- вони забезпечують уряду необхідні кошти для фінансування військових операцій та підтримки оборонних заходів;
- громадяни, які купують військові облигації, розглядають зазначену інвестицію як спосіб підтримки своєї країни під час війни;
- відпадає потреба у надмірному друкуванні грошей, оскільки кошти залучаються кошти з ринку, що стримує інфляційні процеси;
- їх інвестиційна привабливість забезпечується стабільністю та гарантованими виплатами.

Таким чином, проведене дослідження дозволяє дійти таких висновків:

1. Випуск військових облигацій в Україні в умовах повномасштабної війни з росією є важливим інструментом забезпечення потреб оборони, економіки, соціальної сфери країни. Військові облигації – це одна з форм облигацій внутрішньої державної позики, інвестиційний інструмент, який не тільки дозволяє залучати необхідні кошти для оборони та підтримки економіки, але й надає громадянам та інвесторам можливість зробити свій внесок у захист Батьківщини.

2. Значенням військових облігацій є: фінансова підтримка Державного бюджету України, патріотичний внесок громадян, забезпечення фінансової стійкості національної економіки в умовах воєнного стану, інвестиційна привабливість завдяки високій дохідності та державним гарантіям.

3. Банківські установи відіграють важливу роль в обслуговуванні обігу ОВДП «Військові облігації», оскільки виконують функції первинних дилерів, ліцензованих брокерів, проводять операції фінансового моніторингу інвесторів, надають свої послуги через портал Державних послуг онлайн «Дія».

Список літератури

1. Чубка, О. М., & Скоропад, І. С. (2023). Роль військових облігацій у фінансуванні державного бюджету у воєнний період. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: економіка та управління, (7). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-08-02>

2. Військові ОВДП. URL: <http://surl.li/ybtahl>.

3. Військові облігації – це твій внесок у поразку росії. URL: <https://bonds.gov.ua/>

4. Про особливості виконання окремих вимог законодавства у сфері фінансового моніторингу, валютного нагляду, нагляду у сфері реалізації спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) протягом дії воєнного стану: Постанова Правління Національного банку України від 23.03.2022 № 60. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0060500-22#Text>

5. Військові облігації в Дії: як працює нова послуга в застосунку. <https://diia.gov.ua/news/vijskovi-obligaciyi-v-diyi-yak-pracyuye-nova-posluga-v-zastosunku>

ГЕОЛОГО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЯРОШІВСЬКОГО НАФТОВОГО РОДОВИЩА (УКРАЇНА)

Ішков Валерій Валерійович

кандидат геолого-мінералогічних наук, доцент
Національний ТУ «Дніпровська політехніка», Україна
старший науковий співробітник
інституту геотехнічної механіки ім. М.С. Полякова НАН України, Україна

Березняк Олена Олександрівна

аспірант, Національний ТУ «Дніпровська політехніка», Україна

Чечель Павло Олегович

інженер, Національний ТУ «Дніпровська політехніка», Україна

Родовище розташоване в Талалаївському районі Чернігівській області за 17 км від смт Талалаївка. В тектонічному відношенні воно знаходиться в межах Плисківсько-Лисогорівського виступу фундаменту приосьової зони Дніпровсько-Донецької западини.

Структура виявлена геофізичними роботами в 1963 р. по сейсмічних горизонтах пермі і нижнього карбону. На протязі 1971-1973 рр. підняття детально вивчене сейсмозвідкою МВХ по відбиваючих горизонтах девону, карбону і пермі. Структура підготовлена як об'єкт для пошукового буріння на нафту, яке було розпочате в 1973 р. При випробуванні (1975 р.) в свердловині 2 з відкладів верхньовізейського під'ярусу (продуктивний горизонт В-15, інт. 3858-3891 м) отриманий перший фонтан нафти дебітом 134 м³/добу через штуцер діаметром 5 мм. Розвідка родовища завершена в 1981 р. Всього пробурено 11 пошукових і розвідувальних свердловин, якими розкрито розріз осадових порід від четвертинних до девонських.

По покрівлі горизонту В-153 (верхньовізейський під'ярус) структура являє собою майже симетричну брахіантикліналь північно-західного простягання, ускладнену поперечними скидами. В межах ізогіпси -3775 м її розміри 4,5x2,5 км, амплітуда близько 80 м.

Промислово-продуктивними є горизонти В-152, В-153, В-17в, В-17н, В-18н, В-19н, В-21, В-26, які утворюють багатопластове родовище з поверхом нафтоносності понад 550 м. Поклади нафти пластові в склепінних тектонічно екранованих, інколи літологічно обмежених пастках. Колекторами є різнозернисті пісковики та алевроліти, за винятком горизонту В-15, який складений органогенно-детритовими вапняками.

В дослідно-промислову експлуатацію родовище введено в 1978 р. Поклади розробляються вісьмома свердловинами. Основним об'єктом розробки є поклади горизонту В-15, які складають 84% видобувних запасів нафти родовища з діючим фондом вісім свердловин. Режим розробки водонапірний. На 1.01 2022

р. виробленість видобувних запасів 15,8%. Родовище перебуває на початковій стадії розробки.

Список літератури

1. Березняк О.О. (2019) Визначення частоти розмагнічування тонких феромагнітних частинок / О.О. Березняк, І.К. Младецький // Збагачення корисних копалин: Наук.-техн. зб. – Вип. 73(114). – С. 106-111.

2. Mladetskyi I., Beshta O., Berezniak O., Kuvaieva T. (2019) Improving cost efficiency of iron ore preparation by means of concentrate yield maximization. Sustainable development of resource-saving technologies in mineral mining and processing. Multi-authored monograph, Petrosani, Romania: UNIVERSITAS Publishing, pp. 174–193.

3. Куваєв В.М. (2021) Гідравлічна класифікація в спіральних класифікаторах. Частина 2. Методика розрахунку технологічних показників зливу спірального класифікатора / В.М. Куваєв, І.К. Младецький, М.В. Куваєв, О.О. Березняк // Національний гірничий університет. Збірник наукових праць. – Дніпро : НТУ «Дніпровська політехніка». – № 67. – С. 15-28. – <https://doi.org/10.33271/crpnmu/67.015>

4. Куваєв В.М. (2021) Гідравлічна класифікація в спіральних класифікаторах. Частина 1. Теоретичне обґрунтування до складання математичної моделі / В.М. Куваєв, І.К. Младецький, М.В.Куваєв, О.О. Березняк // Національний гірничий університет. Збірник наукових праць. – Дніпро : НТУ «Дніпровська політехніка». – № 66. – С. 38-48. - <https://doi.org/10.33271/crpnmu/66.038>

5. Березняк О.О. (2024) Оцінка питомого пиловиносу із золосховища Придніпровської ТЕС. «Наукова весна» 2024: матеріали XIV Міжнародної науково-технічної конференції аспірантів та молодих вчених, Дніпро, 27–29 березня 2024 року / Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» – Дніпро : НТУ «ДП», - С. 85-86.

6. Березняк О.О. (2024) Оцінка реологічних властивостей важких суспензій на основі залізовмісної фракції золи виносу ТЕС. «Наукова весна» 2024: матеріали XIV Міжнародної науково-технічної конференції аспірантів та молодих вчених, Дніпро, 27–29 березня 2024 року / Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» – Дніпро : НТУ «ДП», - С. 87-88.

7. Dreshpak O., Berezniak O., Berezniak O. (2023) Wet high gradient magnetic separation of kaolin clay. 6th International Scientific and Technical Internet Conference "Innovative development of resource-saving technologies and sustainable use of natural resources". Book of Abstracts. - Petrosani, Romania: UNIVERSITAS Publishing. - pp. 157-159.

8. Dreshpak O., Berezniak O., Berezniak O., Chechel P. (2023) The latest technologies for reuse of sludge of metallurgical enterprises in Ukraine. International scientific-technical conference MININGMETALTECH 2023 - The mining and metal sector: integration of business, technology and education. Vol. 2. - pp. 185- 188. – <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-361-3-140>

9. Mladetskyi I.K., Kuvaiev V.M., Berezniak O.O. (2018) Demagnetization of fine ferromagnetic materials. Topical issues of resource-saving technologies in mineral mining and processing. Multi-authored monograph, Petrosani, Romania, UNIVERSITAS Publishing, pp. 90-110.

10. Berezniak O., Berezniak O. (2015) Pulse method of magnetite demagnetizing. Theoretical and Practical Solutions of Mineral Resources Mining, Leiden, CRC Press/Balkema, pp. 547-550. – <https://doi.org/10.1201/b19901-93>

11. Hlukhoveria M., Mladetskyi I., Levchenko K., Berezniak O. (2022) Beneficiation properties of ash-and-slag dumps. Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu. – No. 1, pp. 46-50. – <https://doi.org/10.33271/nvngu/2022-1/046>

12. Berezniak, O. & Berezniak, O. (2022). Classification of demagnized magnetite in an upward laminar flow. Scientific Collection «InterConf+», 25(125), 168-176. - <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.09.2022.016>

11.. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Талалаївського газоконденсатного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Березняк Олександр Олександрович, Чечель Павло Олегович // Modern technologies among us in the environment : with the Abstracts of the XXIV International Scientific and Practical Conference, June 17-19, 2024, Rome, Italy. – Rome, 2024. – Pp. 112-143.– Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/167174>.

12.. Ішков В. В. Про геолого-технологічні особливості Східно-Харківцівського газоконденсатного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Березняк Олена Олександрівна, Чечель Павло Олегович // The current state of the organization of scientific activity in the world : with the Abstracts of the XXIII International Scientific and Practical Conference, June 10-12, 2024, Madrid, Spain. – Madrid, 2024. – Pp. 134-165. – Режим доступу : <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/167107>

13. Ішков В.В., Козій Є.С., Чернобук О.І. (2022). Зв'язок між вмістом германію і арсена у вугіллі пласта с7н поля шахти "Тернівська". The IX International Scientific and Practical Conference «Promising ways of solving scientific problems», December 26 – 28, Belgium, Brussels, pp.67-74.

14. Ішков В.В., Козій Є.С., Чернобук О.І., Мандрікевич В.М., Владик Д.В. (2022). Зв'язок германію і свинцю у вугільному пласті с7н поля шахти «Тернівська», Україна. The 14th International scientific and practical conference “Modern stages of scientific research development” (December 27 - 30, 2022) Prague, Czech Republic, pp.132-142.

15. Kozii Ye.S., Ishkov V.V. (2022). Nickel in the oils of the Dnipro-Donetsk basin of Ukraine. Молодь: наука та інновації: матеріали X Міжнародної науково-технічної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. Дніпро: НТУ «ДП». С. 190-191.

16. Kozii Ye.S., Ishkov V.V. (2022). Germanium in с6 coal seam of Dniprovaska mine of Western Donbas of Ukraine. Молодь: наука та інновації: матеріали X Міжнародної науково-технічної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. Дніпро: НТУ «ДП». С. 188-189.

17. Ішков В.В., Козій Є.С., Чернобук О.І. (2022). Аналіз зв'язку германію і ванадію у вугільному пласті с10в поля шахти «Дніпровська». Сучасні проблеми гірничої геології та геоєкології: збірник матеріалів III Міжнародної наукової конференції (Київ, 29 – 30 листопада 2022 р.). ДУ НЦГГГРІ НАН України, С. 35-40.

18. Ішков В.В., Козій Є.С., Чернобук О.І. (2022). Зв'язок між концентраціями германію і кобальту у вугільному пласті с8н поля шахти «Дніпровська». Сучасні проблеми гірничої геології та геоєкології: збірник матеріалів III Міжнародної наукової конференції (Київ, 29 – 30 листопада 2022 р.). ДУ НЦГГГРІ НАН України, С. 29-34.

19. Ішков В.В., Козій Є.С., Чернобук О.І., Дрешпак О.С., Чечель П.О. (2022). Про зв'язок германію і сірки загальної у вугільному пласті с7н поля шахти «Тернівська», Україна. The 13th International scientific and practical conference “Implementation of modern technologies in science” (December 20 - 23, 2022) Varna, Bulgaria, pp.143-152.

20. Ішков В.В., Козій Є.С., Чернобук О.І. (2022). Зв'язок між вмістом германію і меркурію у вугіллі пласта с7н поля шахти «Тернівська», Україна. The VIII International Scientific and Practical Conference «Science, trends and development methods», December 19 – 21, Tokyo, Japan, pp.88-95.

21. Yerofieiev A.M., Ishkov V.V., Kozii Ye.S., Bartashevskiy S.Ye. (2022). Geochemical features of nickel in the oils of the Dnipro-Donetsk basin. Collection of scientific works "Geotechnical Mechanics". No. 160, pp. 17-28.

22. Ішков В.В., Козій Є.С., Чернобук О.І. (2022). Зв'язок між вмістом германію і сірки загальної у вугіллі пласта с1 поля шахти «Самарська», Україна. The VII International Scientific and Practical Conference «Theoretical methods and improvement of science», December 12 – 14, Bordeaux, France. pp. 81-88.

23. Ішков В.В., Козій Є.С., Чернобук О.І., Козар М.А., Пащенко П.С. (2022). Про просторовий зв'язок германію і мангану у вугільному пласті с1 поля шахти «Самарська», Україна. The 12th International scientific and practical conference “Current challenges, trends and transformations” (December 13 - 16, 2022) Boston, USA. pp. 169-179.

24. Ішков В.В., Козій Є.С., Чернобук О.І., Козар М.А., Стрілець О.П. (2022). Про зв'язок германію і фтору у вугільному пласті с1 поля шахти "Самарська", Україна. Proceedings of the XI International scientific and practical conference “Actual problems of learning and teaching methods”, December 06 - 09, Vienna, Austria. pp. 142-151.

25. Ішков В.В., Козій Є.С., Чернобук О.І. (2022). Зв'язок між вмістом германію і глибиною залягання вугільного пласта с1 поля шахти "Самарська", Україна. The VI International Scientific and Practical Conference «Scientific discussions and solution development», December 05 – 07, Graz, Austria. pp. 103-109.

26. Yerofieiev, A.M., Ishkov, V.V., Kozii, Ye.S., & Bartashevskiy, S.Ye. (2021). Geochemical features of nickel in the oils of the Dnipro-Donetsk basin. Collection of scientific works "Geotechnical Mechanics", 160, 17-30.

27. Ішков, В.В., & Козій, Є.С. (2020). Деякі особливості розподілу берилію у вугільному пласті k5 шахти «Капітальна» Красноармійського геолого-промислового району Донбасу. Вісник ОНУ. Сер.: Географічні та геологічні науки, 25 (1(36)), 214-227.

28. Ішков, В.В., & Козій, Є.С. (2017). Про розподіл токсичних і потенційно токсичних елементів у вугіллі пласта с7н шахти "Павлоградська" Павлоградсько-Петропавлівського геолого-промислового району. Вісн. Київ. нац. ун-ту. Геологія, 79 (4). 59-66.

29. Ішков, В.В., & Козій, Є.С. (2017). Про розподіл токсичних і потенційно токсичних елементів у вугіллі пласта с10в шахти «Дніпровська» Павлоградсько-Петропавлівського геолого-промислового району Донбасу. Збірник наукових праць «Геотехнічна механіка», 133, 213-227.

30. Ішков, В.В., & Козій, Є.С. (2021). Розподіл арсену та ртуті у вугільному пласті k5 шахти "Капітальна", Донбас. Мінералогічний журнал, 43 (4), 73-86.

31. Ішков, В.В., & Козий, Е.С. (2013). Новые данные о распределении токсичных и потенциально токсичных элементов в угле пласта сбн шахты "Терновская" Павлоград-Петропавловского геолого-промышленного района. Збірник наукових праць Національного гірничого університету, 41, С. 201-208.

32. Ішков, В.В., & Козий, Е.С. (2014). О распределении золы, серы, марганца в угле пласта с4 шахты "Самарская" Павлоград-Петропавловского геолого-промышленного района. Збірник наукових праць Національного гірничого університету, 44. С. 178-186.

33. Ішков, В.В., & Козий, Е.С. (2014). О классификации угольных пластов по содержанию токсичных элементов с помощью кластерного анализа. Збірник наукових праць Національного гірничого університету, 45, 209-221.

34. Козій, Є.С., & Ішков, В.В. (2017). Класифікація вугілля основних робочих пластів Павлоградсько-Петропавлівського геолого-промислового району по вмісту токсичних і потенційно токсичних елементів. Зб. наукових праць «Геотехнічна механіка», 136, 74-86.

35. Ishkov, V. V., Kozii Ye. S., & Lozovoi A. L. (2013). Definite peculiarities of toxic and potentially toxic elements distribution in coal seams of Pavlograd-Petrovavlovka region. Збірник наукових праць Національного гірничого університету, 42, С. 18-23.

36. Kozar, M.A., Ishkov, V.V., Kozii, Ye.S., & Pashchenko, P.S. (2020). New data about the distribution of nickel, lead and chromium in the coal seams of the Donetsk-Makiivka geological and industrial district of the Donbas. Journ. Geol. Geograph. Geoecology, 29(4), 722-730.

37. Ішков В.В. Некоторые особенности распределения свинца и хрома в угле основных рабочих пластов Алмазно-Марьевского геолого-промышленного района. Збірник наукових праць Національного гірничого університету. 2012. № 37. С. 321 - 332.

38. Ішков В.В. Ванадий, хром и никель в угольных пластах Донецко-Макеевского геолого-промышленного района Донбасса. Збірник наукових праць національного гірничого університету. 2010. № 35. С. 17 - 31.

39. Ishkov, V. V. Kozii, Ye. S. (2019). Analysis of the distribution of chrome and mercury in the main coals of the Krasnoarmiiskyi geological and industrial area. *Tectonics and Stratigraphy*. № 46. pp. 96-104.
40. Ishkov V.V., Kozii Ye.S. (2021). Distribution of arsene and mercury in the coal seam k5 of the Kapitalna mine, Donbas. *Mineralogical Journal*. № 43(4), pp. 73-86.
41. Ishkov, V.V., Kozar, M.A., Kozii, Ye.S., Bartashevskiy, S.Ye. (2022). Nickel in oil deposits of the Dnipro-Donetsk depression (Ukraine). *Problems of science and practice, tasks and ways to solve them. Proceedings of the XXVI International Scientific and Practical Conference*. Helsinki, Finland. pp. 25-26
42. Ішків В.В., Козій Є.С., Труфанова М.О. Особливості онтогенезу уролітів жителів Дніпропетровської області. *Мінерал. журн.* 2020. 42, № 4. С. 50 - 59.
43. Козар М.А., Ішків В.В., Козій Є.С. (2021). Мінеральний склад уролітів мешканців Придніпров'я. *Геологічна наука в незалежній Україні: Збірник тез наукової конференції (Київ, 8 - 9 вересня 2021 р.)*. / НАН України, Інститут геохімії, мінералогії та рудоутворення ім. М.П. Семененка. Київ. С.52 - 55.
44. Barannik C., Ishkov V., Barannik S. Peculiarities of structure and morphogenesis of ureatic stones in residents of developed industrial region. *The XX International Scientific and Practical Conference «Problems of science and practice, tasks and ways to solve them»*, May 24 – 27, 2022, Warsaw, Poland. 874 p. P. 350 - 354.
45. Barannik C., Ichkov V., Molchanov R., Barannik S. Signification pratique des caractéristiques de la composition et de la structure des pierres d'urée chez les résidents de la région industrielle développée. *The XXI International Scientific and Practical Conference «Actual priorities of modern science, education and practice»*, May 31 – 03 June, 2022, Paris, France. 873 p. P. 410 - 414.
46. Ишков В. В., Светличный Э. А., Труфанова М. А. О минеральном составе уролитов жителей города Днепропетровска // *Збірник наукових праць НГУ*. – 2015. – № 47. – С. 5 – 14.
47. Ишков В. В., Светличный Э. А., Труфанова М. А. Особенности морфологии уролитов жителей города Днепропетровска // *Збірник наукових праць Національного гірничого університету*. – 2015. – №. 46. – С. 5-10.
48. Козій Є.С., Ішків В.В. (2017). Класифікація вугілля основних робочих пластів Павлоград-Петропавлівського геолого-промислового району за вмістом токсичних та потенційно токсичних елементів. *Збірник наукових праць «Геотехнічна механіка»*. (136), 74 – 86.
49. Ишков, В. В., Сердюк, Е. А., & Слипенький, Е. В. (2003). Особенности применения методов кластерного анализа для классификации угольных пластов по содержанию токсичных и потенциально токсичных элементов (на примере Красноармейского геолого-промышленного района). *Сборник научных трудов НГУ*, (19), 5-16.
50. Ishkov V.V., Koziy E.S., Lozovoi A.L. (2013). Definite peculiarities of toxic and potentially toxic elements distribution in coal seams of Pavlograd-Petropavlovka region. *Collection of scientific works of NMU*, (42), 18-23.

51. Ішков В.В., Козий Е.С. (2013). Новые данные о распределении токсичных и потенциально токсичных элементов в угле пласта с_{бн} шахты «Терновская» Павлоград-Петропавловского геолого-промышленного района. Збірник наукових праць НГУ. (41), 201-208.

52. Ішков В.В., Козий Е.С. (2014). О распределении золы, серы, марганца в угле пласта с₄ шахты «Самарская» Павлоград-Петропавловского геолого-промышленного района. Збірник наукових праць НГУ. (44), 178-186.

53. Ішков В.В., Козий Е.С. (2014). О классификации угольных пластов по содержанию токсичных элементов с помощью кластерного анализа. Збірник наукових праць НГУ. (45), 209-221.

54. Ішков, В. В. (2009). Кобальт и ванадий в угле основных рабочих пластов Алмазно-Марьевского геолого-промышленного района Донбасса. Науковий вісник НГУ, (10), 48-53.

55. Ішков В.В., Нагорный В.Н. (2005). О закономерностях накопления ртути в угольных пластах Красноармейского геолого-промышленного района. Науковий вісник Національної гірничої академії України, (2), 84-88.

56. Ішков В.В. Мышьяк и фтор в угольных пластах Лисичанского геолого-промышленного района // Збірник наукових праць Національного гірничого університету № 33, т. 1. - Днепропетровск, 2009. – С. 5 - 16.

57. Ішков В.В., Козий Е.С. Розподіл ртуті у вугільному пласті с_{7н} поля шахти «Павлоградська» / Наукові праці Донецького національного технічного університету, Серія: «Гірничо-геологічна». 2020. №1 (23) - 2(24). – С. 26 - 33.

58. Козар М.А., Ішков В.В., Козий Е.С., Стрельник Ю.В. Токсичні елементи мінеральної та органічної складової вугілля нижнього карбону Західного Донбасу / Геологічна наука в незалежній Україні: Збірник тез наукової конференції Ін-ту геохімії, мінералогії та рудоутворення ім. М.П. Семененка НАН України. 2021. – С.55 - 58.

59. Ішков В.В., Козий Е.С. Накопление Со и Мп на примере пласта С₅ Западного Донбасса как результат их миграции из кор выветривания Украинского кристаллического щита / Материалы XVI Международного совещания по геологии россыпей и месторождений кор выветривания «Россыпи и месторождения кор выветривания XXI века: задачи, проблемы, решения». 2021. – С. 160 - 162.

60. Ішков В.В., Козий Е.С., Стрельник Ю.В. Результати досліджень розподілу кобальту у вугільному пласті к₅ поля ВП «шахта «Капітальна» / Збірник праць Всеукраїнської конференції «Від мінералогії і геогнозії до геохімії, петрології, геології та геофізики: фундаментальні і прикладні тренди XXI століття» (MinGeoIntegration XXI). 2021. – С. 178 - 181.

61. Ішков В.В., Козий Е.С. Аналіз поширення хрому і ртуті в основних вугільних пластах Красноармійського геолого-промислового району / Вид-во ІГН НАН України. Серія тектоніка і стратиграфія. 2019. № 46. – С. 96 - 104.

62. Ішков В.В., Козий Е.С. Деякі особливості розподілу берилію у вугільному пласті к₅ шахти «Капітальна» Красноармійського геолого-промислового району

Донбасу / Вісник ОНУ. Сер.: Географічні та геологічні науки. 2020. Т. 25, вип. 1(36). – С. 214 - 227.

63. New data about the distribution of nickel, lead and chromium in the coal seams of the Donetsk - Makiivka geological and industrial district of the Donbas / Kozar M.A., Ishkov V.V., Kozii Ye.S., Pashchenko P.S. / Journ. Geol. Geograph. Geoecology. 2020. № 29(4). pp. 722 - 730.

64. Ішков В.В., Козій Є.С. Особливості розподілу свинцю у вугільних пластах Донецько-Макіївського геолого-промислового району Донбасу / Вид-во ІГН НАН України, Серія тектоніка і стратиграфія. 2020. № 47. – С. 77 - 90.

65. Ішков, В.В., Козій, Є.С. Розподіл арсену та ртуті у вугільному пласті k5 шахти "Капітальна", Донбас / Мінерал. журн. 2021. Вип. 43, № 4. – С. 73 - 86.

66. Ішков В. В. Проблеми геохімії «малих» і токсичних елементів у вугіллі України // Наук. вісник НГА України. - № 1. – Дніпропетровськ, НГАУ, 1999. – С. 128 – 132.

67. Ишков В.В., Лозовой А.Л. О закономерностях распределения токсичных и потенциально токсичных элементов в угольных пластах Павлоград – Петропавловского района // Наук. вісник НГА України. - № 2. – Дніпропетровськ, НГАУ, 2001. – С. 57 – 61.

68. Ishkov V., Kozii Ye. (2020). Distribution of mercury in coal seam c7H of Pavlohradaska mine field. Scientific Papers of DONNTU Series: "The Mining and Geology". № 1(23)-2(24), pp. 26-33.

69. Ishkov V.V., Kozii Ye.S. (2017). About peculiarities of distribution of toxic and potentially toxic elements in the coal of the layer c10B of the Dneprovskaya mine of Pavlogradsko-Petropavlovskiy geological and industrial district of Donbas. Collection of scientific works "Geotechnical Mechanics". № 133, pp. 213-227.

70. Ishkov V.V., Kozii Ye.S. (2020). Peculiarities of lead distribution in coal seams of Donetsk-Makiivka geological and industrial area of Donbas. Tectonics and Stratigraphy. № 47, pp. 77 - 90.

71. Ishkov, V. V. Kozii, Ye. S. (2019). Analysis of the distribution of chrome and mercury in the main coals of the Krasnoarmiiskyi geological and industrial area. Tectonics and Stratigraphy. No. 46. pp. 96-104.

72. Ishkov V.V., Kozii Ye.S. (2021). Distribution of arsene and mercury in the coal seam k5 of the Kapitalna mine, Donbas. Mineralogical Journal. № 43(4), pp. 73-86.

73. Ishkov, V.V., Kozar, M.A., Kozii, Ye.S., Bartashevskiy, S.Ye. (2022). Nickel in oil deposits of the Dnipro-Donetsk depression (Ukraine). Problems of science and practice, tasks and ways to solve them. Proceedings of the XXVI International Scientific and Practical Conference. Helsinki, Finland. pp. 25-26.

74. Ишков В. В., Чернобук А. И., Михальчонок Д. Я. О распределении бериллия, фтора, ванадия, свинца и хрома в продуктах и отходах обогащения Краснолиманской ЦОФ // Науковий вісник НГАУ. – 2001. – №. 4. – С. 89-90.

75. Ишков В.В. Некоторые особенности распределения свинца и хрома в угле основных рабочих пластов Алмазно-Марьевского геолого-промышленного района. Збірник наукових праць Національного гірничого університету. 2012. № 37. С. 321 - 332.

76. Ішков В.В., Козій Є.С., Клименко А.Г. (2021). Особливості розподілу германію у вугільному пласті с1 шахти «Дніпровська». Проблеми розвитку гірничо-промислових районів: матеріали IV-ї міжнародної науково-технічної конференції. ДонНТУ. С. 42 – 50.

77. Єрофєєв А.М., Ішков В.В., Козій Є.С. (2021). Застосування методів кластеризації до родовищ нафти за вмістом ванадію. Проблеми розвитку гірничо-промислових районів: матеріали IV-ї міжнародної науково-технічної конференції. ДонНТУ. С. 23 - 28.

78. Широков О.З., Сафронов І.Л. Ішков В.В., Козій Є.С. (2020). Основи методики прогнозу стійкості вуглевміщуючих порід по комплексу геолого-геофізичних методів. Проблеми розвитку гірничо-промислових районів: матеріали II-ї міжнародної науково-технічної конференції. ДонНТУ. С. 16 – 24.

79. Ішков В.В., Козій Є.С., Найден К.В., Сливний С.О. (2020). Деякі особливості розподілу миш'яку у вугільному пласті с8в поля шахти «Західно-Донбаська». Проблеми розвитку гірничо-промислових районів: матеріали II-ї міжнародної науково-технічної конференції. ДонНТУ. – С. 91 – 94.

80. Ішков В.В., Козій Є.С., Івінська В.О., Снігур А.Д. (2020). Про розподіл берилію у вугільному пласті k5 поля шахти «Капітальна» Проблеми розвитку гірничо-промислових районів: матеріали II-ї міжнародної науково-технічної конференції. ДонНТУ. – С. 73 – 77.

81. Ішков В. В. Новые данные о мышьяке в угольных пластах Лисичанского геолого-промышленного района Донбасса // Збірник наукових праць Національного гірничого університету. – 2013. – №. 40. – С. 19-25.

82. Ішков В. В. Особенности распределения свинца, хрома и никеля в углях основных рабочих пластов Донецко-Макеевского геолого-промышленного района Донбасса // Збірник наукових праць Національного гірничого університету. – 2012. – №. 39. – С. 276-282.

83. Ішков В. В. Новые данные о распределении ртути, мышьяка, бериллия и фтора в угле основных рабочих пластов Павлоград-Петропавловского геолого-промышленного района // Збірник наукових праць Національного гірничого університету. – 2012. – №. 38. – С. 19-27.

84. Ішков, В. В. (2010). Мышьяк в углях Лисичанского и Красноармейского геолого-промышленных районов Донбасса. Збірник наукових праць Національного гірничого університету, (35 (2)), 261-271.

85. Нагорный Ю. Н., Сафронов И. Л., Ішков В. В. Оценка и подсчет запасов угля в расщепляющихся и весьма сближенных пластах Львовско-Волынского бассейна // Горный информационно-аналитический бюллетень (научно-технический журнал). – 1999. – №. 7. – С. 174.

86. Нагорный Ю. Н., Сафронов И. Л., Ішков В. В. Закономерности угленакопления в карбоне юго-восточной части Днепровско-Донецкой впадины // Горный информационно-аналитический бюллетень (научно-технический журнал). – 1999. – №. 7. – С. 175-179.

87. Кореляційно-регресійний аналіз вмісту германію з хромом у вугільному пласта с8н шахти «Дніпровська» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій

Валерійович, Козій Євген Сергійович, Пащенко Павло Сергійович, Дрешпак Олександр Станіславович // Application of knowledge for the development of science : with the Proceedings of the 7th International scientific and practical conference (February 21 – 24, 2023) Stockholm, Sweden. – Stockholm, 2023. – Pp. 96 - 106.

88. Complex determination of the identification of urinary stones in patients residents of the industrial region / Baranyuk Kostyantyn, Balalaev Oleksandr, Ishkov Valeriy, Molchanov Robert, Baranyuk Serhiy // Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»: за матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції «Scientific researches and methods of their carrying out: world experience and domestic realities» (ГО «Європейська наукова платформа» (Вінниця, Україна), ТОВ «International Centre Corporative Management» (Відень, Австрія), 17 лютого 2023 р.). – Вінниця, Відень, 2023. – №24. – С. 669-676.

89. Козій Є. С. Особливості зв'язку між вмістом кобальту і германію у вугільному пласті с8н шахти «Дніпровська» Західного Донбасу / Є.С. Козій, В.В. Ішков, О.І. Чернобук // Гірнична геологія та геоecологія. – Київ, 2022. – №1 (4). – С. 16-23.

90. Зв'язок вмістів германію та берилію у вугільному пласті с8в шахти «Дніпровська» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козій Євген Сергійович, Пащенко Павло Сергійович, Дрешпак Олександр Станіславович // Modern methods of applying scientific theories : with the Proceedings of the 10th International scientific and practical conference (March 14 – 17, 2023) Lisbon, Portugal. – . Lisbon, 2023. – Pp. 95-104.

91. Ішков В.В. Аналіз взаємозв'язку концентрацій ванадію і германію у вугільному пласті С10В шахти «Дніпровська» Західного Донбасу / В. В. Ішков, Є. С. Козій, О. І. Чернобук // Гірнична геологія та геоecологія. – 2022. – №2 (5). – С. 19-26.

92. Зв'язок вмістів германію та мангану у вугільному пласті с10в шахти «Дніпровська» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козій Євген Сергійович, Пащенко Павло Сергійович, Могиленець Валерія Сергіївна // Basics of learning the latest theories and methods : with the Proceedings of the 9th International Scientific and Practical Conference, (March 07 – 10, 2023) Boston, USA. – Boston, 2023. – P. 107-117.

93. Ішков В. В. Зв'язок між концентраціями ванадію та вмістом сірки у нафтах з родовищ Дніпровсько-Донецької западини / Ішков Валерій Валерійович, Козій Євген Сергійович, Козар Микола Антонович // Analysis of the problems of science and modern education : with the Proceedings of the IX International Scientific and Practical Conference, March 06 – 08, Prague, Czech Republic. – Prague, 2023. – P. 65-71.

94. Зв'язок вмістів германію та берилію у вугільному пласті С8в шахти «Дніпровська» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козій Євген Сергійович, Пащенко Павло Сергійович, Дрешпак Олександр Станіславович // Modern methods of applying scientific theories : with the

Proceedings of the 10th International scientific and practical conference (March 14 – 17, 2023) Lisbon, Portugal. – Lisbon, 2023. – Pp. 95-104.

95. Чернобук О.І. Про особливості зв'язку між концентраціями германію та свинцю у вугільному пласті с8н шахти «Дніпровська» / Чернобук О.І., Ішков В.В., Козій Є.С., Лобода А.Ю., Нечепорук К.С. // Theoretical aspects of education development : the 3th International scientific and practical conference (January 24 - 27, 2023) Warsaw, Poland. – Warsaw, 2023. – Pp. 119 - 129.

96. Ішков В.В., Козій Є.С., Козар М.А. (2023). Розробка класифікацій родовищ нафти за вмістом металів (на прикладі Дніпровсько-Донецької западини). Мінеральні ресурси України. № 1. С. 23-34.

97. Ішков В. В. Про зв'язок між загальним вмістом металів і парафінів у нафтах з родовищ Дніпровсько-Донецької западини / Ішков В.В., Козій Є.С., Козар М.А. // Goal and the role of world science in life : with the Proceedings of the XII International Scientific and Practical Conference, March 27 – 29, Stockholm, Sweden. – Stockholm, 2023. – P. 52-61.

98. Features of the structure of urate urolithiasis in inhabitants of an industrially developed region / Barannyk Kostyantyn, Ishkov Valeriy, Molchanov Robert, Barannyk Serhiy // Current issues of science, prospects and challenges: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the IV International Scientific and Theoretical Conference, May 5, 2023, Sydney, Australia. – Sydney, 2023. – Pp. 171-174.

99. Про зв'язок між германієм та кобальтом у вугільному пласті с8н шахти «Тернівська» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козій Євген Сергійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович // System analysis and intelligent systems for management : with the Proceedings of the 17th International Scientific and Practical Conference, (May 02 – 05, 2023) Ankara, Turkey. – Ankara, 2023. – Pp. 99 – 111.

100. Про зв'язок між германієм та миш'яку у вугільному пласті с4 шахти «Самарська» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козій Євген Сергійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович // The influence of society on the development of science and the invention of new methods : with the Proceedings of the 23th International Scientific and Practical Conference, (June 13 – 16, 2023) Prague, Czech Republic. – Prague, 2023. – Pp. 103 – 115.

101. Зв'язок між германієм та берилієм у вугільному пласті с4 шахти «Самарська» / Чернобук О. І., Ішков В. В., Козій Є. С., Козар М. А., Дрешпак О. С. // Modern theories and improvement of world methods : with the Proceedings of the 22th International Scientific and Practical Conference, (June 06 – 09, 2023) Helsinki, Finland. – Helsinki, 2023. – Pp. 116 – 129. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/163537>

102. Про зв'язок між концентрацією германію і вмістом токсичних елементів та сірки загальної у вугільному пласті с8н шахти «Дніпровська» / В. В. Ішков, Є. С. Козій, О. І. Чернобук, М. А. Козар, О. С. Дрешпак // Національний гірничий

університет. Збірник наукових праць. – Дніпро : НТУ «Дніпровська політехніка», 2022. – № 71. – С. 145-159. – URL: <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/163619>

103. Про зв'язок між германієм та сіркою у вугільному пласті с7н шахти «Тернівська» / Чернобук О. І., Ішков В. В., Козій Є. С., Козар М. А., Дрешпак О. С. // Theoretical foundations of scientists and modern opinions regarding the implementation of modern trends : with the Proceedings of the 25th International Scientific and Practical Conference, (June 27-30, 2023) San Francisco, USA. – San Francisco, 2023. – Pp. 102 – 114. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/163797>

104. Про зв'язок між германієм та зольністю у вугільному пласті с7н шахти «Тернівська» / Чернобук О. І., Ішков В. В., Козій Є. С., Козар М. А., Дрешпак О. С. // Scientific trends and ways of solving modern problems : with the Proceedings of the 26th International Scientific and Practical Conference, (July 04-07, 2023) La Rochelle, France. – La Rochelle, 2023. – Pp. 74 – 87. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/163995>

105. Пащенко П. С. Про особливості гірничо-геологічної будови Львівсько-Волинського вугільного басейну / Пащенко П. С., Ішков В. В., Дрешпак О. С. // Modernity and scientific youth trends : with the Abstracts of XXVI International Scientific and Practical Conference, July 03-05, Hamburg, Germany. – Hamburg, 2023. – Pp. 47-58. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/163996>

106. Особливості зв'язку концентрацій германію із вмістом токсичних елементів й сірки загальної у вугільному пласті с5в шахти «Тернівська» / О. І. Чернобук, В. В. Ішков, Є. С. Козій, М. А. Козар, О. С. Дрешпак // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: «Гірничо-геологічна». – Покровськ, 2023. – №1 (29). – С. 14-23. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/163998>

107. Пащенко П. С. Прогноз малоамплітудної дислокованості вугільних пластів за допомогою карт локальних структур / Пащенко Павло Сергійович, Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович // Promising ways of improving science and scientific solutions : with the Proceedings of the XXV International Scientific and Practical Conference, June 26-28, Warsaw, Poland. – Warsaw, 2023. – Pp. 47-58. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/163794>

108. Про зв'язок між германієм та ртуттю у вугільному пласті с5 шахти «Благодатна» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козій Євген Сергійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович // Trends of young scientists regarding the development of science : with the Proceedings of the 27th International Scientific and Practical Conference, (July 11-14, 2023) Edmonton, Canada. – Edmonton, 2023. – Pp. 61-74. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164142>

109. Пащенко П. С. Про експрес метод напівкількісної оцінки загальної тріщинуватості вуглевмісних порід / Пащенко Павло Сергійович, Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович // Current, modern and new ways of improving scientific solutions : with the Abstracts of XXVII International Scientific

and Practical Conference, July 10-12, Florence, Italy. – Florence, 2023. – Pp. 38-49. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164145>

110. Ішков В.В., Козій Є.С. Розподіл арсену та ртуті у вугільному пласті k5 шахти «Капітальна», Донбас. Мінералогічний журнал, 2021. Том 43, №4. С. 73 – 86. – URL: <https://doi.org/10.15407/mineraljournal.43.04.073>

111. Про зв'язок між германієм та сіркою у вугільному пласті с4 шахти «Самарська» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козій Євген Сергійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович // Information and innovative technologies in education in modern conditions : with the Proceedings of the 24th International Scientific and Practical Conference, (June 20 – 23, 2023) Varna, Bulgaria. – Varna, 2023. – Pp. 91 – 103. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/163719>

112. Зв'язок між германієм та берилієм у вугільному пласті с4 шахти «Самарська» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козій Євген Сергійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович // Modern theories and improvement of world methods : with the Proceedings of the 22th International Scientific and Practical Conference, (June 06 – 09, 2023) Helsinki, Finland. – Helsinki, 2023. – Pp. 116 – 129. URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/163537>

113. Дрешпак О. С. Деякі актуальні питання розвитку вугезбагачовальної галузі України / Дрешпак Олександр Станіславович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович // Unusual methods of development of science and thoughts : with the Proceedings of the XXVIII International Scientific and Practical Conference, July 17 – 19, Madrid, Spain. – Madrid, 2023. – Pp. 49-60. URL: <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164236>

114. Ішков , В., Козій, Є. С. ., & Козар, М. А. . (2023). ОСОБЛИВОСТІ ГЕОХІМІЇ АЛЮМІНІЮ У НАФТАХ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ РОДОВИЩ ДНІПРОВСЬКО-ДОНЕЦЬКОЇ ЗАПАДИНИ ЗА ЙОГО ВМІСТОМ. Вісник Одеського національного університету. Географічні та геологічні науки, 28 (1 (42), 131 – 147. URL: <https://visgeo.onu.edu.ua/article/view/282244>

115. Козар М. А. Основні фактори, що впливають на стійкість капітальних гірничих виробок вугільних шахт Західного Донбасу / Козар Микола Антонович, Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович // The role of society in the development of scientific ideas : with the Abstracts of XXIX International Scientific and Practical Conference, July 24 – 26, Prague, Czech Republic. – Prague, 2023. – Pp. 45-57. URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164406>

116. Залежність між германієм та хромом у вугільному пласті с5 шахти «Благодатна» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козій Євген Сергійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович // Modern scientific trends and youth development : with the Proceedings of the 28th International Scientific and Practical Conference, (July 25 – 28, 2023) Warsaw, Poland. – Warsaw, 2023. – Pp. 100-114. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164408>

117. Зв'язок між вмістами германію та свинцю вугільного пласту с1 шахти «Благодатна» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Пащенко Павло Сергійович, Стрілець Олександр Петрович // Modern scientific technologies and solutions of scientists to create the latest ideas : with the Proceedings of the 33th International Scientific and Practical Conference, (August 22-25, 2023) London, Great Britain. – London, 2023. – Pp. 101-115. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164427>

118. Деякі особливості геологічної структури Горішне-Плавнинсько-Лавриківської ділянки надр (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович, Козар Микола Антонович, Пащенко Павло Сергійович // Modern scientific technologies and solutions of scientists to create the latest ideas : with the Proceedings of the 33th International Scientific and Practical Conference, (August 22-25, 2023) London, Great Britain. – London, 2023. – Pp. 85-100. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164426>

119. Ішков В. В. Деякі основні особливості складу та будови залізістих кварцитів Горішне-Плавнинсько-Лавриківської ділянки(Україна)/ Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович // World trends, realities and modern problems: with the Abstracts of XXXIII International Scientific and Practical Conference, August 21-23, 2023, Helsinki, Finland. – Helsinki, 2023. – Pp. 33-46. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164424>

120. Козар М. А. Особливості ендегенної тріщинуватості вапняків вугленосної товщі Донбасу / Козар Микола Антонович, Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович // Modernity and current problems of society regarding the development of science : with the Abstracts of XXX International Scientific and Practical Conference, July 31-August 02, Graz, Austria. – Graz, 2023. – Pp. 56-68. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164409>

121. Про залежність між германієм та нікелем у вугільному пласті с5 шахти «Благодатна» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козій Євген Сергійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович // Trends and modern methods of improving scientific ideas : with the Proceedings of the 30th International Scientific and Practical Conference, (August 01-04, 2023) Melbourne, Australia. – Melbourne, 2023. – Pp. 41-55. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164411>

122. Ішков В. В. Особливості ендегенної тріщинуватості пісковиків вугленосної товщі Донбасу / Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович // Technologies, ideas and ways of learning development in modern conditions : with the Abstracts of XXX International Scientific and Practical Conference, August 07-09, 2023, Munich, Germany. – Munich, 2023. – Pp. 55-68. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164413>

123. Про статистичну залежність між германієм та кобальтом у вугільному пласті с5 шахти «Благодатна» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Science, worldview and modern youth : with the

Proceedings of the 31th International Scientific and Practical Conference, (August 08-11, 2023) San Francisco, USA. – San Francisco, 2023. – Pp. 57-71. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164412>

124. Особливості загального вмісту металів у нафтах родовищ Дніпровсько-Донецької западини / В. В. Ішков, Є. С. Козій, М. А. Козар, А. М. Єрофєєв, С. Є. Барташевський, О. С. Дрешпак // Національний гірничий університет. Збірник наукових праць. – Дніпро : НТУ «Дніпровська політехніка», 2023. – № 72. – С. 98-114. – URL: <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164419>

125. Ішков В. В. Особливості геохімії алюмінію у нафтах та класифікація родовищ Дніпровсько-Донецької западини за його вмістом / В. В. Ішков, Є. С. Козій, М. А. Козар // Вісник ОНУ. Сер.: Географічні та геологічні науки. – 2023. – Т. 28. – Вип. 1 (42). – С. 131-147. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164422>

126. Про зв'язок між вмістами германію та потужністю вугільного пласту с1 шахти «Благодатна» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Мандрікевич Василь Миколаєвич // Technologies for the development of modern ideas and opinions regarding world trends : with the Proceedings of the 32th International Scientific and Practical Conference, (August 15-18, 2023) Vancouver, Canada. – Vancouver, 2023. – Pp. 78-92. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164421>

127. Ішков В. В. Особливості ендегенної тріщинуватості алевролітів вугленосної товщі Донбасу / Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович // Science, modern trends and society : with the Abstracts of XXXII International Scientific and Practical Conference, August 14-16, 2023, Bilbao, Spain. – Bilbao, 2023. – Pp. 45-58. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164416>

128. Особливості гранітоїдів демуринського комплексу західній частині Середньопридніпровського мегаблока (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Козар Микола Антонович, Пащенко Павло Сергійович, Чечель Павло Олегович // Modern methods of solving scientific problems of reality : with the Proceedings of the 35th International Scientific and Practical Conference, (September 05-08, 2023) Varna, Bulgaria. – Varna, 2023. – Pp. 21-37. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164437>

129. Зв'язок між вмістами германію та ванадію у вугільному пласті с1 шахти «Благодатна» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Пащенко Павло Сергійович, Барташевський Станіслав Євгенович // Modern methods of solving scientific problems of reality : with the Proceedings of the 35th International Scientific and Practical Conference, (September 05-08, 2023) Varna, Bulgaria. – Varna, 2023. – Pp. 38-53. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164439>

130. Ішков В. В. Особливості будови кори вивітрювання кристалічних порід в межах Горішне-Плавнинсько-Лавриківського родовища залізистих кварцитів / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло

Олегович // Scientists and modern theoretical ideas : with the Abstracts of XXXV International Scientific and Practical Conference, September 04-06, 2023, Haifa, Israel. – Haifa, 2023. – Pp. 32-45. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164440>

131. Ішков В. В. Особливості регіонального метаморфізму порід криворізької серії у Кременчуцькому районі Криворізько-Кременчуцької структурно-формаційної зони / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Current and youth ways of solving the problems of world science: with the Abstracts of XXXIV International Scientific and Practical Conference, August 28-30, 2023, Florence, Italy. – Florence, 2023. – Pp. 29-42. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164428>

132. Ішков В. В. Деякі особливості первинної (ендогенної) тріщинуватості аргілітів вугленосної товщі Донбасу / Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Пащенко Павло Сергійович // Current and youth ways of solving the problems of world science: with the Abstracts of XXXIV International Scientific and Practical Conference, August 28-30, 2023, Florence, Italy. – Florence, 2023. – Pp. 43-55. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164429>

133. Петрографічні особливості підсвіти К22 Горішне-Плавнинсько-Лавриківської ділянки надр (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Козар Микола Антонович, Чечель Павло Олегович, Пащенко Павло Сергійович // Science, latest trends, modern problems and improvement of theories : with the Proceedings of the 34th International Scientific and Practical Conference, (August 29 – September 01, 2023) Warsaw, Poland. – Warsaw, 2023. – Pp. 54-69. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164433>

134. Зв'язок міжвмістами германію та хрому у вугільному пласті с1 шахти «Благодатна» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Пащенко Павло Сергійович, Стрілець Олександр Петрович // Science, latest trends, modern problems and improvement of theories : with the Proceedings of the 34th International Scientific and Practical Conference, (August 29 – September 01, 2023) Warsaw, Poland. – Warsaw, 2023. – Pp. 70-84. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164435>

135. Ішков В. В. Деякі особливості складу та будови неoarхеїського дайкового комплексу Середньопридніпровського мегаблоку / Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Пащенко Павло Сергійович // Modern problems and the latest theories of development : with the Abstracts of XXXVI International Scientific and Practical Conference, September 11-13, 2023, Munich, Germany. – Munich, 2023. – Pp. 72-86. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164477>

136. Ішков В. В. Деякі особливості будови та складу порід кіровоградського комплексу (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Modern problems and the latest theories of development : with the Abstracts of XXXVI International Scientific and Practical Conference, September 11-13, 2023, Munich, Germany. – Munich, 2023. – Pp. 57-71. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164464>

137. Про зв'язок між вмістами германію та нікелю у вугільному пласті с1 шахти «Благодатна» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Пащенко Павло Сергійович, Барташевський Станіслав Євгенович // Current trends in the development of youth theories : with the Proceedings of the 36th International Scientific and Practical Conference, (September 12-15, 2023) Ankara, Turkey. – Ankara, 2023. – Pp. 63-81. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164488>

138. Деякі особливості мінералоутворення у залізістих породах надрудної товщі Горішне-Плавнинсько-Лавриківського родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Козар Микола Антонович, Пащенко Павло Сергійович, Чечель Павло Олегович // Current trends in the development of youth theories : with the Proceedings of the 36th International Scientific and Practical Conference, (September 12 – 15, 2023) Ankara, Turkey. – Ankara, 2023. – Pp. 44-62. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164484>

139. Зв'язок між вмістами германію та кобальту у вугільному пласті с1 шахти «Благодатна» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Пащенко Павло Сергійович, Барташевський Станіслав Євгенович // Distance learning in modern conditions and new technologies with the Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference, (September 19-22, 2023) Stockholm, Sweden. – Stockholm, 2023. – Pp. 78-97. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164863>

140. Якісна характеристика гранітів та мігматитів Горішне-Плавнинсько-Лавриківської ділянки (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Пащенко Павло Сергійович, Стрілець Олександр Петрович, Чечель Павло Олегович // Distance learning in modern conditions and new technologies with the Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference, (September 19-22, 2023) Stockholm, Sweden. – Stockholm, 2023. – Pp. 58-77. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164821>

141. Ішков В. В. Якісна характеристика амфіболітів Горішне-Плавнинсько-Лавриківської ділянки (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Пащенко Павло Сергійович, Лозовий Андрій Леонідович // New ways of creating scientific ideas for implementation : with the Abstracts of I International Scientific and Practical Conference, September 18-20, 2023, Varna, Bulgaria. – Varna, 2023. – Pp. 49-65. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164645>

142. Про особливості розподілу та зв'язку германію з нікелем та берилієм у вугільному пласті с1 шахти «Дніпровська» / О. І. Чернобук, В. В. Ішков, Є. С. Козій, О. С. Дрешпак, М. А. Козар // Технології і процеси в гірництві та будівництві : збірка тез науково-практичної конференції. – Луцьк : ДВНЗ «ДОННТУ», 2023. – С. 74-80. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164616>

143. Ішков В. В. Водонесний горизонт четвертинних відкладів Ново-Дмитрівського буровугільного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Пащенко Павло Сергійович // Scientific opinions on modern methods of solving problems : with the Abstracts of III International Scientific

and Practical Conference, October 02-04, 2023, Prague, Czech Republic. – Prague, 2023. – Pp. 63-79. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165009>

144. Ішков В. В. Водоносний горизонт пліоценових відкладів Ново-Дмитрівського буровугільного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Scientific opinions on modern methods of solving problems : with the Abstracts of III International Scientific and Practical Conference, October 02-04, 2023, Prague, Czech Republic. – Prague, 2023. – Pp. 46-62. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165008>

145. Про статистичний зв'язок між вмістами германію та ванадію у вугільному пласті с7н шахти «Павлоградська» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Барташевський Станіслав Євгенович, Чечель Павло Олегович // Problems of creating scientific ideas about world development : with the Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference, (October 03-06, 2023) Ottawa, Canada. – Ottawa, 2023. – Pp. 58-77. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164992>

146. Ішков В. В. Деякі геоструктурні особливості району розташування унікального Ново-Дмитрівського буровугільного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Creation of new ideas of learning in modern conditions : with the Abstracts of the II International Scientific and Practical Conference, September 25-27, 2023, Bordeaux, France. – Bordeaux, 2023. – Pp. 53-69. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164950>

147. Ішков В. В. Про значення буровугільних родовищ України генетично пов'язаних зі соляними діапировими структурами / Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Пащенко Павло Сергійович // Creation of new ideas of learning in modern conditions : with the Abstracts of the II International Scientific and Practical Conference, September 25-27, 2023, Bordeaux, France. – Bordeaux, 2023. – Pp. 36-52. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164949>

148. Статистичний зв'язок між вмістами германію та марганцю у вугільному пласті с1 шахти «Благодатна» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Пащенко Павло Сергійович, Барташевський Станіслав Євгенович // Young scientists and methods of improving modern theories : with the Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference, (September 26-29, 2023) Milan, Italy. – Milan, 2023. – Pp. 36-55. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164912>

149. Деякі особливості формування буровугільних родовищ північно-західних околиць Донбасу, що структурно та генетично пов'язані із соляними діапірами / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Пащенко Павло Сергійович, Стрілець Олександр Петрович, Чечель Павло Олегович // Young scientists and methods of improving modern theories : with the Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference, (September 26-29, 2023) Milan, Italy. – Milan, 2023. – Pp. 16-35. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164911>

150. Ішков В. В. Загальні відомості про буровугільні горизонти Ново-Дмитрівського родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Пащенко Павло Сергійович // Science, people and the latest technologies : with the Abstracts of IV International Scientific and Practical Conference, October 09-11, 2023, Sofia, Bulgaria. – Sofia, 2023. – Pp. 65-83. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165193>

151. Ішков В. В. Геоструктурна характеристика пласта III2 Ново-Дмитрівського буровугільного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Science, people and the latest technologies : with the Abstracts of IV International Scientific and Practical Conference, October 09-11, 2023, Sofia, Bulgaria. – Sofia, 2023. – Pp. 47-64. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165191>

152. Про зв'язок між вмістами германію та нікелю у вугільному пласті с7н шахти «Павлоградська» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Стрілець Олександр Петрович, Чечель Павло Олегович // The world of modern technologies and inventions : with the Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference, (October 10-13, 2023) Vienna, Austria. – Vienna, 2023. – Pp. 83-104. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165204>

153. Зв'язок між вмістами германію та кобальту у вугільному пласті с7н шахти «Павлоградська» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Scientific projects on improving the environment : with the Proceedings of the 5th International Scientific and Practical Conference, (October 17-20, 2023) Brussels, Belgium. – Brussels, 2023. – Pp. 48-69. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165205>

154. Деякі структурні та мінеральні особливості великих уролітів мешканців міста Павлоград / В. В. Ішков, Є. С. Козій, К. С. Баранник, Д. В. Владик // Сучасні проблеми гірничої геології та геоєкології : збірник матеріалів III Міжнародної наукової конференції (Київ, 28-29 листопада 2023 р.). – Київ, 2023. – С. 45-49. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165338>

155. Ішков В. В. Особливості розподілу та зв'язку германію та кобальту у вугільному пласті с1 шахти «Благодатна» / В. В. Ішков, Є. С. Козій, О. І. Чернобук // Сучасні проблеми гірничої геології та геоєкології : збірник матеріалів III Міжнародної наукової конференції (Київ, 28-29 листопада 2023 р.). – Київ, 2023. – С. 18-22. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165339>

156. Про зв'язок між вмістами германію та ванадію у вугільному пласті с8н шахти «Благодатна» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Integration of science as a mechanism of effective development : with the Proceedings of the 11th International Scientific and Practical Conference, (November 28 - December 01, 2023) Helsinki, Finland. – Helsinki, 2023. – Pp. 74 - 96. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165340>

157. Нові дані про зв'язок вмістів германію із концентраціями токсичних елементів у вугільному пласті с5в шахти «Тернівська» / Чернобук О. І., Ішков В. В., Козій Є. С., Пащенко П. С. // Геотехнічні проблеми розробки родовищ : матеріали XXI міжнародної конф. молодих вчених (26 жовтня 2023 року, м. Дніпро). – Дніпро : ІГТМ ім. М. С. Полякова НАН України, 2023. – С. 21-26. – Режим доступу: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165352>

158. Основні геолого-структурні закономірності у формуванні буровугільних родовищ північно-західних околиць Донбасу та їх класифікація / Ішков В. В., Козій Є. С., Пащенко П. С., Чернобук О. І., Малюга В. Д. // Геотехнічні проблеми розробки родовищ : матеріали XXI міжнародної конф. молодих вчених (26 жовтня 2023 року, м. Дніпро). – Дніпро : ІГТМ ім. М. С. Полякова НАН України, 2023. – С. 34-38. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165353>

159. Аналітичний огляд впливу геоструктурних особливостей зарубіжних вугільних родовищ на прояви гірських ударів / Ішков В. В., Пащенко П. С., Козій Є. С., Лазарев Р. П. // Геотехнічні проблеми розробки родовищ : матеріали XXI міжнародної конф. молодих вчених (26 жовтня 2023 року, м. Дніпро). – Дніпро : ІГТМ ім. М. С. Полякова НАН України, 2023. – С. 75-79. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165354>

160. Будова та мінеральний склад залізістих кварцитів Горішне-Плавнинсько-Лавриківської ділянки / Ішков В. В., Дрешпак О. С., Березняк О. О., Козій Є. С., Пащенко П. С., Чечель П. О. // Геотехнічні проблеми розробки родовищ : матеріали XXI міжнародної конф. молодих вчених (26 жовтня 2023 року, м. Дніпро). – Дніпро : ІГТМ ім. М. С. Полякова НАН України, 2023. – С. 84-88. – Режим доступу: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165355>

161. Основні особливості гранітоїдів Демуринаського комплексу та плагіогранітоїдів Саксаганського комплексу в районі Горішне-Плавнинсько-Лавриківського родовища залізістих кварцитів / Ішков В. В., Дрешпак О. С., Березняк О. О., Козій Є. С., Пащенко П. С., Чечель П. О. // Геотехнічні проблеми розробки родовищ : матеріали XXI міжнародної конф. молодих вчених (26 жовтня 2023 року, м. Дніпро). – Дніпро : ІГТМ ім. М. С. Полякова НАН України, 2023. – С. 90-95. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165356>

162. Про особливості мінерального складу дрібних сечевих конкрементів мешканців міста Нікополь / Ішков В. В., Бараннік К. С., Козій Є. С., Владик Д. В. // Геотехнічні проблеми розробки родовищ : матеріали XXI міжнародної конф. молодих вчених (26 жовтня 2023 року, м. Дніпро). – Дніпро : ІГТМ ім. М. С. Полякова НАН України, 2023. – С. 176-178. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165357>

163. Про зв'язок між вмістами германію та кобальту у вугільному пласті с42 шахти «Сташкова» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Development trends and improvement of old methods : with the Proceedings of the 13th International Scientific and Practical Conference, (December 12-15, 2023) Warsaw, Poland. – Warsaw, 2023. – Pp.154-177. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165437>

164. Про статистичний зв'язок між вмістами германію та кобальту у вугільному пласті с8н шахти «Благодатна» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // *New integrations of modern education in universities : with the Proceedings of the 12th International Scientific and Practical Conference, (December 05-08, 2023) Amsterdam, Netherlands. – Amsterdam, 2023. – Pp. 92-115. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165438>*

165. Ішков В. В. Про особливості формування пісковикових уранових родовищ Малі-Нігерської синеклізи / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // *Modern ways of development of science and the latest theories : with the Abstracts of XI International Scientific and Practical Conference, December 11-13, 2023, Madrid, Spain. – Madrid, 2023. – Pp. 96-115. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165439>*

166. Ішков В. В. Про особливості формування пластово-ролових уранових родовищ Чехії та Румунії / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // *Youth, education and science through today's challenges : with the Abstracts of XII International Scientific and Practical Conference, November 04-06, 2023, Bordeaux, France. – Bordeaux, 2023. – Pp. 88-107. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165441>*

167. Альохін В. І. Особливості складу і деформацій пісковиків поля шахти «Капітальна» (Донбас) / Альохін Віктор Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Лисенко Сергій // *Youth, education and science through today's challenges : with the Abstracts of XII International Scientific and Practical Conference, November 04-06, 2023, Bordeaux, France. – Bordeaux, 2023. – Pp. 108-114. – Режим доступу: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165442>*

168. Особливості зв'язку між вмістами германію та фтору у вугільному пласті с42 шахти «Сташкова» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // *World trends, realities and accompanying problems of development : with the Proceedings of the 14th International Scientific and Practical Conference, (December 19-22, 2023) Copenhagen, Denmark. – Copenhagen, 2023. – Pp. 108-131. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165477>*

169. Ішков В. В. Деякі особливості металогенії Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // *People and the world: global problems of human development : with the Abstracts of XIV International Scientific and Practical Conference, December 18-20, 2023, Prague, Czech Republic. – Prague, 2023. – Pp. 78-99. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165478>*

170. Ішков В. В., Козій Є. С., Бараннік С. І. Деякі морфоструктурні та мінеральні особливості дрібних уролітів мешканців Кривого Рогу // *Геолого-мінералогічний вісник Криворізького національного університету. – 2022. – Т. 24. – №. 2. – С. 5-17. – Режим доступу : <http://repo.dma.dp.ua/id/eprint/8678>*

171. Ішков В. В. Особливості евлізітова формація Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович,

Чечель Павло Олегович // Distance learning: problems, ways of development and the latest technologies : with the Abstracts of the XV International Scientific and Practical Conference, December 25-27 2023, Munich, Germany. – Munich, 2023. – Pp. 88-109. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165573>

172. Трофименко Л. П. Мінеральний склад та будова патогенного біомінерального утворення – уроліту одинадцятирічного хлопчика зміста Дніпро / Трофименко Любов Петрівна, Ішков Валерій Валерійович, Агафонов Ілля Сергійович // Distance education as the main problem of young people : with the Proceedings of the 15th International Scientific and Practical Conference, (December 26-29, 2023) Madrid, Spain. – Madrid, 2023. – Pp. 62-72. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165578>

173. Особливості статистичного зв'язку між вмістами германію та хрому у вугільному пласті с42 шахти «Сташкова» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Distance education as the main problem of young people : with the Proceedings of the 15th International Scientific and Practical Conference, (December 26-29, 2023) Madrid, Spain. – Madrid, 2023. – Pp. 73-97. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165579>

174. Чернобук, О. І., Ішков, В. В., Козій, Є. С., & Козар, М. А. (2023). ОСОБЛИВОСТІ ЗВ'ЯЗКУ ВМІСТУ ГЕРМАНІЮ ІЗ КОНЦЕНТРАЦІЯМИ ТОКСИЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ТА ЇХ РОЗПОДІЛ У ВУГІЛЬНОМУ ПЛАСТІ С5 ШАХТИ «БЛАГОДАТНА». Вісник Одеського національного університету. Географічні та геологічні науки, 28(2(43)), 184–195. [https://doi.org/10.18524/2303-9914.2023.2\(43\).292747](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2023.2(43).292747)

175. Про особливості статистичного зв'язку між вмістами германію та ванадію у вугільному пласті с42 шахти «Сташкова» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Advanced technologies for the implementation of new ideas : with the Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference, (January 09-12, 2024) Brussels, Belgium. – Brussels, 2024. – Pp. 50-74. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165745>

176. Ішков В. В. Особливості кондалитової та мармур-кальцифірованої формації Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Current methods of improving outdated technologies and methods : with the Abstracts of the I International Scientific and Practical Conference, January 08-10, 2024, Bilbao, Spain. – Bilbao, 2024. – Pp. 119-141. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165746>

177. Ішков В. В. Про деякі особливості формації кварцитів та високоглиноземистих порід Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Research work in the system of training teachers in technological fields : with the Abstracts of II International Scientific and Practical Conference, January 15-17, 2024,

Berlin, Germany. – Berlin, 2024. – Pp. 105-127. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165956>

178. Західно-Харківцівське нафтогазоконденсатне родовище (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Коровяка Євгеній Анатолійович, Хоменко Володимир Львович, Пащенко Олександр Анатолійович, Пащенко Павло Сергійович // Innovations in education: prospects and challenges of today : with the Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference, (January 16-19, 2024) Sofia, Bulgaria. – Sofia, 2024. – Pp. 51-78. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165960>

179. Про статистичний зв'язок між вмістами германію та нікелю у вугільному пласті с42 шахти «Сташкова» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Innovations in education: prospects and challenges of today : with the Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference, (January 16-19, 2024) Sofia, Bulgaria. – Sofia, 2024. – Pp. 79-104. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165963>

180. Ішков В. В. Результати петрографічних досліджень metabазальтів Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Intellectual education of students and schoolchildren of the new generation : with the Abstracts of the III International Scientific and Practical Conference, January 22-24, 2024, Paris, France. – Paris, 2024. – Pp. 53-75. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166054>

181. Зв'язок між вмістами германію та потужністю вугільного пласту с42 шахти «Сташкова» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Technologies in education in schools and universities : with the Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference (January 23-26, 2024) Athens, Greece. – Athens, 2024. – Pp. 111-136. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166053>

182. Геолого-технологічні особливості Малосорочинського нафтогазового родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Коровяка Євгеній Анатолійович, Хоменко Володимир Львович, Пащенко Олександр Анатолійович, Пащенко Павло Сергійович // Technologies in education in schools and universities : with the Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference (January 23-26, 2024) Athens, Greece. – Athens, 2024. – Pp. 78-110. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166025>

183. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Качалівського нафтогазоконденсатного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Коровяка Євгеній Анатолійович, Хоменко Володимир Львович // Problems of integration of education, science and business in globalization : with the Abstracts of the V International Scientific and Practical Conference, February 05-07, 2024, Sofia, Bulgaria. – Sofia, 2024. – Pp. 89-119. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166115>

184. Зв'язок між вмістами германію та марганцю у вугільному пласті с9 шахти «Благодатна» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Modern technologies and processes of implementation of new methods : with the Proceedings of the 5th International Scientific and Practical Conference (February 06 - 09, 2024) Madrid, Spain. – Madrid, 2024. – Pp. 92-118. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166113>

185. Ішков В. В. Результати петрографічних досліджень деяких олівінових мета базальтів Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Problems of integration of education, science and business in globalization : with the Abstracts of the V International Scientific and Practical Conference, February 05-07, 2024, Sofia, Bulgaria. – Sofia, 2024. – Pp. 66-88. – Режим доступу : <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166114>

186. Зв'язок між вмістами германію та свинцю у вугільному пласті с9 шахти «Благодатна» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Old and new technologies of learning development in modern conditions : with the Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Conference (February 13-16, 2024) Berlin, Germany. – Berlin, 2024. – Pp. 78-104. – Режим доступу: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166159>

187. Ішков В. В. Результати петрографічних досліджень деяких серіцитових кристалосланців Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Theory and practice of the development of technical sciences : with the Abstracts of the VI International Scientific and Practical Conference, February 12-14, 2024, Prague, Czech Republic. – Prague, 2024. – Pp. 70-93. – Режим доступу: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166160>

188. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Кибинцівського нафтового родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Коровяка Євгеній Анатолійович, Хоменко Володимир Львович // Theory and practice of the development of technical sciences : with the Abstracts of the VI International Scientific and Practical Conference, February 12-14, 2024, Prague, Czech Republic. – Prague, 2024. – Pp. 94-125. – Режим доступу: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166161>

189. Про зв'язок між вмістами германію та нікелю у вугільному пласті с9 шахти «Благодатна» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Professional development: theoretical basis and innovative technologies : with the Proceedings of the 7th International Scientific and Practical Conference (February 20-23, 2024) Paris, France. – Paris, 2024. – Pp. 97-123. – Режим доступу : <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166277>

190. Ішков В. В. Результати петрографічних досліджень деяких піроксен-амфіболових кристалосланців Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій

Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Information technologies in education, technology and industry : with the Abstracts of the VII International Scientific and Practical Conference, February 19-21, 2024, Madrid, Spain. – Madrid, 2024. – Pp. 45-68. – Режим доступу : <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166292>

191. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Матлахівського нафтогазоконденсатного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Коровяка Євгеній Анатолійович, Хоменко Володимир Львович // Information technologies in education, technology and industry : with the Abstracts of the VII International Scientific and Practical Conference, February 19-21, 2024, Madrid, Spain. – Madrid, 2024. – Pp. 69-100. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166295>

192. Зв'язок германію із зольністю та «токсичними» елементами у вугіллі на прикладі пласта с5 поля шахти Благодатна Західного Донбасу / О. І. Чернобук, В. В. Ішков, Є. С. Козій, М. А. Козар, П. С. Пащенко, О. С. Дрешпак // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Сер.: Гірничо-геологічна. – 2023. – Вип. 2 (30). – С. 68-79. – Режим доступу : <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166297>

193. Зв'язок між вмістами германію та ванадію у вугільному пласті с9 шахти «Благодатна» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Priority areas of research in the scientific activity of teachers: with the Proceedings of the 8th International Scientific and Practical Conference (February 27 – March 01, 2024) Zagreb, Croatia. – Zagreb, 2024. – Pp. 30-57. – Режим доступу : <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166311>

194. Ішков В. В. Результати петрографічних досліджень деяких карбонатизованих олівінових metabasalts Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Information technologies and automation of learning in modern conditions : with the Abstracts of the VIII International Scientific and Practical Conference, February 26-28, 2024, Munich, Germany. – Munich, 2024. – Pp. 50-74. – Режим доступу : <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166312>

195. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Монастирищенського нафтового родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Коровяка Євгеній Анатолійович, Хоменко Володимир Львович // Information technologies and automation of learning in modern conditions : with the Abstracts of the VIII International Scientific and Practical Conference, February 26-28, 2024, Munich, Germany. – Munich, 2024. – Pp. 75-108. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166313>

196. Про статистичний зв'язок між вмістами германію та хрому у вугільному пласті с9 шахти «Благодатна» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович Theoretical and practical aspects of the development of science and education : with the Proceedings of the 9th International

Scientific and Practical Conference (March 05-08, 2024) Prague, Czech Republic. – Prague, 2024. – Pp. 51-79. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166372>

197. Ішков В. В. Результати петрографічних досліджень деяких кумінгтонітових кристалосланців Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Questions regarding the problems of higher education : with the Abstracts of the IX International Scientific and Practical Conference, March 04-06, 2024, Bordeaux, France. – Bordeaux, 2024. – Pp. 81-105. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166373>

198. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Новомиколаївського (Мовчанівського) нафтогазоконденсатного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Коровяка Євгеній Анатолійович, Хоменко Володимир Львович // Questions regarding the problems of higher education : with the Abstracts of the IX International Scientific and Practical Conference, March 04-06, 2024, Bordeaux, France. – Bordeaux, 2024. – Pp. 106-139. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166374>

199. Про зв'язок між вмістами германію та кобальту у вугільному пласті с9 шахти «Благодатна» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Problems and prospects of modern science and education : with the Proceedings of the 10th International Scientific and Practical Conference (March 12-15, 2024) Stockholm, Sweden. – Stockholm, 2024. – Pp. 76-104. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166408>

200. Ішков В. В. Результати петрографічних досліджень деяких карбонатизованих піроксен-олівінових metabazaltів Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Global achievements and current trends in the development of science : with the Abstracts of the X International Scientific and Practical Conference, March 11-13, 2024, Sofia, Bulgaria. – Sofia, 2024. – Pp. 53-77. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166409>

201. Про зв'язок між вмістами германію та кобальту у вугільному пласті с8в шахти «Західно-Донбаська» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Advanced technologies for the implementation of educational initiatives : with the Proceedings of the 11th International Scientific and Practical Conference (March 19-22, 2024) Boston, USA. – Boston, 2024. – Pp. 50-79. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166464>

202. Ішков В. В. Результати петрографічних досліджень деяких серпінизованих піроксен-олівінових metabazaltів Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Quality management in education and industry: experience, problems and prospects : with the Abstracts of the XI

International Scientific and Practical Conference, March 18-20, 2024, Florence, Italy. – Florence, 2024. – Pp. 69-94. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166465>

203. Про статистичний зв'язок між вмістами германію та хрому у вугільному пласті с8в шахти «Західно-Донбаська» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Modern thoughts on the development of science: ideas, technologies and theories : with the Proceedings of the 12th International Scientific and Practical Conference (March 26-29, 2024) Amsterdam, Netherlands. – Amsterdam, 2024. – Pp. 38-67. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166500>

204. Ішков В. В. Результати петрографічних досліджень деяких метадіабазів Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Modern education – accessibility, quality, recognition and problems : with the Abstracts of the XI International Scientific and Practical Conference, March 25-27, 2024, Helsinki, Finland. – Helsinki, 2024. – Pp. 63-88. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166502>

205. Ishkov V.V., Kozii Ye.S. (2024). Geochemistry features of mercury in oils from the deposits of the Dnipro-Donetsk depth. Mining Machines. Vol. 42. Issue 1. pp. 12-29. <https://doi.org/10.32056/КОМАГ2024.1.2>

206. Чернобук О.І., Ішков В.В., Козій Є.С., Козар М.А., Пащенко П.С., Дрешпак О.С. (2023). Зв'язок германію із зольністю та «токсичними» елементами у вугіллі на прикладі пласта с5 поля шахти Благодатна Західного Донбасу. Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: «Гірничо-геологічна». 2(30). С. 68-79. <https://doi.org/10.31474/2073-9575-2023-2-30-68-79>

207. Трофименко Л. П. Дослідження стану вивітрювання гірських порід укш на відслоненнях правого берега р. Дніпро та Монастирського острова (м. Дніпро) / Трофименко Любов Петрівна, Ішкова Євгенія Валеріївна, Ішков Валерій Валерійович // Social ways of training specialists in the social sphere and inclusive education : with the Abstracts of the XIII International Scientific and Practical Conference, April 01-03, 2024, Prague, Czech Republic. – Prague, 2024. – Pp. 162-168. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166601>

208. Ішков В. В. Про зв'язок між германієм та меркурієм у вугільному пласту с8в шахти «Західно-Донбаська» (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Чернобук Олександр Іванович, Коваль Світлана Олександрівна // Social ways of training specialists in the social sphere and inclusive education : with the Abstracts of the XIII International Scientific and Practical Conference, April 01-03, 2024, Prague, Czech Republic. – Prague, 2024. – Pp. 135-161. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166600>

209. Ішков В. В. Результати петрографічних досліджень деяких хлоритизованих базальтів Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович //

Social ways of training specialists in the social sphere and inclusive education : with the Abstracts of the XIII International Scientific and Practical Conference, April 01-03, 2024, Prague, Czech Republic. – Prague, 2024. – Pp. 108-134. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166598>

210. Зв'язок між вмістами германію та ванадію у вугільному пласті с8в шахти «Західно-Донбаська» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович

211. Про зв'язок між вмістами германію та нікелю у вугільному пласті с8в шахти «Західно-Донбаська» (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Чернобук Олександр Іванович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Actual problems of personality psychology in the modern world : with the Proceedings of the 14th International Scientific and Practical Conference (April 09-12, 2024) Rome, Italy. – Rome, 2024. – Pp. 65-95. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166619>

212. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Перекопівського нафтогазоконденсатного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // The latest opportunities for learning, broadcasting and social developmen : with the Abstracts of the XIV International Scientific and Practical Conference, April 08-10, 2024, Graz, Austria. – Graz, 2024. – Pp. 72-100. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166620>

213. Чернобук О. І. Про статистичний зв'язок між германієм та арсеном у вугільному пласту с8в шахти «Західно-Донбаська» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович // The latest opportunities for learning, broadcasting and social developmen : with the Abstracts of the XIV International Scientific and Practical Conference, April 08-10, 2024, Graz, Austria. – Graz, 2024. – Pp. 101-127. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166621>

214. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Прокопенківського нафтового родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Trends in the development of science and teaching methods : with the Abstracts of the XVI International Scientific and Practical Conference, April 22-24, 2024, Sofia, Bulgaria. – Sofia, 2024. – Pp. 61-88. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166739>

215. Чернобук О. І. Зв'язок між германієм та марганцем у вугільному пласту с8в шахти «Західно-Донбаська» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович // Trends in the development of science and teaching methods : with the Abstracts of the XVI International Scientific and Practical Conference, April 22-24, 2024, Sofia, Bulgaria. – Sofia, 2024. – Pp. 89-116. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166740>

216. Про зв'язок між вмістами германію та сірки загальної у вугільному пласті с8в шахти «Західно-Донбаська» (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Чернобук Олександр Іванович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр

Станіславович, Чечель Павло Олегович // Innovations in education: problems, prospects and answers to today's challenges : with the Proceedings of the 16th International Scientific and Practical Conference (April 23-26, 2024) Zagreb, Croatia. – Zagreb, 2024. – Pp. 82-113. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166735>

217. Про статистичний зв'язок між вмістами германію та свинцю у вугільному пласті с8в шахти «Західно-Донбаська» (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Чернобук Олександр Іванович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // New knowledge: strategies and technologies for teaching young people : with the Proceedings of the 15th International Scientific and Practical Conference (April 16-19, 2024) Lisbon, Portugal. – Lisbon, 2024. – Pp. 95-126. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166747>

218. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Прилуцького нафтового родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Innovative technologies in the field of human services : with the Abstracts of the XV International Scientific and Practical Conference, April 15-17, 2024, Stockholm, Sweden. – Stockholm, 2024. – Pp. 67-95. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166748>

219. Чернобук О. І. Зв'язок між германієм та марганцем у вугільному пласту с8в шахти «Західно-Донбаська» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович // Innovative technologies in the field of human services : with the Abstracts of the XV International Scientific and Practical Conference, April 15-17, 2024, Stockholm, Sweden. – Stockholm, 2024. – Pp. 96-123. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166749>

220. Про зв'язок між вмістами германію та марганцю у вугільному пласті с10в шахти «Сташкова» (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Чернобук Олександр Іванович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // The latest technologies in the development of science, business and education : with the Proceedings of the 17th International Scientific and Practical Conference (April 30-May 03, 2024) London, Great Britain. – London, 2024. – Pp. 97-128. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166809>

221. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Радченківського нафтогазового родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Modern problems of the environment, youth and the new generation : with the Abstracts of the XVII International Scientific and Practical Conference, April 29-May 01, 2024, Zagreb, Croatia. – Zagreb, 2024. – Pp. 102-131. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166810>

222. Чернобук О. І. Про зв'язок між германієм та потужністю у вугільному пласту с8в шахти «Західно-Донбаська» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Мандрікевич Василь Миколайович // Modern problems of the environment, youth and the new generation : with the Abstracts of the XVII International Scientific and Practical Conference, April 29-May

01, 2024, Zagreb, Croatia. – Zagreb, 2024. – Pp. 132-160. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166812>

223. Про зв'язок між вмістами германію та кобальту у вугільному пласті с10в шахти «Сташкова» (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Чернобук Олександр Іванович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // *Modern challenges: trends, problems and prospects development : with the Proceedings of the 18th International Scientific and Practical Conference (May 07-10, 2024) Copenhagen, Denmark.* – Copenhagen, 2024. – Pp. 78-110. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166852>

224. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Розпашнівського нафтогазоконденсатного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // *Actual scientific ideas of the development of the latest technologies : with the Abstracts of the XVIII International Scientific and Practical Conference, May 06-08, 2024, Lisbon, Portugal.* – Lisbon, 2024. – Pp. 68-97. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166853>

225. Чернобук О. І. Про статистичний зв'язок між вмістами германію та меркурію у вугільному пласті с10в шахти «Сташкова» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Пащенко Павло Сергійович // *Actual scientific ideas of the development of the latest technologies : with the Abstracts of the XVIII International Scientific and Practical Conference, May 06-08, 2024, Lisbon, Portugal.* – Lisbon, 2024. – Pp. 98-126. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166854>

226. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Середняківського нафтогазоконденсатного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // *Introduction of new technologies to improve education : with the Abstracts of the XIX International Scientific and Practical Conference, May 13-15, 2024, Rome, Italy.* – Rome, 2024. – Pp. 89-119. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166865>

227. Зв'язок між вмістами германію та нікелю у вугільному пласті с10в шахти «Сташкова» (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Чернобук Олександр Іванович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // *Creative business management and implementation of new ideas : with the Proceedings of the 19th International Scientific and Practical Conference (May 14- 17, 2024) Tallinn, Estonia.* – Tallinn, 2024. – Pp. 74-106. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166864>

228. Чернобук О. І. Про зв'язок між вмістами германію та фтору у вугільному пласті с10в шахти «Сташкова» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Пащенко Павло Сергійович // *Introduction of new technologies to improve education : with the Abstracts of the XIX International Scientific and Practical Conference, May 13-15, 2024, Rome, Italy.* – Rome, 2024. – Pp. 120-149. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166866>

229. Про статистичний зв'язок між вмістами германію та ванадію у вугільному пласті с10в шахти «Сташкова» (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Чернобук

Олександр Іванович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Trends in the development of quality training of future specialists : with the Proceedings of the 20th International Scientific and Practical Conference (May 21-24, 2024) Oslo, Norway. – Oslo, 2024. – Pp. 79-112.

– Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166930>

230. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Солохівського газоконденсатного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Problems of solving global problems of humanity : with the Abstracts of the XX International Scientific and Practical Conference, May 20-22, 2024, Athens, Greece. – Athens, 2024. – Pp. 120-150.

– Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166934>

231. Ішков В. В. Про статистичний зв'язок між вмістами германію та берилію у вугільному пласті с10в шахти «Сташкова» (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Чернобук Олександр Іванович, Пащенко Павло Сергійович // Problems of solving global problems of humanity : with the Abstracts of the XX International Scientific and Practical Conference, May 20-22, 2024, Athens, Greece. – Athens, 2024. – Pp. 151-180.

– Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166938>

232. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Тростянецького нафтового родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Березняк Олександр Олександрович, Чечель Павло Олегович // Problems with distance learning and ways to solve them : with the Abstracts of the XXV International Scientific and Practical Conference, June 24-26, 2024, Prague, Czech Republic. – Prague, 2024. – Pp. 89-120.

– Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/167221>

233. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Турутинського нафтового родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Березняк Олександр Олександрович, Чечель Павло Олегович // Innovations in modern education: local and global context : with the Abstracts of the XXVI International Scientific and Practical Conference, July 01-03, 2024, Stockholm, Sweden. – Stockholm, 2024. – Pp. 37-68.

– Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/167226>

234. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Хухрянського нафтогазоконденсатного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Березняк Олена Олександрівна, Чечель Павло Олегович // Scientific research: a paradigm of innovative development of society : with the Abstracts of the XXVII International Scientific and Practical Conference, July 08-10, 2024, Lisbon, Portugal. – Lisbon, 2024. – Pp. 30-61.

– Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/167297>

235. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Червонозаярського газового родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Березняк Олександр Олександрович, Чечель Павло Олегович // Development of science in the conditions of deepening European integration processes : with the Abstracts of the XXVIII International Scientific and Practical Conference, July 15-17, 2024, Rome, Italy. – Rome, 2024. – Pp. 78-108.

– Режим доступу : <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/167336>

ЗВ'ЯЗОК МІЖ ВМІСТАМИ АРСЕНУ ТА СІРКИ ЗАГАЛЬНОЇ У ВУГІЛЬНОМУ ПЛАСТІ С₅ ШАХТИ «ПАВЛОГРАДСЬКА» (УКРАЇНА)

Ішков Валерій Валерійович

кандидат геолого-мінералогічних наук, доцент
Національний ТУ «Дніпровська політехніка», Україна
старший науковий співробітник
інституту геотехнічної механіки ім. М.С. Полякова НАН України, Україна

Дрешпак Олександр Станіславович

кандидат технічних наук, доцент,
Національний ТУ «Дніпровська політехніка», Україна

Пащенко Павло Сергійович

старший науковий співробітник
інституту геотехнічної механіки ім. М.С. Полякова НАН України, Україна

Вступ. Загальна актуальність дослідження вмісту As у вугільних пластах обумовлена його відношенням до переліку «токсичних» елементів у вугіллі, які згідно нормативним документам повинні обов'язково досліджуватись.

Останні досягнення. Раніше у вугільних пластах різних геолого-промислових районів Донбасу переважно досліджувалися токсичні та потенційно токсичні елементи [1 - 237]. У той же час, дослідження зв'язку між вмістами As та сірки загальної ($S_{\text{заг.}}$) у вугільному пласті с₅ поля шахти «Павлоградська» раніше не виконувалися.

Мета роботи: полягає у дослідженні особливостей зв'язку концентрацій As та значень $S_{\text{заг.}}$ у вугільному пласті с₅ поля шахти «Павлоградська».

Методика досліджень. Фактологічною основою роботи були результати 83 кількісних спектральних аналізів As та визначень $S_{\text{заг.}}$ виконаних після 1981р. в центральних сертифікованих лабораторіях виробничих геологорозвідувальних організацій України з матеріалу пластових проб отриманих виробничими і науково-дослідницькими підприємствами і організаціями та особисто авторами.

Результати досліджень. Було виконано аналітичні розрахунки відповідності емпіричних розподілів досліджуваних компонентів розподілу Гауса. С цією метою були розраховані критерії Ліллієфорса, Шапіро-Уїлка, Колмогорова – Смірнова та згоди хі-квадрат Пірсона. У всіх випадках результати розрахунків підтвердили невідповідність досліджуваних вибірок нормальному або логнормальному закону розподілу. Таким чином, для більш реалістичної оцінки центральної тенденції вмістів As та значень $S_{\text{заг.}}$ замість значень середнього арифметичного необхідно використовувати медіанні значення. За результатами кореляційного аналізу встановлено тісний прямий зв'язок між концентраціями

As та визначеннями $S_{\text{заг.}}$, при цьому коефіцієнт кореляції Пірсона дорівнює 0,75. За результатами регресійного аналізу розраховане лінійне рівняння регресії:

$$A_s = 0,1438 + 1,0302 \cdot S_{\text{заг.}}$$

Висновки. Аналіз виконаних досліджень свідчить про: 1) невідповідність емпіричних вибірок розглянутих характеристик нормальному або логнормальному закону розподілу; 2) фіксується полімодальність розподілу A_s та $S_{\text{заг.}}$; 3) встановлено тісний та прямий зв'язок між концентраціями A_s та $S_{\text{заг.}}$; 4) розраховане рівняння регресії дозволяє прогнозувати концентрації A_s у вугільному пласті c_5 поля шахти «Павлоградська».

Список літератури

1. Ішков В.В., Козій Є.С., Козар М.А. (2023). Зв'язок між вмістом сірки і меркурію у нафтах з родовищ Дніпровсько-Донецької нафтогазоносної області. The XI International Scientific and Practical Conference «Implementation of modern scientific opinions in practice», March 20 – 21, Bilbao, Spain, pp. 86-93.
2. Чернобук О.І., Ішков В.В., Козій Є.С., Козар М.А., Стрілець О.П. (2023). Зв'язок між германієм та ванадієм у вугільному пласті c_8 в шахти "Дніпровська". The 11th International scientific and practical conference “Problems of the development of science and the view of society” (March 21 – 24, 2023) Graz, Austria, pp. 93-104.
3. Чернобук О.І., Ішков В.В., Козій Є.С., Пащенко П.С., Дрешпак О.С. (2023). Зв'язок вмістів германію та берилію у вугільному пласті c_8 в шахти "Дніпровська". The 10th International scientific and practical conference “Modern methods of applying scientific theories” (March 14 – 17, 2023) Lisbon, pp. 95-104.
4. Ішков В.В., Козій Є.С., Козар М.А. (2023). Про зв'язок між вмістом сірки і ванадію у нафтах з родовищ Дніпровсько-Донецької западини. The X International Scientific and Practical Conference «Innovative ways of learning development», March 13 – 15, Varna, Bulgaria, pp. 56-63.
5. Чернобук О.І., Ішков В.В., Козій Є.С., Пащенко П.С., Могиленець В.С. (2023). Зв'язок вмістів германію та мангану у вугільному пласті c_{10} в шахти «Дніпровська». The 9th International scientific and practical conference “Basics of learning the latest theories and methods” (March 07 – 10, 2023) Boston, USA, pp. 107-117.
6. Ішков В.В., Козій Є.С., Козар М.А. (2023). Зв'язок між концентраціями ванадію та вмістом сірки у нафтах з родовищ Дніпровсько-Донецької западини. The IX International Scientific and Practical Conference «Analysis of the problems of science and modern education», March 06 – 08, Prague, Czech Republic, pp. 65-71.
7. Чернобук О.І., Ішков В.В., Козій Є.С., Пащенко П.С., Дрешпак О.С. (2023). Кореляційно-регресійний аналіз вмісту германію з хромом у вугільному пласта c_8 н шахти "Дніпровська". The 7th International scientific and practical conference “Application of knowledge for the development of science” (February 21 – 24, 2023) Stockholm, Sweden. 2023, pp. 96-106.
8. Чернобук О.І., Ішков В.В., Козій Є.С., Васильченко Н.В., Кузнецова С.С. (2023). Особливості зв'язку між концентраціями германію та нікелю у

вугільному пласті с8н шахти "Дніпровська". The 5th International scientific and practical conference "Prospects of modern science and education" (February 07 – 10, 2023) Stockholm, Sweden. 2023, pp. 129-139.

9. Ішков В.В., Козій Є.С., Озерянська К.Т. (2023). Мінеральний склад дрібних уролітів із колекції професора Баранника С.І. The V International Scientific and Practical Conference «Priority directions of science development», February 06 – 08, Hamburg, Germany, pp. 99-106.

10. Чернобук О.І., Ішков В.В., Козій Є.С., Лобода А.Ю., Нечепорук К.С. (2023). Про особливості зв'язку між концентраціями германію та свинцю у вугільному пласті с8н шахти "Дніпровська". The 3th International scientific and practical conference "Theoretical aspects of education development" (January 24 - 27, 2023) Warsaw, Poland, pp. 119-129.

11.. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Талалаївського газоконденсатного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Березняк Олександр Олександрович, Чечель Павло Олегович // Modern technologies among us in the environment : with the Abstracts of the XXIV International Scientific and Practical Conference, June 17-19, 2024, Rome, Italy. – Rome, 2024. – Рр. 112-143.– Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/167174>.

12.. Ішков В. В. Про геолого-технологічні особливості Східно-Харківцівського газоконденсатного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Березняк Олена Олександрівна, Чечель Павло Олегович // The current state of the organization of scientific activity in the world : with the Abstracts of the XXIII International Scientific and Practical Conference, June 10-12, 2024, Madrid, Spain. – Madrid, 2024. – Рр. 134-165.– Режим доступу : <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/167107>

13. Ішков В.В., Козій Є.С., Чернобук О.І. (2022). Зв'язок між вмістом германію і арсена у вугіллі пласта с7н поля шахти "Тернівська". The IX International Scientific and Practical Conference «Promising ways of solving scientific problems», December 26 – 28, Belgium, Brussels, pp.67-74.

14. Ішков В.В., Козій Є.С., Чернобук О.І., Мандрікевич В.М., Владик Д.В. (2022). Зв'язок германію і свинцю у вугільному пласті с7н поля шахти «Тернівська», Україна. The 14th International scientific and practical conference "Modern stages of scientific research development" (December 27 - 30, 2022) Prague, Czech Republic, pp.132-142.

15. Kozii Ye.S., Ishkov V.V. (2022). Nickel in the oils of the Dnipro-Donetsk basin of Ukraine. Молодь: наука та інновації: матеріали X Міжнародної науково-технічної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. Дніпро: НТУ «ДП». С. 190-191.

16. Kozii Ye.S., Ishkov V.V. (2022). Germanium in с6 coal seam of Dniprovsk mine of Western Donbas of Ukraine. Молодь: наука та інновації: матеріали X Міжнародної науково-технічної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. Дніпро: НТУ «ДП». С. 188-189.

17. Ішков В.В., Козій Є.С., Чернобук О.І. (2022). Аналіз зв'язку германію і ванадію у вугільному пласті с10в поля шахти «Дніпровська». Сучасні проблеми

гірничої геології та геоєкології: збірник матеріалів III Міжнародної наукової конференції (Київ, 29 – 30 листопада 2022 р.). ДУ НЦГГГРІ НАН України, С. 35-40.

18. Ішков В.В., Козій Є.С., Чернобук О.І. (2022). Зв'язок між концентраціями германію і кобальту у вугільному пласті с8н поля шахти «Дніпровська». Сучасні проблеми гірничої геології та геоєкології: збірник матеріалів III Міжнародної наукової конференції (Київ, 29 – 30 листопада 2022 р.). ДУ НЦГГГРІ НАН України, С. 29-34.

19. Ішков В.В., Козій Є.С., Чернобук О.І., Дрешпак О.С., Чечель П.О. (2022). Про зв'язок германію і сірки загальної у вугільному пласті с7н поля шахти «Тернівська», Україна. The 13th International scientific and practical conference “Implementation of modern technologies in science” (December 20 - 23, 2022) Varna, Bulgaria, pp.143-152.

20. Ішков В.В., Козій Є.С., Чернобук О.І. (2022). Зв'язок між вмістом германію і меркурію у вугіллі пласта с7н поля шахти «Тернівська», Україна. The VIII International Scientific and Practical Conference «Science, trends and development methods», December 19 – 21, Tokyo, Japan, pp.88-95.

21. Yerofieiev A.M., Ishkov V.V., Kozii Ye.S., Bartashevskiy S.Ye. (2022). Geochemical features of nickel in the oils of the Dnipro-Donetsk basin. Collection of scientific works "Geotechnical Mechanics". No. 160, pp. 17-28.

22. Ішков В.В., Козій Є.С., Чернобук О.І. (2022). Зв'язок між вмістом германію і сірки загальної у вугіллі пласта с1 поля шахти «Самарська», Україна. The VII International Scientific and Practical Conference «Theoretical methods and improvement of science», December 12 – 14, Bordeaux, France. pp. 81-88.

23. Ішков В.В., Козій Є.С., Чернобук О.І., Козар М.А., Пашенко П.С. (2022). Про просторовий зв'язок германію і мангану у вугільному пласті с1 поля шахти «Самарська», Україна. The 12th International scientific and practical conference “Current challenges, trends and transformations” (December 13 - 16, 2022) Boston, USA. pp. 169-179.

24. Ішков В.В., Козій Є.С., Чернобук О.І., Козар М.А., Стрілець О.П. (2022). Про зв'язок германію і фтору у вугільному пласті с1 поля шахти "Самарська", Україна. Proceedings of the XI International scientific and practical conference “Actual problems of learning and teaching methods”, December 06 - 09, Vienna, Austria. pp. 142-151.

25. Ішков В.В., Козій Є.С., Чернобук О.І. (2022). Зв'язок між вмістом германію і глибиною залягання вугільного пласта с1 поля шахти "Самарська", Україна. The VI International Scientific and Practical Conference «Scientific discussions and solution development», December 05 – 07, Graz, Austria. pp. 103-109.

26. Yerofieiev, A.M., Ishkov, V.V., Kozii, Ye.S., & Bartashevskiy, S.Ye. (2021). Geochemical features of nickel in the oils of the Dnipro-Donetsk basin. Collection of scientific works "Geotechnical Mechanics", 160, 17-30.

27. Ішков, В.В., & Козій, Є.С. (2020). Деякі особливості розподілу берилію у вугільному пласті k5 шахти «Капітальна» Красноармійського геолого-

промислового району Донбасу. Вісник ОНУ. Сер.: Географічні та геологічні науки, 25 (1(36)), 214-227.

28. Ішков, В.В., & Козій, Є.С. (2017). Про розподіл токсичних і потенційно токсичних елементів у вугіллі пласта с7н шахти "Павлоградська" Павлоградсько-Петропавлівського геолого-промислового району. Вісн. Київ. нац. ун-ту. Геологія, 79 (4). 59-66.

29. Ішков, В.В., & Козій, Є.С. (2017). Про розподіл токсичних і потенційно токсичних елементів у вугіллі пласта с10в шахти «Дніпровська» Павлоградсько-Петропавлівського геолого-промислового району Донбасу. Збірник наукових праць «Геотехнічна механіка», 133, 213-227.

30. Ішков, В.В., & Козій, Є.С. (2021). Розподіл арсену та ртуті у вугільному пласті k5 шахти "Капітальна", Донбас. Мінералогічний журнал, 43 (4), 73-86.

31. Ішков, В.В., & Козий, Е.С. (2013). Новые данные о распределении токсичных и потенциально токсичных элементов в угле пласта с8н шахты "Терновская" Павлоград-Петропавловского геолого-промышленного района. Збірник наукових праць Національного гірничого університету, 41, С. 201-208.

32. Ішков, В.В., & Козий, Е.С. (2014). О распределении золы, серы, марганца в угле пласта с4 шахты "Самарская" Павлоград-Петропавловского геолого-промышленного района. Збірник наукових праць Національного гірничого університету, 44. С. 178-186.

33. Ішков, В.В., & Козий, Е.С. (2014). О классификации угольных пластов по содержанию токсичных элементов с помощью кластерного анализа. Збірник наукових праць Національного гірничого університету, 45, 209-221.

34. Козій, Є.С., & Ішков, В.В. (2017). Класифікація вугілля основних робочих пластів Павлоградсько-Петропавлівського геолого-промислового району по вмісту токсичних і потенційно токсичних елементів. Зб. наукових праць «Геотехнічна механіка», 136, 74-86.

35. Ishkov, V. V., Kozii Ye. S., & Lozovoi A. L. (2013). Definite peculiarities of toxic and potentially toxic elements distribution in coal seams of Pavlograd-Petropravlovka region. Збірник наукових праць Національного гірничого університету, 42, С. 18-23.

36. Kozar, M.A., Ishkov, V.V., Kozii, Ye.S., & Pashchenko, P.S. (2020). New data about the distribution of nickel, lead and chromium in the coal seams of the Donetsk-Makiivka geological and industrial district of the Donbas. Journ. Geol. Geograph. Geoecology, 29(4), 722-730.

37. Ішков В.В. Некоторые особенности распределения свинца и хрома в угле основных рабочих пластов Алмазно-Марьевского геолого-промышленного района. Збірник наукових праць Національного гірничого університету. 2012. № 37. С. 321 - 332.

38. Ішков В.В. Ванадий, хром и никель в угольных пластах Донецко-Макеевского геолого-промышленного района Донбасса. Збірник наукових праць національного гірничого університету. 2010. № 35. С. 17 - 31.

39. Ishkov, V. V. Kozii, Ye. S. (2019). Analysis of the distribution of chrome and mercury in the main coals of the Krasnoarmiiskyi geological and industrial area. *Tectonics and Stratigraphy*. № 46. pp. 96-104.
40. Ishkov V.V., Kozii Ye.S. (2021). Distribution of arsene and mercury in the coal seam k5 of the Kapitalna mine, Donbas. *Mineralogical Journal*. № 43(4), pp. 73-86.
41. Ishkov, V.V., Kozar, M.A., Kozii, Ye.S., Bartashevskiy, S.Ye. (2022). Nickel in oil deposits of the Dnipro-Donetsk depression (Ukraine). *Problems of science and practice, tasks and ways to solve them. Proceedings of the XXVI International Scientific and Practical Conference*. Helsinki, Finland. pp. 25-26
42. Ішков В.В., Козій Є.С., Труфанова М.О. Особливості онтогенезу уролітів жителів Дніпропетровської області. *Мінерал. журн.* 2020. 42, № 4. С. 50 - 59.
43. Козар М.А., Ішков В.В., Козій Є.С. (2021). Мінеральний склад уролітів мешканців Придніпров'я. *Геологічна наука в незалежній Україні: Збірник тез наукової конференції (Київ, 8 - 9 вересня 2021 р.)*. / НАН України, Інститут геохімії, мінералогії та рудоутворення ім. М.П. Семененка. Київ. С.52 - 55.
44. Barannik C., Ishkov V., Barannik S. Peculiarities of structure and morphogenesis of ureatic stones in residents of developed industrial region. *The XX International Scientific and Practical Conference «Problems of science and practice, tasks and ways to solve them»*, May 24 – 27, 2022, Warsaw, Poland. 874 p. P. 350 - 354.
45. Barannik C., Ichkov V., Molchanov R., Barannik S. Signification pratique des caractéristiques de la composition et de la structure des pierres d'urée chez les résidents de la région industrielle développée. *The XXI International Scientific and Practical Conference «Actual priorities of modern science, education and practice»*, May 31 – 03 June, 2022, Paris, France. 873 p. P. 410 - 414.
46. Ишков В. В., Светличный Э. А., Труфанова М. А. О минеральном составе уролитов жителей города Днепропетровска // *Збірник наукових праць НГУ*. – 2015. – № 47. – С. 5 – 14.
47. Ишков В. В., Светличный Э. А., Труфанова М. А. Особенности морфологии уролитов жителей города Днепропетровска // *Збірник наукових праць Національного гірничого університету*. – 2015. – №. 46. – С. 5-10.
48. Козій Є.С., Ішков В.В. (2017). Класифікація вугілля основних робочих пластів Павлоград-Петропавлівського геолого-промислового району за вмістом токсичних та потенційно токсичних елементів. *Збірник наукових праць «Геотехнічна механіка»*. (136), 74 – 86.
49. Ишков, В. В., Сердюк, Е. А., & Слипенький, Е. В. (2003). Особенности применения методов кластерного анализа для классификации угольных пластов по содержанию токсичных и потенциально токсичных элементов (на примере Красноармейского геолого-промышленного района). *Сборник научных трудов НГУ*, (19), 5-16.
50. Ishkov V.V., Koziy E.S., Lozovoi A.L. (2013). Definite peculiarities of toxic and potentially toxic elements distribution in coal seams of Pavlograd-Petropavlovka region. *Collection of scientific works of NMU*, (42), 18-23.

51. Ішков В.В., Козий Е.С. (2013). Новые данные о распределении токсичных и потенциально токсичных элементов в угле пласта с_{бн} шахты «Терновская» Павлоград-Петропавловского геолого-промышленного района. Збірник наукових праць НГУ. (41), 201-208.

52. Ішков В.В., Козий Е.С. (2014). О распределении золы, серы, марганца в угле пласта с₄ шахты «Самарская» Павлоград-Петропавловского геолого-промышленного района. Збірник наукових праць НГУ. (44), 178-186.

53. Ішков В.В., Козий Е.С. (2014). О классификации угольных пластов по содержанию токсичных элементов с помощью кластерного анализа. Збірник наукових праць НГУ. (45), 209-221.

54. Ішков, В. В. (2009). Кобальт и ванадий в угле основных рабочих пластов Алмазно-Марьевского геолого-промышленного района Донбасса. Науковий вісник НГУ, (10), 48-53.

55. Ішков В.В., Нагорный В.Н. (2005). О закономерностях накопления ртути в угольных пластах Красноармейского геолого-промышленного района. Науковий вісник Національної гірничої академії України, (2), 84-88.

56. Ішков В.В. Мышьяк и фтор в угольных пластах Лисичанского геолого-промышленного района // Збірник наукових праць Національного гірничого університету № 33, т. 1. - Днепропетровск, 2009. – С. 5 - 16.

57. Ішков В.В., Козий Е.С. Розподіл ртуті у вугільному пласті с_{7н} поля шахти «Павлоградська» / Наукові праці Донецького національного технічного університету, Серія: «Гірничо-геологічна». 2020. №1 (23) - 2(24). – С. 26 - 33.

58. Козар М.А., Ішков В.В., Козий Е.С., Стрельник Ю.В. Токсичні елементи мінеральної та органічної складової вугілля нижнього карбону Західного Донбасу / Геологічна наука в незалежній Україні: Збірник тез наукової конференції Ін-ту геохімії, мінералогії та рудоутворення ім. М.П. Семененка НАН України. 2021. – С.55 - 58.

59. Ішков В.В., Козий Е.С. Накопление Со и Mn на примере пласта С₅ Западного Донбасса как результат их миграции из кор выветривания Украинского кристаллического щита / Материалы XVI Международного совещания по геологии россыпей и месторождений кор выветривания «Россыпи и месторождения кор выветривания XXI века: задачи, проблемы, решения». 2021. – С. 160 - 162.

60. Ішков В.В., Козий Е.С., Стрельник Ю.В. Результати досліджень розподілу кобальту у вугільному пласті к₅ поля ВП «шахта «Капітальна» / Збірник праць Всеукраїнської конференції «Від мінералогії і геогнозії до геохімії, петрології, геології та геофізики: фундаментальні і прикладні тренди XXI століття» (MinGeoIntegration XXI). 2021. – С. 178 - 181.

61. Ішков В.В., Козий Е.С. Аналіз поширення хрому і ртуті в основних вугільних пластах Красноармійського геолого-промислового району / Вид-во ІГН НАН України. Серія тектоніка і стратиграфія. 2019. № 46. – С. 96 - 104.

62. Ішков В.В., Козий Е.С. Деякі особливості розподілу берилію у вугільному пласті к₅ шахти «Капітальна» Красноармійського геолого-промислового району

Донбасу / Вісник ОНУ. Сер.: Географічні та геологічні науки. 2020. Т. 25, вип. 1(36). – С. 214 - 227.

63. New data about the distribution of nickel, lead and chromium in the coal seams of the Donetsk - Makiivka geological and industrial district of the Donbas / Kozar M.A., Ishkov V.V., Kozii Ye.S., Pashchenko P.S. / Journ. Geol. Geograph. Geoecology. 2020. № 29(4). pp. 722 - 730.

64. Ішков В.В., Козій Є.С. Особливості розподілу свинцю у вугільних пластах Донецько-Макіївського геолого-промислового району Донбасу / Вид-во ІГН НАН України, Серія тектоніка і стратиграфія. 2020. № 47. – С. 77 - 90.

65. Ішков, В.В., Козій, Є.С. Розподіл арсену та ртуті у вугільному пласті k5 шахти "Капітальна", Донбас / Мінерал. журн. 2021. Вип. 43, № 4. – С. 73 - 86.

66. Ішков В. В. Проблеми геохімії «малих» і токсичних елементів у вугіллі України // Наук. вісник НГА України. - № 1. – Дніпропетровськ, НГАУ, 1999. – С. 128 – 132.

67. Ишков В.В., Лозовой А.Л. О закономерностях распределения токсичных и потенциально токсичных элементов в угольных пластах Павлоград – Петропавловского района // Наук. вісник НГА України. - № 2. – Дніпропетровськ, НГАУ, 2001. – С. 57 – 61.

68. Ishkov V., Kozii Ye. (2020). Distribution of mercury in coal seam c7H of Pavlohradskaya mine field. Scientific Papers of DONNTU Series: "The Mining and Geology". № 1(23)-2(24), pp. 26-33.

69. Ishkov V.V., Kozii Ye.S. (2017). About peculiarities of distribution of toxic and potentially toxic elements in the coal of the layer c10B of the Dneprovskaya mine of Pavlogradsko-Petropavlovskiy geological and industrial district of Donbas. Collection of scientific works "Geotechnical Mechanics". № 133, pp. 213-227.

70. Ishkov V.V., Kozii Ye.S. (2020). Peculiarities of lead distribution in coal seams of Donetsk-Makiivka geological and industrial area of Donbas. Tectonics and Stratigraphy. № 47, pp. 77 - 90.

71. Ishkov, V. V. Kozii, Ye. S. (2019). Analysis of the distribution of chrome and mercury in the main coals of the Krasnoarmiiskyi geological and industrial area. Tectonics and Stratigraphy. No. 46. pp. 96-104.

72. Ishkov V.V., Kozii Ye.S. (2021). Distribution of arsenic and mercury in the coal seam k5 of the Kapitalna mine, Donbas. Mineralogical Journal. № 43(4), pp. 73-86.

73. Ishkov, V.V., Kozar, M.A., Kozii, Ye.S., Bartashevskiy, S.Ye. (2022). Nickel in oil deposits of the Dnipro-Donetsk depression (Ukraine). Problems of science and practice, tasks and ways to solve them. Proceedings of the XXVI International Scientific and Practical Conference. Helsinki, Finland. pp. 25-26.

74. Ишков В. В., Чернобук А. И., Михальчонок Д. Я. О распределении бериллия, фтора, ванадия, свинца и хрома в продуктах и отходах обогащения Краснолиманской ЦОФ // Науковий вісник НГАУ. – 2001. – №. 4. – С. 89-90.

75. Ишков В.В. Некоторые особенности распределения свинца и хрома в угле основных рабочих пластов Алмазно-Марьевского геолого-промышленного района. Збірник наукових праць Національного гірничого університету. 2012. № 37. С. 321 - 332.

76. Ішков В.В., Козій Є.С., Клименко А.Г. (2021). Особливості розподілу германію у вугільному пласті с1 шахти «Дніпровська». Проблеми розвитку гірничо-промислових районів: матеріали IV-ї міжнародної науково-технічної конференції. ДонНТУ. С. 42 – 50.

77. Єрофєєв А.М., Ішков В.В., Козій Є.С. (2021). Застосування методів кластеризації до родовищ нафти за вмістом ванадію. Проблеми розвитку гірничо-промислових районів: матеріали IV-ї міжнародної науково-технічної конференції. ДонНТУ. С. 23 - 28.

78. Широков О.З., Сафронов І.Л. Ішков В.В., Козій Є.С. (2020). Основи методики прогнозу стійкості вуглевміщуючих порід по комплексу геолого-геофізичних методів. Проблеми розвитку гірничо-промислових районів: матеріали II-ї міжнародної науково-технічної конференції. ДонНТУ. С. 16 – 24.

79. Ішков В.В., Козій Є.С., Найден К.В., Сливний С.О. (2020). Деякі особливості розподілу миш'яку у вугільному пласті с8в поля шахти «Західно-Донбаська». Проблеми розвитку гірничо-промислових районів: матеріали II-ї міжнародної науково-технічної конференції. ДонНТУ. – С. 91 – 94.

80. Ішков В.В., Козій Є.С., Івінська В.О., Снігур А.Д. (2020). Про розподіл берилію у вугільному пласті k5 поля шахти «Капітальна» Проблеми розвитку гірничо-промислових районів: матеріали II-ї міжнародної науково-технічної конференції. ДонНТУ. – С. 73 – 77.

81. Ішков В. В. Новые данные о мышьяке в угольных пластах Лисичанского геолого-промышленного района Донбасса // Збірник наукових праць Національного гірничого університету. – 2013. – №. 40. – С. 19-25.

82. Ішков В. В. Особенности распределения свинца, хрома и никеля в углях основных рабочих пластов Донецко-Макеевского геолого-промышленного района Донбасса // Збірник наукових праць Національного гірничого університету. – 2012. – №. 39. – С. 276-282.

83. Ішков В. В. Новые данные о распределении ртути, мышьяка, бериллия и фтора в угле основных рабочих пластов Павлоград-Петропавловского геолого-промышленного района // Збірник наукових праць Національного гірничого університету. – 2012. – №. 38. – С. 19-27.

84. Ішков, В. В. (2010). Мышьяк в углях Лисичанского и Красноармейского геолого-промышленных районов Донбасса. Збірник наукових праць Національного гірничого університету, (35 (2)), 261-271.

85. Нагорный Ю. Н., Сафронов И. Л., Ішков В. В. Оценка и подсчет запасов угля в расщепляющихся и весьма сближенных пластах Львовско-Волынского бассейна // Горный информационно-аналитический бюллетень (научно-технический журнал). – 1999. – №. 7. – С. 174.

86. Нагорный Ю. Н., Сафронов И. Л., Ішков В. В. Закономерности угленакопления в карбоне юго-восточной части Днепровско-Донецкой впадины // Горный информационно-аналитический бюллетень (научно-технический журнал). – 1999. – №. 7. – С. 175-179.

87. Кореляційно-регресійний аналіз вмісту германію з хромом у вугільному пласта с8н шахти «Дніпровська» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій

Валерійович, Козій Євген Сергійович, Пащенко Павло Сергійович, Дрешпак Олександр Станіславович // Application of knowledge for the development of science : with the Proceedings of the 7th International scientific and practical conference (February 21 – 24, 2023) Stockholm, Sweden. – Stockholm, 2023. – Pp. 96 - 106.

88. Complex determination of the identification of urinary stones in patients residents of the industrial region / Baranyuk Kostyantyn, Balalaev Oleksandr, Ishkov Valeriy, Molchanov Robert, Baranyuk Serhiy // Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»: за матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції «Scientific researches and methods of their carrying out: world experience and domestic realities» (ГО «Європейська наукова платформа» (Вінниця, Україна), ТОВ «International Centre Corporative Management» (Відень, Австрія), 17 лютого 2023 р.). – Вінниця, Відень, 2023. – №24. – С. 669-676.

89. Козій Є. С. Особливості зв'язку між вмістом кобальту і германію у вугільному пласті с8н шахти «Дніпровська» Західного Донбасу / Є.С. Козій, В.В. Ішков, О.І. Чернобук // Гірнична геологія та геоecологія. – Київ, 2022. – №1 (4). – С. 16-23.

90. Зв'язок вмістів германію та берилію у вугільному пласті с8в шахти «Дніпровська» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козій Євген Сергійович, Пащенко Павло Сергійович, Дрешпак Олександр Станіславович // Modern methods of applying scientific theories : with the Proceedings of the 10th International scientific and practical conference (March 14 – 17, 2023) Lisbon, Portugal. – . Lisbon, 2023. – Pp. 95-104.

91. Ішков В.В. Аналіз взаємозв'язку концентрацій ванадію і германію у вугільному пласті С10В шахти «Дніпровська» Західного Донбасу / В. В. Ішков, Є. С. Козій, О. І. Чернобук // Гірнична геологія та геоecологія. – 2022. – №2 (5). – С. 19-26.

92. Зв'язок вмістів германію та мангану у вугільному пласті с10в шахти «Дніпровська» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козій Євген Сергійович, Пащенко Павло Сергійович, Могиленець Валерія Сергіївна // Basics of learning the latest theories and methods : with the Proceedings of the 9th International Scientific and Practical Conference, (March 07 – 10, 2023) Boston, USA. – Boston, 2023. – P. 107-117.

93. Ішков В. В. Зв'язок між концентраціями ванадію та вмістом сірки у нафтах з родовищ Дніпровсько-Донецької западини / Ішков Валерій Валерійович, Козій Євген Сергійович, Козар Микола Антонович // Analysis of the problems of science and modern education : with the Proceedings of the IX International Scientific and Practical Conference, March 06 – 08, Prague, Czech Republic. – Prague, 2023. – P. 65-71.

94. Зв'язок вмістів германію та берилію у вугільному пласті С8в шахти «Дніпровська» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козій Євген Сергійович, Пащенко Павло Сергійович, Дрешпак Олександр Станіславович // Modern methods of applying scientific theories : with the

Proceedings of the 10th International scientific and practical conference (March 14 – 17, 2023) Lisbon, Portugal. – Lisbon, 2023. – Pp. 95-104.

95. Чернобук О.І. Про особливості зв'язку між концентраціями германію та свинцю у вугільному пласті с8н шахти «Дніпровська» / Чернобук О.І., Ішков В.В., Козій Є.С., Лобода А.Ю., Нечепорук К.С. // Theoretical aspects of education development : the 3th International scientific and practical conference (January 24 - 27, 2023) Warsaw, Poland. – Warsaw, 2023. – Pp. 119 - 129.

96. Ішков В.В., Козій Є.С., Козар М.А. (2023). Розробка класифікацій родовищ нафти за вмістом металів (на прикладі Дніпровсько-Донецької западини). Мінеральні ресурси України. № 1. С. 23-34.

97. Ішков В. В. Про зв'язок між загальним вмістом металів і парафінів у нафтах з родовищ Дніпровсько-Донецької западини / Ішков В.В., Козій Є.С., Козар М.А. // Goal and the role of world science in life : with the Proceedings of the XII International Scientific and Practical Conference, March 27 – 29, Stockholm, Sweden. – Stockholm, 2023. – P. 52-61.

98. Features of the structure of urate urolithiasis in inhabitants of an industrially developed region / Baranyk Kostyantyn, Ishkov Valeriy, Molchanov Robert, Baranyk Serhiy // Current issues of science, prospects and challenges: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the IV International Scientific and Theoretical Conference, May 5, 2023, Sydney, Australia. – Sydney, 2023. – Pp. 171-174.

99. Про зв'язок між германієм та кобальтом у вугільному пласті с8н шахти «Тернівська» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козій Євген Сергійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович // System analysis and intelligent systems for management : with the Proceedings of the 17th International Scientific and Practical Conference, (May 02 – 05, 2023) Ankara, Turkey. – Ankara, 2023. – Pp. 99 – 111.

100. Про зв'язок між германієм та миш'яку у вугільному пласті с4 шахти «Самарська» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козій Євген Сергійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович // The influence of society on the development of science and the invention of new methods : with the Proceedings of the 23th International Scientific and Practical Conference, (June 13 – 16, 2023) Prague, Czech Republic. – Prague, 2023. – Pp. 103 – 115.

101. Зв'язок між германієм та берилієм у вугільному пласті с4 шахти «Самарська» / Чернобук О. І., Ішков В. В., Козій Є. С., Козар М. А., Дрешпак О. С. // Modern theories and improvement of world methods : with the Proceedings of the 22th International Scientific and Practical Conference, (June 06 – 09, 2023) Helsinki, Finland. – Helsinki, 2023. – Pp. 116 – 129. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/163537>

102. Про зв'язок між концентрацією германію і вмістом токсичних елементів та сірки загальної у вугільному пласті с8н шахти «Дніпровська» / В. В. Ішков, Є. С. Козій, О. І. Чернобук, М. А. Козар, О. С. Дрешпак // Національний гірничий

університет. Збірник наукових праць. – Дніпро : НТУ «Дніпровська політехніка», 2022. – № 71. – С. 145-159. – URL: <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/163619>

103. Про зв'язок між германієм та сіркою у вугільному пласті с7н шахти «Тернівська» / Чернобук О. І., Ішков В. В., Козій Є. С., Козар М. А., Дрешпак О. С. // Theoretical foundations of scientists and modern opinions regarding the implementation of modern trends : with the Proceedings of the 25th International Scientific and Practical Conference, (June 27-30, 2023) San Francisco, USA. – San Francisco, 2023. – Pp. 102 – 114. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/163797>

104. Про зв'язок між германієм та зольністю у вугільному пласті с7н шахти «Тернівська» / Чернобук О. І., Ішков В. В., Козій Є. С., Козар М. А., Дрешпак О. С. // Scientific trends and ways of solving modern problems : with the Proceedings of the 26th International Scientific and Practical Conference, (July 04-07, 2023) La Rochelle, France. – La Rochelle, 2023. – Pp. 74 – 87. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/163995>

105. Пащенко П. С. Про особливості гірничо-геологічної будови Львівсько-Волинського вугільного басейну / Пащенко П. С., Ішков В. В., Дрешпак О. С. // Modernity and scientific youth trends : with the Abstracts of XXVI International Scientific and Practical Conference, July 03-05, Hamburg, Germany. – Hamburg, 2023. – Pp. 47-58. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/163996>

106. Особливості зв'язку концентрацій германію із вмістом токсичних елементів й сірки загальної у вугільному пласті с5в шахти «Тернівська» / О. І. Чернобук, В. В. Ішков, Є. С. Козій, М. А. Козар, О. С. Дрешпак // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: «Гірничо-геологічна». – Покровськ, 2023. – №1 (29). – С. 14-23. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/163998>

107. Пащенко П. С. Прогноз малоамплітудної дислокованості вугільних пластів за допомогою карт локальних структур / Пащенко Павло Сергійович, Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович // Promising ways of improving science and scientific solutions : with the Proceedings of the XXV International Scientific and Practical Conference, June 26-28, Warsaw, Poland. – Warsaw, 2023. – Pp. 47-58. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/163794>

108. Про зв'язок між германієм та ртуттю у вугільному пласті с5 шахти «Благодатна» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козій Євген Сергійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович // Trends of young scientists regarding the development of science : with the Proceedings of the 27th International Scientific and Practical Conference, (July 11-14, 2023) Edmonton, Canada. – Edmonton, 2023. – Pp. 61-74. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164142>

109. Пащенко П. С. Про експрес метод напівкількісної оцінки загальної тріщинуватості вуглевмісних порід / Пащенко Павло Сергійович, Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович // Current, modern and new ways of improving scientific solutions : with the Abstracts of XXVII International Scientific

and Practical Conference, July 10-12, Florence, Italy. – Florence, 2023. – Pp. 38-49. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164145>

110. Ішков В.В., Козій Є.С. Розподіл арсену та ртуті у вугільному пласті k5 шахти «Капітальна», Донбас. Мінералогічний журнал, 2021. Том 43, №4. С. 73 – 86. – URL: <https://doi.org/10.15407/mineraljournal.43.04.073>

111. Про зв'язок між германієм та сіркою у вугільному пласті с4 шахти «Самарська» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козій Євген Сергійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович // Information and innovative technologies in education in modern conditions : with the Proceedings of the 24th International Scientific and Practical Conference, (June 20 – 23, 2023) Varna, Bulgaria. – Varna, 2023. – Pp. 91 – 103. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/163719>

112. Зв'язок між германієм та берилієм у вугільному пласті с4 шахти «Самарська» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козій Євген Сергійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович // Modern theories and improvement of world methods : with the Proceedings of the 22th International Scientific and Practical Conference, (June 06 – 09, 2023) Helsinki, Finland. – Helsinki, 2023. – Pp. 116 – 129. URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/163537>

113. Дрешпак О. С. Деякі актуальні питання розвитку вугезбагачовальної галузі України / Дрешпак Олександр Станіславович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович // Unusual methods of development of science and thoughts : with the Proceedings of the XXVIII International Scientific and Practical Conference, July 17 – 19, Madrid, Spain. – Madrid, 2023. – Pp. 49-60. URL: <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164236>

114. Ішков , В., Козій, Є. С. ., & Козар, М. А. . (2023). ОСОБЛИВОСТІ ГЕОХІМІЇ АЛЮМІНІЮ У НАФТАХ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ РОДОВИЩ ДНІПРОВСЬКО-ДОНЕЦЬКОЇ ЗАПАДИНИ ЗА ЙОГО ВМІСТОМ. Вісник Одеського національного університету. Географічні та геологічні науки, 28 (1 (42), 131 – 147. URL: <https://visgeo.onu.edu.ua/article/view/282244>

115. Козар М. А. Основні фактори, що впливають на стійкість капітальних гірничих виробок вугільних шахт Західного Донбасу / Козар Микола Антонович, Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович // The role of society in the development of scientific ideas : with the Abstracts of XXIX International Scientific and Practical Conference, July 24 – 26, Prague, Czech Republic. – Prague, 2023. – Pp. 45-57. URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164406>

116. Залежність між германієм та хромом у вугільному пласті с5 шахти «Благодатна» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козій Євген Сергійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович // Modern scientific trends and youth development : with the Proceedings of the 28th International Scientific and Practical Conference, (July 25 – 28, 2023) Warsaw, Poland. – Warsaw, 2023. – Pp. 100-114. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164408>

117. Зв'язок між вмістами германію та свинцю вугільного пласту с1 шахти «Благодатна» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Пащенко Павло Сергійович, Стрілець Олександр Петрович // Modern scientific technologies and solutions of scientists to create the latest ideas : with the Proceedings of the 33th International Scientific and Practical Conference, (August 22-25, 2023) London, Great Britain. – London, 2023. – Pp. 101-115. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164427>

118. Деякі особливості геологічної структури Горішне-Плавнинсько-Лавриківської ділянки надр (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович, Козар Микола Антонович, Пащенко Павло Сергійович // Modern scientific technologies and solutions of scientists to create the latest ideas : with the Proceedings of the 33th International Scientific and Practical Conference, (August 22-25, 2023) London, Great Britain. – London, 2023. – Pp. 85-100. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164426>

119. Ішков В. В. Деякі основні особливості складу та будови залізістих кварцитів Горішне-Плавнинсько-Лавриківської ділянки(Україна)/ Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович // World trends, realities and modern problems: with the Abstracts of XXXIII International Scientific and Practical Conference, August 21-23, 2023, Helsinki, Finland. – Helsinki, 2023. – Pp. 33-46. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164424>

120. Козар М. А. Особливості ендегенної тріщинуватості вапняків вугленосної товщі Донбасу / Козар Микола Антонович, Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович // Modernity and current problems of society regarding the development of science : with the Abstracts of XXX International Scientific and Practical Conference, July 31-August 02, Graz, Austria. – Graz, 2023. – Pp. 56-68. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164409>

121. Про залежність між германієм та нікелем у вугільному пласті с5 шахти «Благодатна» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козій Євген Сергійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович // Trends and modern methods of improving scientific ideas : with the Proceedings of the 30th International Scientific and Practical Conference, (August 01-04, 2023) Melbourne, Australia. – Melbourne, 2023. – Pp. 41-55. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164411>

122. Ішков В. В. Особливості ендегенної тріщинуватості пісковиків вугленосної товщі Донбасу / Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович // Technologies, ideas and ways of learning development in modern conditions : with the Abstracts of XXX International Scientific and Practical Conference, August 07-09, 2023, Munich, Germany. – Munich, 2023. – Pp. 55-68. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164413>

123. Про статистичну залежність між германієм та кобальтом у вугільному пласті с5 шахти «Благодатна» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Science, worldview and modern youth : with the

Proceedings of the 31th International Scientific and Practical Conference, (August 08-11, 2023) San Francisco, USA. – San Francisco, 2023. – Pp. 57-71. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164412>

124. Особливості загального вмісту металів у нафтах родовищ Дніпровсько-Донецької западини / В. В. Ішков, Є. С. Козій, М. А. Козар, А. М. Єрофєєв, С. Є. Барташевський, О. С. Дрешпак // Національний гірничий університет. Збірник наукових праць. – Дніпро : НТУ «Дніпровська політехніка», 2023. – № 72. – С. 98-114. – URL: <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164419>

125. Ішков В. В. Особливості геохімії алюмінію у нафтах та класифікація родовищ Дніпровсько-Донецької западини за його вмістом / В. В. Ішков, Є. С. Козій, М. А. Козар // Вісник ОНУ. Сер.: Географічні та геологічні науки. – 2023. – Т. 28. – Вип. 1 (42). – С. 131-147. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164422>

126. Про зв'язок між вмістами германію та потужністю вугільного пласту с1 шахти «Благодатна» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Мандрікевич Василь Миколаєвич // Technologies for the development of modern ideas and opinions regarding world trends : with the Proceedings of the 32th International Scientific and Practical Conference, (August 15-18, 2023) Vancouver, Canada. – Vancouver, 2023. – Pp. 78-92. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164421>

127. Ішков В. В. Особливості ендегенної тріщинуватості алевролітів вугленосної товщі Донбасу / Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович // Science, modern trends and society : with the Abstracts of XXXII International Scientific and Practical Conference, August 14-16, 2023, Bilbao, Spain. – Bilbao, 2023. – Pp. 45-58. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164416>

128. Особливості гранітоїдів демуринського комплексу західній частині Середньопридніпровського мегаблока (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Козар Микола Антонович, Пащенко Павло Сергійович, Чечель Павло Олегович // Modern methods of solving scientific problems of reality : with the Proceedings of the 35th International Scientific and Practical Conference, (September 05-08, 2023) Varna, Bulgaria. – Varna, 2023. – Pp. 21-37. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164437>

129. Зв'язок між вмістами германію та ванадію у вугільному пласті с1 шахти «Благодатна» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Пащенко Павло Сергійович, Барташевський Станіслав Євгенович // Modern methods of solving scientific problems of reality : with the Proceedings of the 35th International Scientific and Practical Conference, (September 05-08, 2023) Varna, Bulgaria. – Varna, 2023. – Pp. 38-53. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164439>

130. Ішков В. В. Особливості будови кори вивітрювання кристалічних порід в межах Горішне-Плавнинсько-Лавриківського родовища залізистих кварцитів / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло

Олегович // Scientists and modern theoretical ideas : with the Abstracts of XXXV International Scientific and Practical Conference, September 04-06, 2023, Haifa, Israel. – Haifa, 2023. – Pp. 32-45. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164440>

131. Ішков В. В. Особливості регіонального метаморфізму порід криворізької серії у Кременчуцькому районі Криворізько-Кременчуцької структурно-формаційної зони / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Current and youth ways of solving the problems of world science: with the Abstracts of XXXIV International Scientific and Practical Conference, August 28-30, 2023, Florence, Italy. – Florence, 2023. – Pp. 29-42. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164428>

132. Ішков В. В. Деякі особливості первинної (ендогенної) тріщинуватості аргілітів вугленосної товщі Донбасу / Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Пащенко Павло Сергійович // Current and youth ways of solving the problems of world science: with the Abstracts of XXXIV International Scientific and Practical Conference, August 28-30, 2023, Florence, Italy. – Florence, 2023. – Pp. 43-55. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164429>

133. Петрографічні особливості підсвіти К22 Горішнє-Плавнинсько-Лавриківської ділянки надр (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Козар Микола Антонович, Чечель Павло Олегович, Пащенко Павло Сергійович // Science, latest trends, modern problems and improvement of theories : with the Proceedings of the 34th International Scientific and Practical Conference, (August 29 – September 01, 2023) Warsaw, Poland. – Warsaw, 2023. – Pp. 54-69. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164433>

134. Зв'язок міжвмістами германію та хрому у вугільному пласті с1 шахти «Благодатна» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Пащенко Павло Сергійович, Стрілець Олександр Петрович // Science, latest trends, modern problems and improvement of theories : with the Proceedings of the 34th International Scientific and Practical Conference, (August 29 – September 01, 2023) Warsaw, Poland. – Warsaw, 2023. – Pp. 70-84. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164435>

135. Ішков В. В. Деякі особливості складу та будови неoarхеїського дайкового комплексу Середньопридніпровського мегаблоку / Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Пащенко Павло Сергійович // Modern problems and the latest theories of development : with the Abstracts of XXXVI International Scientific and Practical Conference, September 11-13, 2023, Munich, Germany. – Munich, 2023. – Pp. 72-86. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164477>

136. Ішков В. В. Деякі особливості будови та складу порід кіровоградського комплексу (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Modern problems and the latest theories of development : with the Abstracts of XXXVI International Scientific and Practical Conference, September 11-13, 2023, Munich, Germany. – Munich, 2023. – Pp. 57-71. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164464>

137. Про зв'язок між вмістами германію та нікелю у вугільному пласті с1 шахти «Благодатна» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Пащенко Павло Сергійович, Барташевський Станіслав Євгенович // Current trends in the development of youth theories : with the Proceedings of the 36th International Scientific and Practical Conference, (September 12-15, 2023) Ankara, Turkey. – Ankara, 2023. – Pp. 63-81. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164488>

138. Деякі особливості мінералоутворення у залізістих породах надрудної товщі Горішне-Плавнинсько-Лавриківського родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Козар Микола Антонович, Пащенко Павло Сергійович, Чечель Павло Олегович // Current trends in the development of youth theories : with the Proceedings of the 36th International Scientific and Practical Conference, (September 12 – 15, 2023) Ankara, Turkey. – Ankara, 2023. – Pp. 44-62. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164484>

139. Зв'язок між вмістами германію та кобальту у вугільному пласті с1 шахти «Благодатна» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Пащенко Павло Сергійович, Барташевський Станіслав Євгенович // Distance learning in modern conditions and new technologies with the Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference, (September 19-22, 2023) Stockholm, Sweden. – Stockholm, 2023. – Pp. 78-97. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164863>

140. Якісна характеристика гранітів та мігматитів Горішне-Плавнинсько-Лавриківської ділянки (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Пащенко Павло Сергійович, Стрілець Олександр Петрович, Чечель Павло Олегович // Distance learning in modern conditions and new technologies with the Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference, (September 19-22, 2023) Stockholm, Sweden. – Stockholm, 2023. – Pp. 58-77. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164821>

141. Ішков В. В. Якісна характеристика амфіболітів Горішне-Плавнинсько-Лавриківської ділянки (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Пащенко Павло Сергійович, Лозовий Андрій Леонідович // New ways of creating scientific ideas for implementation : with the Abstracts of I International Scientific and Practical Conference, September 18-20, 2023, Varna, Bulgaria. – Varna, 2023. – Pp. 49-65. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164645>

142. Про особливості розподілу та зв'язку германію з нікелем та берилієм у вугільному пласті с1 шахти «Дніпровська» / О. І. Чернобук, В. В. Ішков, Є. С. Козій, О. С. Дрешпак, М. А. Козар // Технології і процеси в гірництві та будівництві : збірка тез науково-практичної конференції. – Луцьк : ДВНЗ «ДОННТУ», 2023. – С. 74-80. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164616>

143. Ішков В. В. Водонесний горизонт четвертинних відкладів Ново-Дмитрівського буровугільного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Пащенко Павло Сергійович // Scientific opinions on modern methods of solving problems : with the Abstracts of III International Scientific

and Practical Conference, October 02-04, 2023, Prague, Czech Republic. – Prague, 2023. – Pp. 63-79. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165009>

144. Ішков В. В. Водоносний горизонт пліоценових відкладів Ново-Дмитрівського буровугільного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Scientific opinions on modern methods of solving problems : with the Abstracts of III International Scientific and Practical Conference, October 02-04, 2023, Prague, Czech Republic. – Prague, 2023. – Pp. 46-62. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165008>

145. Про статистичний зв'язок між вмістами германію та ванадію у вугільному пласті с7н шахти «Павлоградська» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Барташевський Станіслав Євгенович, Чечель Павло Олегович // Problems of creating scientific ideas about world development : with the Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference, (October 03-06, 2023) Ottawa, Canada. – Ottawa, 2023. – Pp. 58-77. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164992>

146. Ішков В. В. Деякі геоструктурні особливості району розташування унікального Ново-Дмитрівського буровугільного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Creation of new ideas of learning in modern conditions : with the Abstracts of the II International Scientific and Practical Conference, September 25-27, 2023, Bordeaux, France. – Bordeaux, 2023. – Pp. 53-69. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164950>

147. Ішков В. В. Про значення буровугільних родовищ України генетично пов'язаних зі соляними діапировими структурами / Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Пащенко Павло Сергійович // Creation of new ideas of learning in modern conditions : with the Abstracts of the II International Scientific and Practical Conference, September 25-27, 2023, Bordeaux, France. – Bordeaux, 2023. – Pp. 36-52. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164949>

148. Статистичний зв'язок між вмістами германію та марганцю у вугільному пласті с1 шахти «Благодатна» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Пащенко Павло Сергійович, Барташевський Станіслав Євгенович // Young scientists and methods of improving modern theories : with the Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference, (September 26-29, 2023) Milan, Italy. – Milan, 2023. – Pp. 36-55. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164912>

149. Деякі особливості формування буровугільних родовищ північно-західних околиць Донбасу, що структурно та генетично пов'язані із соляними діапірами / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Пащенко Павло Сергійович, Стрілець Олександр Петрович, Чечель Павло Олегович // Young scientists and methods of improving modern theories : with the Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference, (September 26-29, 2023) Milan, Italy. – Milan, 2023. – Pp. 16-35. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/164911>

150. Ішков В. В. Загальні відомості про буровугільні горизонти Ново-Дмитрівського родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Пащенко Павло Сергійович // Science, people and the latest technologies : with the Abstracts of IV International Scientific and Practical Conference, October 09-11, 2023, Sofia, Bulgaria. – Sofia, 2023. – Pp. 65-83. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165193>

151. Ішков В. В. Геоструктурна характеристика пласта III2 Ново-Дмитрівського буровугільного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Science, people and the latest technologies : with the Abstracts of IV International Scientific and Practical Conference, October 09-11, 2023, Sofia, Bulgaria. – Sofia, 2023. – Pp. 47-64. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165191>

152. Про зв'язок між вмістами германію та нікелю у вугільному пласті с7н шахти «Павлоградська» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Стрілець Олександр Петрович, Чечель Павло Олегович // The world of modern technologies and inventions : with the Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference, (October 10-13, 2023) Vienna, Austria. – Vienna, 2023. – Pp. 83-104. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165204>

153. Зв'язок між вмістами германію та кобальту у вугільному пласті с7н шахти «Павлоградська» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Scientific projects on improving the environment : with the Proceedings of the 5th International Scientific and Practical Conference, (October 17-20, 2023) Brussels, Belgium. – Brussels, 2023. – Pp. 48-69. – URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165205>

154. Деякі структурні та мінеральні особливості великих уролітів мешканців міста Павлоград / В. В. Ішков, Є. С. Козій, К. С. Баранник, Д. В. Владик // Сучасні проблеми гірничої геології та геоєкології : збірник матеріалів III Міжнародної наукової конференції (Київ, 28-29 листопада 2023 р.). – Київ, 2023. – С. 45-49. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165338>

155. Ішков В. В. Особливості розподілу та зв'язку германію та кобальту у вугільному пласті с1 шахти «Благодатна» / В. В. Ішков, Є. С. Козій, О. І. Чернобук // Сучасні проблеми гірничої геології та геоєкології : збірник матеріалів III Міжнародної наукової конференції (Київ, 28-29 листопада 2023 р.). – Київ, 2023. – С. 18-22. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165339>

156. Про зв'язок між вмістами германію та ванадію у вугільному пласті с8н шахти «Благодатна» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Integration of science as a mechanism of effective development : with the Proceedings of the 11th International Scientific and Practical Conference, (November 28 - December 01, 2023) Helsinki, Finland. – Helsinki, 2023. – Pp. 74 - 96. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165340>

157. Нові дані про зв'язок вмістів германію із концентраціями токсичних елементів у вугільному пласті с5в шахти «Тернівська» / Чернобук О. І., Ішков В. В., Козій Є. С., Пащенко П. С. // Геотехнічні проблеми розробки родовищ : матеріали XXI міжнародної конф. молодих вчених (26 жовтня 2023 року, м. Дніпро). – Дніпро : ІГТМ ім. М. С. Полякова НАН України, 2023. – С. 21-26. – Режим доступу: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165352>

158. Основні геолого-структурні закономірності у формуванні буровугільних родовищ північно-західних околиць Донбасу та їх класифікація / Ішков В. В., Козій Є. С., Пащенко П. С., Чернобук О. І., Малюга В. Д. // Геотехнічні проблеми розробки родовищ : матеріали XXI міжнародної конф. молодих вчених (26 жовтня 2023 року, м. Дніпро). – Дніпро : ІГТМ ім. М. С. Полякова НАН України, 2023. – С. 34-38. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165353>

159. Аналітичний огляд впливу геоструктурних особливостей зарубіжних вугільних родовищ на прояви гірських ударів / Ішков В. В., Пащенко П. С., Козій Є. С., Лазарев Р. П. // Геотехнічні проблеми розробки родовищ : матеріали XXI міжнародної конф. молодих вчених (26 жовтня 2023 року, м. Дніпро). – Дніпро : ІГТМ ім. М. С. Полякова НАН України, 2023. – С. 75-79. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165354>

160. Будова та мінеральний склад залізістих кварцитів Горішне-Плавнинсько-Лавриківської ділянки / Ішков В. В., Дрешпак О. С., Березняк О. О., Козій Є. С., Пащенко П. С., Чечель П. О. // Геотехнічні проблеми розробки родовищ : матеріали XXI міжнародної конф. молодих вчених (26 жовтня 2023 року, м. Дніпро). – Дніпро : ІГТМ ім. М. С. Полякова НАН України, 2023. – С. 84-88. – Режим доступу: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165355>

161. Основні особливості гранітоїдів Демуринаського комплексу та плагіогранітоїдів Саксаганського комплексу в районі Горішне-Плавнинсько-Лавриківського родовища залізістих кварцитів / Ішков В. В., Дрешпак О. С., Березняк О. О., Козій Є. С., Пащенко П. С., Чечель П. О. // Геотехнічні проблеми розробки родовищ : матеріали XXI міжнародної конф. молодих вчених (26 жовтня 2023 року, м. Дніпро). – Дніпро : ІГТМ ім. М. С. Полякова НАН України, 2023. – С. 90-95. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165356>

162. Про особливості мінерального складу дрібних сечевих конкрементів мешканців міста Нікополь / Ішков В. В., Бараннік К. С., Козій Є. С., Владик Д. В. // Геотехнічні проблеми розробки родовищ : матеріали XXI міжнародної конф. молодих вчених (26 жовтня 2023 року, м. Дніпро). – Дніпро : ІГТМ ім. М. С. Полякова НАН України, 2023. – С. 176-178. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165357>

163. Про зв'язок між вмістами германію та кобальту у вугільному пласті с42 шахти «Сташкова» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Development trends and improvement of old methods : with the Proceedings of the 13th International Scientific and Practical Conference, (December 12-15, 2023) Warsaw, Poland. – Warsaw, 2023. – Pp.154-177. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165437>

164. Про статистичний зв'язок між вмістами германію та кобальту у вугільному пласті с8н шахти «Благодатна» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // *New integrations of modern education in universities : with the Proceedings of the 12th International Scientific and Practical Conference, (December 05-08, 2023) Amsterdam, Netherlands. – Amsterdam, 2023. – Pp. 92-115. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165438>*

165. Ішков В. В. Про особливості формування пісковикових уранових родовищ Малі-Нігерської синеклізи / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // *Modern ways of development of science and the latest theories : with the Abstracts of XI International Scientific and Practical Conference, December 11-13, 2023, Madrid, Spain. – Madrid, 2023. – Pp. 96-115. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165439>*

166. Ішков В. В. Про особливості формування пластово-ролових уранових родовищ Чехії та Румунії / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // *Youth, education and science through today's challenges : with the Abstracts of XII International Scientific and Practical Conference, November 04-06, 2023, Bordeaux, France. – Bordeaux, 2023. – Pp. 88-107. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165441>*

167. Альохін В. І. Особливості складу і деформацій пісковиків поля шахти «Капітальна» (Донбас) / Альохін Віктор Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Лисенко Сергій // *Youth, education and science through today's challenges : with the Abstracts of XII International Scientific and Practical Conference, November 04-06, 2023, Bordeaux, France. – Bordeaux, 2023. – Pp. 108-114. – Режим доступу: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165442>*

168. Особливості зв'язку між вмістами германію та фтору у вугільному пласті с42 шахти «Сташкова» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // *World trends, realities and accompanying problems of development : with the Proceedings of the 14th International Scientific and Practical Conference, (December 19-22, 2023) Copenhagen, Denmark. – Copenhagen, 2023. – Pp. 108-131. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165477>*

169. Ішков В. В. Деякі особливості металогенії Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // *People and the world: global problems of human development : with the Abstracts of XIV International Scientific and Practical Conference, December 18-20, 2023, Prague, Czech Republic. – Prague, 2023. – Pp. 78-99. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165478>*

170. Ішков В. В., Козій Є. С., Бараннік С. І. Деякі морфоструктурні та мінеральні особливості дрібних уролітів мешканців Кривого Рогу // *Геолого-мінералогічний вісник Криворізького національного університету. – 2022. – Т. 24. – №. 2. – С. 5-17. – Режим доступу : <http://repo.dma.dp.ua/id/eprint/8678>*

171. Ішков В. В. Особливості евлізитова формація Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович,

Чечель Павло Олегович // Distance learning: problems, ways of development and the latest technologies : with the Abstracts of the XV International Scientific and Practical Conference, December 25-27 2023, Munich, Germany. – Munich, 2023. – Pp. 88-109. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165573>

172. Трофименко Л. П. Мінеральний склад та будова патогенного біомінерального утворення – уроліту одинадцятирічного хлопчика зміста Дніпро / Трофименко Любов Петрівна, Ішков Валерій Валерійович, Агафонов Ілля Сергійович // Distance education as the main problem of young people : with the Proceedings of the 15th International Scientific and Practical Conference, (December 26-29, 2023) Madrid, Spain. – Madrid, 2023. – Pp. 62-72. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165578>

173. Особливості статистичного зв'язку між вмістами германію та хрому у вугільному пласті с42 шахти «Сташкова» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Distance education as the main problem of young people : with the Proceedings of the 15th International Scientific and Practical Conference, (December 26-29, 2023) Madrid, Spain. – Madrid, 2023. – Pp. 73-97. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165579>

174. Чернобук, О. І., Ішков, В. В., Козій, Є. С., & Козар, М. А. (2023). ОСОБЛИВОСТІ ЗВ'ЯЗКУ ВМІСТУ ГЕРМАНІЮ ІЗ КОНЦЕНТРАЦІЯМИ ТОКСИЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ТА ЇХ РОЗПОДІЛ У ВУГІЛЬНОМУ ПЛАСТІ С5 ШАХТИ «БЛАГОДАТНА». Вісник Одеського національного університету. Географічні та геологічні науки, 28(2(43)), 184–195. [https://doi.org/10.18524/2303-9914.2023.2\(43\).292747](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2023.2(43).292747)

175. Про особливості статистичного зв'язку між вмістами германію та ванадію у вугільному пласті с42 шахти «Сташкова» / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Advanced technologies for the implementation of new ideas : with the Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference, (January 09-12, 2024) Brussels, Belgium. – Brussels, 2024. – Pp. 50-74. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165745>

176. Ішков В. В. Особливості кондалитової та мармур-кальцифірованої формації Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Current methods of improving outdated technologies and methods : with the Abstracts of the I International Scientific and Practical Conference, January 08-10, 2024, Bilbao, Spain. – Bilbao, 2024. – Pp. 119-141. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165746>

177. Ішков В. В. Про деякі особливості формації кварцитів та високоглиноземистих порід Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Research work in the system of training teachers in technological fields : with the Abstracts of II International Scientific and Practical Conference, January 15-17, 2024,

Berlin, Germany. – Berlin, 2024. – Pp. 105-127. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165956>

178. Західно-Харківцівське нафтогазоконденсатне родовище (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Коровяка Євгеній Анатолійович, Хоменко Володимир Львович, Пащенко Олександр Анатолійович, Пащенко Павло Сергійович // Innovations in education: prospects and challenges of today : with the Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference, (January 16-19, 2024) Sofia, Bulgaria. – Sofia, 2024. – Pp. 51-78. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165960>

179. Про статистичний зв'язок між вмістами германію та нікелю у вугільному пласті с42 шахти «Сташкова» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Innovations in education: prospects and challenges of today : with the Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference, (January 16-19, 2024) Sofia, Bulgaria. – Sofia, 2024. – Pp. 79-104. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/165963>

180. Ішков В. В. Результати петрографічних досліджень metabазальтів Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Intellectual education of students and schoolchildren of the new generation : with the Abstracts of the III International Scientific and Practical Conference, January 22-24, 2024, Paris, France. – Paris, 2024. – Pp. 53-75. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166054>

181. Зв'язок між вмістами германію та потужністю вугільного пласту с42 шахти «Сташкова» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Technologies in education in schools and universities : with the Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference (January 23-26, 2024) Athens, Greece. – Athens, 2024. – Pp. 111-136. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166053>

182. Геолого-технологічні особливості Малосорочинського нафтогазового родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Коровяка Євгеній Анатолійович, Хоменко Володимир Львович, Пащенко Олександр Анатолійович, Пащенко Павло Сергійович // Technologies in education in schools and universities : with the Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference (January 23-26, 2024) Athens, Greece. – Athens, 2024. – Pp. 78-110. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166025>

183. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Качалівського нафтогазоконденсатного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Коровяка Євгеній Анатолійович, Хоменко Володимир Львович // Problems of integration of education, science and business in globalization : with the Abstracts of the V International Scientific and Practical Conference, February 05-07, 2024, Sofia, Bulgaria. – Sofia, 2024. – Pp. 89-119. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166115>

184. Зв'язок між вмістами германію та марганцю у вугільному пласті с9 шахти «Благодатна» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Modern technologies and processes of implementation of new methods : with the Proceedings of the 5th International Scientific and Practical Conference (February 06 - 09, 2024) Madrid, Spain. – Madrid, 2024. – Pp. 92-118. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166113>

185. Ішков В. В. Результати петрографічних досліджень деяких олівінових мета базальтів Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Problems of integration of education, science and business in globalization : with the Abstracts of the V International Scientific and Practical Conference, February 05-07, 2024, Sofia, Bulgaria. – Sofia, 2024. – Pp. 66-88. – Режим доступу : <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166114>

186. Зв'язок між вмістами германію та свинцю у вугільному пласті с9 шахти «Благодатна» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Old and new technologies of learning development in modern conditions : with the Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Conference (February 13-16, 2024) Berlin, Germany. – Berlin, 2024. – Pp. 78-104. – Режим доступу: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166159>

187. Ішков В. В. Результати петрографічних досліджень деяких серіцитових кристалосланців Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Theory and practice of the development of technical sciences : with the Abstracts of the VI International Scientific and Practical Conference, February 12-14, 2024, Prague, Czech Republic. – Prague, 2024. – Pp. 70-93. – Режим доступу: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166160>

188. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Кибинцівського нафтового родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Коровяка Євгеній Анатолійович, Хоменко Володимир Львович // Theory and practice of the development of technical sciences : with the Abstracts of the VI International Scientific and Practical Conference, February 12-14, 2024, Prague, Czech Republic. – Prague, 2024. – Pp. 94-125. – Режим доступу: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166161>

189. Про зв'язок між вмістами германію та нікелю у вугільному пласті с9 шахти «Благодатна» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Professional development: theoretical basis and innovative technologies : with the Proceedings of the 7th International Scientific and Practical Conference (February 20-23, 2024) Paris, France. – Paris, 2024. – Pp. 97-123. – Режим доступу : <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166277>

190. Ішков В. В. Результати петрографічних досліджень деяких піроксен-амфіболових кристалосланців Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій

Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Information technologies in education, technology and industry : with the Abstracts of the VII International Scientific and Practical Conference, February 19-21, 2024, Madrid, Spain. – Madrid, 2024. – Pp. 45-68. – Режим доступу : <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166292>

191. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Матлахівського нафтогазоконденсатного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Коровяка Євгеній Анатолійович, Хоменко Володимир Львович // Information technologies in education, technology and industry : with the Abstracts of the VII International Scientific and Practical Conference, February 19-21, 2024, Madrid, Spain. – Madrid, 2024. – Pp. 69-100. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166295>

192. Зв'язок германію із зольністю та «токсичними» елементами у вугіллі на прикладі пласта с5 поля шахти Благодатна Західного Донбасу / О. І. Чернобук, В. В. Ішков, Є. С. Козій, М. А. Козар, П. С. Пащенко, О. С. Дрешпак // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Сер.: Гірничо-геологічна. – 2023. – Вип. 2 (30). – С. 68-79. – Режим доступу : <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166297>

193. Зв'язок між вмістами германію та ванадію у вугільному пласті с9 шахти «Благодатна» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Priority areas of research in the scientific activity of teachers: with the Proceedings of the 8th International Scientific and Practical Conference (February 27 – March 01, 2024) Zagreb, Croatia. – Zagreb, 2024. – Pp. 30-57. – Режим доступу : <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166311>

194. Ішков В. В. Результати петрографічних досліджень деяких карбонатизованих олівінових metabasalts Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Information technologies and automation of learning in modern conditions : with the Abstracts of the VIII International Scientific and Practical Conference, February 26-28, 2024, Munich, Germany. – Munich, 2024. – Pp. 50-74. – Режим доступу : <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166312>

195. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Монастирищенського нафтового родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Коровяка Євгеній Анатолійович, Хоменко Володимир Львович // Information technologies and automation of learning in modern conditions : with the Abstracts of the VIII International Scientific and Practical Conference, February 26-28, 2024, Munich, Germany. – Munich, 2024. – Pp. 75-108. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166313>

196. Про статистичний зв'язок між вмістами германію та хрому у вугільному пласті с9 шахти «Благодатна» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович Theoretical and practical aspects of the development of science and education : with the Proceedings of the 9th International

Scientific and Practical Conference (March 05-08, 2024) Prague, Czech Republic. – Prague, 2024. – Pp. 51-79. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166372>

197. Ішков В. В. Результати петрографічних досліджень деяких кумінгтонітових кристалосланців Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Questions regarding the problems of higher education : with the Abstracts of the IX International Scientific and Practical Conference, March 04-06, 2024, Bordeaux, France. – Bordeaux, 2024. – Pp. 81-105. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166373>

198. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Новомиколаївського (Мовчанівського) нафтогазоконденсатного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Коровяка Євгеній Анатолійович, Хоменко Володимир Львович // Questions regarding the problems of higher education : with the Abstracts of the IX International Scientific and Practical Conference, March 04-06, 2024, Bordeaux, France. – Bordeaux, 2024. – Pp. 106-139. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166374>

199. Про зв'язок між вмістами германію та кобальту у вугільному пласті с9 шахти «Благодатна» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Problems and prospects of modern science and education : with the Proceedings of the 10th International Scientific and Practical Conference (March 12-15, 2024) Stockholm, Sweden. – Stockholm, 2024. – Pp. 76-104. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166408>

200. Ішков В. В. Результати петрографічних досліджень деяких карбонатизованих піроксен-олівінових metabazaltів Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Global achievements and current trends in the development of science : with the Abstracts of the X International Scientific and Practical Conference, March 11-13, 2024, Sofia, Bulgaria. – Sofia, 2024. – Pp. 53-77. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166409>

201. Про зв'язок між вмістами германію та кобальту у вугільному пласті с8в шахти «Західно-Донбаська» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Advanced technologies for the implementation of educational initiatives : with the Proceedings of the 11th International Scientific and Practical Conference (March 19-22, 2024) Boston, USA. – Boston, 2024. – Pp. 50-79. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166464>

202. Ішков В. В. Результати петрографічних досліджень деяких серпінизованих піроксен-олівінових metabazaltів Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Quality management in education and industry: experience, problems and prospects : with the Abstracts of the XI

International Scientific and Practical Conference, March 18-20, 2024, Florence, Italy. – Florence, 2024. – Pp. 69-94. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166465>

203. Про статистичний зв'язок між вмістами германію та хрому у вугільному пласті с8в шахти «Західно-Донбаська» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Modern thoughts on the development of science: ideas, technologies and theories : with the Proceedings of the 12th International Scientific and Practical Conference (March 26-29, 2024) Amsterdam, Netherlands. – Amsterdam, 2024. – Pp. 38-67. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166500>

204. Ішков В. В. Результати петрографічних досліджень деяких метадіабазів Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Modern education – accessibility, quality, recognition and problems : with the Abstracts of the XI International Scientific and Practical Conference, March 25-27, 2024, Helsinki, Finland. – Helsinki, 2024. – Pp. 63-88. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166502>

205. Ishkov V.V., Kozii Ye.S. (2024). Geochemistry features of mercury in oils from the deposits of the Dnipro-Donetsk depth. Mining Machines. Vol. 42. Issue 1. pp. 12-29. <https://doi.org/10.32056/КОМАГ2024.1.2>

206. Чернобук О.І., Ішков В.В., Козій Є.С., Козар М.А., Пащенко П.С., Дрешпак О.С. (2023). Зв'язок германію із зольністю та «токсичними» елементами у вугіллі на прикладі пласта с5 поля шахти Благодатна Західного Донбасу. Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: «Гірничо-геологічна». 2(30). С. 68-79. <https://doi.org/10.31474/2073-9575-2023-2-30-68-79>

207. Трофименко Л. П. Дослідження стану вивітрювання гірських порід укш на відслоненнях правого берега р. Дніпро та Монастирського острова (м. Дніпро) / Трофименко Любов Петрівна, Ішкова Євгенія Валеріївна, Ішков Валерій Валерійович // Social ways of training specialists in the social sphere and inclusive education : with the Abstracts of the XIII International Scientific and Practical Conference, April 01-03, 2024, Prague, Czech Republic. – Prague, 2024. – Pp. 162-168. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166601>

208. Ішков В. В. Про зв'язок між германієм та меркурієм у вугільному пласту с8в шахти «Західно-Донбаська» (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Чернобук Олександр Іванович, Коваль Світлана Олександрівна // Social ways of training specialists in the social sphere and inclusive education : with the Abstracts of the XIII International Scientific and Practical Conference, April 01-03, 2024, Prague, Czech Republic. – Prague, 2024. – Pp. 135-161. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166600>

209. Ішков В. В. Результати петрографічних досліджень деяких хлоритизованих базальтів Середнього Побужжя (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович //

Social ways of training specialists in the social sphere and inclusive education : with the Abstracts of the XIII International Scientific and Practical Conference, April 01-03, 2024, Prague, Czech Republic. – Prague, 2024. – Pp. 108-134. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166598>

210. Зв'язок між вмістами германію та ванадію у вугільному пласті с8в шахти «Західно-Донбаська» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович

211. Про зв'язок між вмістами германію та нікелю у вугільному пласті с8в шахти «Західно-Донбаська» (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Чернобук Олександр Іванович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Actual problems of personality psychology in the modern world : with the Proceedings of the 14th International Scientific and Practical Conference (April 09-12, 2024) Rome, Italy. – Rome, 2024. – Pp. 65-95. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166619>

212. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Перекопівського нафтогазоконденсатного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // The latest opportunities for learning, broadcasting and social developmen : with the Abstracts of the XIV International Scientific and Practical Conference, April 08-10, 2024, Graz, Austria. – Graz, 2024. – Pp. 72-100. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166620>

213. Чернобук О. І. Про статистичний зв'язок між германієм та арсеном у вугільному пласту с8в шахти «Західно-Донбаська» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович // The latest opportunities for learning, broadcasting and social developmen : with the Abstracts of the XIV International Scientific and Practical Conference, April 08-10, 2024, Graz, Austria. – Graz, 2024. – Pp. 101-127. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166621>

214. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Прокопенківського нафтового родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Trends in the development of science and teaching methods : with the Abstracts of the XVI International Scientific and Practical Conference, April 22-24, 2024, Sofia, Bulgaria. – Sofia, 2024. – Pp. 61-88. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166739>

215. Чернобук О. І. Зв'язок між германієм та марганцем у вугільному пласту с8в шахти «Західно-Донбаська» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович // Trends in the development of science and teaching methods : with the Abstracts of the XVI International Scientific and Practical Conference, April 22-24, 2024, Sofia, Bulgaria. – Sofia, 2024. – Pp. 89-116. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166740>

216. Про зв'язок між вмістами германію та сірки загальної у вугільному пласті с8в шахти «Західно-Донбаська» (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Чернобук Олександр Іванович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр

Станіславович, Чечель Павло Олегович // Innovations in education: problems, prospects and answers to today's challenges : with the Proceedings of the 16th International Scientific and Practical Conference (April 23-26, 2024) Zagreb, Croatia. – Zagreb, 2024. – Рр. 82-113. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166735>

217. Про статистичний зв'язок між вмістами германію та свинцю у вугільному пласті с8в шахти «Західно-Донбаська» (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Чернобук Олександр Іванович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // New knowledge: strategies and technologies for teaching young people : with the Proceedings of the 15th International Scientific and Practical Conference (April 16-19, 2024) Lisbon, Portugal. – Lisbon, 2024. – Рр. 95-126. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166747>

218. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Прилуцького нафтового родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Innovative technologies in the field of human services : with the Abstracts of the XV International Scientific and Practical Conference, April 15-17, 2024, Stockholm, Sweden. – Stockholm, 2024. – Рр. 67-95. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166748>

219. Чернобук О. І. Зв'язок між германієм та марганцем у вугільному пласту с8в шахти «Західно-Донбаська» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович // Innovative technologies in the field of human services : with the Abstracts of the XV International Scientific and Practical Conference, April 15-17, 2024, Stockholm, Sweden. – Stockholm, 2024. – Рр. 96-123. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166749>

220. Про зв'язок між вмістами германію та марганцю у вугільному пласті с10в шахти «Сташкова» (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Чернобук Олександр Іванович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // The latest technologies in the development of science, business and education : with the Proceedings of the 17th International Scientific and Practical Conference (April 30-May 03, 2024) London, Great Britain. – London, 2024. – Рр. 97-128. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166809>

221. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Радченківського нафтогазового родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Modern problems of the environment, youth and the new generation : with the Abstracts of the XVII International Scientific and Practical Conference, April 29-May 01, 2024, Zagreb, Croatia. – Zagreb, 2024. – Рр. 102-131. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166810>

222. Чернобук О. І. Про зв'язок між германієм та потужністю у вугільному пласту с8в шахти «Західно-Донбаська» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Мандрікевич Василь Миколайович // Modern problems of the environment, youth and the new generation : with the Abstracts of the XVII International Scientific and Practical Conference, April 29-May

01, 2024, Zagreb, Croatia. – Zagreb, 2024. – Pp. 132-160. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166812>

223. Про зв'язок між вмістами германію та кобальту у вугільному пласті с10в шахти «Сташкова» (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Чернобук Олександр Іванович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Modern challenges: trends, problems and prospects development : with the Proceedings of the 18th International Scientific and Practical Conference (May 07-10, 2024) Copenhagen, Denmark. – Copenhagen, 2024. – Pp. 78-110. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166852>

224. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Розпашнівського нафтогазоконденсатного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Actual scientific ideas of the development of the latest technologies : with the Abstracts of the XVIII International Scientific and Practical Conference, May 06-08, 2024, Lisbon, Portugal. –Lisbon, 2024. – Pp. 68-97. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166853>

225. Чернобук О. І. Про статистичний зв'язок між вмістами германію та меркурію у вугільному пласті с10в шахти «Сташкова» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Пащенко Павло Сергійович // Actual scientific ideas of the development of the latest technologies : with the Abstracts of the XVIII International Scientific and Practical Conference, May 06-08, 2024, Lisbon, Portugal. –Lisbon, 2024. – Pp. 98-126. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166854>

226. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Середняківського нафтогазоконденсатного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Introduction of new technologies to improve education : with the Abstracts of the XIX International Scientific and Practical Conference, May 13-15, 2024, Rome, Italy. – Rome, 2024. – Pp. 89-119. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166865>

227. Зв'язок між вмістами германію та нікелю у вугільному пласті с10в шахти «Сташкова» (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Чернобук Олександр Іванович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Creative business management and implementation of new ideas : with the Proceedings of the 19th International Scientific and Practical Conference (May 14- 17, 2024) Tallinn, Estonia. – Tallinn, 2024. – Pp. 74-106. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166864>

228. Чернобук О. І. Про зв'язок між вмістами германію та фтору у вугільному пласті с10в шахти «Сташкова» (Україна) / Чернобук Олександр Іванович, Ішков Валерій Валерійович, Пащенко Павло Сергійович // Introduction of new technologies to improve education : with the Abstracts of the XIX International Scientific and Practical Conference, May 13-15, 2024, Rome, Italy. – Rome, 2024. – Pp. 120-149. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166866>

229. Про статистичний зв'язок між вмістами германію та ванадію у вугільному пласті с10в шахти «Сташкова» (Україна) / Ішков Валерій

Валерійович, Чернобук Олександр Іванович, Козар Микола Антонович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Trends in the development of quality training of future specialists : with the Proceedings of the 20th International Scientific and Practical Conference (May 21-24, 2024) Oslo, Norway. – Oslo, 2024. – Pp. 79-112. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166930>

230. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Солохівського газоконденсатного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Дрешпак Олександр Станіславович, Чечель Павло Олегович // Problems of solving global problems of humanity : with the Abstracts of the XX International Scientific and Practical Conference, May 20-22, 2024, Athens, Greece. – Athens, 2024. – Pp. 120-150. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166934>

231. Ішков В. В. Про статистичний зв'язок між вмістами германію та берилію у вугільному пласті с10в шахти «Сташкова» (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Чернобук Олександр Іванович, Пащенко Павло Сергійович // Problems of solving global problems of humanity : with the Abstracts of the XX International Scientific and Practical Conference, May 20-22, 2024, Athens, Greece. – Athens, 2024. – Pp. 151-180. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/166938>

232. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Тростянецького нафтового родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Березняк Олександр Олександрович, Чечель Павло Олегович // Problems with distance learning and ways to solve them : with the Abstracts of the XXV International Scientific and Practical Conference, June 24-26, 2024, Prague, Czech Republic. – Prague, 2024. – Pp. 89-120. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/167221>

233. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Турутинського нафтового родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Березняк Олександр Олександрович, Чечель Павло Олегович // Innovations in modern education: local and global context : with the Abstracts of the XXVI International Scientific and Practical Conference, July 01-03, 2024, Stockholm, Sweden. – Stockholm, 2024. – Pp. 37-68. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/167226>

234. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Хухрянського нафтогазоконденсатного родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Березняк Олена Олександрівна, Чечель Павло Олегович // Scientific research: a paradigm of innovative development of society : with the Abstracts of the XXVII International Scientific and Practical Conference, July 08-10, 2024, Lisbon, Portugal. – Lisbon, 2024. – Pp. 30-61. – Режим доступу : <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/167297>

235. Ішков В. В. Геолого-технологічні особливості Червонозаярського газового родовища (Україна) / Ішков Валерій Валерійович, Березняк Олександр Олександрович, Чечель Павло Олегович // Development of science in the conditions of deepening European integration processes : with the Abstracts of the XXVIII International Scientific and Practical Conference, July 15-17, 2024, Rome, Italy. –

Rome, 2024. – Pp. 78-108. – Режим
доступу : <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/167336>

236. Ішков В.В., Баскевич О.С., Козій Є.С., Дрешпак О.С., Пащенко П.С., Козар М.А., Кас'яненко Т.М. (2024). Особливості зміни тонкої кристалічної структури кварцу Синявського родовища гранітів під впливом буровибухових робіт. Збірник наукових праць НГУ. № 76. С. 142-157. <https://doi.org/10.33271/crpnmu/76.142>

237. Ішков В.В., Козій Є.С., Чернобук О.І., Пащенко П.С., Козар М.А., Дрешпак О.С. (2024). Просторовий розподіл германію у вугільному пласті с7н поля шахти «Павлоградська». Збірник наукових праць НГУ. № 76. С. 158-172. <https://doi.org/10.33271/crpnmu/76.158>

СУБ'ЄКТИВНИЙ ЕЛЕМЕНТ СТ. 111-2 КК УКРАЇНИ

Вереша Роман Вікторович

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
завідувач кафедри кримінального та
адміністративного права
Академії адвокатури України

Форма вини визначається закріпленням у законі співвідношенням психічних елементів (свідомості та волі) вини, тобто різними за інтенсивністю та визначеністю інтелектуальними і вольовими процесами, що відбуваються у психіці суб'єкта кримінального правопорушення. Вона вказує на спосіб інтелектуальної та вольової взаємодії суб'єкта з обставинами, що становлять юридичну характеристику конкретного виду кримінального правопорушення.

У теорії кримінального права традиційно зміст умислу розкривається саме через аналіз його інтелектуальних і вольових ознак. Тому поняття та ознаки умислу, особливості його спрямованості, як правило, окремо від видів не досліджуються.

Інтелектуальний момент умислу інколи називається інтенсивністю свідомості. Ця інтенсивність при умислі (прямому та непрямому) обумовлюється усвідомленням суспільної небезпечності діяння та передбаченням настання суспільно небезпечних наслідків. Оскільки усвідомлення суспільної небезпечності діяння та передбачення настання у результаті його вчинення суспільно небезпечних наслідків належать до ознак інтелектуального моменту умислу, то вони виникають і формуються у свідомості особи. Отже, особа при умислі діє усвідомлено (як при прямому, так і при непрямому), що є однією з основних його характеристик.

Необхідно зазначити, що, незважаючи на те, чи бажає особа настання певних суспільно небезпечних наслідків, чи прагне просто вчинити дії, які утворюють об'єктивну сторону конкретного кримінально протиправного діяння, вона хоче (свідомо припускає) досягти певного результату. Інакше кажучи, особа при умислі у будь-якому випадку діє цілеспрямовано. Причому цілеспрямованість тут означає не лише досягнення певного результату, а й реалізацію бажання особи на вчинення кримінально протиправних діянь.

Отже, умисна форма вини – це психічне ставлення суб'єкта до вчинюваного ним кримінального правопорушення, за якого інтелектуальний момент виражається у свідомому ставленні до суспільно небезпечного діяння, а вольовий – у цілеспрямованості кримінально протиправної діяльності.

Умисел поділяється на види залежно від інтенсивності свідомості та цілеспрямованості волі. Різним інтелектуальним і вольовим змістом характеризуються не лише форми, але і види вини, оскільки інакше не було б необхідності виділяти окремі різновиди вини в межах однієї і тієї самої форми.

Зазначимо, що при прямому і непрямому умислі інтелектуальний момент збігається не повністю, а лише у частині усвідомлення суспільної небезпечності діяння і у загальних рисах передбачення настання суспільно небезпечних наслідків, однак характер такого передбачення може відрізнятись. Так, зокрема, при прямому умислі особа чітко усвідомлює, які діяння вона вчинює, які наслідки мають настати, і бажає цього. Зазначається, що при прямому умислі особа передбачає неминучість настання суспільно небезпечних наслідків: бажання переходить у справді вольовий акт, коли до знання мети приєднується установка на її реалізацію, впевненість у її досягненні і спрямованість на її досягнення відповідними засобами.

Щодо непрямого умислу, то зміст передбачення у даному випадку полягає в тому, що особа передбачає можливість, а не неминучість настання суспільно небезпечних наслідків. Можливість поділяється на реальну та абстрактну. Передбачення абстрактної можливості настання суспільно небезпечних наслідків означає їх передбачення абстрактно (відокремлено) від даного конкретного випадку, тобто усвідомлення їхньої закономірності взагалі для подібних ситуацій; реальною ж можливістю визнається ситуація, у якій конкретні умови викликають конкретне явище. Таким чином, відмінність у інтелектуальному моменті прямого та непрямого умислу полягає в тому, що при прямому умислі особа передбачає неминучість настання суспільно небезпечних наслідків, а при непрямому – лише реальну можливість настання таких наслідків.

За ознакою вольового моменту прямий умисел характеризується бажанням настання суспільно небезпечних наслідків, непрямий умисел – свідомим їх припущанням. У ст. 24 КК України ознаки умислу (прямого і непрямого) сформульовані лише стосовно кримінальних правопорушень з матеріальним складом, що обумовлює необхідність її законодавчого уточнення, оскільки Особлива частина КК України містить значну кількість умисних кримінальних правопорушень із формальним складом. Саме до цих кримінальних правопорушень неможливо застосувати положення ч. 2 та ч. 3 ст. 24 КК України в межах чинної редакції у повному обсязі, оскільки такі кримінальні правопорушення не містять усіх обов'язкових ознак прямого та непрямого умислу.

Зміст умислу є певним відображенням психікою винуватої особи об'єктивних властивостей вчинюваного суспільно небезпечного діяння, а отже, він визначається сукупністю тих фактичних обставин, об'єктивних обставин кримінального правопорушення, що мають значення для кваліфікації останнього та індивідуалізації відповідальності, які відображаються свідомістю винуватого, охоплюються його умислом. Кримінально протиправне діяння вважається умисним лише за умови, що винувата особа передбачає настання суспільно небезпечних наслідків саме в результаті вчинюваного нею діяння. Йдеться про певний рівень усвідомлення причинно-наслідкового зв'язку між вчинюваним суспільно небезпечним діянням і настанням суспільно небезпечних наслідків.

Вольова ознака умислу – це бажання (при прямому умислі) або свідоме припущання (при непрямому умислі) настання суспільно небезпечних наслідків

(ч. 2 і 3 ст. 24). Умисел вимагає лише передбачення неминучості або ймовірності настання суспільно небезпечних наслідків, а наявність бажання або свідомого припущання цих наслідків узагалі не належить до характеристики цієї форми вини.

Оскільки бажання та свідоме припущання настання суспільно небезпечних наслідків вчиненого діяння є вольовою ознакою умисної форми вини, необхідно визначитись із загальним розумінням волі особи. Існує думка про те, що воля – це бажання, яке реалізується у діянні. Виходячи з психологічного розуміння поведінки як активної діяльності, воля визначається як свідоме регулювання людиною своїх поведінки і діяльності, що виражається у вмінні переборювати внутрішні та зовнішні труднощі при вчиненні цілеспрямованих дій і вчинків: усвідомлення дії характеризує вольову поведінку; бажання, у свою чергу, пов'язане з прагненням до певної мети.

Дослідження окремих аспектів бажання при прямому умислі потрібно почати з визначення особливостей процесу формування цього прояву волі у суб'єкта кримінального правопорушення, визначивши його механізм.

Щодо, власне, механізму формування бажання, то він складається з таких етапів: 1) виникнення певної потреби; 2) перетворення її в спонукання до дії; 3) постановка мети, досягнення якої має задовольнити потребу, що виникла, або стати засобом її задоволення; 4) бажання досягти поставленої мети. Отже, бажання – це певний процес, який проходить у своєму розвитку кілька стадій – від усвідомлення певної потреби до волі, яка спрямована на досягнення певної мети. Саме тому в теорії кримінального права бажання розуміється як «прагнення заподіяти наслідок».

У психології бажання характеризується подібним чином. Так, зокрема, зазначається, що бажання – це прагнення, воно спрямоване на певний предмет; зародження бажання завжди означає виникнення і постановку мети; бажання – це цілеспрямоване прагнення. Щодо поняття наміру, яке застосовується в теорії кримінального права для характеристики спрямованості умислу поряд з поняттям «бажання», то воно визначається як «зафіксована рішенням спрямованість на здійснення мети».

Також потрібно зауважити, що бажання, як прагнення досягти певного результату, у психіці особи набуває різних психологічних відтінків. Наприклад, бажаннями можуть бути не лише ті наслідки, що приносять винуватому внутрішнє задоволення (викликають у нього почуття задоволення), але й ті, які при внутрішньо негативному емоційному ставленні до них суб'єкта кримінального правопорушення уявляються потрібними або неминучими на шляху до задоволення потреби, яка стала спонукою до вчинення кримінально протиправного діяння. Наслідок, на який спрямоване бажання особи, або повністю задовольняє спонукання суб'єкта кримінального правопорушення, які визначаються його основною потребою, або є потрібним чи неминучим етапом для задоволення потреби, що стала спонукою кримінально протиправної діяльності.

Саме бажання як вольова ознака і пов'язує вину особи як обов'язкову ознаку суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення з такими факультативними її ознаками, як мотив і мета. Існує думка, що стосовно певного обраного особою об'єкта посягання інколи можна говорити не лише про наявність бажання, а й про ступінь бажання, оскільки у людини в переважній більшості випадків відбувається конфлікт (конкуренція) бажань. Наслідки є бажаними, якщо вони для винуватого є: а) кінцевою метою дій, б) необхідним засобом досягнення кінцевої мети або в) певним етапом досягнення кінцевої мети [1, с. 348].

Якщо особа спрямовує свою волю на вчинення діянь, які усвідомлено для неї спричинять суспільно небезпечні наслідки, то недоречно говорити про небажання таких наслідків. У цих випадках вчинені діяння та неминучі похідні наслідки утворюють єдину суспільно небезпечну структуру, складові частини якої нерозривно пов'язані між собою. Тут бажання поширюється не лише на наслідки, у яких реалізується мета винуватої особи або які є засобом чи окремим етапом реалізації кінцевої мети, але й на наслідки, що є небажаними, але неминучим супутнім елементом бажаних дій. Таким чином, усвідомлення винуватою особою неминучості похідних наслідків бажаних діянь також можна визнавати бажаними.

Усвідомлені неминучі похідні, але не потрібні суб'єкту кримінального правопорушення наслідки не стають бажаними, не перетворюються ні на мету дії, ні на засіб досягнення мети. Вказані наслідки дійсно не перетворюються ні на мету, ні на засіб її досягнення, вони, тим більше, не стають бажаними. Але як неминуча супутня обставина єдиної суспільно небезпечної ситуації, вони із самого початку є бажаними в силу діалектики взаємної обумовленості свідомості та волі.

Таким чином, бажання як елемент умислу полягає у прагненні настання певних наслідків, які можуть виступати в одній з таких якостей: 1) кінцевої мети, 2) проміжного етапу, 3) засобу досягнення мети.

Вольовий момент вини не можна зводити лише до особливостей ставлення суб'єкта кримінального правопорушення до наслідку, оскільки в такому випадку саме діяння втратило б вольовий характер. Дійсно, при умислі не лише наслідки, але взагалі всі юридично значущі обставини і властивості суспільно небезпечного діяння мають охоплюватися свідомістю та волею як елементами психічного ставлення особи до кримінального правопорушення. У цьому відношенні не обов'язково, щоб у суб'єкта кримінального правопорушення було чітко сформульоване бажання щодо кожного вказаного елемента діяння, оскільки найчастіше вольове ставлення до цих елементів буває неоднорідним. Але типовим буде бажання щодо всієї сукупності юридично значущих елементів, оскільки вони утворюють бажаний для суб'єкта кримінального правопорушення результат. Тому форма та вид вини визначаються вольовим ставленням не до кожного з цих елементів окремо, а до основного елемента діяння, в якому найбільшою мірою концентрується соціальна шкідливість кримінального правопорушення.

Таким чином, вольовою ознакою прямого умислу є бажання, яке визначається як певний процес, що проходить у своєму розвитку кілька стадій – від усвідомлення потреби до волі, спрямованої на досягнення певної мети (настання кримінально протиправного результату). При прямому умислі наслідок являє собою мету діяльності суб'єкта, яка впливає з мотиву кримінального правопорушення та визначається цим мотивом. Наслідок, на який спрямоване бажання особи, або повністю задовольняє мотив суб'єкта кримінального правопорушення, або є потрібним чи неминучим етапом для задоволення потреби, що стала спонукальним чинником кримінально протиправної діяльності. Бажання як елемент умислу полягає в прагненні настання певних наслідків, які можуть визначатись як кінцева мета кримінально протиправної діяльності, проміжний етап або засіб досягнення мети. Якщо при настанні бажаного результату неминучим або реально можливим є настання похідних наслідків, то таке поєднання бажаних і похідних наслідків також визначається як прямий умисел, при якому похідні наслідки охоплюються бажанням винуватої особи. Визначальним елементом у кримінальних правопорушеннях з матеріальним складом є суспільно небезпечний наслідок, оскільки в ньому матеріалізується шкода, що заподіюється об'єкту, і реалізується потреба суб'єкта.

При дослідженні свідомого припущання як вираження вольового моменту при непрямому (евентуальному) умислі потрібно звернути увагу на його сутність і предмет. Зазначається, що свідоме припущання – це ознака не вольова, а інтелектуальна. Так, зокрема, визначаються ознаки свідомого припущання з точки зору знання особи про певний характер діяння, що охоплюються поняттям інтелектуального елемента умислу. Потрібно зауважити, що відносити свідоме припущання до інтелектуальної ознаки не можна. Це пояснюється тим, що свідоме припущання – це не певний розумовий процес, за якого особа усвідомлює декілька варіантів розвитку подій, у тому числі й варіант, пов'язаний з настанням суспільно небезпечного результату; свідоме припущання – це вольове припущення, за якого винувата особа своїми діями утворює певний ланцюг подій і при цьому свідомо, тобто умисно, припускає об'єктивний розвиток викликаних нею подій і настання суспільно небезпечних наслідків. Тому свідоме припущання необхідно відносити до вольової ознаки непрямих умислу, саме у припущанні певного об'єктивного розвитку подій полягає зміст волі.

В межах конструкції ст. 111-2 КК України, обов'язковим елементом суб'єктивної сторони, крім умисної форми вини, є також мета, завдання шкоди Україні шляхом: реалізації чи підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора; добровільного збору, підготовки та/або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора.

Ознаками мети кримінального правопорушення є: 1) уявний образ, який визначає випереджальне відображення майбутньої об'єктивної дійсності; 2)

конкретизовані, найбільш істотні риси бажаного майбутнього результату; 3) зв'язок з бажаним майбутнім результатом, який може бути предметним (у кримінальних правопорушеннях з матеріальним складом) або спрямованим на вчинення діяння (у кримінальних правопорушеннях із формальним складом) і визначає загальний характер та системну впорядкованість різних актів кримінально протиправного діяння [2, с. 189 – 190].

Мета кримінального правопорушення – це свідоме відображення у конкретизованих та найбільш істотних рисах уявного образу бажаного майбутнього результату, який визначає загальний характер і системну впорядкованість актів кримінально протиправного діяння і може бути предметним або спрямованим на вчинення конкретного діяння. Результат як ознака мети кримінального правопорушення – це індивідуальний образ матеріальних наслідків (у кримінальних правопорушеннях з матеріальним складом), образ самого діяння (у кримінальних правопорушеннях із формальним складом) або образ спільної кримінально протиправної діяльності (у кримінальних правопорушеннях, які вчинюються у співучасті).

Обов'язкове встановлення мети в межах реалізації ст. 111-2 КК України, кореспондує із положеннями ч. 1 ст. 91 КПК України.

Список літератури:

1. Вереша Р. В. Вчення про суб'єктивну сторону злочину : монографія / Р. В. Вереша. – К.: Алерта, 2018. – 1106 с.
2. Вереша Р.В. Мотив, мета та емоційний стан у кримінальному праві : Монографія. Київ : Алерта, 2023. 238 с.

ПОНЯТТЯ, ЗНАЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВІСТЬ ЗДІЙСНЕННЯ САМОКОНТРОЛЮ ЗА НОТАРІАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Джуга Маріанна Василівна,
аспірант 3 року навчання
кафедри цивільного права та процесу
юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Контроль за нотаріальною діяльністю може бути зовнішнім та внутрішнім. Указані форми контролю розмежовуються залежно від способів їх проведення [1]. Зовнішній контроль вчиняють інші органи щодо нотаріуса (осіб, уповноважених на вчинення нотаріальних дій). Залежно від статусу таких органів виділяють два види зовнішнього контролю за нотаріальною діяльністю: адміністративний та судовий. Тому зовнішній контроль за нотаріальною діяльністю виступає елементом державного регулювання нотаріальної діяльності для того, щоб пересвідчитися чи сам нотаріус дотримується правил, встановлених державою. Внутрішній контроль за нотаріальною діяльністю проводить сам нотаріус (особа, яка уповноважена на вчинення нотаріальної дії). Його можна назвати самоконтролем.

Самоконтроль за нотаріальною діяльністю передбачає вчинення контрольних (перевірочних) дій самим нотаріусом щодо своєї поведінки. Для таких висновків є нормативні підстави. Зокрема, п. 1 відповідно до Глави 15 Загальних положень Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, «у разі виявлення нотаріусом, що він допустив помилку при вчиненні нотаріальної дії або що вчинена нотаріальна дія не відповідає законодавству, нотаріус зобов'язаний повідомити про це сторони (осіб), стосовно яких учинено нотаріальну дію, для вжиття заходів щодо скасування зазначеної нотаріальної дії відповідно до законодавства» [2]. Подібне правило продубльовано в ч. 3 ст. 51 Закону України «Про нотаріат».

Тлумачення цього правила в різних нормативних актах показує, що скасування нотаріальної дії можливо за ініціативи заінтересованих осіб, а не самого нотаріуса. Він не вправі самостійно вимагати скасування нотаріальної дії. Зокрема, одна державна нотаріальна контора неправильно видала свідоцтво про право на спадщину, але, очевидно, що спадкоємці, в інтересах яких було видано дане свідоцтво, не були зацікавлені звертатися до суду про визнання такого свідоцтва недійсним, а тому контора з відповідним позовом звернулася самостійно. Вона гарантовано програла цивільну справу, оскільки позов був поданий неналежним позивачем, а суд зауважив, що нотаріус не вправі вимагати визнати свої нотаріальні дії недійсними [3]. Отже, в цьому випадку не стільки проявляється самоконтроль, скільки зовнішній контроль, бо має бути винесено рішення суду. Нотаріус у цьому разі може тільки звернутися до осіб для ініціювання запуску механізму зовнішнього контролю за своєю діяльністю, але

його статус у цій ситуації не дає йому можливості самостійно виправити допущену ним помилку. Навіть, якщо б всі спадкоємці погодилися на скасування свідоцтва про право на спадщину, нотаріус не міг би цього зробити, оскільки це виключна компетенція суду.

Можна виділити більш класичний випадок нотаріального самоконтролю. Так, згідно Правил ведення нотаріального діловодства, якщо нотаріус припустився технічної помилки (описки, друкарська чи граматична помилка) в тексті нотаріального документу, яка не змінює його змісту та не впливає на права осіб, стосовно яких було вчинено нотаріальну дію, нотаріус може виправити недолік нотаріального акту самостійно, про що робить відповідне застереження (п. 6.16) [4]. Виправити технічну помилку може тільки нотаріус, що вчинив нотаріальну дію, але таке виправлення не пов'язано зі скасуванням нотаріальної дії, а приведення її відповідність до вимог чинного законодавства. Ще одним випадком нотаріального самоконтролю, який згадується в даних Правилах, є таке: «дописки чи виправлення, зроблені у тексті посвідчувального напису, застерігаються нотаріусом, який вчиняв нотаріальну дію, після посвідчувального напису і скріплюються його підписом і печаткою із зазначенням дати» (п. 6.12).

Аналіз нотаріального законодавства показує, що законодавець не розробив дієвий механізм самоконтролю нотаріуса за нотаріальною діяльністю, обмежившись тільки загальними формулюваннями та фрагментарним регламентуванням ряду питань, зумовлюючи прогалину в законодавстві. Очевидно, що самоконтроль нотаріуса повинен носити виключний характер та враховувати зроблене нотаріусом правопорушення під час вчинення нотаріальної дії, оскільки не всі помилки нотаріуса дають йому можливість самостійно усунути недолік нотаріальної дії. Деякі помилки нотаріуса роблять нотаріальні дії недійсними з моменту їх вчинення (зокрема, випадки, вказані в ст. 9 Закону), а деякі вимагають виключного судового розгляду (наприклад, ситуація, описана в ч. 2 ст. 1257 ЦК України) [5].

Окремі вчені, вказуючи на відсутність механізму скасування нотаріальної дії нотаріусом, порядку її вчинення, повноваження нотаріуса з цього приводу, визначення прав та обов'язків осіб, стосовно яких було вчинено нотаріальну дію, допустимість скасування нотаріальної дії, наслідки такого скасування тощо, пропонують діяти в порядку аналогії закону. Зокрема, О.П. Печений пропонує брати до уваги цивільне процесуальне законодавство України [6, с. 42-43], але інші йому справедливо опонують, що не завжди таке законодавство підходить для нотаріальної діяльності, враховуючи те, що оригінали нотаріальних актів є на руках в заінтересованих осіб, а тому вони повинні проявити волю на усунення недоліків нотаріального акту [7, с. 13-14]. Не слід забувати, що нотаріальна діяльність, на відміну від судової, не є владною. Зокрема, суд, будучи органом державної влади, має право самостійно скасувати видані ним акти: скасування судового наказу (ч. 1 ст. 170 ЦПК), скасування заочного рішення суду (ч. 1 ст. 288 ЦПК), скасування рішення суду про усиновлення (ч. 5-6 ст. 314 ЦПК), скасування рішення суду про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою (ч. 1 ст. 309 ЦПК), скасування різного роду ухвал суду

(наприклад, скасування ухвали про виклик свідка, про призначення експертизи, про залучення спеціаліста або перекладача, про забезпечення або витребування доказів, про огляд доказів за їх місцезнаходженням у разі невнесення учасником справи у визначений судом строк коштів для забезпечення судових витрат або несплати у визначений судом строк відповідних сум авансом – ч. 3 ст. 135 ЦПК), скасування судом апеляційної інстанції своєї постанови (п. 8 ч. 1 ст. 374 ЦПК), скасування судом касаційної інстанції своєї постанови (п. 7 ч. 1 ст. 409 ЦПК) тощо.

Значимість самоконтролю, тобто внутрішнього контролю за нотаріальною діяльністю безпосередньо впливає на питання зовнішнього контролю за такою діяльністю: неможливість нотаріуса в більшості випадків самотійно усунути недоліки при вчиненні нотаріальної дії, сприяє збільшенні скарг до органів юстиції або суду на нього. Отже, недосконалість механізму внутрішнього контролю за нотаріальною діяльністю зумовлює збільшення навантаження та необхідність ефективного функціонування механізму зовнішнього контролю за такою діяльністю.

Список літератури:

1. Шестерняк М.М. Методи і форми контролю: проблеми визначення. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2017. Випуск 26. Частина 2. С. 154-156.

2. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12/conv#n133> (дата звернення: 19.12.2023)

3. Рішення Вільнянського районного суду Запорізької області від 18 січня 2010 р. у цивільній справі №2-261/2010. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/> (дата звернення: 19.12.2023)

4. Про затвердження Правил ведення нотаріального діловодства: наказ Міністерства юстиції України від 22.12.2010 № 3253/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1318-10/conv#n1538> (дата звернення: 19.12.2023)

5. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40-44. Ст. 356.

6. Печений О.П. Усунення помилок в нотаріальних документах (постановка проблеми). *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2011. №4. С. 41-43

7. Снідевич О.С. Усунення недоліків нотаріального акта: питання теорії та практики. *Цивілістична процесуальна думка*. Вип. 2. 2016. С. 26-29.

ДІЯЛЬНІСТЬ СУДОВИХ ОРГАНІВ ЗА КОДЕКСОМ 1743 РОКУ

Макаров Валерій Андрійович

Здобувач вищої освіти

Національний університет «Одеська юридична академія»

У 1743 році спеціально створена комісія представила проект збірника, який складався з 30 розділів, розділених на 532 артикули та 1607 пунктів. Найбільша за обсягом і найдетальніша за викладом частина. Передбачалось дві категорії судів – загальні і спеціальні. До першої належали: сільські, ратушні, магістратські, сотенні, полкові, полкові канцелярії, Генеральний військовий суд та Генеральна військова канцелярія. До другої третейський, полюбовний або мировий, духовний і ярмарковий або торговельний. Найнижча ланка – сільський суд, діяв у селах. Отаман, вїйт і декілька козаків та посполитих розглядали незначні питання, що виникали з приводу крадіжок, випасу худоби, бійок між жителями підвідомчої території, а інколи і між сторонніми людьми. Деколи вони видавали іншим судовим установам так звані атестації – характеристики на обвинувачених мешканців села. У важливих випадках сільські суди, як правило, проводили початкове дізнання. Отаман і вїйт завжди запрошувались до складу сотенного і полкового судів, коли ті розглядали складні справи безпосередньо на місці у сільській місцевості або коли позивач і відповідач проживали в одному селі [1]. Апарат ратушного суду складався з сотника, отамана, писаря, вїйта, 3-х бурмистрів, межового комісара, городничого і 1-2-х возних. Засідання визнавалось правомочним при наявності не менше 3-х перелічених осіб, але з обов'язковою участю вїйта. Однак якщо скаржником був сам вїйт, то до складу суду входити йому заборонялося. Компетенція передбачає вирішення кримінальних і цивільних справ міщан. Ратушний суд не мав права виконувати вироки у кримінальних справах. Вони надходили для розгляду у вищестоящу інстанцію. Незадоволені вчинком ратушних чиновників могли поскаржитись до однойменного суду. Скарги на судові декрети та вїйта подавались до полкового суду або полкової канцелярії [2]. Міщанський суд – магістратський у складі вїйта, бурмистрів, райців, лавників, писаря, межового комісара або межовика чи підмежовщика, городничого та 1-2-х возних відрізнялася від ратушного лише за місцем розташування. Магістрати знаходилися у містах з самостійним самоврядуванням – привілейованих містах.

На території сотні судовим органом був сотенний суд. До нього входили сотник, отаман, міський писар, осавул і хорунжий. У відкритих засіданнях розглядались цивільні і кримінальні справи місцевих жителів у першій і другій інстанціях. При необхідності суд проводив слідство через своїх представників або виїжджав на місце злочину чи знаходження предмету спору. Коли вирішувались питання мешканців села, розташованого у даній сотні, то для участі у суді викликались представники сільської влади. Інколи до його складу полковник делегував старшин, найчастіше – полкових. Кожна справа вносилаь

до протокольної книги, за котру відповідав писар. Всі права у процесі належали сотнику і сотенній старшині. Скарги на їх рішення надсилались до судових органів. Полковий суд, що діяв на землях полку, ніс основний тягар діловодства. У ньому працювали полкові судді та частина полкової старшини і представники значкових знатних товаришів. Компетентний над полковою старшиною, сотниками і значковими товаришами, цей суд слугував і апеляційною інстанцією щодо сотенних, ратушних і магістратських судів. У засіданні головував, як правило, полковий суддя або полковник. Полковий суд практикував виїзди на місця: у сотні та села. Його уповноважені неодноразово брали участь у роботі нижчих ланок для проведення слідства або завершення попереднього огляду і складання відповідного протоколу – основи наступного рішення. У полковій канцелярії, на відміну від суду, засідали полковник і декілька представників полкової старшини. Апеляції ж на її декрети адресовались Генеральному військовому суду. У Генеральному військовому суді засідали генеральні судді та інші особи від генеральної старшини або знатних бунчукових товаришів. Генеральний суд розглядав весь спектр справ, що торкались генеральної старшини, полковників і бунчукових товаришів. Безпосередній нагляд за Генеральним судом покладался на Генеральну військову канцелярію, яка складалася з гетьмана та декількох представників від генеральної старшини. Особливий Третейський суд, компетентний виключно у цивільних та деяких незначних кримінальних справах, закріплювався при Гетьманському правлінні. Він вів процес на прохання позивача, котрий бажав прискорити провадження і укласти мирову угоду або за вказівкою Генеральної військової канцелярії, яка формувала цей суд. Існувала розгалужена мережа духовних судів: протопопські, вищі єпископські суди в єпархіях, очолювані найвищою і остаточною інстанцією – консисторським судом Київської митрополії. Їх компетенція поширювалася на питання шлюбу і розлучення, провини світських осіб перед вірою, а також на випадки заподіяння шкоди представниками духовенства, окрім кримінальних справ. Всі інші спори підлягали козацькому судочинству. Особливо робився наголос на недопустимості порушення підсудності у системі козацьких духовних судів під загрозою неправомочності винесеного рішення. Останній судовий орган, передбачений Кодексом 1743 року – ярмарковий або торговельний суд, правомочний на ярмарках і торгах. Даний суд чинила за місцем виникнення цивільного спору місцева адміністрація у присутності при потребі купців. Кримінальні ж справи після арешту і перших допитів винного обов'язково надсилались до полкового суду[3].

Отже, діяльність судової системи Гетьманської України детально врегульовувалась на законодавчому рівні, будівництво козацької державності спричинило виникнення своєї судової системи, яка активно розвивалася та мала прогресивні на той час ідей.

Список літератури:

1. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків: у 3 т. / Львів: Світ, 1990-1992. Т. 1 / з рос. пер. І. Сварник. 234 с.

2. Ухач В.З. Історія держави і права України: Навчальний посібник (конспекти лекцій). Тернопіль: Вектор, 2011. 208 с.

3. Васильєв С.В. Суди звичаєвого права на теренах пострадянських держав: історія та сучасний стан. Проблеми законності. Х., 2015. Вип. 131. С. 13.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИ ПРОВЕДЕННІ СУДОВО- ТОВАРОЗНАВЧИХ ЕКСПЕРТИЗ ПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ

Малимон Валентина Григорівна
завідувач сектору № 1 (м.Золотоноша) відділу судової експертизи
Черкаський НДЕКЦ МВС

За останні два роки значно почастишали випадки крадіжок продовольчих товарів з торгівельної мережі, в зв'язку з чим збільшилась кількість проведених судово-товарознавчих експертиз підрозділами Експертної служби МВС.

Судово-товарознавчі експертизи продовольчих товарів – експертизи, у яких об'єктами дослідження є самі продовольчі товари, упаковка (тара), а також матеріали справ, в яких викладені товарні характеристики досліджуваних об'єктів та інша інформація про обставини зміни споживчих властивостей об'єктів.

До них належать: товаросупровідні документи, приймально-здавальні документи, журнали обліку отриманих вантажів, акти встановлення якості, акти лабораторних досліджень, паспорти сховища, паспорти на продукцію. Також експерту можуть бути надані висновки експертів інших спеціальностей (зокрема по експертній спеціальності 8.12 «Дослідження харчових продуктів»), протоколи огляду, протоколи вилучення документів, протоколи допитів, протоколи огляду предметів, скан-копії описів товарів з офіційних сайтів.

Окрім транспортних документів дуже важливими є документи, що засвідчують якість та безпеку товару: сертифікати якості, сертифікати відповідності, сертифікати походження, ветеринарні посвідчення, санітарні посвідчення [1,ст.20].

Часто судові експерти-товарознавці підрозділів Експертної служби МВС під час проведення експертизи стикаються з проблемами, які можливо було б усунути на етапі призначення експертизи.

Надзвичайно важливий фактор при призначенні товарознавчих експертиз продовольчих товарів – терміновість їх призначення. Це пов'язано в першу чергу з тим, що продовольча продукція відноситься до категорії товарів з обмеженим терміном зберігання. Затягування терміну призначення експертизи в кінцевому результаті призводить до неможливості встановлення вартості об'єктів внаслідок зміни властивостей об'єктів, їх товарного стану, закінчення терміну зберігання.

Дуже важливим при призначенні експертиз є правильна постановка питань для проведення експертизи. Питання в постанові повинні бути поставлені в логічній послідовності. Надзвичайно важливим на цьому етапі є узгодження ініціатором призначення експертизи з експертом, який буде проводити експертизу, формулювання питань та визначення їх порядку.

На практиці таке узгодження не відбувається, і судові експерти змушені повертати постанови без виконання або виносити клопотання для уточнення питань відповідно до ст.69 КПК та п.7 Розділу I Інструкції [2, 3].

Для успішного проведення експертизи дуже важливим є ще й фактор повноти матеріалів, що направляються на дослідження разом з постановою (ухвалою) про призначення експертизи або повноти інформації (щодо продовольчих товарів), зазначеної в самій постанові про призначення експертизи.

На практиці, для проведення дослідження експерту надаються документи (інформація), зібрані або неякісно або в не повному обсязі. Це спричиняє затягування термінів проведення експертиз, оскільки експерт вимушений складати, направляти та чекати від 30 до 45 днів відповідь, призупинивши виконання експертизи на той же період часу.

Для отримання зазначеної інформації, окрім відповіді на клопотання, експерт, відповідно до п. 3 ст.69 КПК України, має право бути присутнім під час вчинення процесуальної дії (додаткового допиту потерпілого, свідків, огляду предметів), що стосується предметів та об'єктів дослідження [2,5].

Залучення ініціатором проведення експертизи експертів для проведення огляду об'єктів та їх пакування, дає можливість уникати окремих помилок під час опису назв виробів, їх маркування, маси або об'єму. Це в свою чергу звільнить експерта від складання клопотань чи актів про невідповідність, та додаткової переписки зі слідчим чи суддею [4].

Не варто забувати й про вчасний огляд партії продовольчих товарів та відбір зразків, які знаходяться за межами кімнат речових доказів (на відповідальному зберіганні), під час огляду місця події та інших слідчих дій за участі експертів у питаннях, що стосуються об'єктів дослідження.

Експерт має право відмовитись від дачі висновку при проведенні товарознавчої експертизи, коли:

- необхідно досліджувати харчові продукти нового асортименту, які вироблялись із використанням новітніх технологій і технічних засобів, що не мають аналогів у державі;

- для дачі висновку необхідно мати сертифікат якості, транспортні документи, які безпосередньо відносяться до товару (партії) і можуть вплинути на результати оцінки;

- запропоновано проведення огляду гігроскопічних харчових продуктів на відкритій площадці;

- для визначення правильної кількості ваги експерту надані ваги, що повірені з порушенням норм законодавства [1, ст.21].

Одним із основних завдань товарознавчої експертизи є визначення вартості товарної продукції у т.ч. з урахуванням часткової втрати її якості у зв'язку із експлуатаційним зношуванням чи пошкодженнями під впливом зовнішніх факторів. Повнота та якість наданих експерту матеріалів або інформації дають можливість експерту в повній мірі провести товарознавче дослідження, використовуючи наступний алгоритм: вивчення представлених матеріалів і встановлення мети дослідження, ідентифікація об'єктів дослідження, вибір

методів та методичних підходів, підбір подібних об'єктів з метою визначення ринкової вартості об'єктів дослідження та формування висновку експерта (рис. 1).

Рис.1. Алгоритм проведення товарознавчої експертизи продовольчих товарів

Незважаючи на постійне підвищення кваліфікації слідчих підрозділів МВС з питань особливостей призначення судово-товарознавчих експертиз, проведення зустрічей з ними та круглих столів, на даний час гостро постає питання про узагальнення проблемних питань і методологічне супроводження процесу призначення судово-товарознавчих експертиз.

Таким чином, вищевказане свідчить про те, що оперативність проведення судово-товарознавчих експертиз, повнота висновку експерта, надання чіткої та однозначної відповіді на поставлені перед експертом питання залежать від своєчасності призначення експертиз, якості і повноти матеріалів, що надходять на дослідження, а також можливості бути присутнім під час вчинення процесуальних дій, що стосуються об'єктів дослідження.

Список літератури

1. Оцінка конфіскованого та іншого майна, що переходить у власність держави: метод.рек./Мінюст України, КНДІСЕ; [О.В.Павленко, О.О.Желавська, Л.В.Герашенко, О.О.Майстренко, В.О.Сорокіна].-К.,2011-56 с.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України 2012
Стаття 69. Експерт. [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> - Назва з екрану. – Дата
звернення 20.07.2024.

3. Наказ МВС України № 591 від 17.07.2017 «Про затвердження Інструкції
з організації, проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах
Експертної служби МВС». - [Електронний ресурс] Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1024-17#Text>. Назва з екрану. – Дата
звернення 20.07.2024.

4. Петрова І. А. Деякі аспекти призначення слідчим судово-товарознавчих
експертиз споживчих товарів / І. А. Петрова // Форум права. - 2011. - № 3. - С.
602-606. - [Електронний ресурс] – Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2011_3_100- Назва з екрану. – Дата
звернення 19.07.2024.

5. Про судову експертизу. Стаття 13. Права судового експерта .
[Електронний ресурс] – Режим доступу: [https://
kodeksy.com.ua/pro_sudovu_ekspertizu/statja-13.htm](https://kodeksy.com.ua/pro_sudovu_ekspertizu/statja-13.htm) - Назва з екрану. – Дата
звернення 21.07.2024.

СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ

**Милостива Д.Ф.,
Бабченко А.В.,
Заковирко О.М.**

Кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник, судовий експерт; кандидат біологічних наук, науковий співробітник, судовий експерт; судовий експерт.

Дніпропетровський науково-дослідний інститут судових експертиз, Дніпро, Україна

Питання забезпечення якості продовольчих товарів завжди було актуальним. Це обумовлено насамперед тим, що у разі придбання товарів непродовольчої групи сумнівної якості наслідком може бути лише певний дискомфорт, а у разі придбання неякісних продуктів харчування існує загроза здоров'ю.

Безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини відносять до основних факторів, що визначають здоров'я населення України і збереження його генофонду. Як відомо, до 70% шкідливих речовин людина отримує через продукти харчування та воду, тому забезпечення споживачів доброякісними продуктами сприятиме значному покращенню здоров'я населення, особливо це стосується підростаючого покоління [1].

Правове регулювання виробництва безпечних та високоякісних продуктів харчування та сировини здійснюється на підставі низки законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, серед яких слід зазначити Закони України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», «Про пестициди та агрохімікати» від 01.01.2024 № 86/95-ВР, «Про ветеринарну медицину» від 26.07. 2024 р. № 2498-ХІІ [2, 3, 4]

Законодавством передбачено низку обов'язкових для дотримання правил до яких належать:

- вимоги до харчових продуктів (якість та безпека);
- вимоги до інформації про якість і безпеку харчових продуктів;
- вимоги до матеріалів і виробів, упаковки, маркування;
- вимоги до процедури оцінки відповідності продуктів обов'язковим вимогам;
- вимоги, що стосуються встановлення правил ідентифікації продуктів.

Більш детально та ґрунтовно окремі вимоги до харчових продуктів закріплені в національних стандартах, технічних регламентах, санітарно-епідеміологічних правилах і нормативах, в інших нормативних документах.

Об'єктами експертизи є продовольчі товари, сировина та напівфабрикати: харчові жири та олії; м'ясо та м'ясопродукти; молоко та молочні продукти; хлібобулочні та кондитерські вироби; мед, цукор; алкогольні напої; безалкогольні та слабоалкогольні напої; кулінарні вироби; чай, кава, какао і напої з них; риба, рибо- і морепродукти; смакові приправи тощо [6].

Харчові товари направляють для проведення експертизи, у випадках:

- невідповідності продукції, що перевіряється, встановленим вимогам якості та безпеки, відповідним санітарним і ветеринарно-санітарним правилам і нормам, державним стандартам і технічній документації;
- наявності зовнішніх явних і суттєвих ознак недоброякості;
- відсутності необхідних документів виробника (постачальника) продукції, що містять відомості про її походження, якість і безпеку, а також документів, що підтверджують сертифікацію продукції, оформлених у встановленому порядку, або таких, що підтверджують відповідність за допомогою прийняття виробником (продавцем) декларації про відповідність;
- невідповідності властивостей продукції конкретному виду і найменуванню;
- відсутності, невідповідності або наявності декількох маркувань на товарах, що відрізняються від вимог нормативної та технічної документації;
- відсутності на товарах та їх упаковках відомостей про строк придатності для продукції, на яку такий строк має бути встановлено, або в разі його закінчення [5].

Список літератури

1. Димань Т.М., Мазур Т.Н. Безпека продовольчої сировини. Підручник. Київ. Академія, 2011; 520.
2. Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» від 26.10. 2023 № 771/97-ВР
3. Закон України «Про пестициди та агрохімікати» від 01.01.2024 № 86/95-ВР
4. «Про ветеринарну медицину» від 26.07. 2024 р. № 2498-ХІІ
5. Оверковська Т. Правове регулювання безпечності продуктів харчування. Аграрне право, 2018; 4: 109-114.
6. Черевко О.І., Крайнюк Л.М., Касілова Л.О. Методи контролю якості харчової продукції. Навч. посібник. Ч.1. Харків, 2005; 230.

ВПЛИВ ВІЙНИ НА РОЗВИТОК БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Андрусів Уляна Ярославівна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри туризму, рекреації
та регіонального розвитку
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

Мажак Юрій Миколайович,
здобувач,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

Будівельна галузь відіграє, і буде відігравати, надзвичайно важливу роль у повоєнному відновленні України. Вона є одним з основних двигунів економічного зростання та соціального розвитку. Російсько-українська війна завдала значних збитків усім сферам економіки України, і будівельна галузь не стала винятком. Війна суттєво змінила ландшафт цього сектору, створивши як серйозні виклики, так і нові можливості.. Мільйони українців втратили свої домівки внаслідок бойових дій. Відновлення житлового фонду є одним з пріоритетних завдань. Руїнування доріг, мостів, залізниць, енергетичної та комунальної інфраструктури ускладнює життя людей та розвиток економіки. Відновлення цих об'єктів є критично важливим. Будівельна галузь є однією з галузей, яка створює найбільше робочих місць. Відновлення та розвиток цієї галузі сприятиме створенню нових робочих місць та зниженню рівня безробіття. Інвестиції в будівництво стимулюють розвиток суміжних галузей, таких як виробництво будівельних матеріалів, машинобудування, транспорт та логістика. Нові, сучасні будинки та інфраструктура підвищать якість життя українців, створяться комфортні умови для проживання та роботи населення.

На сьогодні є суттєві виклики, які стоять перед будівельною галуззю, зокрема: обсяги руйнувань є величезними, і відновлення потребуватиме значних ресурсів та часу; залучення необхідних коштів на відновлення є складним завданням, яке потребує залучення як державних, так і приватних інвестицій; війна порушила логістичні ланцюжки, що призвело до дефіциту будівельних матеріалів та обладнання; кадровий дефіцит (частина будівельників мобілізована, інші виїхали за кордон. Це призвело до гострого дефіциту кваліфікованих кадрів); відновлення потребуватиме використання сучасних технологій та інноваційних рішень; низький інвестиційний попит (війна відлякує інвесторів, що призводить до зменшення обсягів інвестицій у будівельний сектор.

Проте, не дивлячись на негативні наслідки, які спричинила російсько-українська війна, будівельна галузь нашої країни має можливості до відновлення, зокрема [1-4]:

- розвиток зеленого будівництва (відновлення може стати поштовхом для розвитку енергоефективного та екологічно чистого будівництва);
- залучення міжнародної допомоги (міжнародна спільнота надає значну допомогу Україні у відновленні, що відкриває нові можливості для будівельних компаній);
- інновації (війна стимулює пошук нових технологій та матеріалів, що можуть зробити будівництво більш ефективним та стійким);
- відновлення житла (одним з пріоритетів буде відновлення житла для внутрішньо переміщених осіб та людей, які втратили свої домівки);
- відновлення інфраструктури (необхідно відновити дороги, мости, залізниці та інші елементи інфраструктури, що були пошкоджені внаслідок бойових дій);
- розвиток нового будівництва (паралельно з відновленням, буде розвиватися і нове будівництво, зокрема житлових комплексів, промислових підприємств та іншої інфраструктури);
- зміни в регуляторному середовищі (очікується, що війна призведе до змін у будівельних нормах та стандартах, а також до спрощення процедури отримання дозволів на будівництво).

Підсумовуючи, можна сказати, що будівельна галузь відіграє ключову роль у відновленні України. Війна завдала значних збитків будівельній галузі нашої країни, але водночас створила нові можливості для її розвитку. Відновлення країни стане потужним стимулом для цього сектору. Це не тільки економічний, але й соціальний аспект. Відновлення житла, інфраструктури, створення нових робочих місць – все це залежить від ефективної роботи будівельників. Однак, для досягнення успіху необхідно вирішити ряд складних проблем, таких як фінансування, дефіцит матеріалів та кадрів, а головне - це закінчення війни.

Список літератури:

1. Andrusiv, U. Y., Mazur, I. M., & Kinash, I. P. (2016). Systematic approach to the formation of management mechanism of construction enterprises innovation activity.
2. Сімків, Л., Андрусів, У., Купалова, Г., Гончаренко, Н., Дзьоба, О., & Юшкевич, О. (2022). Concentration of entrepreneurial activity in the regions of Ukraine in the context of sustainable development. *Financial and credit activity problems of theory and practice*, 3(44), 347-356.
3. Kupalova, H., Ignatyuk, A., Goncharenko, N., Andrusiv, U., & Kopetska, Y. (2021). Efficient use of energy resources in the context of sustainable development of the pulp and paper industry of Ukraine. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 280, p. 05011). EDP Sciences.
4. Zelinska, H., Andrusiv, U., Protsyshyn, A., Vyshnevskaya, O., Dovgal, O., & Sydor, H. (2022). Innovative development of Ukraine: competitiveness of enterprise staff in the context of globalization changes. *Journal of Hygienic Engineering & Design*, 40.

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Подвігін Андрій Дмитрович

Магістр кафедри менеджменту і публічного адміністрування
Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова

Сьогодні, в умовах глобальних викликів, для виживання українського бізнесу значно підвищується роль інноваційного менеджменту, як одного з найважливіших інструментів подолання кризових явищ в національній економіці. Зважаючи на сучасну ситуацію в українській економіці, слід зазначити, що ефективність функціонування підприємств залежить від їх здатності швидко та гнучко адаптуватися до значних глобальних змін, які відбуваються в умовах, які є надзвичайно динамічними та непередбачуваними. Існуючі моделі управління стають неефективними під час значних глобальних змін. Крім того, сама система управління зазнає кризи [1].

У сучасній світовій економіці активне впровадження нових досягнень науки і техніки набуває особливої популярності. Уряди більшості країн стикаються з новими викликами, пов'язаними з адаптацією національного, економічного та політико-правового середовища через глобалізацію. У період світової економічної кризи конкурентоспроможними є компанії та галузі, які активно використовують інноваційні технології управління.

Інновації вимагають класифікації через їх складність, різноманітність, сфери та застосування. Це дозволить об'єктивніше оцінювати інноваційну діяльність і визначити її результативність і спрямованість. Інновації поділяються на організаційні, управлінські, техніко-технологічні, економічні, соціальні та юридичні за сферами застосування [2].

Під інноваційним менеджментом розуміється управління інноваціями у всіх сферах діяльності, комплексне обґрунтування інноваційних рішень; управління творчою активністю працівників.

Інноваційний цикл управління включає проведення досліджень і розробок, реалізацію проектів і контроль за їх застосуванням. Таким чином, можна використовувати різноманітні форми розвитку цієї діяльності:

- 1) функціонального управління (форм і методів роботи керівного персоналу підприємства, окремих управлінських підрозділів);
- 2) цільового управління (цільових підсистем управління: персоналом, інноваціями, якістю, ресурсами);
- 3) системи управління в цілому (комплексна раціоналізація управління).

Цифрові технології зробили значний внесок в інноваційний менеджмент. Автоматизація бізнес-процесів за допомогою систем управління ресурсами підприємства (ERP), керованих даними аналітичних інструментів і платформ

дозволяє компаніям краще реагувати на зміни на ринку, оптимізувати ланцюги поставок і збільшити загальну продуктивність.

Сьогодні інноваційні технології управління повинні впроваджуватися на всіх рівнях виробництва. Це вимагає покращення систем управління інноваціями на підприємствах у всіх сферах, включаючи виробництво, торгівлю та науково-дослідну діяльність. Технологічні досягнення, які відкриваються в промисловості, заслуговують особливої уваги. Інноваційне управління в промисловості включає в себе низку нових стратегій управління, які впливають на промисловий сектор, щоб досягти синергічних результатів. Це включає досягнення соціально-економічних і бізнес-цінностей і є важливим для розробки політики, яка визначає, як ефективно впроваджувати інноваційні технології в систему виробничого менеджменту промислових підприємств.

Такі речі, як вхід, вихід і оцінка, необхідні для ефективного використання інноваційного управління в короткостроковій і довгостроковій перспективах. Глобальний трекер нововведень є важливим інструментом для оцінки основних тенденцій у управлінні інноваціями, таких як інвестиції в науку та інновації, технологічний прогрес і соціально-економічний вплив.

Проблема інноваційності сучасних підприємств та інноваційного управління вимагає постійного дослідження та удосконалення, оскільки економічні та технологічні процеси постійно змінюються. Багато проблем досі не досліджені і вимагають додаткового дослідження.

Використання сучасних технологій інноваційного менеджменту є важливим у перманентних умовах ринкових відносин, оскільки це прискорить впровадження та реалізацію інноваційних процесів. Це забезпечить довгострокову здатність компаній бачити, змінювати та адаптуватися до нововведень, створюючи механізми для глобальної інноваційної трансформації.

Таким чином, інноваційний менеджмент є провідним джерелом збільшення прибутків і зміцнення ринкових позицій підприємств, оскільки його значення для успішної участі підприємств у процесах суспільного виробництва і відтворення продуктивних сил, а також у конкурентному середовищі на сучасних ринках неухильно зростає.

Список літератури

1. Шацька З. Я. Трансформація системи управління підприємством в період глобальних змін. Ефективна економіка. 2017. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6029> (дата звернення 04.08.2024).

2. Короленко С. М. Коучинг як інноваційний інструмент ефективного управління персоналом. Економіка. Управління. Інновації. – 2013. – № 1. – С. 53–60.

ВИКЛАДАННЯ СУДОВОЇ МЕДИЦИНИ СТУДЕНТАМ-ЮРИСТАМ В УМОВАХ ВІЙНИ

Білецька Ганна Андріївна

кандидат медичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики

Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого м.Харків, Україна

Після початку повномасштабного вторгнення російських військ в Україну Міністерство освіти і науки України рекомендувало зупинити освітній процес у закладах освіти всіх рівнів і відправити здобувачів освіти й освітян на двотижневі канікули. За цей час частина території України опинилася під тимчасовою окупацією, низка областей і міст (Київ, Маріуполь, Чернігів, Суми, Харків та інші) стали ареною активних бойових дій. Вже з 14 березня 2022 року освітній процес в Україні почав відновлюватися, в тому числі і в Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого в місті Харків. Війна Росії проти України примусила всіх зіштовхнутися з низкою викликів: вижити фізично і морально, продовжувати працювати та надавати якісні освітні послуги, зберегти науковий потенціал і в нових умовах не втратити надії на перемогу та подальший розвиток. Сьогодні життя потребує фахівців в різних областях науки та техніки в великій кількості в нашій країні, бо, на жаль, люди воюють, гинуть, виїжджають за межі України. Понад 10 мільйонів людей були вимушені покинути свої домівки: 6 мільйонів в межах України, 5 мільйонів - виїхали за кордон.

Головними викликами й завданнями на воєнний період для кожного університету стали їх збереження й підтримка рівня якості освіти. Перед викладачами і здобувачами продовжує і сьогодні стояти питання про оптимальну й безпечну організацію освітнього процесу в синхронному й асинхронному режимах із використанням групових, колективних чи індивідуальних форм роботи [1].

Судова медицина – одна з обов'язкових для викладання дисциплін у навчанні правників, а її вивчення є складовою криміналістики, кримінології, кримінального та кримінально-процесуального права, адміністративного права і процесу, судової експертології та інших наук спеціальної підготовки майбутніх юристів. Кримінальне та цивільне судочинство передбачає процесуальну діяльність слідчих та судових органів, в тому числі і виконання експертиз для з'ясування відповідей на питання, для вирішення яких потрібні наукові, технічні та спеціальні знання. Ось до таких наук і належить судова медицина.

Судова медицина, як самостійна наука, вивчає й опрацьовує різноманітні питання медичного, біологічного та медично-криміналістичного характеру, що виникають у практичній діяльності правоохоронних органів, для здійснення правосуддя та охорони здоров'я. Практичним виконавцем є установи судово-

медичної експертизи (Бюро), діяльність яких регламентується Законами нашої держави: «Основами законодавства України про охорону здоров'я» (1992), «Про судову експертизу» (1994), Кримінальним та Кримінально-процесуальним Кодексами України і наказом № 6 МОЗ України від 17 січня 1995 року «Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України» [2].

Головним завданням викладання нашої дисципліни є забезпечення студентів-юристів теоретичними знаннями та вміннями для кваліфікованого проведення попереднього розслідування, досудового слідства чи інших слідчих дій, а також навчити правильно призначати судово-медичні експертизи, формулювати запитання судово-медичним експертами у межах їх компетенції, а також критично оцінювати достовірність і повноту висновку експерта.

Викладання судової медицини для юристів забезпечується завдяки використанню цілого арсеналу класичних методів, що сприяють кращому розумінню і зміцненню міждисциплінарних зв'язків, а також розширенню можливостей самостійного опрацювання матеріалу для підготовки до кожного практичного заняття. В процесі викладання навчальної дисципліни ми використовуємо методи, що спрямовані на формування у студентів інтересу до пізнавальної діяльності шляхом забезпечення мисленнєвої функції (індуктивного, дедуктивного, репродуктивного й пошукового характеру). Обов'язковою складовою викладання є мотивація підвищення відповідальності за своє навчання на платформах інтернету, бо наше місто розташовано за три десятки кілометрів від кордону країни-агресорки і часті бомбардування та обстріли різною зброєю Харкова й області не дають змоги займатися «offline». Така мотивація напряду пов'язана з контролем за навчальною діяльністю студентів. Заняття й контроль виконання завдань мають бути гнучкими й регулюватися залежно від поточної ситуації. В мирний час, або на територіях, де зберігається безпека навчання, студенти завжди відвідують міське або обласне Бюро судово-медичних експертиз, практично закріплюючи теоретичні знання з приводу встановлення факту та причин смерті, визначення характеру та тяжкості тілесних ушкоджень, проведення ідентифікації померлої або живої людини, ознайомлення з ознаками різних механічних пошкоджень та інш. В нашій ситуації це не можливо, бо безпека навчального процесу – це головне. Тому кожна лекція, кожне практичне заняття супроводжується демонстрацією відео- та фотоматеріалами. Учасники освітнього процесу не обмежені в ресурсах, тому контент дисципліни наповнюється якісним і сучасним матеріалом для розуміння викладених тем. Ми на практичних заняттях підкреслюємо важливість і специфіку судово-медичних досліджень, їхнє значення для розслідування справ проти здоров'я і життя людини, що сприяє практичному інтересу до предмета, а також стимулюванню студентського творчого, креативного, наукового потенціалу. Крім того, за всіма темами практичних занять додаються приклади «Висновку експерта» або «Акту судово-медичного дослідження». Широке використання презентацій не лише лекційного матеріалу, а і під час практичних занять розширює можливості кращого засвоєння матеріалу. Вже кілька років поспіль на кафедрі криміналістики працює студентський науковий гурток, де

здобувачі освіти на студентських конференціях доповідають сучасні актуальні питання, які їм цікаві та поглиблено ними вивчені. І це теж сприяє популяризації дисципліни «Судова медицина».

В умовах воєнного стану ми підготували й розмістили матеріали для дистанційної форми навчання на кафедральній сторінці сайту Університету. Завдяки керівництву Університету викладачі під час такого важкого випробування війною набувають нового досвіду використання цифрових інструментів Google (Classroom, Jamboard, Meet, Keep) для проведення лекцій і практичних занять на курсах підвищення кваліфікації. Що дня триває самостійне опанування й удосконалення володіння платформою Google Moodle викладачами.

Результати навчання, яких ми намагаємося досягнути в певній мірі, це набуття ґрунтовних знань, що необхідні для вирішення цілої низки питань у органах судочинства і правосуддя під час розслідування справ проти здоров'я і життя людини. А саме: знання щодо сучасних можливостей судово-медичної експертизи, структури служби та функцій її підрозділів, виконання функцій судового експерта згідно процесуального законодавства за професійним спрямуванням, а також надання знань із встановлення факту смерті, опису трупа на місці його виявлення, розуміння значення трупних явищ, опису тілесних ушкоджень та визначення їх тяжкості, виявлення та опис речових доказів біологічного походження [3].

Розвиток різних галузей науки вимагає від здобувачів освіти й викладачів в умовах війни постійного навчання, участі в різних формах самостійного навчання і самовдосконалення, уміння синтезувати й аналізувати постійно зростаючий обсяг знань, а також уміння застосування їх у практиці. Новітні інформаційні і сучасні технології із використанням інтернет-ресурсів відкривають можливості праці в єдиному професійному світовому чи європейському просторі кожному з нас [4].

Таким чином, підготовка майбутніх юристів – виклик непростого сьогодення, який потребує від науково-педагогічного складу максимальної перебудови й активізації професійних якостей в умовах війни. Всебічно підтримуючи збройні сили України та маючи впевненість у нашій перемозі, ми продовжуємо працювати в закладах вищої освіти України за для того, щоб наше суспільство в майбутньому мало б високоякісних фахівців-юристів, що готові повною мірою працювати для своєї вільної країни.

Список літератури

1. Черняк В. В., Старченко І. І., Дев'яткін О. Є., Ройко Н. В., Филенко Б. М. Особливості викладання судової медицини як вибіркового компонента // Медична освіта за новими стандартами: виклики та інтеграція в міжнародний освітній простір : матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 30 березня 2023 р. Полтава, 2023. С. 275–277.

2. Робоча програма навчальної дисципліни «Судова медицина» для студентів за напрямом підготовки 081 «Право», 2022 р. Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2022. 27 с.

3. Черняк В. В., Дев'яткін О. Є., Мустафіна Г. М., Малик Н. І., Грінько Р. М. Провідні напрями викладання судової медицини як дисципліни за вибором для здобувачів вищої медичної освіти // Сучасні тренди розвитку медичної освіти: перспективи і здобутки : матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 24 березня 2022 р. – Полтава, 2022. – С. 311–312.

4. Филенко Б. М., Ройко Н. В., Старченко І. І., Прилуцький О. К., Новосельцева Т. В. Аналіз змісту, засобів та методів дистанційного навчання на кафедрі патологічної анатомії з секційним курсом // Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи : зб. статей V Міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 19–20 листопада, 2020 р. – Полтава, 2020. – С. 390–395.

ОБМІН ВІТАМІНУ Д ЗА УМОВ ІДІОПАТИЧНОЇ НИЗЬКОРОСЛОСТІ У ДІТЕЙ

Ризничук Мар'яна Олександрівна

к.мед.н., доцент, доцент кафедри педіатрії та медичної генетики
Буковинський державний медичний університет

Вступ. Ідіопатична низькорослість – це стан низькорослості, коли ріст дитини нижче -2 сигмальних відхилення, за відсутності системних, ендокринних, харчових чи генетичних відхилень. Основна причина ідіопатичної низькорослості(ІПН) залишається значною мірою невідомою [2].

Вітамін D (віт. D) є основним регулятором метаболізму кальцію, регулятором всмоктування кальцію в кишечнику і чинить прямий вплив на метаболізм і моделювання кісткової тканини. Дефіцит віт.D, досить поширена проблема, приблизно 50% населення планети має дефіцит або недостатність даного вітаміну, при цьому приблизно 1 млрд людей у всьому світі належать до різних етнічних груп та вікових груп [5].

Дефіцит віт. D визначається рівнем 25(OH)D у сироватці крові нижче ≤ 50 нмоль/л, а недостатність віт. D визначається рівнем 25(OH) у сироватці крові від 50,1 до 74,9 нмоль/л, нормальний рівень віт. D становить ≥ 75 нмоль/л [11].

Мета дослідження: аналіз показників зросту та обміну вітаміну D у дітей із ідіопатичною низькорослістю.

Матеріали та методи. Проведено обстеження 35 дітей з ідіопатичною низькорослістю, які перебували на лікуванні в ДУ «Інститут ендокринології та обміну речовин ім. В.П. Комісаренка НАМН України».

Середній вік дітей з ідіопатичною низькорослістю (28 хлопчиків, 7 дівчаток), включених у дослідження, становив $10,68 \pm 3,30$ років. Середнє відставання у зрості становило мінус 2,18 ($\pm 0,49$) SDS. Була отримана інформована згода учасників та їх батьків (опікунів).

Статистичну обробку результатів дослідження виконували із використанням статистичних програм Microsoft Excel.

Результати дослідження.

При вивченні показників росту дітей із ІПН виявлено наступне: показник Ht-SDS (показник стандартного відхилення зросту залежно від хронологічного віку) практично не відрізнявся в хлопчиків та в дівчаток і перебував у діапазоні -2,18 – -2,25. Кістковий вік відставав від паспортного на 1,57-1,90 роки, що було одним із критеріїв діагнозу ІПН.

Проведено вимірювання загального кальцію, іонізованого кальцію та фосфору у сироватці крові. Всі показники були у межах вікових норм. Хлопчики: загальний кальцій – $2,44 \pm 0,06$ ммоль/л, іонізований кальцій – $1,23 \pm 0,04$ ммоль/л, фосфор – $1,47 \pm 0,19$ ммоль/л. Дівчатка: загальний кальцій – $2,42 \pm 0,08$ ммоль/л, іонізований кальцій – $1,21 \pm 0,08$ ммоль/л, фосфор – $1,49 \pm 0,20$ ммоль/л.

Також було вивчено рівень певних гормонів в сироватці крові: базальний рівень ГР був низьким у всіх випадках (хлопчики – $0,62 \pm 0,06$ нг/мл, дівчатка – $0,64 \pm 0,05$ нг/мл). При проведенні стимуляційних проб із клонідином та інсуліном виявлено підйом ГР вище 10 нг/мл, що вказувало на відсутність недостатності ГР, але в дівчаток при цьому рівні ГР були дещо вищими ($16,10 \pm 0,69$ нг/мл), порівняно з хлопчиками ($13,40 \pm 4,62$ нг/мл). Рівень ІПЧР-1 у досліджуваних знаходився у межах реферативних значень, але у дівчаток достовірно вищий ($169,43 \pm 3,74$ нг/мл), ніж у хлопчиків ($149,14 \pm 7,09$ нг/мл). У дітей із ПН рівень ТТГ був у межах норми. При аналізі рівня віт. D виявлено наступне: у дівчаток спостерігається дефіцит віт. D, а у хлопчиків – недостатність.

Більш детальний аналіз рівня віт. D у сироватці крові приведений у таблиці

Таблиця 1

Рівень вітаміну D у дітей із ідіопатичною низькорослістю

	Дефіцит віт. D (≤ 50 нмоль/л)	Недостатність віт. D (50,1-74,9 нмоль/л)	Нормальний рівень віт. D (≥ 75 нмоль/л)
Ідіопатична низькорослість	хлопчики ,n		
	13 (46,4%)	11 (39,3%)	4 (14,3%)
	дівчатка ,n		
	4 (57,1%)	3 (42,9%)	0

При аналізі табл. 4 дефіцит віт. D виявлений у 46,4% хлопчиків із ПН, недостатність – у 39,3% хлопчиків, і лише у 14,3% – виявлено нормальний рівень віт. D. У той же час, у дівчат переважно спостерігали дефіцит віт. D (57,1% випадків), недостатність віт. D спостерігали у 42,9% дітей жіночої статі із ПН.

Висновки

При аналізі сироваткового рівня віт. D виявлено дефіцит даного вітаміну у дівчаток та недостатність – у хлопчиків.

У 85,7% хлопчиків виявлено низький рівень віт. D у сироватці крові, при цьому його дефіцит траплявся у 46,4%, а недостатність – у 39,3%.

У дівчаток низький рівень віт. D траплявся у 100%, із них переважно спостерігали дефіцит віт. D (57,1% випадків), недостатність віт. D була у 42,9% дітей жіночої статі із ПН.

Список літератури

1. Lazar L, Eshel A, Moadi L, Yackobovitch-Gavan M, Bar-Maisels M, Shtaif B, Nevo M, Phillip M, Turjeman S, Koren O, Gat-Yablonski G. Children with idiopathic short stature have significantly different gut microbiota than their normal height siblings: a case-control study. *Front Endocrinol (Lausanne)*. 2024 Feb 23; 15: 1343337. doi: 10.3389/fendo.2024.1343337
2. Nair R, Maseeh A. VitaminD: The "sunshine" vitamin. *J Pharmacol Pharmacother*. 2012 Apr; 3(2):118-26. doi: 10.4103/0976-500X.95506

3. Esposito S, Leonardi A, Lanciotti L, Cofini M, Muzi G, Penta L. Vitamin D and growth hormone in children: a review of the current scientific knowledge. *J Transl Med.* 2019 Mar 18;17(1):87. doi: 10.1186/s12967-019-1840-4

WAYS TO IMPROVE THE QUALITY OF INDEPENDENT WORK OF MEDICAL STUDENTS

Bachuk-Ponych Nataliia Volodymyrivna

Candidate of Medical Sciences, associate professor
Department of Propedeutics and Internal Diseases
institution of higher education of Ukraine
«Bukovinian State Medical University»

Ilashchuk Tetiana Oleksandrivna

PhD, professor, head of the department of Propedeutics and Internal Diseases
institution of higher education of Ukraine
«Bukovinian State Medical University»

Summary. The article analyzes the role of the student scientific club in improving the professional training of medical specialists, competitive, able to creatively and quickly solve non-standard production, scientific, and educational tasks. The author demonstrates his own experience of the functioning of the student scientific club at the Department of Propaedeutic of Internal Diseases as an integral element of university education.

Key words: independent work, student scientific club, research work.

The main task of a modern higher medical school is not only to train a highly qualified specialist but also to teach him or her independent clinical thinking and creative performance of various scientific research [3, 8]. Independent work of students (IWS) is an important component of these efforts and an integral part of the educational process, a way of comprehending the educational material and is aimed at creating cognitive autonomy of the student in the process of mastering the set of knowledge, skills, and abilities necessary for the successful implementation of professional medical activity [6]. The purpose of independent work during medical training is to form a creative personality, capable of self-development and self-improvement; master methods and techniques that allow for independent research activities; and the ability to independently improve and enhance one's professional competence [1].

One of the factors of independent work is the participation of the future doctor in research work, which proves to be an effective method of training qualitatively new specialists in higher education. The first step in the research work of students is the student scientific club (SSC), where students gain the first experience of research, analytical and creative work, combining the possibilities of practical application of theoretical knowledge [4, 5]. Working in a group helps students to develop and unlock their potential, and promotes success and professional growth. This form of scientific work is the most effective, as most students identify the following motives: cognitive interest and the desire for self-realization, which are interrelated [7]. Cognitive interest helps self-development because a student learns new forms of research and creative work while participating in a scientific club. He or she learns new forms of research

and creative work. If we consider scientific activity as the main criterion for the pursuit of self-realization, we can see how it helps the development of the personality itself, as well as its realization in the modern world [1, 2].

Every year, 10-15 3rd year students of the medical faculty participate in the work of the SSC at the Department of Propedeutics of Internal Medicine. Students are involved in the scientific club by the staff of the department at lectures, practical classes, during individual consultations, and through the informational and educational activities of the SSS.

The first task of the Department's SSC is to deepen knowledge of the subject "propaedeutic of internal medicine" and improve practical skills in this discipline through: work with specific clinical cases (direct examination, medical history, outpatient card); seminars on the chosen topic with solving various situational problems; joint work with experienced practitioners (participation in clinical analysis, drawing up a plan for further examination and treatment of the patient). The topics of the SSS meetings are partly formed by taking into account the wishes of the student audience, because the SSC is the work of the students themselves, where they learn to analyze the material, adapt it correctly, and report on it, regardless of whether it is an analysis of a clinical case or a review of a therapeutic problem. After the practical classes and lectures at the club meetings, the students determine the range of practical problems of non-scientific interests that interest them the most.

Initially, the leading role in the student's scientific work belongs to his/her supervisor - it depends on the experience, pedagogical skills, and professionalism of the mentor whether the initial enthusiasm of young researchers will change into thoughtful and fruitful work.

The modern approach to the study of propedeutics of internal medicine requires visualisation, and therefore an objective examination and clinical analysis of a patient is an obligatory element of any meeting of the group. The students of the club learn to develop skills of communication with patients and analyze data from laboratory and instrumental studies on clinical manifestations of the disease, especially in difficult situations, which plays an important role in the formation of clinical thinking.

The practical orientation of the club and the individualized learning model are the reasons for its popularity and attendance. The students study, discuss, analyze, compare, systematize, and interpret the results of clinical laboratory and instrumental studies, write summaries, and prepare multimedia presentations. Students prepare abstracts on the latest instrumental and laboratory methods for diagnosing diseases of internal organs during the academic year. The club's meetings also cover issues of prevention and epidemiology of therapeutic diseases, and students learn to assess the prognosis of internal organ diseases in both healthy individuals and patients using international risk scales and questionnaires.

The second task of the SSS of the Department of Propaedeutic of Internal Diseases is to acquaint students with the methods and means of conducting research. The implementation of this task is carried out through: searching for literature on the selected research topic and its analysis; determining approaches to solving the selected topic and establishing a range of issues that require further research; formulating the

purpose and objectives of the scientific research together with the teacher; selecting clinical material (working with patients, archival medical records, outpatient records); processing and analyzing the results obtained together with the teacher using modern statistical research methods. In the first stages, the main role in the student's scientific work belongs to his/her supervisor. It depends on the experience, talent, and patience of the mentor whether the initial enthusiasm of young researchers will be changed by thoughtful work. At this stage, students get acquainted with the basics of research work, learn to work with medical documents, and gain skills in scientific analysis, statistical processing of material, and concluding.

The third task of the SSC of the Department of Propaedeutic of Internal Diseases is to send student research papers for publication and participation in student scientific conferences, which is implemented in the form of publication of abstracts on topical issues; publication of articles based on the results of their own research and literature search; speeches at student scientific conferences, in particular, the annual international medical and pharmaceutical congress of students and young scientists held at the Bukovinian State Medical University.

Participation of students in research is one of the most important means of effective training of qualified specialists through mastering the basics of professional creative activity, methods, techniques, and skills of research, development of creativity, scientific intuition, independence, and their practical application to solve problems and scientific problems.

Conclusions.

Thus, the student scientific club is an integral part of the system of higher medical education and plays an important role in the formation of future doctors according to the requirements of today.

The participation of students in the scientific club intensifies the educational process, promotes their professional growth, helps to combine the acquired theoretical knowledge and practical skills, develops research skills as a component of students' professional training, and develops the scientific potential of future scientists.

References

1. Borzik OA, Kaidashev IP. (2018). Competent approach in the training of a modern specialist in higher medical education. Collection of abstracts of scientific and practical conference with international participation Topical issues of improving the quality of educational process. 11 May, 2018, Ivano-Frankivsk. Ivano-Frankivsk: Higher Educational Institution IFNMU: 77
2. Denina RV. (2015). Student Scientific Circle: Improving Professional Skills. Bukovyna Medical Bulletin. 19;3(75): 282–284. <https://doi.org/10.24061/2413-0737.XIX.3.75.2015.195>
3. Dronov OI, Nastashenko IL, Kovalska OI, Kryuchina YeA, Skomarovskij OA, Procyuk AV. (2013). Rol diyalnosti studentskogo naukovogo gurtka v motivaciyi profesijnoyi oriyentaciyi studentiv-medikov. Visnik VDNZU «Ukrayinska medichna stomatologichna akademiya». 13 (1): 288–290.

4. Gotyur OI, Denina RV, Volyn DA, Kocherzhat OI. (2019). The role of student's research work in shaping the future specialist. *Art of Medicine*.3(11): 85–88.
5. Lisecka IS. (2020). The role of the student scientific circle in the preparation of future highly qualified specialists. *Modern Pediatrics. Ukraine*. 2(106): 104-108. doi 10.15574/SP.2020.106.104
6. Pashenko TM. (2013). Problemi organizaciyi samostijnoyi roboti studentiv. *Naukovo-metodichnij zbirnik*. 33: 308.
7. Trefanenko IV, Khukhlin OS. (2017). Student Science Circle as a Type of Student Research. *Bulletin of the Ukrainian Medical Dental Academy*.17(1): 278–281.
8. Tretyak NG, Dudchenko MO, Shaposhnik OA, Kudrya IP. (2017). Rol studentskogo naukovogo tovaristva yak shlyah u formuvanni samostijnoyi roboti studentiv. *Visnik problem biologiyi i medicini*. 1 (135): 232–234.

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ ТЕХНОЛОГІЇ ОСВІТНЬОГО ТЬЮТОРИНГУ

Дем'яненко Наталія Миколаївна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова, м. Київ, Україна

Бойко Алла Микитівна,
доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії
педагогічних наук України,
НАПН України, м. Київ, Україна

Кінцева освіта, орієнтована на диплом, нині втрачає сенс. Набувши статусу ціложиттєвості, вона перетворюється на відкриту систему. Вагомим постає досвід проживання людини в нових умовах і його рефлексія, проєктування майбутнього та спроби реалізації проєктів, дослідження нового. Врешті освіта спрямовується на забезпечення здатності людини набути місце в мінливому світі, відповісти на запитання, як жити з іншими і з собою? Це закономірно вмотивовує потребу в новому знанні, пошук ще непізнаних форм самоорганізації життя в швидкоплинному світі, а отже, спонукає звернення до нових моделей, технологій освіти. На нашу думку, саме тьюторинг, поєднуючи процеси забезпечення індивідуалізації освітнього простору, спираючись на формування усвідомленого запиту особистості до навчання, суб'єктність освітньої діяльності, є тією освітньою технологією, яка найбільш вдало інтегрує традиційний (підтримування попереднього рівня культури) та інноваційний (розуміння й механізми пошуку нового) підходи, актуалізує психолого-педагогічні знання, виводить їх на новий рівень осмислення й узагальнення в контексті інтернаціоналізації освіти і формування відкритого освітнього середовища. Це підтверджується сучасними світовими і українськими освітніми теоріями і практиками.

Науковий аналіз низки українських і зарубіжних дописів із проблем індивідуального супроводу в освітніх процесах (Л. Бахмач, О. Бундак, С. Ветров, О. Іваницька, В. Кухаренко, К. Осадча, Л. Слінько, Н. Чаюн, Т. Швець, S. Kowal, S. Krzuchał, S. Skurpien та ін.) [2, с. 7-8], зростання затребуваності індивідуально орієнтованих технологій у закладах освіти різного рівня, особливо на тлі актуалізації змішаного і дистанційного навчання, спонукають до переосмислення науково-теоретичних підходів в обґрунтуванні тьюторингу як міжнародної універсальної освітньої технології з позицій провідних теорій задля усвідомленого її впровадження педагогами в освітню практику.

Тривалий досвід науково-педагогічної діяльності, системний погляд на процеси реформування освітньої практики, розроблення, наукове обґрунтування і багаторічне впровадження індивідуально орієнтованих технологій у студентській і аспірантській аудиторіях дозволяє нам (А. Бойко, Н. Дем'яненко) вбачати розвиток супроводжувальної освіти (тьюторингу) в оперті на здобутки когнітивної, індивідуальної, соціальної, гуманістичної та гештальтпсихології, з урахуванням теорій особистісних рис, лідерства, атрибуції, психогенних потреб, самоактуалізації і самовдосконалення.

Реалізація європейської концепції освіти впродовж життя, яка беззаперечно визначає освіту основою ціложиттєвого розвитку особистості, формування її успіху, своєю чергою заставляє замислитися над фактом надзвичайної затребуваності в цих процесах саме тьюторингу як провідного, універсального механізму вдосконалення особистості, активізує пошуки глибинного змісту, методологічного підґрунтя тьюторства, його відповідності природі потреб зростання людини, особливостям її психосоматичного розвитку, процесам адаптування в суспільстві, професійного зростання. Тьютор передусім орієнтує на набуття і розширення освітнього досвіду; ініціативу у здобутті знань; встановлення суб'єкт-суб'єктної освітньої взаємодії; усвідомлений вибір тьюторантом власних дій; комунікацію і самореалізованість в реальній ситуації; рефлексію, пошук причин успіху або невдач у самому собі. Логічно, що в обґрунтуванні тьюторської технології прийнято спиратися на три вектори розширення: соціального, предметно-культурного, антропологічного. Специфіка тьюторіального векторного розширення багато в чому пояснюється з позицій когнітивної, соціальної, індивідуальної і гештальтпсихології. Опертя в тьюторингу на когнітивну психологію (У. Найссер, Дж. Бруннер) [5, р. 112-114] як напрям, що вивчає процеси сприйняття, оброблення і зберігання інформації є абсолютно зрозумілим і невіддільним від суті цієї освітньої технології. У когнітивній психології увага – спосіб активного оброблення інформації, отримуваної з оточення. Тьюторинг (індивідуальні тьюторіали) враховує три типи уваги: довільну, що забезпечує ефективні результати виконання завдання; розподілену як здатність зосереджувати увагу одночасно на кількох завданнях та вибірково, котра передбачає зосередження уваги на певних завданнях і фільтруванні інших. В основу індивідуальних тьюторіалів закладено творчі задачі (питання, ситуації), які породжують труднощі або сумніви. Виявлення, аналіз та власне розв'язання – ментальний процес вирішення задачі, мета якого – подолати перешкоду і знайти найкращий варіант досягнення результату. Етапи розв'язання задачі формують певний цикл. Він послідовно включає: усвідомлення проблеми, її визначення та встановлення меж, формування стратегії розв'язання задачі, систематизацію інформації, виділення й використання необхідних ментальних і фізичних ресурсів, моніторинг прогресу, оцінку результатів. У досягненні бажаного результату в тьюторингу (наприклад, Індивідуальна освітня програма) деякі етапи можуть пропускатися, до інших – відбувається періодичне повернення. Особливо застосовуваними у зазначеному циклі є когнітивні стратегії розв'язання задач – мозковий штурм, аналогія,

перевірка гіпотез, метод спроб і помилок, емпіричне дослідження, аналіз цілей і засобів [1, с. 45-50]. Пам'ять як процес пов'язана з накопиченням, збереженням, закріпленням і відновленням інформації. Орієнтуючись на три етапи запам'ятовування (сенсорна, короткочасна і довготривала пам'ять), у досягненні результатів тьюторської діяльності враховуємо їх особливості, адже саме короткочасна і довготривала пам'ять формують досвід і світогляд людини.

Гештальтпсихологія (М. Вертгеймер, К. Коффка, В. Келлер) підтримує всі названі вектори тьюторського розширення, оскільки передбачає комплексне вивчення поведінки і особливостей свідомості в процесі життєвих подій. Відповідно здійснюється аналіз поведінки, мовлення та реагування на довколишній світ у спрямуванні на допомогу людині в досягненні особистісної цілісності та вищого рівня свідомості. Враховуємо гештальтпринципи перцептивної організації, розроблені для розкриття концепції «ціле – не просто сума частин». Сутнісно це ментальні методи розв'язання задач, які пояснюють процес групування менших об'єктів та відповідне утворення більших, демонструючи відмінність між цілим і його частинами. До прикладу: принцип прегнантності (pragnanz (нім.) – «хороша фігура») передбачає, що об'єкти сприймаються нами у якомога простішій формі; принцип близькості – за близького розташування об'єктів один до одного люди їх групують; принцип замкнутості виходить із того, що мозок схильний заповнювати прогалини, коли об'єкти згруповано так, що можна сприймати зображення цілісно. Це водночас найвідоміший і найпростіший метод, основна ідея якого – самоусвідомлення, що розширяє можливість його тьюторського застосування в методиці квазіпрофесійного моделювання.

Вагомим базисом створення тьюторингової Індивідуальної освітньої програми можна вважати підходи К. Роджерса до формування «повнофункціональної особистості», її самоактуалізації. На його думку, людина поводить відповідно до сприйняття нею ситуації, і тільки сама може знати особливості власного сприйняття дійсності. Вчений був переконаний, що основною мотивацією людини є схильність до самоактуалізації. Самоактуалізація ж – стан, коли людина реалізує власний потенціал і стає повнофункціональною особистістю, досягаючи найвищого рівня «людськості». Вводячи поняття «Я-ідеальне» (особистість якою людина прагне стати, з урахуванням змінюваних цілей та амбіцій), стверджував, що людина з високою самооцінкою, яка наблизилася до Я-ідеального, переживаючи труднощі, невдачі й негаразди, продовжує сприймати себе позитивно, впевнена в собі, відкрита до спілкування. Досягнення людиною високої самооцінки й певного рівня самоактуалізації називав станом конгруентності (узгодженості). І, навпаки, розбіжність між Я-ідеальним і реальним досвідом людини визначав як неконгруентність. Оскільки стан цілковитої конгруентності є рідкісним явищем, людина набуває кращої самооцінки і конгруентності, коли її самосприйняття (образ власного Я) наближене до Я-ідеального. На думку К. Роджерса, людям необхідно відчувати, що оточення сприймає їх позитивно, адже кожній людині притаманне прагнення поваги і високої оцінки. В цьому контексті він виділяв два

типи позитивного ставлення: безумовне і обумовлене [5, р. 134-139]. Саме обумовлене позитивне ставлення багато в чому вмотивовує взаємодію тьютор-тьюторант, визначення змісту особистої освітньої траєкторії, успішність просування тьюторантом обраним освітнім маршрутом.

Оскільки в тьюторській технології відбувається акцентування на самоактуалізації особистості, необхідним є звернення до теорії ієрархії потреб А. Маслоу. Згідно його поглядів, потреби відіграють важливу роль, мотивуючи людей до певної поведінки. Елементарні потреби містяться на підніжжі піраміди, а складніші – на її верхівці. Підніжжя формують фізичні потреби, верхівку – психологічні й соціальні. Для просування вгору людина мусить пройти всі рівні у висхідному порядку – фізіологічні потреби, безпека, кохання і приналежність, повага, самоактуалізація. На рівні поваги, серед іншого, він виділяв професійну діяльність і академічні успіхи, які дають людині відчуття власної цінності й високу самооцінку [3, с. 201-215]. Ми ж основоположними позиціями в тьюторингу вважаємо задоволення потреб зростання в досягненні особистістю самоактуалізації.

Врахування соціальної поведінки особистості в педагогіці супроводу і, зокрема, застосуванні тьюторингу передбачає звернення до теорії поля К. Левіна, у баченні якого поведінка людини – результат її постійної взаємодії з довкіллям. Людина поводиться по-різному в певних ситуаціях, залежно від сприйняття суперечності між власним Я і тиском оточення. Для повної картини поведінки особистості необхідно враховувати все психологічне поле – її «життєвий простір» (школа, робота, церква, родина). На цій основі була популяризована ідея про поведінку людини як наслідок взаємодії довкілля та індивідуальних рис особистості, що вмотивовує її індивідуальну освітню траєкторію в механізмі тьюторингу.

Упровадження принципу індивідуалізації освітнього процесу як провідного в організації відкритого освітнього простору, забезпечення студентоцентрованості освітнього середовища та індивідуального професійного супроводу в освіті зумовлює звернення до ідей індивідуальної психології. Як відомо, провідним постулатом індивідуальної психології є поведінка людини на основі індивідуального досвіду, довколишніх і суспільних факторів. Зокрема, А. Адлер запропонував концепції, які базувалися на його переконаннях в унікальності індивіда. А оскільки кожна людина унікальна, головний принцип індивідуальної психології вбачав у боротьбі за успіх і першість. Особистість визначається протистоянням емоційних, професійних і суспільних чинників. Формування особистості, її поведінки засновані на спробах боротьби з притаманним людині почуттям меншовартості. Характеризуючи залежність індивідуальних рис особистості від зовнішніх факторів, увів поняття «компенсація», «пасивність», «надмірна компенсація». Розкриваючи перше, зазначав, що люди, які в чомусь відстають, втрачають певну цінність на тлі інших і прагнуть вирватися вперед. Ті, кому це вдається, стають успішними на індивідуальному та суспільному рівнях. Звідси й подальша поява та трактування науковцем термінів «комплекс меншовартості» (несвідоме або напівсвідоме

відчуття неповноцінності) і «комплекс зверхності» (пригнічення наявних відчуттів у спробі подолати комплекс меншовартості). Саме тьюторинг, з нашої точки зору, пропонує варіанти механізмів їх гармонізації.

Особлива увага в тьюторингу звертається на ментальну систему – мислення, поведінку та емоції, які зумовлюють унікальність індивіда. Існує немало теорій про складові, що формують особистість. Загалом науковці сходяться на таких принципах: 1) поведінка людини характеризується послідовністю і закономірністю; 2) тип особистості впливає на те, як людина поводить себе й реагує на власне оточення, а також зумовлює певні види поведінки; 3) особистість – психологічне поняття, проте біологічні процеси мають істотний вплив на неї; 4) поведінка – не єдиний прояв особистості. Людина виявляє особистісні якості у взаємодії з іншими людьми, стосунках, думках та емоціях. Ось кілька теорій і наукових напрямів, що намагаються пояснити, як розвивається особистість і допомагають зрозуміти, як впливають особистісні характеристики на формування індивідуальних освітніх траєкторій, маршрутів, програм у тьюторингу. У проаналізованій нами ієрархії потреб А. Маслоу наголошується на значенні свободи волі і досвіду людини; психоаналітичні теорії (насамперед, З. Фрейд) зосереджуються на ранньому досвіді й несвідомому; біхевіористські теорії (класичний біхевіоризм і оперативне обумовлення) передбачають, що людина та її взаємодія з оточенням зумовлюють розвиток особистості. На особливу увагу заслуговують теорії особистісних рис, які наголошують на відмінностях між людьми. Серед них теорія рис особистості Г. Олпорта, 16 особистісних факторів Р. Кеттелла, модель особистості (Велика п'ятірка рис) Г. Айзенка та ін. [2, с. 12-15]. Врахування зазначених підходів допомагає організувати професійно грамотний (теоретично обґрунтований і практично спрямований) індивідуальний освітній тьюторський супровід, розкрити його специфіку як особливого типу педагогічного супроводу (супроводжувальної педагогіки), коли тьюторант виконує дію за самостійно розробленими нормами і потім обговорює їх із тьютором.

Професійно організований тьюторський супровід передбачає дотримання певних етапів тьюторської діяльності: діагностико-мотиваційного, проектного, реалізаційного, аналітичного. Відповідно у реалізації етапів тьюторингу передбачаємо врахування теорій атрибуції, лідерства (лідерських рис, випадковості, ситуативні, партисипативні, транзакційні), психогенних потреб. Тьюторинг, з нашої точки зору, має більше спиратися на біхевіористські та трансформаційні теорії лідерства. Перші, на відміну від теорії лідерських рис, засновані на концепції про те, що лідерами не народжуються, а стають. Лідерство не пов'язане з ментальними характеристиками, це навички, яких можна набути за рахунок спостережень і навчання. Тобто лідерство засвоюється людиною в процесі навчання. Трансформаційні теорії або як їх називають «теорії взаємин» зосереджуються на відносинах між лідером і послідовниками. У трансформаційному лідерстві важлива не лише робота групи – кожний послідовник має максимально реалізувати власний потенціал. Відповідно до цих теорій лідерство передбачає ще й високі морально-етичні стандарти.

Теорія атрибуції стверджує, що люди пояснюють власну поведінку та поведінку свого оточення, присвоюючи їй певні атрибути (висновки щодо причин поведінки). Ф. Гайдер, якому належить першість висновків про атрибуцію, стверджував, що люди шукають внутрішніх атрибутів (риси характеру, настроїв, погляди) для пояснення поведінки інших людей та формують зовнішні атрибуції (навколишні або ситуативні) для тлумачення власної поведінки. Згодом Е. Джонсоном та К. Девіс було розроблено теорію кореспондентського висновку, яка пояснює формування внутрішніх контрибуцій через п'ять чинників (вибір, соціальна бажаність, зумисна/випадкова поведінка, незвичні наслідки, гедоністське значення). Найвідомішою теорією атрибуції можна вважати коваріативну модель Г. Келлі, де коваріація – інформація, отримана індивідом на основі різних спостережень, зроблених у різних ситуаціях у різні періоди. Він стверджував існування трьох типів каузальної інформації (послідовність, консенсус, вибірковість), яка впливає на судження індивіда. Враховуючи попередні теоретичні узагальнення, в обґрунтуванні тьюторингу зосереджуємося переважно на теорії атрибуції Б. Вейнера, де увага акцентується на досягненнях. Він класифікував атрибуцію за такими каузальними напрямками – стабільність/нестабільність, сфера контролю (внутрішня/зовнішня), контрольованість. На думку науковця, індивід, у разі успішності, схильний приписувати успіх внутрішнім чинникам (власним навичкам), тоді як за невдачі, шанси на успіх приписуються зовнішнім чинникам (везіння або обставини). Він називав це «своєкорисним упередженням». Фундаментальною ж помилкою атрибуції вважається схильність людини недооцінювати зовнішні чинники та переоцінювати внутрішні у поясненні поведінки іншої людини. Зазначені позиції мають передусім враховуватися у визначенні супроводжувальної функції тьютора, у виробленні стратегії його поведінки, формуванні партнерських суб'єкт-суб'єктних відносин тьютор-тьюторант. Слід ураховувати, що, коли два індивіди опиняються в однаковій ситуації, атрибуції можуть змінюватися в залежності від того, яку роль у ситуації бере на себе людина – роль дійової особи чи спостерігача.

У розробленні загальних підходів до проектування групових і індивідуальних тьюторіалів нами враховується також теорія психогенних потреб Г. Мюррея. За його підходами особистість формується на основі двох типів базових потреб (здебільшого на несвідомому рівні): первинних (біологічного рівня) і вторинних (психологічні потреби – успіх, незалежність тощо). Його командою було виділено 27 потреб, характерних для всіх людей (хоча констатовано, що рівні таких потреб у кожної людини різні). Серед них відбираємо і враховуємо в обґрунтуванні тьюторської технології: досягнення (потреба в успіху і подоланні перешкод), конструювання (потреба створювати і будувати), непохитність (потреба бути унікальним), повага (потреба орієнтуватися на більш досвідчену людину), висловлення власної думки (потреба навчати і ділитися інформацією), визнання (потреба в завоюванні соціального статусу та схваленні за рахунок демонстрації власних досягнень), емпатія (потреба співчувати іншим), розуміння або пізнання (потреба ставити запитання, здобувати знання й досвід,

аналізувати). За безумовної значущості кожної окремої потреби, вони можуть переплітатися, підтримувати або вступати в конфлікт з іншими потребами. Г. Мюррей уважав, що вплив потреб на поведінку людини частково залежить від її оточення [6, р. 123-129]. Враховуючи ці потреби, тьютор зазвичай опредмечує, конкретизує індивідуальний освітній маршрут тьюторанта.

Отже, вектори соціального, культурно-освітнього і антропологічного розширення тьюторингу підтримуються постулатами когнітивної, соціальної, індивідуальної та гештальтпсихології. Послідовність етапів тьюторської діяльності (діагностико-мотиваційний, проєктний, реалізаційний, аналітичний) корелюється з урахуванням теорій атрибуції, лідерства, психогенних потреб, циклічності й стилів навчання.

Отже, технологія тьюторингу (створення насиченого надмірного ресурсного освітнього простору; спостереження за освітньо-професійними інтересами людини; організація освітніх потреб для формування стійкого інтересу; розроблення разом із тьюторантом Індивідуальної освітньої програми; супровід тьюторанта в його самостійному виконанні ІОП; спільна рефлексія проміжних та остаточних результатів; масштабування) базується на відпрацьованих наукових стратегіях. Зазначене загалом вмотивовує глибоке методологічне підґрунтя тьюторингу як індивідуального освітнього супроводу передусім у вищій професійній освіті.

Список літератури

1. Дем'яненко Н.М. Відкритий освітній простір університету: контекстно-компетентнісна модель підготовки фахівця-педагога. *Історико-педагогічні студії: Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. 2022. Випуск 15-16. С. 44-54.
2. Дем'яненко Н.М. Методологія тьюторингу з позицій психологічного знання. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка*. 2023. Вип. 17. С. 7-17.
3. Маслоу А. Мотивація і особистість. Термінологічна правка В. Данченко. Київ: PSYLIB, 2004. 400 с.
4. Demyanenko N. Tutoring as pedagogical action and new profession: systematic approach to the problem. *Вища освіта України*. 2020. № 2. С. 59-66.
5. Kleinman P. *Psych 101: Psychology Facts, Basics, Statistics, Tests, and More!* Avon, Massachusetts: Adams Media, a of F+W Media division, Inc., 2012. 288 p.
6. Murray Henry A. *Explorations in Personality*. Oxford: Oxford University Press, 2007. 816 p.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СУБ'ЄКТІВ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ДО ФОРМУВАННЯ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ДІТЕЙ З АУТИЗМОМ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Жула Наталія Анатоліївна

аспірантка кафедри соціальної роботи

Комунального закладу

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради,

Проблема формування резильєнтності у дітей з аутизмом набуває особливої актуальності в умовах воєнного стану. Постійні обстріли, тривога, необхідність евакуації та зміна звичного середовища створюють для дітей з аутизмом додатковий психологічний тиск. Їхні вже існуючі труднощі у сприйнятті та обробці інформації, соціальній взаємодії посилюються в умовах непередбачуваності та підвищеної тривожності. Відсутність стабільності та постійні зміни рутинних дій, які є життєво необхідними для дітей з аутизмом, можуть призвести до значних емоційних розладів, посилення аутистичних проявів та ускладнень у поведінці. Саме тому підготовка суб'єктів соціальної підтримки до формування резильєнтності дітей з аутизмом набуває надзвичайної важливості. Суб'єкти соціальної підтримки, які працюють з такими дітьми, повинні бути готові надавати їм комплексну психологічну допомогу, адаптувати терапевтичні методики до нових умов та забезпечувати створення безпечного та передбачуваного середовища, що сприятиме розвитку адаптивності та стійкості до стресу у дітей означеної категорії.

Дослідженню проблеми підготовки суб'єктів соціальної підтримки до різних видів діяльності присвячені праці таких науковців К. Волкової, В. Ковальчук, І. Савельчук, Т. Семигіної, Т. Скрипник, О. Столярик, Н. Чернухи та інших. Серед дослідників, що вивчали особливості формування резилієнс та життєстійкості різних категорій були розглянуті в працях В. Анголенко, А. Бровченко, Т. Гнідої, О. Кокун, Н. Левченко, Н. Печериці, О. Романчук, Т. Титаренко, М. Хижняк, В. Чернобровкіної та ін.

Водночас бракує наукових розвідок щодо питань особливостей підготовки суб'єктів соціальної підтримки до формування резильєнтності у дітей з аутизмом в умовах воєнного стану.

Метою нашого дослідження є теоретичний аналіз особливостей підготовки суб'єктів соціальної підтримки до формування резильєнтності у дітей з аутизмом в умовах воєнного стану.

На думку О. Кокун резильєнтність – це розумова, фізична, емоційна та поведінкова здатність людини адаптуватися, відновлюватися та процвітати в ситуаціях ризику, викликів, небезпеки, складності та негараздів, а також вчитися та рости після невдач [2, с. 7].

Резильєнтність – це комплексна здатність людини долати труднощі та відновлюватися після стресових ситуацій, яка формується під впливом біологічних, психологічних і соціальних факторів і є динамічним процесом, який може змінюватися протягом життя [3, с. 34].

Науковиці А. Бровченко та М. Хижняк зазначають, що важливу роль у розвитку резильєнтності дітей з ООП (особливими освітніми потребами) відіграють дорослі, які створюють розвивальне середовище, що сприяє активації психологічних ресурсів [1, с. 101].

Аналіз наукових досліджень дає можливість витлумачити резильєнтність дітей з аутизмом як здатність адаптуватися та ефективно функціонувати у стресових та кризових ситуаціях. Це комплексна характеристика, яка включає аспекти емоційної регуляції (здатність контролювати свої емоції та знижувати рівень тривожності); соціальної адаптації (розвиток соціальних навичок, які допомагають дітям взаємодіяти з іншими та будувати підтримуючі стосунки); проблемного мислення (здатність аналізувати проблеми та знаходити ефективні шляхи їх вирішення, саме ця навичка допомагає справлятися з труднощами та знаходити способи подолання викликів); самоусвідомлення та самооцінки (розвиток позитивного образу себе, усвідомлення своїх сильних сторін та можливостей, розуміння своїх потреб та здатність більш впевнено діяти у складних ситуаціях); гнучкості та адаптивності (здатність швидко адаптуватися до нових умов та змін у навколишньому середовищі зберігаючи стабільність у непередбачуваних обставинах).

Резильєнтність допомагає дітям з аутизмом зберігати емоційну рівновагу, підтримувати соціальні зв'язки та адаптуватися до нових умов, що є критично важливим в умовах воєнного стану.

Виходячи з вищезазначеного можемо стверджувати, що підготовка суб'єктів соціальної підтримки до формування резильєнтності у дітей з аутизмом повинна включати в себе кілька ключових аспектів.

По-перше, психологічну підготовку (розуміння психологічних особливостей дітей з аутизмом та знання про методи підтримки їхньої емоційної стабільності. Це включає розвиток навичок емоційного саморегулювання, соціальної взаємодії та підтримки).

По-друге, методичну підготовку (оволодіння сучасними методиками та інструментами, які сприяють розвитку резильєнтності. Це можуть бути терапевтичні ігри, арт-терапія, когнітивно-поведінкова терапія та інші техніки, що сприяють адаптації та розвитку стійкості у дітей).

По-третє, практичну підготовку (важливо, щоб суб'єкти соціальної підтримки мали можливість застосовувати отримані знання на практиці через тренінги, семінари та симуляції кризових ситуацій, це дозволить здобути необхідні навички та впевненість у своїх діях).

По-четверте, неформальну освіту (надає можливість швидко адаптувати навчальні програми до актуальних потреб і забезпечує доступ до найновіших знань і практик через курси, вебінари, майстер-класи та інші форми неформального навчання, де суб'єкти соціальної підтримки можуть отримувати

необхідну інформацію про специфіку роботи з дітьми з аутизмом в умовах стресу і кризи).

По-п'яте, інтеграцію міждисциплінарного підходу (співпраця між різними спеціалістами – психологами, педагогами, лікарями, соціальними працівниками, це дозволить забезпечити комплексну підтримку та врахувати всі аспекти розвитку і потреб дитини з урахуванням методу ненасильницького спілкування та техніка регуляції емоцій, що сприяє створенню безпечного середовища для дітей з аутизмом).

По-шосте, забезпечення підтримки сім'ї (усі члени родини потребують інформаційної, емоційної та практичної підтримки для ефективного подолання викликів, пов'язаних з вихованням дитини з аутизмом та викликами воєнного стану).

Отже, підготовка суб'єктів соціальної підтримки до формування резильєнтності у дітей з аутизмом в умовах воєнного стану вимагає комплексного підходу, який включає теоретичну підготовку, практичні навички, неформальну освіту та міждисциплінарну співпрацю. Такий підхід дозволяє забезпечити суб'єктів соціальної підтримки необхідними знаннями та інструментами для ефективної роботи в умовах підвищеного стресу та нестабільності.

Список літератури:

1. Бровченко А., Хижняк М. Фактори розвитку резильєнтності у дітей з порушеннями психофізичного розвитку, що постраждали внаслідок воєнних дій. Вчені записки тну імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія. 2023. Том 34 (73) N 1. С. 98-104
2. Коқун О. М., Мельничук Т. І. Резильєнс-довідник: практичний посібник. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2023. 25 с.
3. Лазос Г. П. Резильєнтність: концептуалізація понять, огляд сучасних досліджень / Г. П. Лазос // Актуальні проблеми психології. Том 3.: Консультативна психологія і психотерапія. Вип. 14. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України; Вінниця, ФОП Рогольська І. О., 2018. Вип. 14. С. 26 – 64.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МЕТОДИЦІ ВИКЛАДАННЯ СОЦІАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗВО

Захаріна Тетяна Іванівна

доктор педагогічних наук, доцент
професор кафедри соціальної реабілітації
та соціальної педагогіки
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

В умовах сучасного соціуму, де знання та інформація швидко змінюються, традиційні методи навчання стають недостатніми для підготовки фахівців, здатних ефективно працювати у соціально-педагогічній сфері. Інтерактивні технології навчання, які акцентують увагу на активній участі здобувачів вищої освіти у процесі навчання, набувають все більшої актуальності в методиці викладання соціально-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти.

Проблема застосування інтерактивних технологій викладання в університетах з різною активністю порушується у працях таких науковців як О. Комар [1], С. Литвиненко [2], І. Мельничук [3], А. Мушак [4], Н. Павленко [5], В. Петрук [6], В. Редько [7], С. Сисоєва [8] та інші. Учені досліджували сучасні технології організації навчального процесу, процес професійної підготовки студентів засобами інтерактивного навчання, методи розробки інтерактивних дистанційних мультимедійних програм, специфіку змісту педагогічної підготовки фахівців в університетах тощо.

Грунтовний теоретичний аналіз наукових праць вчених дозволив констатувати, що з меншою активністю науковці досліджують проблему застосування інтерактивних технологій у методиці викладання соціально-педагогічних дисциплін у закладі вищої освіти, що і обумовлює актуальність порушеної нами проблеми.

Мета дослідження полягає у змістовному аналізі поняття «інтерактивні технології» та виявленні особливостей застосування інтерактивних технологій у методиці викладання соціально-педагогічних дисциплін у закладі вищої освіти.

Проаналізувавши наукові доробки вчених [1, 4, 6, 7, 8] щодо визначення змістовного наповнення поняття «інтерактивні технології» ми можемо узагальнити і зазначити, що інтерактивні технології навчання розглядаються вченими через призму активних форм навчання здобувачів вищої освіти. До інтерактивних технологій вчені відносять фронтальне навчання, навчання у групі, тренінг, навчання у грі, навчання у дискусії та інші.

У контексті нашого дослідження під інтерактивними технологіями навчання ми розуміємо методи та прийоми навчання, які передбачають активну взаємодію між науково-педагогічним працівником та здобувачем вищої освіти, а також між самими здобувачами вищої освіти. Інтерактивні технології, на наше

переконання, можуть включати різноманітні форми роботи: групові дискусії, рольові ігри, мозкові штурми, проєкти, мультимедійні презентації та інші активні методи навчання. Основною метою інтерактивних технологій є створення умов для розвитку критичного мислення, комунікативних навичок та здатності до співпраці.

У сучасних умовах, які породжені численними викликами, застосування традиційних форм навчання не є достатнім для підготовки фахівців, які будуть конкурентоспроможними на ринку праці і володіти компетенціями, які відповідають запитам сучасного соціуму. Саме тому, у контексті нашого дослідження, варто визначити особливості застосування інтерактивних технологій навчання у методиці викладання соціально-педагогічних дисциплін у закладі вищої освіти. Отже, важливою особливістю нами визначено активну участь здобувачів вищої освіти у процесі навчання, оскільки вони стимулюють їх до активної участі у навчальному процесі, що сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу. Розвиток критичного мислення нами визначено як особливість застосування інтерактивних технологій у ЗВО, оскільки використання інтерактивних методів заохочує здобувачів вищої освіти аналізувати, оцінювати та формулювати власні думки, що є важливими навичками для майбутніх соціальних педагогів. Важливою особливістю є використання командної роботи під час навчання, оскільки значна частина інтерактивних технологій передбачає роботу в групах, що сприяє розвитку комунікативних навичок та вмінь працювати в команді. Адаптивність, як особливість є важливою, оскільки інтерактивні технології дозволяють адаптувати навчальний процес до потреб і інтересів здобувачів вищої освіти, що робить його більш релевантним і цікавим. Досить важливою особливістю застосування інтерактивних технологій у ЗВО є налагодження зворотнього зв'язку, оскільки інтерактивні технології забезпечують можливість отримання зворотного зв'язку від здобувачів вищої освіти у реальному часі, що дозволяє науково-педагогічним працівникам коригувати власний підхід до навчання.

Визначені нами особливості застосування інтерактивних технологій навчання у методиці викладання соціально-педагогічних дисциплін у закладі вищої освіти дозволяє нам визначити методи застосування інтерактивних технологій у викладанні соціально-педагогічних дисциплін. До методів впровадження інтерактивних технологій нами віднесено: групові дискусії, рольові ігри, кейс-методи, проєктну діяльність, мультимедійні засоби та інші. Отже, застосування групових дискусій у процесі викладання соціально-педагогічних дисциплін у закладі вищої освіти дозволяє науково-педагогічному працівнику організувати обговорення актуальних соціальних проблем, що сприяє розвитку критичного мислення та формуванню власної позиції здобувачів вищої освіти. Використання рольових ігор дозволяє здобувачам вищої освіти відчувати себе в ролі соціального педагога, психолога або іншого фахівця, що допомагає їм краще зрозуміти професійні виклики та етичні дилеми. Кейс-метод дозволяє проаналізувати реальні ситуації, які існують у практиці соціальної роботи, що дозволяє здобувачам вищої освіти застосовувати

теоретичні знання на практиці та розвивати навички вирішення проблем. Застосування проєктної діяльності, як інтерактивної технології навчання у методиці викладання соціально-педагогічних дисциплін дозволяє здобувачам вищої освіти працювати над проєктами, які спрямовані на вирішення соціальних проблем, що розвиває здатність у здобувачів вищої освіти до дослідження та критичного аналізу. Використання мультимедійних засобів, таких як презентації, відео та інші мультимедійні матеріали сприяють тому, що навчальний процес стає більш динамічним і цікавим.

На наше переконання, варто зазначити, що, впровадженню інтерактивних технологій навчання у методиці викладання соціально-педагогічних дисциплін у закладі вищої освіти передують певні виклики, які породжені суспільними змінами у соціумі. До таких викликів ми відносимо готовність науково-педагогічних працівників до використання інтерактивних технологій викладання, що потребує додаткового навчання та професійного розвитку. Для ефективного використання інтерактивних технологій у методиці викладання соціально-педагогічних дисциплін необхідно мати відповідне технічне обладнання та програмне забезпечення. Досить вагомим викликом є те, що деякі науково-педагогічні працівники можуть бути скептично налаштовані щодо нових підходів і надавати перевагу традиційним методам навчання.

Отже, узагальнюючи вищевикладений матеріал, ми дійшли висновку, що застосування інтерактивних технологій у методиці викладання соціально-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти має вагомий потенціал для покращення якості освіти. Вони сприяють активному залученню здобувачів вищої освіти у навчальний процес, розвитку навичок критичного мислення і комунікації, а також формують готовність до професійної діяльності в соціально-педагогічній сфері. Проте для ефективного впровадження інтерактивних технологій необхідно подолати певні виклики, зокрема забезпечити належну підготовку науково-педагогічних працівників і мати відповідну матеріально-технічну базу. Саме в такому випадку можна констатувати успішну трансформацію освітнього процесу у закладах вищої освіти.

Список літератури

1. Комар О. Інтеракція як основа освітнього співробітництва на уроках у початковій школі. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2019. Вип. 1. С. 64–70.
2. Литвиненко С. Сучасні технології організації навчального процесу у вищій школі. *Педагогічний дискурс*. 2015. Вип. 19. С. 121–125
3. Мельничук І.М. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій у вищих навчальних закладах : *автореф. дис. ... д-ра пед. наук*. Тернопіль, 2011. 42 с.
4. Мушак А.Я. Методи розробки інтерактивних дистанційних мультимедійних програм навчального призначення : *автореф. дис. ... канд. техн. наук*. Київ, 2004. 20 с.

5. Павленко Н.О. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до використання інтерактивних педагогічних технологій : *автореф. дис. ... канд. пед. наук*. Київ, 2008. 21 с.

6. Петрук В.А. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей у процесі вивчення фундаментальних дисциплін. *Монографія*. Вінниця : УНІВЕРСУМ, 2006. 292 с.

7. Редько В. Інтерактивні технології навчання іноземної мови. *Рідна школа*. 2011. № 8/9 (980/981). С. 28–36

8. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих. *Навчально-методичний посібник*. Київ. ЕКМО, 2011. 324 с.

ФОРМИ ТА МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З УЧНІВСЬКОЮ МОЛОДДЮ

Мардаль Василь Богданович,
здобувач другого (магістерського) рівня,
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
ім. Тараса Шевченка,

Формування психологічної готовності випускників школи до усвідомленого вибору професії, навчального закладу, до праці стало нині не тільки гострою необхідністю, а й багатограним і складним процесом. Від нього значною мірою залежить можливість самореалізації, психологічний комфорт, статус у суспільстві, задоволеність працею, матеріальний добробут. Головною проблемою професійного самовизначення є те, що вибір професії сучасними старшокласниками обумовлений не лише внутрішніми об'єктивними факторами, а й утруднений зовнішніми, на які людина не може впливати [7, 10].

Профорієнтація – науково обґрунтована система соціально-економічних, психологічних, виробничо-технічних і особистісних заходів, покликана сприяти професійному самовизначенню учнів на основі розрахунків індивідуальних здібностей, можливостей і суспільних потреб [11].

Свідомий вибір професії – один з найважливіших факторів високої продуктивності праці, сталості кадрів з одного боку, та ставлення до праці з інтересом, любов'ю, відчуттям морального задоволення, щастя в праці – з іншого [2]. Професійна орієнтація сприяє підготовці учнів до свідомого вибору професії і має своїм завданням виховати у них позитивне ставлення до суспільної праці й почуття обов'язку перед суспільством; ознайомити їх з певним колом провідних професій та сформувані в них професійні інтереси.

Необхідною передумовою успішної профорієнтаційної роботи є вивчення психологічних властивостей кожного учня, зокрема їх здібностей, нахилів та інших психофізичних особливостей.

Дослідники даної проблеми [3, 8, 14] здебільшого виокремлюють такі етапи профорієнтаційної роботи – професійна інформація, професійна консультація, професійний відбір, професійний добір, професійна адаптація, професійне виховання.

На всіх етапах профорієнтаційної роботи застосовують різноманітні форми і методи.

Н. Захаров об'єднує їх за структурними компонентами:

а) форми і методи ознайомлення (форми – урок у навчальних майстернях; профінформаційний урок; екскурсії на виробництво і в професійні навчальні заклади; виставки кращого досвіду; зустрічі зі спеціалістами виробництва; участь у днях відкритих дверей навчальних закладів; тематичні літературно-

художні вечори; усні журнали; методи – розповідь, пояснення, бесіда, самостійні повідомлення, наочні методи);

б) форми і методи професійної орієнтації, що активізують ініціативу учня під час підготовки до вибору професії (індивідуальні завдання, конкурси, вечори і тижні техніки та праці, підготовка рефератів, альбомів, відеороликів про професії, участь в роботі гуртків за інтересами тощо);

в) методи вивчення особистості школярів з метою професійної орієнтації (бесіда, анкетування, спостереження, аналіз результатів діяльності, узагальнення об'єктивних характеристик, педагогічний експеримент) [12].

Е. Павлютенков виокремлює, виходячи з кількості вихованців, такі форми професійної орієнтації [8]:

- масові (конференції, диспути, екскурсії, збори),
- групові (заняття в групах і клубах за інтересами та нахилами, у наукових гуртках учнів тощо),
- індивідуальні (підготовка рефератів, повідомлень про професії та ін.).

За джерелом інформації даний дослідник виокремлює наступні форми професійної орієнтації [6, 13]:

а) словесні форми і методи (конференція, розповідь, бесіда, лекція про професії, робота з довідковою літературою);

б) наочні (демонстрація відеоматеріалів, спостереження за виробничими процесами і працею дорослих, використання таблиць, схем, стендів тощо);

в) практичні (виконання школярами певної роботи в майстернях, на пришкольній ділянці та ін.)

На нашу думку, дані форми і методи роботи є взаємопов'язаними і взаємно доповнюють і збагачують одні одних, тому, обираючи їх, потрібно враховувати конкретну ситуацію, завдання і особливості учнів.

При плануванні профорієнтаційної роботи адміністрація школи повинна враховувати умови і специфіку роботи школи. План профорієнтаційної роботи ради входять складовою частиною в загальношкільний план навчально-виховної роботи [10].

В задачі адміністрації школи входять створення шкільної ради з професійної орієнтації і розподілення функцій між членами цієї ради. Керівництво школи повинно постійно знайомитися з інструкціями, вказівками, рішеннями з профорієнтації школярів, вивчати наукову і методичну літературу, врахувати дані в них рекомендації в своїй роботі. Основними документами, які регламентують діяльність педагогічного колективу у даному напрямку є «Концепція державної системи професійної орієнтації населення» [4] та Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» [5].

До задач класного керівництва відносять перш за все поглиблене і всебічне вивчення особи, яка навчається, його схильностей, інтересів, можливостей. В цьому зможуть допомогти бесіди з вчителями-предметниками, анкетування і спостереження із заповненням особистої картки – характеристики учня [7]. На основі вивчення особистості учня класний керівник проводить цілеспрямовану

профорієнтаційну роботу за спеціальною програмою, використовуючи класні години, факультативні заняття і екскурсії.

Завдання вчителя-предметника включає в себе ознайомлення учнів з професіями взагалі, в тому числі й базового виробництва; вивчення і розвиток інтересів, схильностей і можливостей кожного учня; включання професійної роботи (тематики) в оформлення учбових кабінетів; забезпечення регулярної демонстрації відеоматеріалів, відображаючих використання досягнень науки у виробництві.

Шкільна бібліотека організовує тематичні виставки-зустрічі з професіями базових виробництв.

Близнюк Н. Д. досліджуючи проблеми профорієнтації, вважає, що «профорієнтаційна робота з різних напрямлень (профпросвіта, формування інтересів, схильностей і можливостей, профконсультація) проводиться з урахуванням психофізичних та ін. вікових і індивідуальних особливостей школярів на основі наступності в змісті, формах і методах. Кожен етап роботи характеризується визначеними можливостями» [1, С. 34].

Доцільно систематизувати матеріал з професій у формі професіограми.

Професіограму можна зробити у вигляді каталога професій, стендів які доцільно виконувати яскравими, оформити фотокартками робочого місця представника даної професії, представників виробництва і виставити у кутку профорієнтації в шкільній майстерні [9].

Для позаурочного часу характерна робота учнів в різних клубах і гуртках за інтересами. Також можна запропонувати теми бесід: «Науково – технічний прогрес і перспективи розвитку професій»; «Здатності та їх урахування у виборі професії» [11].

Таким чином, в умовах реформування системи освіти в Україні й надання профільної спрямованості навчання у старшій школі особливо гостро постали питання професійного самовизначення старшокласників у процесі допрофільної і профільної підготовки, зміст та педагогічні засоби якої мають спрямовуватися на розробку стратегії і тактики побудови індивідуальної освітньої траєкторії та стратегії професійного зростання у майбутньому. Ефективне використання різноманітних форм та методів профорієнтаційної роботи дасть можливість запровадити у освітній процес сучасної школи особистісного підходу до проблем професійного самовизначення школярів у сучасних умовах.

Список літератури

1. Близнюк Н. Профорієнтаційна робота у школі. *Завуч (Шкільний світ)*. 2012. № 15. С. 34-46.
2. Горбатюк І. А. Світ професій і твоє місце у ньому. *Позашкільна освіта*. 2013. № 5. С. 6-16.
3. Закатнов Д. О. Стан і проблеми професійної орієнтації
URL: http://lib.iitta.gov.ua/2630/1/stProforientaciy_rtf.pdf (дата звернення: 29.07.2024).

4. Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення : постанова Каб. Міністрів України від 17 верес. 2008 р. № 842. Уряд, кур'єр.; Офіц. вісн. України. 2008, № 72. С. 15-16

5. «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя»: Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 59 від 18 грудня 2006 року. Офіційний портал Верховної ради України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text (дата звернення 19.10.2023)

6. Маршавін Ю. Профорієнтація незайнятого населення та молоді як чинник досягнення професійної відповідності попиту і пропозиції на ринку праці. *Україна: аспекти праці*. 2008. №2. С.20-24.

7. Панова Л. Г., Благодірова О. Й. Світ професій : рольова гра «Башта». *Шкільному психологу. Усе для роботи*. 2012. № 11. С. 26- 27.

8. Піддячий М. І. Підготовка старшокласників до професійної діяльності в умовах профільного навчання: монографія. Київ : Педагогічна думка, 2008. 288 с.

9. Повалій Л. В., Мачуська І. М. Професійне самовизначення старшокласників : метод. рек. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 51 с.

10. Пономаренко О.Г. Загальноєвропейські тенденції в профорієнтаційній роботі в Україні. URL: <https://journals.urau.ua/appro/article/download> (дата звернення: 29.07.2024).

11. Сидоренко В. К. Професійне самовизначення як основа створення умов для забезпечення якості життя молоді людиною. URL: <https://journals.nubip.edu.ua/index.php/Pedagogica/article/download> (дата звернення: 30.07.2024).

12. Фрадинська А. П. Свідомий вибір професії як головна проблема сучасної молоді. С. 135-139. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2010_2_34 (дата звернення: 29.07.2024).

13. Штифурак В. С., Коліжук Г. В., Мельник І. М. Профорієнтаційна діяльність : теорія та практика : навчальний посібник. Вінниця : ТОВ «Ландо ЛТД», 2013. 418 с.

14. Якимова Н. С. Професійне самовизначення і професійна орієнтація молоді : сучасні тенденції та проблеми. URL : <https://dse.org.ua/arhcrive/15/15.pdf> (дата звернення: 29.07.2024).

РЕАЛІЗАЦІЯ НАСТУПНОСТІ У ФОРМУВАННІ ОСНОВ ПРИРОДОЗНАВСТВА В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ТА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Мартін Аліна Миколаївна

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти,
Центральноукраїнський державний
університет імені Володимира Винниченка

Одним із визначальних сучасних напрямів в освітньому середовищі є переорієнтування на потреби людини. В основу постійного розвитку й удосконалення всіх ланок системи освіти покладено принцип наступності. Послідовне здобуття освіти можливе за дотримання принципів перспективності й наступності між дошкільною та початковою ланками освіти.

Потреба збереження цілісності освітнього середовища належить до найважливіших пріоритетів розвитку освіти, тому важливою умовою є забезпечення безперервності освіти, яка розуміється як узгодженість, наступність всіх компонентів освітньої системи (цілей, завдань, змісту, методів, засобів, форм організації виховання та навчання на кожному рівні освіти [2].

Перехід дитини з закладу дошкільної освіти до школи є важливим етапом її життя, який пов'язаний не лише зі зміною середовища її розвитку, а й із відповідними процесами самоусвідомлення. Тому є важливим дотримуватися принципу наступності дошкільної та початкової освіти.

Реалізація принципу наступності у формуванні основ природознавства передбачає встановлення тісних зв'язків між ланками в системі неперервної освіти через узгодженість у цілях, змісті, організаційно методичному забезпеченні етапів дошкільної та початкової освіти.

Наступність у формуванні основ природознавства в процесі навчання має велике значення. Саме забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою створює простір для реалізації єдиної, динамічної та перспективної системи, спрямованої на розвиток, виховання й навчання старших дошкільників і молодших школярів[3].

Освіта дітей у природничій галузі насамперед полягає у формуванні основ природознавства, що передбачає знання про природу, про взаємозв'язки з нею й способи її збереження. Дошкільний вік – найсприятливіший час для формування знань про природу й свідомого ставлення до навколишнього світу, оскільки дошкільнята не виокремлюють себе з об'єктів та суб'єктів довкілля, вони сприймають себе частиною природи. У дітей молодшого шкільного віку переважає очно-образне мислення, що забезпечує сприйняття та розуміння спеціально відібраних знань про природу, які зумовлюють ставлення учнів до природного середовища та дбайливої взаємодії з ним.

У структурі формування основ природознавства дошкільнят основними компонентами є сприймання природного середовища, рівень знань, умінь, навичок дії в природі, інтерес до вивчення природи, природоохоронна діяльність. У молодшому шкільному віці більш свідомими стають знання про взаємозв'язки в природі та усвідомлення людини як її частини, виробляється мотивація до участі в природоохоронній діяльності. Формування основ природознавства в учнів початкових класів здійснюється в освітньому процесі та в позаурочний час та визначається змістом та специфікою знань про природу.

Процес формування основ природознавства має свої особливості відповідно до кожного вікового етапу, що визначається завданнями навчання, створеними розвивальним природним середовищем у закладі дошкільної освіти та початковій школі та вибором форм, методів і засобів, за допомогою яких успішно реалізується природнича освіта дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Забезпечивши умови для ефективної реалізації наступності в ознайомленні з природою дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, можна досягти неперервності та ефективності формування основ природознавства та природничої освіти.

Безперервність освіти є процесом, у якому на дошкільному рівні освіти зберігається цінність дитинства та закладаються базисні особистісні якості дитини, що є основою успішного навчання в початковій школі. Наступність в освітньому середовищі має велике значення, адже дає змогу поступово збільшувати обсяг природничих понять, формувати в школярів цілісне уявлення про природу, а також впливати на мотивацію вивчення довкілля та дозволяє вчителю застосовувати дослідницькі й пошукові технології в навчальному процесі. Наступність також визначається через зіставлення й логічний аналіз змісту, форм, методів й засобів вивчення основ природознавства на різних рівнях навчання.

Любов до природи потрібно виховувати з дитинства, а для успішного засвоєння нових знань з основ природознавства важливою є опора на раніше отримані знання, що й відповідає принципу наступності. Освітні програми для закладів дошкільної освіти містять розділи ознайомлення дітей із довкіллям, у межах якого здійснюється пізнання дітьми різноманітних сезонних явищ, рослин, тварин, діяльності людини в природі, явищ життя, предметного оточення. Отже, на дошкільному етапі вихователі розвивають у дітей спостережливість до різних об'єктів природи – рослин, тварин, мінералів та виховують бережливе ставлення до навколишнього середовища.

Наступність у змісті початкової та дошкільної освіти має забезпечити взаємозв'язок програм, що відбивають послідовність розгортання освітнього процесу. Для забезпечення наступності в природничій освіті дітей дошкільного та молодшого шкільного віку педагог передусім має ознайомитися з обсягом знань дітей, що приходять до школи. Відповідно до освітньої програми «Дитина» із виховання й навчання дітей від двох до семи років ознайомлення із природою в закладі дошкільної освіти відбувається із залученням у світ рідної природи, через виховання любові до неї, формування пізнавального інтересу до її явищ,

вироблення основ екологічної культури [1]. Так у дітей формуються світоглядні уявлення про навколишнє середовище.

Початкова школа сприяє подальшому становленню особистості дитини, її інтелектуальному, соціальному та фізичному розвитку. У молодшому шкільному віці діти зміцнюють ціннісне ставлення до природи та рідного краю, держави, української культури й дбайливого ставлення до навколишнього середовища.

Наступність у освітньому середовищі вможливорює поступове збільшення обсягу понять та способів дій, а також формування в дітей молодшого шкільного віку цілісного уявлення про природу, дозволяє вчителю застосовувати продуктивні способи навчання, поступово збільшувати навантаження для школярів.

Для забезпечення наступності організація природничої освіти дітей дошкільного та молодшого шкільного віку має здійснюватися цілеспрямовано, систематично та всебічно, що передбачає: продовження формування чуттєвого досвіду дітей; застосування в роботі тих методів і прийомів розвитку, виховання й навчання, які відомі дошкільникам, використання різноманітних форм організації освітнього процесу.

Список літератури

1. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проєкту В. О. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богінич, В. М. Вертугіна [та ін.] ; наук. ред. Г. В. Беленька; Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка. К.: Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.

2. Онишків З. М. Наступність у навчально-виховній роботі з дошкільниками і молодшими школярами в умовах комплексу «дошкільний навчальний заклад – початкова школа». Гірська школа. № 1. 2009. С. 25–27.

3. Сучасні тенденції і пріоритети компетентнісного підходу в підготовці майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти : зб. наук.-метод. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. акад. пед. наук України, Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. Житомир: Полісся, 2016. Ч. 2. 2016. С. 24–29.

ЗАСТОСУВАННЯ ШІ У ВИЩІЙ ОСВІТІ: МОЖЛИВОСТІ, ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПЕРВИННА АДАПТАЦІЯ ДО АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Міщенко Ірина Юріївна

асистент, Донецький національний університет імені Василя Стуса,
асистент кафедри іноземних мов професійного спрямування факультету
філології, психології та іноземних мов

Бачинський Вячеслав Васильович

канд. техн. наук, с.н.с.

Одеська державна академія будівництва та архітектури, доцент кафедри
Прибори та апарати у технології будівельних матеріалів

Штучний інтелект (ШІ) активно трансформує різні галузі, і вища освіта не є винятком. Використання ШІ у вищих навчальних закладах відкриває перед нами широкий спектр можливостей, починаючи від персоналізації навчальних програм і закінчуючи автоматизацією адміністративних процесів. Водночас, інтеграція ШІ в освітній процес супроводжується низкою викликів, таких як етичні питання, конфіденційність даних та необхідність перепідготовки викладачів. Перспективи застосування ШІ у вищій освіті виглядають обнадійливо, адже він може сприяти підвищенню ефективності навчання та доступності освіти. Однак, первинна адаптація до нових технологій, зокрема до англomовної комунікації в умовах глобалізації, потребує ретельного підходу і належної підтримки. Цей вступ розгляне можливості, виклики та перспективи впровадження ШІ у вищій освіті, а також аспекти адаптації студентів і викладачів до англomовного навчального середовища.

Відомий американський філософ і педагог Джон Дьюї запропонував концепцію безперервної освіти, що дозволяє суспільству постійно перевчитися. Зазначена концепція є ще більш актуальною в умовах, коли освіта має реагувати на зміни в постіндустріальному світі. Дьюї вказував, що всі попередні освітні системи фокусувалися на трансляції досвіду минулого, але не готували до викликів майбутнього. Ці освітні системи століттями користувалися традиційними засобами отримання, обробки та трансляції інформації. Наскільки розвиток сучасних інформаційних технологій дозволяє трансформувати освітні системи? Як співвідносяться в даному випадку позитивне та негативне досягнення та ризику? Те, що тригером трансформації української освіти останніх років стало широке впровадження цифрових технологій, підтверджують офіційні документи. З 2019 року в Україні реалізується проект "Цифрове освітнє середовище", який "спрямований на створення та впровадження в освітніх організаціях цифрового освітнього середовища, а також забезпечення реалізації цифрової трансформації освіти". У 2021 році розроблено

паспорт стратегії «Цифрова трансформація освіти» та «Стратегії цифрової трансформації галузі науки та вищої освіти». Стратегія охоплює широкий перелік напрямків, передбачає впровадження нових високотехнологічних навчальних рішень, модернізацію навчальних програм. Стратегія цифрової трансформації включає п'ять напрямків та сім проектів: «Датахаб»; Архітектура цифрової трансформації; "Цифровий університет"; "Єдина сервісна платформа науки"; «Маркетплейс програмного забезпечення та обладнання»; "Цифрова освіта"; "Сервіс хаб". Стратегія також передбачає сім індикаторів досягнення мети для вузів. Як зазначають дослідники, цифрова трансформація освіти є шаблоном у тріаді розвитку – оцифрування, цифровізація, трансформація. Перший етап – оцифрування – передбачає подання даних у цифровій формі. Другий етап – цифровізація – полягає у переході на цифрові технології з метою накопичення та аналізу великих даних для прогнозування та оптимізації процесів. Нарешті, третій етап – трансформація – «характеризується наявністю якісних, революційних змін, які полягають у окремих цифрових перетвореннях, а й у принциповому зміні структури економіки», і, системи освіти. У реалізації зазначеної третьої фази цифрової трансформації ключовою новацією останніх років стало використання нових систем штучного інтелекту (ШІ), які отримали назву «генеративний штучний інтелект». І тут варто зробити екскурс до історії питання. Під генеративним штучним інтелектом зазвичай розуміють такий тип машинного інтелекту, який навчений великих масивах даних (базових моделях) і здатний створювати (генерувати) новий контент, включаючи розмови, історії, зображення, відео і музику. У 2018 році була представлена перша нейронна мережа GPT (Generative Pre-trained Transformer). Це чат-бот зі штучним інтелектом, розроблений компанією OpenAI і здатний працювати в діалоговому режимі, який підтримує запити природними мовами. Навчена на величезній кількості текстових даних модель створює якісні та граматично вірні тексти на будь-яку тему. В основі моделі GPT – створення продовження тексту, який є у машини на основі того, що люди писали на мільярдах веб-сторінок. Аналізуючи навчальну вибірку, GPT шукає те, що «збігається за змістом» та створює великий список слів із ймовірностями. Відповідаючи на запит користувача, GPT, по суті, видає на основі вже написаного тексту свого роду прогноз, яким буде наступне слово. При цьому для продовження він не завжди бере слово з найбільшою ймовірністю, а у випадковий момент застосовує той чи інший знижувальний коефіцієнт, щоб зробити підсумковий текст більш творчим. Вже перша версія моделі GPT, навчена на текстових даних з Інтернету, була здатна генерувати текст, який майже не відрізняється від написаного людьми. Кожна наступна версія моделі має велику кількість параметрів, покращений алгоритм навчання та ширший набір даних, що дозволяє генерувати більш точні та складні тексти. GPT-2 вийшла в 2019 році і перевершила свою попередницю і за обсягом тренувальних текстів, і за кількістю параметрів у 10 разів. Таке кількісне зростання призвело до якісно нових навичок: від твору довгих есе зі зв'язковим змістом, до вирішення хитрих завдань, що вимагають зачатків побудови картини світу.

2020 року OpenAI надала модель GPT-3. Вона була в 100 разів більша за свою попередницю за кількістю параметрів, і в 10 разів – за обсягом тренувальних текстових даних. Вона вибирає наступне слово за 175-мільярдними параметрами, а набір даних, на яких її навчали, становить 420 ГБ (від художніх книг до Вікіпедії). Вона могла виконувати широкий спектр завдань, у тому числі переклад з однієї мови на іншу, узагальнення інформації, давати відповіді на запитання та генерувати текст. Але головне – модель змогла сама навчитися математики. На початку 2022 року з'явився GPT-3.5, головною новацією якого стала можливість донавчання машини буквально на ходу, на основі зворотного зв'язку з живими людьми.

Отже, застосування штучного інтелекту (ШІ) у вищій освіті відкриває перед нами нові горизонти, сприяючи інноваціям у навчальному процесі та управлінні навчальними закладами. ШІ має потенціал для покращення персоналізації навчання, автоматизації адміністративних завдань та підвищення доступності освітніх ресурсів. Водночас, інтеграція ШІ супроводжується низкою викликів, зокрема етичними питаннями, проблемами конфіденційності даних та потребою у зміні підходів до навчання та викладання. Перспективи впровадження ШІ у вищу освіту є обнадійливими, адже технології можуть значно підвищити ефективність та якість освітнього процесу. Однак, для успішної адаптації до цих змін важливо забезпечити належну підготовку викладачів і студентів, особливо в аспекті англійської комунікації, що стає дедалі важливішою у глобалізованому світі. Підсумовуючи, ШІ у вищій освіті має потенціал стати потужним інструментом для покращення навчання, проте потребує ретельного підходу та врахування всіх супутніх факторів.

Список літератури

1. Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). *The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies*. W.W. Norton & Company.
2. Luckin, R., Holmes, W., Griffiths, M., & Forcier, L. B. (2016). *Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education*. Pearson.
3. Selwyn, N. (2019). *Should Robots Replace Teachers? AI and the Future of Education*. Polity Press.

СИНТАКСИЧНИЙ АСПЕКТ У НАВЧАННІ ГРАМАТИКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Пальчикова Олександра Олександрівна

к. пед. н., доцент, доцент кафедри англійської філології,
Криворізький державний педагогічний університет

Леміш Євген Валерійович

офіцер резерву факультету післядипломної освіти,
Військовий Інститут Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

Майстерне володіння англійською мовою передбачає наявність умінь коректно поєднувати мовні одиниці інших рівнів у межах синтаксичного ярусу, що є на вершині ієрархії мовних рівнів та уможливорює реалізацію комунікативної функції мови. Відповідно, опанування синтаксичного матеріалу на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти передбачає розкриття творчого потенціалу майбутніх учителів англійської мови, а саме: оперування граматичними правилами, активним і пасивним лексичним мінімумом задля формулювання власних ідей, віднайдення нестандартних способів розв'язання завдань, створення усних і письмових повідомлень під час непередбачуваних ситуацій спілкування.

Попри різновекторність студіювань терміна “синтаксис”, наразі відсутнє його єдине тлумачення. Так, проблемі визначення феномена “синтаксис” присвячено праці зарубіжних (Д. Еджер, О. Кхеліл, С. Макрой, Дж. Аль Орене, Р. Сіпахутар, М. Таллерман, Р. Шакунтхала та ін.) та вітчизняних науковців (М. Вінтонів, А. Гаврилова, Т. Галушко, П. Дудик, І. Купіна, О. Нестерова, Л. Прокопчук, В. Сидоренко, А. Сітко та ін.).

Арабський філолог Дж. Аль Орене зазначає, що неоднозначність інтерпретування вказаного поняття призводить до невдачі в опануванні таких мовних навичок, як-от: слухання, читання, усне та письмове висловлення. Під синтаксисом науковець розуміє “розділ граматики, що забезпечує опис складів і структур мови” [9, с. 124].

З погляду М. Таллерман, синтакс “означає побудову речень: яким чином вони групуються задля створення фрази та висловлень. Термін “синтаксис” також використовують для позначення вивчення синтаксичних властивостей мов. У цьому контексті ним послуговуються так само як і поняттям “стилістика” для опанування літературного стилю” [12, с. 20].

Індійський науковець Р. Шакунтхала інтерпретує синтаксис так: “це розділ мовознавства, який вивчає структуру речень (упорядкування (мовних) елементів в осмислену модель). Синтаксис – це частина граматики, що аналізує зв'язки між

та всередині різних частин речення. Отже, синтаксис стосується формування речень і порядку слів, зокрема фраз і речень” [10, с. 3].

У розумінні Р. Сіпахутар, призначення синтаксису – поєднати звуки та значення. Володіння синтаксисом передбачає опанування знань про те, наскільки вдало звук і значення побудовано за зразком синтаксичної структури [11]. Дослідниця продовжує думку: “Синтаксичну структуру іноземної мови можна розглядати як продукт її засвоєння та розвитку. Опанування синтаксису показує наскільки суб’єкти навчання оволоділи мовною системою. До основних конструкцій синтаксичної структури уналежнюють словосполучення та речення з відповідними категоріями, до максимальних конструкцій – значення, виражені самостійним конструктом у вигляді простого, складного та складнопідрядного речень” [11, с. 71].

О. Кхеліл вказує на те, що синтаксичний складник граматики охоплює механізми та принципи, що спрямовують процес конструювання репрезентацій речень і продукують визначену кількість синтаксичних структур, які розглядають із позицій семантики і фонології [3].

Д. Еджер вважає, що синтаксис – “когнітивна здатність, яка дозволяє представникам людського роду пов’язувати мовні форми зі значенням” [7, с. 13]. Науковець висловлює ідею про те, що у синтаксисі мовну структуру можна визначити як універсально бінарну. Це вказує на те, що лише дві мовні одиниці можуть бути об’єднані задля утворення більш складної лінгвістичної конструкції (наприклад, від слів до фраз або від фраз до речень) [6].

С. Макрой під синтаксисом розуміє “набір мовних узгоджень, які визначають наскільки коректно сформована певна послідовність слів і які функціональні зв’язки їх пов’язують” [8, с. 64].

Українські мовознавці – П. Дудик і Л. Прокопчук акцентують на необхідності опанування синтаксичного мовного рівня під час навчання мови у закладі вищої освіти: “Тільки на синтаксичному рівні всі мовні одиниці фонетичної, лексичної, фразеологічної і морфологічної підсистем мови стають мовленнєвими одиницями, стилістично (функціонально) самодостатніми, здебільше комунікативно довершеними” [1, с. 8]. Вказану думку підтримує В. Сидоренко: “У синтаксичному ярусі мовної системи (реченні як найменшій комунікативній одиниці) знаходять найповніше вираження всі мовні одиниці інших рівнів, зокрема фонетичного, словотвірного, семантичного, морфологічного, стилістичного, набувають функціональної довершеності й логічної оцінки засоби мови і мовлення. В організації неперервної мовної освіти синтаксис має вершинний характер, підпорядковуючись визначальним функціям мови – комунікативній і когнітивній” [4, с. 7–8].

А. Сітко звертає увагу на те, що синтаксис має “надзвичайно широкі експресивні можливості, які закладені в синтаксичній сполучуваності окремих слів, словосполучень, висловлень, у типах зв’язку мовних одиниць, будові речення тощо. Проте синтаксис – одна з найменш опрацьованих ділянок у перекладознавстві та контрастивістиці” [5, с. 203].

На винятковій ролі синтаксису з-поміж інших мовних рівнів наголошує І. Купіна: “Саме цей розділ мовознавства перебуває на вершині ієрархії мовних рівнів і повною мірою реалізує комунікативну функцію мови” [2, с. 78].

На переконання М. Вінтоніва: “У мовній ієрархії синтаксис посідає найвище місце, тоді як інші мовні рівні реалізовано безпосередньо чи опосередковано. Синтаксис з’ясовує комунікативні та когнітивні функції мови, встановлює взаємозв’язок мови і мислення. Саме під час вивчення синтаксису студенти усвідомлюють структуру словосполучень, речень, тексту, їх експресивний потенціал і способи реалізації в будь-якому дискурсі” [13, с. 190].

Отже, наразі немає єдиного визначення терміна “синтаксис”, однак аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що вказане поняття можна інтерпретувати, як розділ науки про мову, що аналізує систему синтаксичних одиниць і правил їх утворення та як розділ граматики, що акцентує на структурі синтаксичних одиниць та синтаксичних зв’язках.

Список літератури

1. Дудик, П. С., Прокопчук, Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ: Академія, 2010. 380 с.
2. Купіна, І. О. Синтаксичний аспект у системі формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів : зб. наук. пр. “Теорія і методика навчання : проблеми та пошуки”. Харків, 2019. Вип. 16. С. 77–82
3. Кхелілі О. І. Складнопідрядне речення з підрядним умови в середньоанглійській мові: структурний та функціональний аспекти : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2017. 211 с.
4. Сидоренко В. Лінгводидактичні засади навчання синтаксису й пунктуації української мови учнів 8-9 класів в умовах оновленої освітньої парадигми. *Українська мова і література в школі*. Київ, 2015. № 1. С. 6–13. https://lib.iitta.gov.ua/11323/1/СТАТТЯ_СИНТАКСИС.pdf
5. Сітко, А. В. (2013). Використання результатів контрастивних досліджень у перекладознавстві. *Наукові записки. Серія : Філологічні науки (мовознавство)*. Кропивницький, 2013. Вип. 116. С. 199–203.
6. Adger D. Language unlimited. The science behind our most creative power. Oxford: Oxford University Press, 2019. 260 p.
7. Adger D. The syntax of nominal complements and possession. *Wiley interdisciplinary reviews. Cognitive Science*. New Jersey, 2015. Vol. 6. Issue 2. P. 131–147. <https://doi.org/10.1002/wcs.1332>
8. McRoy S. Principles of Natural Language Processing. Milwaukee: Susan McRoy, 2021. 264 p. <https://uwm.pressbooks.pub/naturallanguage/>
9. Orene Al J. Constraints of Understanding and Learning the Syntax Term. *Research Journal of International Studies*. Al Balqa, 2013. Issue 26. P. 123–132. URL: https://www.researchgate.net/publication/325285271_Constraints_of_Understanding_and_Learning_the_Syntax_Term

10. Shakunthala R. Problems in learning syntactic aspects of language and remedial teaching measures. *Muallim Journal of Social Sciences and Humanities (MJSSH)*. Perak, 2017. Vol. 1. Issue 1. P. 1–11.
11. Sipahutar, R., Pangaribuan, T., Sihombing, P. Syntactic Structure Analysis of the Third Semester Students of English Department at FKIP UHN Pematangsiantar (A Government Binding Perspective). *JETAFL (Journal of English Teaching as a Foreign Language)*. Indonesia, 2017. № 3 (2), 69–88. <http://repository.uhn.ac.id/handle/123456789/535>
12. Tallerman M. *Understanding Syntax*. 4th ed. New York: Routledge, 2015. 360 p.
13. Vintoniv, M., Tiutiuma, T. Use of ICT in teaching syntax of Ukrainian language to philology students. *Scientific Journal of Polonia University*. Polonia, 2022. № 51 (2). P. 187–199. <https://doi.org/10.23856/5123>

ПРОБЛЕМА ПРИЙНЯТТЯ ОБҐРУНТОВАНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ОСНОВІ АКТУАЛЬНИХ ТА ДОСТОВІРНИХ ДАНИХ

Часніков Владислав Ігорович,
методист вищої категорії
науково-дослідницького
центру розвитку людського капіталу
КНЗ КОР «Київський обласний інститут
післядипломної освіти педагогічних кадрів»

Професійний розвиток управлінців та педагогів закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) є одним із пріоритетних напрямів розвитку освітньої галузі в Україні та світі. З моменту прийняття Закону України «Про освіту» (2018 р.) [1] процес підвищення кваліфікація педагогів значно змінився і постійно модернізується. Інноваційні інструменти стають добутком педагогічної спільноти через проходження ними курсів підвищення кваліфікації; майстер класів і педагогічних студій, де педагоги об'єднуються навколо досвіду реалізації інноваційної ідеї; завдяки їх навчанню на вебінарах, воршпопах, майстерках тощо.

Сучасною тенденцією в освіті є створення інноваційних інформаційних управлінських інструментів – статистичних баз даних (місце зберігання великого об'єму статистичної інформації з забезпеченням легкого доступу до неї). Досвід різних країн свідчить про те, що використання таких управлінських інструментів, сприяє покращенню якості освіти за рахунок точного аналізу даних та прийняття обґрунтованих рішень. Ці інструменти дозволяють виявляти проблеми та слабкі місця, відстежувати тенденції та ефективно розподіляти ресурси для досягнення кращих результатів у сфері освіти. Використання індикаторів дає можливість відстежувати зміни у сфері освіти, виокремлюючи значимі для управління тенденції.

Статистичні бази систем освіти, набувають популярності у різних країнах. Наприклад, у США широко використовуються інструменти, які аналізують великі обсяги освітніх даних, зокрема, системи даних про учнів та студентів (Student Information Systems - SIS) . Платформа «National Pupil Database» (NPD) (Велика Британія) надає доступ до великих обсягів даних про учнів, включаючи інформацію про їхні оцінки, відвідуваність та особливі потреби. Фінляндія, яка відома своїм успішним підходом до освіти використовує платформу «KOSKI», що надає доступ до даних про освітні досягнення учнів закладів освіти, дозволяє аналізувати та порівнювати результати навчання на національному рівні. Платформа «My School» Австралії надає доступ до даних про успішність учнів, ресурси шкіл та інші ключові показники. Ця інформація допомагає батькам, школам та урядовцям порівнювати школи та приймати рішення, спрямовані на покращення якості освіти.

В Україні створення сучасної освітньої статистики доручено ДНУ «Інститут освітньої аналітики». Завдання включає формування якісної статистики для всіх рівнів освіти, удосконалення процедур збору даних, отримання повної інформаційної картини системи освіти та створення аналітичних матеріалів. Індикатори Solid Info, розроблені Міністерством освіти і науки України та обласними управліннями освіти, забезпечують високу якість та відповідність освітній галузі. Використання цих індикаторів допомагає управлінцям приймати інформовані рішення для покращення якості освіти. Ця статистична база призначена для обґрунтування управлінських рішень Міністерства освіти і науки України та обласних держадміністрацій.

З метою забезпечення доступу керівників органів управління освіти територіальних громад, керівників закладів освіти, працівників інклюзивно-ресурсних центрів та всіх зацікавлених осіб в КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» нами розробляється статистична база Solid Info of the region. Використання ризик-орієнтованого підходу та візуалізації індикаторів Solid Info of the region у вигляді теплової матриці спрощує процес виявлення і контролю негативних явищ і процесів у сфері освіти, дозволяючи відстежувати їхні зміни та визначати значимі тенденції для управління на рівні Київської області. Нами заплановано розробляти даний інструмент з можливістю постійного його вдосконалення, впровадити його в практику освіти; використовувати даний інструмент в процесі підвищення кваліфікації керівників закладів освіти.

Потенціал використання управлінських індикаторів для підвищення кваліфікації керівників шкіл активно досліджується. Так, організація OECD у 2019 році провела дослідження «Indicators of Education Systems» [2]. У цій публікації ОЕСР представлена система індикаторів, що можуть використовуватися для оцінювання стану освіти на міжнародному рівні. У дослідженні UNESCO 2021 року «Education in the Digital Age: Challenges and Opportunities for Learning» розглядаються виклики та можливості використання цифрових технологій для підвищення кваліфікації керівників шкіл, зокрема й за допомогою індикаторів освітнього розвитку [3].

Американські вчені Т.М. Сміт і Д.П. Бейкер виявили, що використання ключових статистичних показників для оцінки національних систем освіти стало стандартом у формуванні освітньої політики. Вони зазначили, що ці показники унікальні та здебільшого використовуються саме в освітній політиці, оскільки часто поєднують кілька джерел інформації для ухвалення управлінських рішень [4]. Дослідники з Оману, А.М. Алсармі та З.А. Ал-Хем'ярі, підкреслюють важливість кількісних і якісних статистичних показників у оцінюванні освітніх закладів та удосконаленні системи освіти загалом [5].

Останнім часом в Україні також активно досліджується питання використання управлінських індикаторів Solid Info для підвищення кваліфікації керівників ЗЗСО. Серед основних робіт у цій сфері можна виділити роботу В.Б. Рогової, О.М. Лондар [6], де автори обґрунтовують доцільність використання системи індикаторів Solid Info для оцінювання стану та динаміки розвитку освіти

на різних рівнях управління. Низька подібних досліджень проводилася і вітчизняними вченими з використанням розробки ключових показників ефективності (КПІ) у сфері освіти [7]. Наприклад, А. В. Соколов запропонував спектр критеріїв оцінки якості процесів і результатів діяльності органів виконавчої влади: відповідність стандартам якості, цілям; вирівнювання входів, процесів, виходів та результатів; відповідність очікуванням або їх перевершення [8].

Дослідження, проведені як в Україні, так і за кордоном, свідчать про те, що використання управлінських індикаторів розвитку освіти має значний потенціал для підвищення кваліфікації керівників ЗЗСО. Ці індикатори дозволяють оцінювати стан та динаміку розвитку освіти на різних рівнях.

Список літератури

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. OECD. (2014). Education at a Glance 2014: OECD Indicators. Retrieved from <https://www.oecd.org/edu/Education-at-a-Glance-2014.pdf>
3. UNESCO-UIS. (2020). Operational Guide to Using EMIS to Monitor SDG Retrieved from http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/operational_guide_to_using_emis.pdf
4. Smith Th. M., Baker D. P. Worldwide growth and institutionalization of statistical indicators for education policy-making. Peabody Journal of Education. 2001. No. 76 (3-4). P. 141-152
5. Alsarmi A. M., Al-Hemyari Z. A. Quantitative and qualitative statistical indicators to assess the quality of teaching and learning in higher education institutions. International Journal of Information and Decision Sciences. 2014. No. 6 (4). P. 369-392
6. Рогова В., Лондар С. Управлінські індикатори розвитку освіти solid info як чинник підвищення ефективності державної освітньої політики. Освітня аналітика України. 2021. № 5 (16). С. 5–17
7. Luneva E. V. Key performance indicators (KPI) system in education. Asian Social Science. 2015. No. 11 (8). P. 194-200.
8. Соколов А. В. Сучасні підходи до оцінки якості державного управління. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2014. № 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=901>

REVEALING PREDICATION DISSONANCE AS A WAY OF ESTABLISHING NON-AGENTIC LEADERSHIP STYLE

Bilan N. I.

Associate Professor, the Department of Foreign Languages
Dnipro University of Technology, Dnipro

Since the introduction of the competency-based approach to teaching, translation specialists have been fruitfully exploring the concept of translation competence and offering their own understanding of the components and ways of forming the latter. The soft skills, including reflection, independent thinking, critical comprehension of information, are an integral component of a translator's professional competence, and translation teachers also study the specifics of teaching them.

Given this direction of professional training of translators and the fact that the linguistic peculiarities of translating Tony Blair's political memoirs "A Journey: My Political Life" into Ukrainian [1; 2] have not yet received detailed philological coverage (there are only some philological articles on this issue [3; 4]), we consider it relevant to study the linguistic and stylistic characteristics of T. Blair's linguistic personality on the material of the text of his memoirs "A Journey: My Political Life" and the means of their translation chosen by P. Tarashchuk for the Ukrainian-language target text on the basis of modern linguistic theories.

In the fourth sentence of the Introduction, T. Blair, using the stylistic device of antithesis, puts the word *leader* in the focus of the reader's attention, which corresponds to the concept of the **LEADER**: 1. *There is a range of events, dates, other politicians absent from it, not because they don't matter, but because my aim was to write not as a historian, but rather as a leader* [1, p. 9].

Explaining the uniqueness of his presentation of the described period of the United Kingdom's life, T. Blair contrasts the role of a leader with that of a historian in the last sentences of the second paragraph of the Introduction: 2. *There is only one person who can write an account of what it is like to be the human being at the centre of that history, and that's me.* 3. *I describe, of course, the major events of my time, but I do so through the eyes of the person taking the decisions in relation to them.* 4. *It is not an objective account; it doesn't pretend to be, though I hope it is fair* [1, p. 9].

Though T. Blair writes about the role of the country's leader, he uses only the word *leader*, so in our work we will also use the word in this sense. It is made clear to the reader that a leader is a person who makes history, while a historian describes events that were created by a leader of a certain period of history. It seems interesting to note the psychologically strong, though not logically flawless, technique of 'sacrificing' the objectivity of the presentation of events for its fairness which the author used in sentence 4.

T. Blair presents his personal account to the readers of his memoirs as a story about the path he followed during the period of British history when he headed the country's government. Therefore, the second key concept that T. Blair brings to the fore in the

Introduction and which the author chose for the title of the work is the concept of the JOURNEY that T. Blair refers to when describing his journey in time and space, during which he changed and developed as a person and as a leader: 5. *So this is a personal account; a description of a journey through a certain period of history in which my political, and maybe to a certain degree my personal character evolves and changes.* 6. *I begin as one type of leader; I end as another.* 7. *That's why I call it a journey* [1, p. 9].

Thus, the meaning of the concept of the LEADER which T. Blair forms in the first two paragraphs of the Introduction, contains the following semantic components: 1) a person at the centre of events historically important to the country or the world; 2) a person who makes decisions on the most important events of a certain historical period, i.e. a person who creates the history of the country or the world; 3) a person who, while indicating the direction of the country's development, evolves both as a person and as a LEADER; 4) a person who has the right to a subjective but, in their opinion, fair presentation of their understanding of this period of the country's history.

The concepts of the JOURNEY and the MOVEMENT find very different linguistic forms of expression in T. Blair's book "A Journey": 8. *I had waited on election day three times before – in 1983, 1987 and 1992 – for the defeat I thought would come.* 9. *I had wondered what it would mean for me, how I would position myself for the next bout of Opposition, how and whether I would ever get the chance to help steer us from the path of defeat.* 10. *This time, all eyes were focused on me as I travelled the last steps of the path to victory* [1, p. 14].

It is worth noting the peculiarities of the predication of these sentences. In sentence 9, the subject, expressed by the 1st person singular pronoun *I*, is described by the action *wondered*, whose significative content is syntagmatically complemented by the content of the subordinate clauses *what it would mean for me, how I would position myself for the next bout of Opposition, how and whether I would ever get a chance to help steer us away from the path of defeat* [1, p. 14]. In sentence 10, the same subject has the predicate *travelled*, the significative content of which is syntagmatically complemented by the meaning of the phrase *the last steps of the path to victory*. Therefore, if in sentence 9 Tony Blair does not know whether he will have a chance to help the party get off the path of defeat and whether there is a possibility of his contribution to the overall effort of the Labour Party to win, in sentence 10 he takes the last steps to victory himself, attributing the victory to himself, not to the whole party and modelling a situation in which the balance of power of the campaigners has changed dramatically – 10. *This time, all eyes were focused on me as I travelled the last steps of the path to victory* [1, p. 14].

The semantics of deep roles involved in these sentences indicates the need to consider the role correlation of the described situation created by T. Blair in terms of C. Fillmore's case grammar [5; 6], which, due to its unique explanatory potential, continues to arouse the interest of linguists [7 – 11].

According to modern researchers of semantic syntax, the defining features of an agent are the those of control, causation and responsibility for events or changes that occur in a situation [7 – 12]. However, in sentences 8 and 9, the participant expressed by the pronoun *I* does not have any of the above-mentioned main features of an agent, so in the analysed syntactic block of sentences 8, 9 and 10, the representation of the participant

expressed by the pronoun I by an agent in sentence 10 lacks the necessary contextual coherence and is semantically dissonant.

To conclude, T. Blair's use of the semantics of deep roles for predicating the semantic features of the agent to the participant expressed by the 1st person singular pronoun *I* has been established in the studied textual material. The existence of contradictory statements that T. Blair as a language personality generates creating the main concept of his political memoirs – that of the LEADER and a unique image of himself as a LEADER has been substantiated.

References:

1. Blair T. *A Journey: My Political Life*. London : Hutchinson, 2010. 729 p.
2. Блер Т. Шлях / пер. з англ. П. Таращука. Київ : Темпора, 2011. 848 с.
3. Білан Н. І. Лінгвокультурологічні та психологічні проблеми перекладу англомовних текстів жанру політичних мемуарів. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2021. Вип. 49. Т. 2. С. 131–134.
4. Білан Н. І. Переклад дейктично маркованих синтаксичних структур англомовної мемуарної літератури. Мова. 2020. № 33. С. 104–109.
5. Fillmore Ch. J. The case for Case. Emmon Bach and Robert T. Harms (eds.) *Universals in Linguistic Theory*. New York : Holt, Rinehart & Winston, 1968. P. 1–88.
6. Fillmore Ch. J. The case for case reopened. *Syntax and Semantics, Vol. 8: Grammatical Relations* / ed. P Cole, J. M. Sadock. New York : Academic, 1977. P. 59–81.
7. *Agency in Language A Companion to Linguistic Anthropology* / ed. by Alessandro Duranti. Blackwell Publishing Ltd., 2005. P. 451–473. URL: https://www.academia.edu/28055506/Agency_in_Language (accessed: 22.12.2023).
8. Jackendoff R., Culicover P. W. The Semantic Basis of Control in English. *Language*. Vol. 79, No. 3 (Sep., 2003). P. 517–556. URL: <https://www.jstor.org/stable/4489464> (accessed: 22.12.2023).
9. Pearson H. The semantics of partial control. *Natural Language & Linguistic Theory*. 2016. 34(2). P. 691–738. <https://doi.org/10.1007/s11049-015-9313-9>
10. Tjuatja L., Liu E., Levin L., Neubig G. Syntax and Semantics Meet in the “Middle” : Probing the Syntax-Semantics Interface of LMs Through Agentivity. *Proceedings of the 12th Joint Conference on Lexical and Computational Semantics (*SEM 2023)*, Toronto, Canada. Association for Computational Linguistics. 2023. P. 149–164. URL: <https://aclanthology.org/2023.starsem-1.14/>(accessed: 22.12.2023).
11. Wechsler S. The Role of the Lexicon in the Syntax–Semantics Interface. *Annual Review of Linguistics*. 2020. Vol. 6. P. 67-87. <https://doi.org/10.1146/annurev-linguistics-011619-030349>
12. Bilan N. Commonality in the Semantic-Syntactic Structures of the Ukrainian and English Languages *Frequentalia. Philological and Pedagogical Studies: Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Conference “Philological and Pedagogical Studies in 21st Century National and International Science”*. Kyiv : AVIAZ, 2023. P. 9–12.

ОСОБЛИВОСТІ КОМПАРАТИВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ РОМАНІВ ТА ЇХ ЕКРАНІЗАЦІЙ

Писаченко Дмитро Леонідович

Аспірант кафедри англійської філології та лінгводидактики
Запорізького національного університету

«Батьком» компаративного дослідження екранізації часто називають американського вченого Дж. Блюстоуна, чия робота «Роман у фільм: перетворення художньої літератури на кіно» стала засадничою для цілого періоду компаративних досліджень екранізації [1]. «Целулоїдний Лаокоон» – так назвала цю книжку сучасна британська дослідниця К. Елліот, натякаючи на ідейних натхненників Дж. Блюстоуна, Г. Лессінга та І. Беббітта [2, с. 11]. І дійсно, імітуючи підзаголовок Лессінгового дослідження, перший розділ своєї монографії американський компаративіст назвав «Межі роману і межі фільму» і таким чином визначив головне спрямування своєї праці – відверто критичне ставлення до змішування мистецтв кіно та літератури. «Результати перетворення лінгвістичних образів у візуальні мають катастрофічні наслідки для обох видів образності» [1, с. 42], «роман – це норма, від якої фільм відхиляється на свій власний ризик» [1, с. 5], «кінематографічні й літературні форми пручаються конвертації» [1, с. 218] – подібні твердження Блюстоуна не лише свідчать про невіру дослідника в мистецький успіх будь-якої екранізації, а, що надзвичайно важливо, закладають тенденцію самого підходу до її осмислення.

Цей підхід отримав назву “*fidelity criticism*” (дослідження точності, відповідності кінофільму його літературному першоджерелу) і домінував у теорії екранізації протягом 1960-1980 рр. Хоча не всі дослідження цього напрямку наслідують блюстоунівський радикалізм погляду на взаємодію двох медіа, втім для всіх властивий погляд на екранізацію як на вторинний продукт порівняно із літературним першоджерелом та, відповідно, настанова на пошук схожості/відмінності. Характерним для “*fidelity criticism*” стає створення різних типологій визначення вірності кіноверсії її літературному джерелу, як, приміром, «аналогія – коментар – переміщення» [3, с. 14], «запозичення – перетин – трансформація» [4, с. 9], «твір – сировина – нарративні зміни – точний переклад» [5, с. 26] тощо.

Інтерес до концепції “*fidelity criticism*” не вщухає і навіть набирає обертів на новому рівні аналітичного осмислення, про що свідчать деякі праці останнього часу [6, с. 214]. Наприкінці ХХ ст. під впливом постструктуралізму та постмодернізму відбувається радикальна зміна наукової парадигми дослідження екранізацій. Насамперед фільм та література зрівнюються в правах, і екранізація вже сприймається як незалежний художній продукт. Деякі дослідники навіть ідуть ще далі й говорять уже про мистецтво екранізації. Характерним відтепер стає пошук нових шляхів для розгляду феномена екранізації. Приміром, пропонується погляд на екранізацію як на «постмодерністський повтор» і її

дослідження з точки зору соціології [7, с. 77]; привертається увага до політичного та історичного контекстів розгляду екранізацій [8, с. 35]; впроваджується аналіз самого модусу адаптації як властивого і для кіно, і для літератури [9, с. 113]. До дискусії долучаються навіть письменники, пропонуючи власний погляд на заявлене коло наукових проблем [10, с. 91].

Справжнім проривом у теорії екранізації початку XXI ст. можна вважати концептуально-понятійні компаративні дослідження, що пропонують абсолютно новий погляд на означений феномен. Зокрема наукової переконливості та популярності в компаративних колах набувають такі твердження, як: екранізація – це інтерпретація [11, с. 62], екранізація – це переклад [2, с. 46], екранізація – це явище інтертекстуальності [12, с. 8].

Один з підходів до дослідження феномена екранізації – це пошук відповідних теоретико-методологічних засад самого компаративного аналізу двох медіа. Цей підхід видається особливо актуальним і науково продуктивним у контексті інтермедіальних студій, адже питання інструментів та модусів зіставлення художніх систем різних мистецтв і досі залишається малодослідженим. Оповідальний характер і літератури, і кіно обумовив виключну увагу дослідників до наратологічного методу зіставлення цих двох мистецтв [13, с. 38]. Робляться спроби компаративного аналізу шляхів конструювання образів в літературі та кіно [14, с. 91], а також засобів творення емоцій у цих видах мистецтв [15, с. 26]. Завдяки фундаментальним дослідженням у сфері семіотики кіно та літератури (К. Метц, Р. Барт, У. Еко, Ю. Лотман), семіотичний підхід набуває особливої ваги і у вивченні екранізацій [2, с. 165].

Останнім часом популярності набуває жанровий погляд на взаємодію мистецтв [16, с. 34]. Наведений огляд, як це зрозуміло із переліку згаданих праць, окреслює ситуацію в англomовному порівняльному літературознавстві. Пояснюється це тією провідною роллю, яку інтермедіальні студії відіграють в «американській школі» компаративістики, обумовлюючи її світове лідерство в цій галузі [17, с. 19]. Однак виявлені тенденції дослідження феномена екранізації будуть справедливими і для європейської компаративістики. Так, скажімо, для сучасної німецькомовної компаративістики, подібно до американської, актуальною є теоретична спрямованість досліджень екранізації. Репрезентативні праці у цій галузі [18, с. 53] демонструють структурно-нاراتологічний підхід до осмислення екранізації. Тут запропоновано трансформаційний аналіз, що розкриває модифікації оповідних структур в літературних та кінотворах, а також з позицій структурної лінгвістики відбувається сегментація та класифікація оповідних одиниць літературного та кінотекстів.

Список літератури

1. Bluestone G. *Novels into Film: The Metamorphosis of Fiction into Cinema*. Baltimore : Johns Hopkins UP, 1957. 258 p.
2. Elliot K. *Rethinking the Novel*. Cambridge : Cambridge UP, 2003. 195 p.
3. Wagner G. *The Novel and the Cinema*. New Jersey : Fairleigh Dickinson UP, 1975. 42 p.

4. Andrew D. *The Well-worn Muse: Adaptation in Film and Theory*. Macomb : Western Illinois UP, 1980. 25 p.
5. Klein M. *The English Novel and the Movies*. New York : Frederick Ungar, 1981. 63 p.
6. Kranz D. L. *Essays on Film Adaptation*. *Cambridge Scholars Press*. 2008. P. 135–214.
7. Bazin A. *Adaptation, or the Cinema as Digest*. New Jersey : Rutgers University Press, 2000. 190 p.
8. Welsh J. *The Literature/Film Reader: Issues of Adaptation*. Maryland : Scarecrow Press, 2007. 68 p.
9. Sanders J. *Adaptation and Appropriation*. London : Routledge, 2005. 214 p.
10. Snyder M. H. *Analyzing Literature-to-Film Adaptations: A Novelist's Exploration and Guide*. London : Bloomsbury Academic, 2011. 218 p.
11. Hutcheon L. *A Theory of Adaptation*. London : Routledge, 2006. 48 p.
12. Leitch T. *Film Adaptation and its Discontents*. Baltimore : The Johns Hopkins UP, 2007. 190 p.
13. McFarlane B. *Novel to Film: An Introduction to the Theory of Adaptation*. Oxford : Clarendon, 1996. 44 p.
14. Reynolds P. *Novel Images: Literature in Performance*. London : Routledge, 1993. 192 p.
15. Smith M. *Engaging Characters: Fiction, Emotion, and the Cinema*. Oxford : Clarendon, 1995. 38 p.
16. Desmond J. *Adaptation: Studying Film and Literature*. New York : McGraw-Hill Education, 2005. 55 p.
17. Наливайко Д. С. Інтродукція. Національні варіанти літературної компаративістики. Київ : Видавничий дім «Стилос», 2009. 92 с.
18. Mundt M. *Transformationsanalyse. Methodologische Probleme der Literaturverfilmung*. Tübingen, 1994. 63 p.

ПОЛІТИКА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Богдан Орестович Цюрко
Chief Executive Officer
MEDISTAR LTD (Ukraine)

Забезпечення стійкого функціонування системи охорони здоров'я, стимулювання підвищення якості медичних послуг, їх доступності для всіх верств населення є одним з головних пріоритетів державної політики України. Особливо ці питання актуалізуються в умовах воєнного стану, коли потреба в отриманні медичної допомоги суттєво підвищується, а звичні способи її отримання іноді стають недоступними (наприклад, на тимчасово окупованих територіях), або видозмінюються (наприклад для внутрішньо переміщених осіб).

Проведена в Україні реформа децентралізації, в тому числі в медичній галузі, значно підвищила роль місцевого самоврядування у наданні медичних послуг населенню.

До секторальної децентралізації, яка була розпочата у 2017 році, розробка політики у медичній сфері концентрувалась на державному рівні, завданням нижчого управлінського рівня було лише реалізовувати центральні директиви. Тому органи місцевого самоврядування не мали значного впливу на розвиток медичних закладів на території своїх громад.

У подальшому ідеологія надання публічних послуг трансформувалась на основі принципу оптимального поєднання централізації та децентралізації. Відповідно були реорганізовані державні органи управління системою охорони здоров'я, видозмінились їх функції, система фінансування медичної галузі, а на рівень місцевого самоврядування були передані повноваження з організації діяльності первинної ланки охорони здоров'я, швидкої медичної допомоги, профілактики різних хвороб, тощо.

Поступово на баланс територіальних громад передавались заклади охорони здоров'я, власниками яких до цього були місцеві органи державної виконавчої влади, та ресурси, необхідні для функціонування даних закладів. У органів місцевого самоврядування нарешті з'явилися права самостійно вирішувати стратегічні та оперативні питання організації медичної сфери в своїх територіальних громадах, визначати, спираючись на потреби населення, які саме медичні послуги необхідно розвивати, яких медичних працівників залучати. Разом з правами органи місцевого самоврядування отримали і нові обов'язки, і нову відповідальність за якість медичних послуг. Вони «мають сприяти зміцненню здоров'я населення, забезпечувати мешканцям гарантований доступ до медичних послуг, створювати умови для підтримки діяльності та розвитку закладів охорони здоров'я» [1].

Це не могло не стати певним викликом для територіальних громад, окремі з яких не змогли належним чином скористатися новими можливостями, особливо

на перших етапах реформи децентралізації, що викликало незадоволення мешканців.

Свідченням цього стали результати соціологічного дослідження в серпні-вересні 2020 року «Децентралізація та реформа місцевого самоврядування», яке провів Центр «Соціальний індикатор». Вони показали достатньо критичне сприйняття змін у медичній сфері жителями територіальних громад, 37% з яких відмітили погіршення ситуації [2].

Нажаль, і на даний час не у всіх сільських та селищних територіальних громадах якість і доступність медичних послуг задовольняє місцеве населення. Водночас, можна констатувати, що за роки реформи організаційна спроможність органів місцевого самоврядування у сфері охорони здоров'я суттєво зміцнилась. Значна увага приділяється розвитку медичних закладів, їх матеріально-технічному та кадровому забезпеченню, створюються наглядові ради медичних установ.

Не можна не сказати і про роль самих закладів охорони здоров'я, керівники і працівники яких стали лідерами змін задля творення системи якісних, доступних і вчасних медичних послуг.

Але воєнна агресія росії проти України сьогодні робить неможливою реалізацію багатьох ініціатив у сфері охорони здоров'я. Проте ретельно спланована, обґрунтована місцева політика здатна підтримати життєздатність медичної сфери та протистояти сучасним загрозам і викликам.

Список літератури

1. Успішна стратегія - здорова громада: як ефективно спланувати розвиток медичної сфери на місцях. URL: <https://decentralization.ua/news/18296>.

2. 5-я хвиля соціологічного дослідження серед населення України «Децентралізація та реформа місцевого самоврядування» URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/633/2020Report_UKR_ukr.pdf.

APPLICATION OF INTELLIGENT TECHNOLOGIES IN THE TASKS OF OPERATIONAL MANAGEMENT OF SEMICONDUCTOR SINGLE CRYSTAL PRODUCTION

Yanchuk Igor

Prolog Semicor Ltd, Ukraine

The operational management subsystem is central to the information and management systems of any enterprise, as it has the greatest impact on production efficiency and serves as a link between the production process and the production planning subsystem [1].

The tasks of the operational management subsystem include operational control of the production status and ensuring the rhythmic, uniform operation of the enterprise to implement production schedules.

The main features of complex production management tasks are [2]: labor intensity, cumbersomeness, incomplete certainty, the need to obtain results in a short time, etc. In addition, the very nature of production is characterized by an element of randomness (overfulfillment or violation of the plan for various reasons), which requires a quick operational adjustment of the previously drawn up plan. However, the existing "classical", linear and nonlinear models, which are widely used, and algorithms for planning production processes have significant drawbacks.

First, it often takes a long time to recalculate the plan. This is due to the high dimensionality of practical operational planning tasks.

Secondly, there is always uncertainty in the real initial data due to the random nature of the production process, the multi-criteria nature of the problem being solved, and the need to predict the consequences of decisions. In this regard, the knowledge and intuition of experienced professionals, experts who are able to choose the most rational solution from several alternatives, are always relevant.

There are many intelligent technologies that allow for the creation of management systems of this type [3]: productive expert systems, artificial neural networks, fuzzy logic, genetic algorithms, and others. Individual intelligent technologies are distinguished from each other primarily by what is the basis of the concept of intelligence - either the ability to work with formalized human knowledge (expert systems, fuzzy logic), or human learning and associative thinking techniques (artificial neural networks), or adaptive methods of randomly searching for optimal solutions (evolutionary and genetic algorithms).

The expediency of using intelligent technologies in the tasks of operational production management is determined by a number of objective reasons. The main reasons are the complex structure of the objects themselves, which is constantly changing, the presence of significant uncertainties in the structure and parameters of mathematical models of the objects being developed, as well as increased technical and economic requirements for management efficiency, taking into account many, sometimes contradictory criteria.

The application of a particular smart technology (or their combination with each other and with traditional models) requires a systematic analysis of a specific subject area, identification of the peculiarities of solving functional tasks of operational management, problems arising in the production process, methods of problem elimination, etc.

The aim of the study was to develop a set of intelligent technologies for solving functional tasks of operational management of semiconductor single crystal production.

The functional tasks of operational management are highlighted, their interconnection is determined, and the structure of the information space of the operational management system is developed, including a list of production indicators for each technological process.

In accordance with the developed concept, the system users are provided with the opportunity to form requests to the general decision support system in the form of standardized request-response forms based on the use of formalized descriptions and an open interface. The elements of the forms of the prepared standard templates can be changed by selecting from the corresponding lists. User requests to the system and responses from it are transmitted via the enterprise information network.

References:

1. Helo, P. and Hao, Y., (2022). Artificial intelligence in operations management and supply chain management: An exploratory case study. *Production Planning & Control*, 33(16), pp.1573-1590.
2. Kamble, S., Gunasekaran, A., & Gawankar, S. A. (2020). Sustainable Industry 4.0 framework: A systematic literature review identifying the current trends and future perspectives. *Process Safety and Environmental Protection*, 138, 220-232
3. Helo, P., & Hao, Y. (2021). Artificial intelligence in operations management and supply chain management: an exploratory case study. *Production Planning & Control*, 33(16), 1573–1590.

ARCHITECTURE AND APPROACHES OF CLOUD COMPUTING

Lantrat Oleh
Postgraduate student

Safronov Maksym
MS of Computer Science

*Kharkiv National Automobile and Highway University

Cloud architecture, the systems architecture of the software systems involves in the delivery of cloud computing, typically involves multiple cloud components communicating with each other over a loose coupling mechanism such as a messaging queue. Elastic provision implies intelligence in the use of tight or loose coupling as applied to mechanisms such as these and others.

The Main Architecture of Cloud Computing:

- Essential Characteristics of Cloud Computing.
- Cloud Service Models.
- Cloud Deployment Models.

Figure 1. Architectures of Cloud Computing

Web application hosting involves delivering web pages with static and dynamic content over HTTP or HTTPS. Static content includes the standard text of a web page, as well as specialized content such as images, videos, sound clips, and PDF documents. Dynamic content is generated in response to specific client requests, using both request content and data retrieved from a connected database.

The central component for hosting web applications is the Web Application Server. However, to ensure a secure, reliable, and high-performance architecture, additional

components such as firewalls, load balancers, databases, file repositories, and content delivery networks are required. Proper consideration must also be given to lifecycle management, operations management, and governance for these components. The approach to achieving these functions may vary depending on the deployment location of the components and the level of integration with management systems.

In an Infrastructure as a Service (IaaS) cloud offering, each component of the architecture needs to be individually acquired or instantiated. However, some IaaS providers may offer certain components in a preconfigured form. In contrast, a Platform as a Service (PaaS) offering often includes many architecture elements as part of the package, requiring only configuration and deployment.

The choice of cloud deployment model impacts the placement of various components. In a public cloud deployment, the elements are instantiated within the public cloud infrastructure. In a private cloud deployment, the components are created within a private cloud, which can be located on-premises or made available through a privately managed environment provided by a cloud service provider. Hybrid cloud deployment offers flexibility in choosing the location of each component, allowing them to be placed in either a public cloud environment or on-premises. The decision is typically guided by security and performance considerations.

References:

1. The Research and Application of Network Teaching Platform Based on Cloud Computing, Zhang Tao and Jiao Long, International Journal of Information and Education Technology, Vol. 1, No. 3, August 2011
2. Cloud Computing For Distributed University Campus: A Prototype Suggestion, http://www.pixelonline.net/edu_future/common/download/Paper_pdf/ENT30-Erkoc.pdf
3. L. M. Vaquero, L. Rodero-Merino, J. Caceres, and M. Lindner, A break in the clouds: Towards a cloud definition, SIGCOMM Computer Communications Review, N. Carr, The Big Switch: Rewiring the World, from Edison to Google. W. W. Norton & Co., New York, 2008.
4. M. Armbrust, A. Fox, R. Griffith, A. D. Joseph, and R. Katz, Above the Clouds: A Berkeley View of Cloud Computing, UC Berkeley Reliable Adaptive Distributed Systems Laboratory White Paper, 2009.
5. N. Carr, The Big Switch: Rewiring the World, from Edison to Google. W. W. Norton & Co., New York, 2008. 5. O. Y. Shmaliy and Y. S. Shmaliy, "Imperfections Influence Modeling upon Eigenvibrations in a Convex Piezoelectric Plate of AT-cut," 2007 IEEE International Frequency Control Symposium Joint with the 21st European Frequency and Time Forum, Geneva, 2007, pp. 181-184.

МЕТОДИ ТЕСТУВАННЯ АПАРАТНО-ПРОГРАМНОГО КОМПЛЕКСУ ПІДТРИМКИ РОБОТИ СИСТЕМИ ОПОВІЩЕННЯ ПРО НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ

Артамонов Євген Борисович,

к.т.н., доцент,
Національна академія Служби безпеки України, Україна

Чабан Станіслав Андрійович,

Національний авіаційний університет, Україна

Нагорний Євгеній Володимирович,

Національний авіаційний університет, Україна

В умовах воєнного стану, забезпечення безпеки цивільного населення стає пріоритетом для державних органів та служб екстреного реагування. Системи оповіщення грають ключову роль у цьому процесі, забезпечуючи оперативну передачу важливої інформації про загрози та надзвичайні ситуації. Їхня ефективність може прямо впливати на життя та безпеку громадян, тому постійне удосконалення та надійність цих систем є критично важливими.

Актуальність теми зростає з урахуванням специфічних умов воєнного часу, коли надійність систем оповіщення може бути визначальним фактором у запобіганні людських втрат та зменшенні наслідків надзвичайних ситуацій.

Мета дослідження полягає в удосконаленні методів тестування систем оповіщення про надзвичайні ситуації для підвищення їх надійності в умовах воєнного стану, який супроводжується підвищеною небезпекою та нестабільністю енергопостачання та інтернет-з'єднання.

У рамках цього дослідження увагу зосереджено на кількох ключових аспектах:

– аналізі актуальних практик і підходів до тестування систем оповіщення з оцінкою їх придатності для реальних умов воєнного часу, де можливі ускладнення в комунікаціях, технічні відмови та інші екстремальні умови;

– пропозиція нових або вдосконалених методів тестування, які дозволять більш точно і ефективно оцінювати надійність систем у різних сценаріях, включаючи критичні ситуації;

– впровадження інтегрованих тестових середовищ: розробка інтегрованих тестових середовищ, що імітують реальні умови воєнного стану, для всебічної перевірки систем оповіщення.

За стандартною методикою тестування систем можна виділити [1]:

1. Функціональне тестування: перевірка виконання системою основних функцій відповідно до встановлених вимог, таких як генерація і розповсюдження сповіщень, з урахуванням реальних умов середовища.

2. Тестування навантаження: оцінка здатності системи справлятися з високим обсягом запитів або сповіщень, включаючи сценарії, що симулюють збої в комунікаціях та несправності обладнання.

3. Тестування на відмовостійкість: перевірка реакції системи на помилки або відмови, включаючи апаратні збої, проблеми з програмним забезпеченням і втрату зв'язку, із врахуванням можливих фізичних і технологічних перешкод.

4. Тестування інтеграції: перевірка взаємодії компонентів системи між собою і з зовнішніми системами, включаючи стресові сценарії і збої в інфраструктурі для забезпечення коректної інтеграції.

5. Тестування користувацького досвіду (UX): оцінка зручності і зрозумілості взаємодії користувачів з системою, враховуючи можливі стресові ситуації і перебої в комунікаціях.

6. Тестування безпеки: перевірка захищеності системи від зовнішніх і внутрішніх загроз, таких як кібератаки і несанкціонований доступ, включаючи сценарії сучасних загроз і методів атак.

Хоча це тестування є критично важливим для підтвердження відповідності системи вимогам, в умовах воєнного часу необхідно додатково враховувати специфічні сценарії, що включають екстремальні умови, такі як перебої в комунікаціях або технічні збої, щоб забезпечити адекватність системи.

Тестування навантаження перевіряє, як система справляється з великим обсягом запитів чи сповіщень, що важливо для оцінки витривалості системи під високим навантаженням, яке може виникнути під час кризових ситуацій або через атаки. Однак традиційні методи можуть бути недостатньо чутливими до реальних умов стресу, таких як часті збої або втрата з'єднання, що вимагає додаткових сценаріїв для відображення цих умов.

Для умов воєнного стану тестування на відмовостійкість є надзвичайно важливим, оскільки системи повинні продовжувати функціонувати навіть при часткових відмовах або технічних проблемах. Включення сценаріїв, що відображають фізичні та технологічні перешкоди, є критичним для забезпечення надійності системи.

У воєнних умовах, де можливі додаткові випробування інтеграції через ворожі дії або збої в інфраструктурі [2], необхідно розглянути реальні умови стресу і збоїв, щоб забезпечити ефективну взаємодію між системами.

В умовах воєнного часу швидкість і зрозумілість взаємодії з системою можуть бути критичними для своєчасного реагування [3], а тестування безпеки має забезпечити захищеність системи від сучасних загроз, включаючи кібератаки та несанкціонований доступ. Таким чином, удосконалення тестування систем оповіщення для реальних умов воєнного часу має на меті забезпечення їхньої надійності, інтеграції та стійкості до критичних ситуацій.

Для покращення функціонального тестування варто використовувати автоматизовані тестові сценарії, що дозволить швидко виявляти помилки та забезпечувати постійну перевірку нових версій. Додатково, слід розширити тестові сценарії, включаючи більш різноманітні та складні умови, характерні для

воєнного часу, такі як радіоперешкоди чи перебої зв'язку. Залучення експертів з надзвичайних ситуацій допоможе оцінити реалістичність сценаріїв.

Покращення тестування на навантаження включає створення реалістичних сценаріїв, що відображають масові повідомлення та одночасну роботу багатьох користувачів під час воєнних дій. Використання динамічного навантаження допоможе перевірити систему при пікових та непередбачуваних навантаженнях, моніторинг продуктивності в реальному часі дозволить швидко виявляти та реагувати на проблеми.

Для підвищення надійності системи слід проводити тести з моделюванням різних видів відмов обладнання та програмного забезпечення. Тривалі тести на витривалість дозволять перевірити стійкість системи протягом тривалого періоду. Використання історичних даних про відмови та інциденти допоможе вдосконалити сценарії тестування та підвищити надійність.

Для удосконалення інтеграційного тестування варто застосовувати практики безперервної інтеграції (CI), що забезпечать автоматичне тестування після кожної зміни в коді. Перевірка здатності системи взаємодіяти з іншими системами оповіщення, включаючи військові та цивільні служби, є критично важливою. Модульне тестування допоможе швидко виявляти проблеми на ранніх етапах інтеграції.

Удосконалення тестування системи оповіщення для умов воєнного часу вимагає комплексного підходу, що включає автоматизацію, реалістичні сценарії, динамічне навантаження, моделювання відмов, тривалі тести та безперервну інтеграцію. Залучення експертів та використання історичних даних також є важливими елементами. Такий підхід дозволить забезпечити високу ефективність, надійність та безпеку системи у найскладніших умовах.

Висновки

Удосконалення систем оповіщення про надзвичайні ситуації в умовах воєнного часу є надзвичайно важливим для забезпечення їх надійності та ефективності. Для цього необхідно автоматизувати функціональне тестування та розширити сценарії, враховуючи специфіку воєнних умов, такі як радіоперешкоди та перебої зв'язку. Це дозволить швидко виявляти помилки та забезпечити постійну перевірку нових версій. Тестування на навантаження потрібно проводити з використанням реалістичних сценаріїв масових повідомлень та динамічного навантаження, а також моніторингу продуктивності в реальному часі. Це допоможе перевірити, як система справляється з піковими та непередбачуваними навантаженнями, що можуть виникати під час кризових ситуацій. Для підвищення надійності системи необхідно проводити тести з моделюванням різних видів відмов обладнання та програмного забезпечення, а також тривалі тести на витривалість. Використання історичних даних про інциденти допоможе вдосконалити сценарії тестування та забезпечити стійкість системи протягом тривалого періоду. Інтеграційне тестування можна покращити через застосування практик безперервної інтеграції та модульне тестування, що забезпечить коректну взаємодію з іншими системами оповіщення, включаючи

військові та цивільні служби. Це дозволить швидко виявляти проблеми на ранніх етапах інтеграції.

Комплексний підхід до тестування, що включає автоматизацію, реалістичні сценарії, динамічне навантаження, моделювання відмов та безперервну інтеграцію, дозволить забезпечити високу надійність та безпеку системи в умовах воєнного часу.

Список літератури:

1. Abboush, M.; Knieke, C.; Rausch, A.A., Virtual Testing Framework for Real-Time Validation of Automotive Software Systems Based on Hardware in the Loop and Fault Injection. *Sensors* 2024, 24, 3733. doi:10.3390/s24123733 (2024).

2. Sonin, K.; Wright, A.L., Information operations increase civilian security cooperation. *Econ. J.* 132, 1179–1199 (2022).

3. Bean, H.; Sutton, J.; Liu B.F.; Madden, S.; Wood, M.M.; Mileti, D., The study of mobile public warning messages: A research review and agenda. *Rev. Commun.* 15, 60–80 (2015).

ОСВІТНІ ТЕХНОПАРКИ: УМОВИ СТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ

Багрянцев Данило Данкович,
методист вищої категорії
науково-дослідницького
центру розвитку людського капіталу
КНЗ КОР «Київський обласний інститут
післядипломної освіти педагогічних кадрів»

Глобалізація та інтеграція світової спільноти зумовили соціально-економічні зміни в Україні, актуалізуючи проблему підготовки конкурентоспроможного фахівця нового типу та його професійного розвитку. Цифрові інструменти та ресурси значно розширюють можливості для навчання, дозволяючи застосовувати індивідуалізований підхід, дистанційне навчання та інтерактивні методи викладання. Разом з тим сучасна освіта стикається з численними викликами, такими як необхідність забезпечення рівного доступу до якісної освіти, підвищення мотивації учнів, адаптація до змінних умов та вимог ринку праці.

За даними Глобального індексу інновацій, Україна посіла 34 місце серед 39 економік Європи, покращивши його у 2023 році. Проведений порівняльний аналіз стану інноваційної системи України відносно світового рівня на основі міжнародних індексів доводить, що Україна має високий освітній та науковий потенціал, здатний продукувати різноманітні нововведення у вигляді ідей, наукових розробок тощо.

У нашій країні накопичено досвід розробки та впровадження наукових ідей та інновацій у практику освіти, серед яких нові педагогічні методи та технології, нові форми освіти, інноваційні освітні простори, нові організаційні освітні моделі тощо. Водночас процес впровадження інновацій не позбавлений проблем та викликів. До яких належать: брак фінансування; недостатня підтримка управлінців та педагогів, які долучені до інноваційної діяльності; стереотипне мислення та опір змінам з боку деяких учасників освітнього процесу. Отже, інноваційна діяльність у сфері освіти потребує підтримки не лише адміністративної, а й змістової, технологічної, організаційної.

Оптимальною стратегією забезпечення ефективного партнерства між усіма зацікавленими сторонами інноваційної діяльності є створення технопарків. Згідно статті 1 Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технопарків» технологічний парк (технопарк) визначається як юридична особа або група юридичних осіб, що діють відповідно до договору про спільну діяльність без створення юридичної особи. Учасниками технологічного парку є суб'єкти наукової, науково-технічної, підприємницької діяльності, що уклали між собою договір.

Освітній технопарк є одним з різновидів технопарків, де у центрі уваги знаходиться освітня діяльність, дослідження, наукові та технологічні розробки; відбувається підготовка та підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Перші освітні технопарки з'явилися в США та Європі наприкінці 20 століття, вони фокусувалися на трансфері технологій та комерціалізації наукових досліджень. Починаючи з 2000-них років відбулося розповсюдження практики створення освітніх технопарків у різних країнах світу та зміщення фокуса уваги з трансферу технологій на розвиток людського капіталу. Сьогодні освітні технопарки стають все більш популярними як інструмент для стимулювання інновацій та розвитку Soft Skills навичок учасників освітнього процесу та STEM-освіти.

Методологічною основою для створення технопарку є Резолюція, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН від 25 вересня 2015 р. «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року», Інчхонській декларації «Освіта 2030» Всесвітнього освітнього форуму під егідою ЮНЕСКО (19-22 травня 2015 р.).

Технопарки як центри нового покоління, що інтегрують професіоналів однієї галузевої спрямованості, а й розглядають як простір для безперешкодного обміну інформацією та комунікації розкрили сучасні дослідники: Т. Сорочан, В.Рогова, Л.Балабанова, Ю. Гуйгова, О. Єресько, К. Маслова, В. Орлов, А. Петрашевська, О. Сардак, І. Ящишина та інші.

Можливість створення та функціонування забезпечується академічною свободою учасників освітнього технопарку, право на яку закріплено в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту». Що передбачає самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, здійснюється на принципах свободи слова і творчості, поширення знань та інформації, проведення наукових досліджень і використання їх результатів.

Освітні технопарки, мають більш гнучку та адаптивну структуру, ніж окремі освітні установи. Це дозволяє їм швидше реагувати на мінливі потреби ринку освітніх послуг та впроваджувати нові ідеї та технології. У такому технопарку інноваційна ідея проходить кілька етапів розвитку і втілюється в інноваційний освітній продукт, що сприяє підвищенню якості освіти на всіх рівнях.

Зауважимо, що економічний ефект освітнього технопарку може виявлятися у більш раціональному використанні матеріальних, фінансових, кадрових ресурсів освіти, а також у підвищенні якості людського капіталу.

Освітні технопарки є важливим елементом сучасної інноваційної системи, спрямованої на покращення якості освіти і підвищення конкурентоспроможності економіки. В Україні створення освітніх технопарків вимагає виконання кількох ключових умов:

Удосконалення нормативно-правової бази: розробка та ухвалення законодавчих актів, які регулюють діяльність освітніх технопарків; впровадження стандартів і регламентів, що забезпечують якісну роботу та розвиток технопарків; забезпечення державного фінансування для створення і

підтримки технопарків; залучення приватних інвестицій, грантів, спонсорської допомоги та інших джерел фінансування; наявність або створення сучасних приміщень, обладнаних необхідною технікою та програмним забезпеченням; підготовка кваліфікованих спеціалістів для роботи в технопарках, включаючи вчителів, науковців, технічних фахівців; постійне підвищення кваліфікації кадрів через тренінги, семінари та інші форми професійного розвитку.

Отже, створення освітніх технопарків в Україні вимагає комплексного підходу та координації зусиль держави, бізнесу і наукової спільноти. Це дозволить забезпечити сучасний рівень освіти та сприяти розвитку інноваційної економіки країни.

Список літератури

1. Орлов В. М. и др. Роль технопарків в інноваційному розвитку регіону // Науковий вісник ПУЕТ. Серія «Економічні науки». – 2020. – №. 1 (97).

2. Рогова В. Б., Єресько О. В. Баженов Освіта України в умовах воєнного стану // Інноваційна та проєктна діяльність: Науково-методичний збірник/за загальною ред. СМ Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». – 2022.

3. Сорочан Т. М. Освітній технопарк: інновації для якості освіти // Вісник Національної академії педагогічних наук України. – 2022. – Т. 4. – №. 1.

4. Яцишина І. В. Науково-технічний потенціал регіону: структура та тенденції розвитку scientific and technical potential of the region: structura and tendencies of development // глобальні та національні проблеми економіки. – с. 414.

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ТИПІВ ЕЛЕКТРОПРИВОДУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Белоус Ілля Євгенійович
Незалежний дослідник

Енергоефективність є актуальною проблемою сьогодення не тільки в Україні, але і у світі. І якщо глобально ця проблема постає через зміни клімату та підвищення вартості енергоносіїв, то в Україні ця ситуація значно погіршується через наслідки бойових дій.

Так, від початку повномасштабного вторгнення і до перших масованих атак на електроенергетику у жовтні 2022 року, виробництво електроенергії знизилося на 29% відносно аналогічного періоду у 2021 році. За типом генерації за цей період найбільше знизився виробіток на ТЕЦ (-79% у річному вимірі), об'єктах ВДЕ (-42%), АЕС (-32%), та ТЕС (-14%) [1]. Наслідком дефіциту електроенергії в енергосистемі стали зниження якості життя населення та погіршення економічної ситуації. За даними та оцінками Національного Банку України (НБУ), постійні перебої у постачанні електроенергії призвели до сповільнення зростання ВВП на 1,6 відсоткових пункти (в. п.) у 2022 році, та на 0,6 в. п. у 2023 році [1].

Оскільки відновлення генерації у прискорених темпах неможливе та не є безпечним у нинішніх умовах, доцільним є впровадження енергоощадних технологій на виробництві та серед населення. Адже саме на промисловість і домогосподарства припадає найбільша частка (до 70%) споживання електричної енергії в Україні.

Яскравим прикладом впровадження енергоощадних технологій на основі сучасних типів електроприводу може слугувати досвід Індії. Через спекотний клімат, для охолодження приміщень та покращення циркуляції повітря в них, населення та установи вимушені встановлювати стельові вентилятори. Щорічні продажі нових вентиляторів становлять понад 40 мільйонів одиниць. 88% домогосподарств мають встановленим хоча б один вентилятор, споживання яких становить до 20% від усього споживання електроенергії населенням [2].

Попередні зразки стельових вентиляторів до впровадження енергетичних рейтингів використовували дуже простий електропривод: однофазний конденсаторний електродвигун із опціональним використанням димерів як регулятора швидкості. Такий електропривод є досить простим в обслуговуванні і виготовленні, але споживана потужність є зависокою для забезпечення необхідного повітряного потоку. Тому, після впровадження жорстких рейтингів енергоефективності, виробники почали використання більш сучасних BLDC (brushless direct current electric motor - безколекторних) моторів, часто із векторним керуванням. Це дозволяє не виходити за рамки обмежень в 35 Вт [3]

для одного вентилятора при збереженні необхідних показників повітряного потоку. Таким чином, для стельових вентиляторів досягається зниження споживання із 70 - 140 Вт до 35 за рахунок зміни типу електричного приводу. Це, за планами законодавців, зекономить Індії 10-15% електроспоживання до 2027-28 рр [4].

В Україні також досить широко використовуються застарілі електроприводи як у побуті, так і на виробництві. До прикладу, вентиляційна установка шахти «Північна-Вентиляційна» ПАТ «КЗРК» суттєво не модернізувалась понад 30 років (станом на 2019р.). В першу чергу, це зумовлено неперервним характером роботи установки, а також необхідністю значних капітальних затрат на модернізацію. Проте, в умовах гострого дефіциту електроенергії впровадження енергоощадних технологій приймає життєво необхідний характер, а не тільки економічний.

Також, в цих умовах є доцільним розглянути можливість створення вітчизняних систем керування та компонентів до них, їх уніфікації (по характеристиках, функціям) із закордонними зразками та поглиблення досліджень в області векторного керування трифазними моторами змінного струму, скалярного та векторного керування BLDC-моторами.

З огляду на світовий досвід, використання іноземних та розробка вітчизняних зразків сучасного керованого електроприводу матимуть позитивний вплив на енергоефективність промисловості і бізнесу, економічні показники та обороноздатність України.

Список літератури:

1. Піддубний І., Горюнов Д. Оцінка прямих збитків та непрямих витрат енергетичного сектору України внаслідок повномасштабного вторгнення росії (2024, травень). Київська школа економіки. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/06/KSE_Vpliv-vii--ni-na-energetiku_UA-1.pdf
2. CLASP NGO. Офіційний сайт. URL: <https://www.clasp.ngo/updates/india-raises-the-bar-on-ceilingfan-energy-efficiency/>
3. IS 374 : 2019 Electric Ceiling Types Fans — Specification (Fourth Revision) – Amendment No. 1. URL: <https://archive.org/details/gov.in.is.374.2019/IS374%3A2019>
4. Ozone Cell. (2019). India Cooling Action Plan. Ministry of Environment, Forest, and Climate Change. URL: <http://ozonecell.nic.in/wpcontent/uploads/2019/03/INDIA-COOLING-ACTION-PLAN-e-circulation-version080319.pdf>

ПІДВИЩЕННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ФОТОЕЛЕКТРИЧНИХ ЕЛЕКТРОСТАНЦІЙ З СИСТЕМОЮ СТЕЖЕННЯ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ МАШИННОГО ЗОРУ

Пересунько І.І.

канд. техн. наук,
доцент кафедри електричної інженерії
Криворізький національний університет

Заболотний Д.В.

інженер автоматизованих систем керування
Metinvest, ПрАТ «ПівніГЗК»

Використання природних джерел енергії, таких як сонце, вітер, вода та інші, стає важливим кроком у розвитку сталої та екологічно чистої енергетики. Ця галузь стає не лише технологічним вдосконаленням, але й ключовою складовою світової економіки. Відновлювані джерела енергії вже займають значну частку у виробництві електроенергії в різних країнах і продовжують зростати в популярності. З використанням систем слідкування за сонцем значно підвищується ефективність фотоелектричних електростанцій.

Розглянемо дослідження щодо аналізу ефективності фотоелектричних електростанцій з використанням слідкуючих систем різних типів, а саме одноосьові та двохосьові системи стеження за Сонцем, які не мають систем слідкування за сонцем в онлайн режимі.

Вчені з Анатолійського університету, провели дослідження [1], де було побудовано установку з фотоелектричні модулів марки AC-260P/156-60S, загальна потужність яких склала 3 кВт, та використали одноосьову слідкуючу систему. В ході дослідження [1] було виявлено що за рахунок одноосьової слідкуючої системи, підвищилась енергоефективність використання фотоелектричних модулів, зображених на рисунку 1.

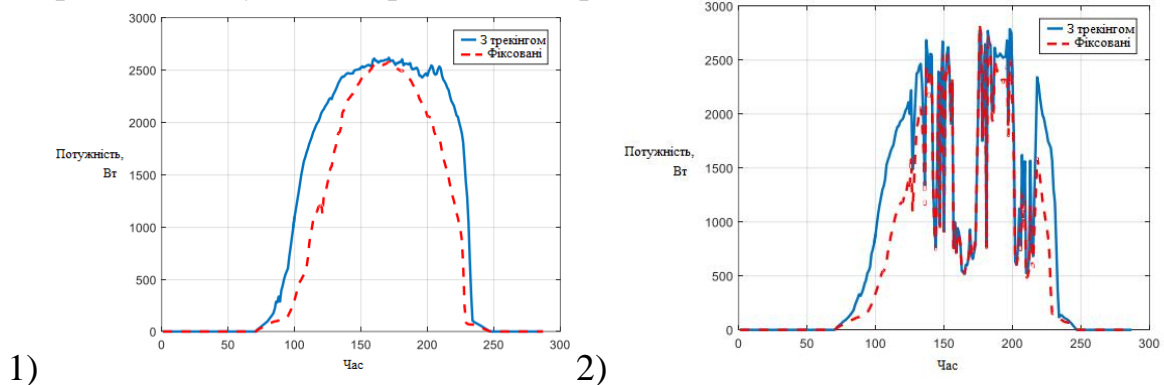

Рис.1. Генерація електроенергії системи слідкування та фіксованої системи в: 1) Сонячний день, 2) Похмурий день.

Джерело: побудовано авторами за [1].

Дослідження [2, 3] вчених з університету Ganesh Lal Agrawa, Індія, мали приклади досліджень згідно яких, впровадження одноосьової слідкуючої системи може потенційно призвести до підвищення енергоефективності використання фотоелектричних модулів на 27-32% [2, 3]. А в дослідженнях [3,4] зазначено що можливо підвищити енергоефективність використання фотоелектричних модулів на 35-40%, з використанням двохосьових слідкуючих системи. Результати цих досліджень підтверджують що можливо ще підвищити енергоефективність фотоелектричних елементів, за рахунок запропонованих двохосьових слідкуючих систем. Ці слідкуючі системи використовують електродвигуни для позиціонування фотоелектричних елементів під оптимальний кут відносно сонячного випромінення.

Дане дослідження спрямоване на поєднання системи електроприводу слідкуючої системи фотоелектричної електростанції з використанням нової технології машинного зору. Запропонована система, керування позиціонування електроприводів слідкуючої системи буде використовувати відеокамеру та мікропроцесорну систему що дає змогу в онлайн режимі керувати позиціонуванням фотоелектричних модулів усієї сонячної електростанції.

Перевагою запропонованої системи буде те, що вона потребує встановлення системи з ширококутною відеокамерою, мікропроцесором та програмною частиною яка може керувати усіма слідкуючими системами з фотоелектричними елементами які знаходяться на фотоелектричній електростанції. Система з використанням машинного зору може враховувати положення усіх фотоелектричних панелей електростанції та керує поворотом електроприводів слідкуючої системи для досягнення максимальної енергоефективності фотоелектричної електростанції.

Розроблена структурна схема моделі для дослідження роботи двохосьового сонячної слідкуючої системи, з зазначенням основних функцій обробки даних машинного зору для мікропроцесорної системи керування електроприводами слідкуючої системи яка зображена на рисунку 2.

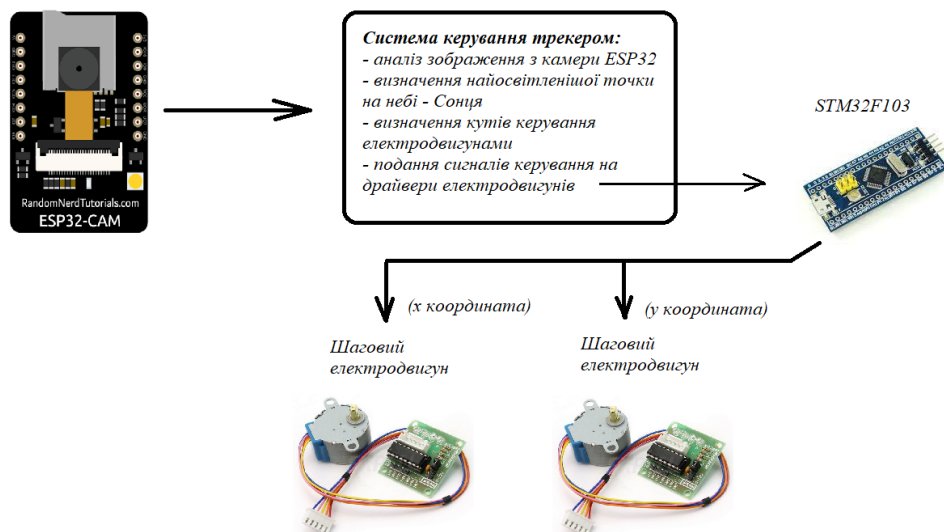

Рис.2. Структурна схему роботи двохосьової слідкуючої системи з використанням машинного зору.

Джерело: побудовано авторами.

Запропонована система керування буде працювати наступним чином:

- Отримання зображення з ширококутної камери через інтерфейс до порту комп'ютера.
- Робота алгоритму пошуку Сонця на небі з наявним зображенням, разом з цим вирахування координат сонця на зображенні.
- Виявлення куту поворотів для посилення сигналу через інтерфейс до мікроконтролера, який у свою чергу буде керувати драйверами електродвигунів та позиціонувати слідкуючу систему в просторі

При тестуванні прототипу запропонованої слідкуючої системи з використанням електроприводу, машинного зору та фотоелектричним модулем потужністю 5 Вт. Данна фізична модель дозволила провести досліди різних типів позиціонування фотоелектричного модуля відносно сонця, а саме: 1) з нерухомим (фіксованим) кутом, та 2) двох-осьовою системою позиціонування кута нахилу фотоелектричного модуля відносно сонця. При дослідженні були отримані наступні результати потужності фотоелектричних елементів протягом доби, які зображені на рисунку 3.

Можна оцінити запропоновану систему керування електроприводами слідкуючої системи з використанням машинного зору, яка слідкує за Сонцем протягом дня та наводить фотоелектричні панелі на найсвітлішу точку на небі, тим самим розташовуючи панелі до Сонця під кутом 90 градусів. Запропонована система за рахунок машинного зору забезпечує точне знаходження найсвітлішої точки на небі, що є Сонцем, навіть якщо таких точок, або областей декілька, буде знайдена найбільша та найяскравіша область, навіть якщо ці області поряд та мають схожу яскравість та область, буде вибрано переміщення фотоелектричних панелей між ними, щоб забезпечити найвищу ефективність фотоелектричної електростанції. Дослідження фізичної моделі запропонованої система показало себе досить добре, забезпечивши зростання ефективності фотоелектричного модулю біля 24% протягом доби, що є гарним показником, зважаючи на малу потужність сонячної панелі та малорозмірний прототип.

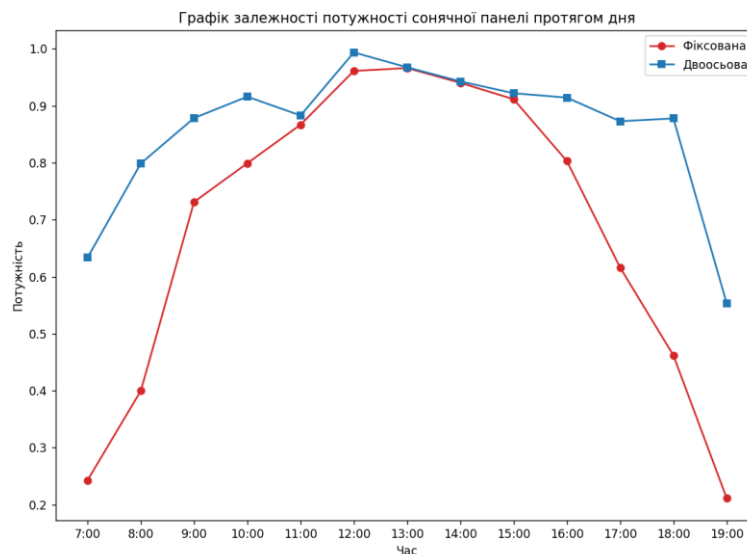

Рис.3. Результати отриманої потужності сонячними панелями протягом дня.
Джерело: побудовано авторами.

В загалом запропонована система здатна підвищити енергоефективність фотоелектричної електростанції. В порівнянні з існуючими системами, дана система з використанням машинного зору є точнішою та знаходить розташування Сонця на небі та слідкує за ним в онлайн режимі, також вона може керувати розташуванням багатьох сліdkуючих систем з фотоелектричними панелями які встановлені на фотоелектричній електростанції. Дана систем значно підвищує енергоефективність фотоелектричної електростанції при хмарній погоді та дозволяє отримувати максимальну кількість електроенергії протягом доби.

Список літератури

1. Filik and Başaran Filik / Anadolu Univ. J. of Sci. and Technology A– Appl. Sci. and Eng. 18 (1) – 2017
2. Zhang, Yiyuan, Jiahao Zhao, Yajiang Yin, and Zheng You. "Energy management strategy to simplify the hardware structure of wireless sensor nodes." *Microsystem Technologies* (2017): 1-11.
3. Tiwari, A., Vora, M., Shewate, P. and Waghmare, V., 2016. Sun Tracking Solar Panel with Maximum Power Point Tracking. *International Journal of Engineering Science*, 2451.
4. Çinar, S.M., Hocaoğlu, F.O. and Orhun, M., 2014. A remotely accessible solar tracker system design. *Journal of Renewable and Sustainable Energy*, 6(3), p.033143.

УНІФІКАЦІЯ ЯК МЕТОД СТАНДАРТИЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ ВІЙСЬКОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Прокопченко Сергій Вікторович

головний науковий співробітник центру
Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових
експертиз Служби безпеки України

Вступ./Introduction. Основними методами стандартизації продукції є типізація, симпліфікація та уніфікація. Крім продукції зазначені методи стандартизації також повністю або частково застосовні до будь-якої діяльності (наприклад: послуги, технологічні процеси, виробництво, інформаційні технології, процедури керування), якщо потрібно зменшення надмірного (зайвого) різноманіття і скорочення витрат всіх видів ресурсів. Зазначені методи дозволяють здійснювати керування різноманітністю для задоволення визначених потреб. Під час розроблення (модернізації) та виробництва виробів можна використовувати будь-який із вказаних методів стандартизації або їх поєднання.

На теперішній час найпоширенішим і найефективнішим методом стандартизації для виробів військового призначення вважається саме уніфікація.

Мета роботи./Aim. Метою роботи розгляд особливостей уніфікації як методу стандартизації продукції військового призначення.

Матеріали та методи./Materials and methods. Ознайомлення з літературою, теоретичні дослідження та аналіз нормативних документів методів стандартизації продукції.

Результати та обговорення./Results and discussion.

Типізація полягає у розробленні типових конструктивних (за видом, формою, конструкцією, розмірами тощо) або технологічних рішень, які встановлюють характеристики спільні для групи виробів, засобів технологічного оснащення або технологічних процесів їх виготовлення. Типізація суттєво скорочує витрати часу на проектування виробів і розроблення технологічних процесів.

Симпліфікація – це раціональне обмеження числа складових частин і матеріалів, марок, типів, що застосовують в будь-якому виробі або в межах підприємства. Іноді симпліфікацію визначають як «зменшення типів виробів заданої номенклатури до кількості, достатньої для задоволення потреб у заданий термін». Тобто симпліфікацію можна вважати частковою чи короткочасною уніфікацією.

Взагалі уніфікація передбачає приведення об'єктів однакової чи близької функційної призначеності до однотипності на основі встановлення раціональної кількості їх різновидів. Зменшення числа різновидів об'єктів досягають комбінуванням двох і більше їхніх характеристик. Уніфікування - це комплексний процес, важливий напрям в розвитку сучасної техніки, що охоплює питання наукових досліджень, проектування, випробувань технологій

виробництва і ремонтування, контролювання технічного стану, якості виробів та їхніх складових частин. Основою уніфікації є систематизація та класифікація.

Під час процесу уніфікування реалізують принцип конструктивної спадкоємності, наприклад: в конструкцію нового виробу в максимальній мірі вводять деталі та вузли, що вже застосовувалися в інших конструкціях, по можливості з максимальним числом однакових параметрів (особливо базових і приєднувальних розмірів), що забезпечує взаємозамінність і багатократне використання вже перевірених конструкцій. Уніфікування технічних засобів та їх складових частин супроводжується виявленням оптимальних конструкторсько-технологічних рішень та типізацією шляхом комбінування (поєднання) найбільш вдалих конструкторсько-технологічних рішень.

У багатьох випадках процес уніфікування завершується розробленням міжнародних, регіональних, галузевих, національних і військових стандартів та стандартів підприємств (організацій). Саме запровадження стандартів дає змогу досягти цілей уніфікації.

Загальноприйнятою метою уніфікації для продукції військового призначення вважається усунення невиправданого різноманіття виробів однакової призначеності, різнотипності їхніх складових частин (комплектувальних виробів, складаних одиниць, деталей) та матеріалів, приведення до можливої одноманітності способів їхнього виготовлення, збирання, випробування, використання (експлуатування) підтримування тощо.

Водночас, за потреби, метою уніфікації (за економічним чинником) може бути досягнення прийнятної вартості виробу військового призначення (його розроблення, виробництва, використання та підтримування) або вартості його життєвого циклу. Наприклад проведені дослідження та практика розроблення високоекономічних систем озброєння свідчать, що уніфікація є найбільш перспективний напрямок їх створення [1]. За оцінками фахівців США, кожний долар, укладений в роботи з уніфікування, дає економічний ефект, який оцінюється десятима доларами.

Під час розроблення та виробництва такої продукції залежно від методів уніфікацію поділяють на загальну, модифікаційну, симпліфікацію, типорозмірну, внутрішньотипову, міжтипову.

Якщо роботи з уніфікування виконують в межах однієї програми (проєкту) - це внутрішньопрограмне (внутрішньопроєктне) уніфікування, в межах двох та більше програм (проєктів) - це міжпрограмне (міжпроєктне) уніфікування.

Уніфікування виробів військового призначення може бути прямим і зворотнім. Пряме уніфікування - повтор конструктивних рішень базового виробу в наступних модифікаціях чи змодернізованих зразках цього виробу.

Зворотне уніфікування — внесення нових конструктивних рішень у виріб, який вже виробляють або використовують (експлуатують). Зазначений підхід забезпечує сумісність і взаємозамінність складових частин нових виробів і з виробами, які виготовлені раніше, що спрощує їх логістичну підтримку.

Об'єктами уніфікації продукції військового призначення можуть бути однорідні вироби, складові частини однорідних і неоднорідних виробів,

програмні засоби, комплектувальні вироби (в частині встановлення єдиних вимог для закупівлі), засоби підтримування (технічного обслуговування та ремонтування) та їх складові частини, ЗПП, матеріали, технологічне оснащення, технологічні процеси виробництва, методи і засоби випробування, вимірювання та контролювання, об'єкти інфраструктури. Уніфікування також може проводитись відносно вимог, властивостей, ознак, марок, сортamentів, умов та середовищ, пов'язаних із вищевказаними об'єктами.

Висновки./Conclusions. Ефективне виконання робіт з уніфікування дає змогу для продукції військового призначення:

- зменшити різноманіття наявних видів, типів і типорозмірів виробів (складових частин) і матеріалів однакової функційної призначеності;
- створити комплекси взаємозамінних складових частин (агрегатів, вузлів, складаних одиниць і деталей) для складання значно більшої номенклатури виробів шляхом додавання певної кількості оригінальних складових частин;
- скоротити час на виконання дослідних робіт, зменшити обсяги і витрати на випробування виробів та їх складових частин;
- знизити собівартість виробництва і ремонтування виробів;
- підвищити надійність (безвідмовність та ремонтпридатність) виробів;
- підвищити серійність та рівень автоматизування технологічних процесів;
- підвищити якість виробництва, технічного обслуговування та ремонту виробів, скоротити номенклатуру засобів технологічного оснащення тощо;
- збільшити обсяги виробництва (ремонтного виробництва) виробів під час військового стану;
- спростити кооперацію між розробниками і виробниками виробів;
- скоротити номенклатуру ЗПП, необхідних для логістичної підтримки виробів;
- створити уніфіковану (єдину) систему підтримки для кількох типів виробів, скоротити час і витрати на їх логістичну підтримку;
- знизити собівартість виробу під час серійного або масового виробництва;
- спростити навчання персоналу (або знизити кваліфікаційні вимоги), який залучають до випробування, виробництва, використання (експлуатування) та підтримування виробів.

Список літератури

1. AAP-03:2018 Directive for the production, maintenance and management of NATO standardization documents

МЕТОДИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ЛОГІСТИКИ ЗАКУПІВЕЛЬ У ВОЄННИЙ І ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Скочинський Богдан Дмитрович,
аспірант
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

Вступ

Воєнні конфлікти та їх наслідки створюють безпрецедентні виклики для логістичних систем, зокрема в контексті закупівель продуктів та інших необхідних товарів. У воєнний період пріоритетами стають забезпечення безперервності постачань, швидке реагування на зміни в попиті та умовах, а також зниження ризиків, пов'язаних з безпекою. Післявоєнний період додає нові вимоги, пов'язані з відновленням інфраструктури, стабілізацією економіки та адаптацією до нових ринкових умов.

У цих складних умовах програмне забезпечення для стратегічного планування логістики закупівель відіграє ключову роль [1]. Воно дозволяє забезпечити гнучкість і адаптивність логістичних систем, оптимізувати використання ресурсів, а також підвищити ефективність управління запасами та транспортуванням. Використання сучасних технологій, таких як аналітика даних, машинне навчання тощо, дозволяють приймати обґрунтовані рішення, що базуються на реальних даних та прогнозах.

Мета роботи

Метою цієї роботи є аналіз та вивчення методів використання програмного забезпечення для стратегічного планування логістики закупівель продуктів у воєнний і післявоєнний період. Робота спрямована на визначення ключових викликів та обмежень, з якими стикаються логістичні системи під час кризи, а також на виявлення ефективних підходів до їх подолання.

Основні завдання, які ставить перед собою ця робота, включають:

– огляд специфічних проблем, що виникають у логістичних ланцюгах під час воєнних конфліктів та у процесі відновлення після них, вивчення впливу цих факторів на ефективність закупівель та постачань;

– аналіз можливостей сучасного програмного забезпечення для управління логістикою, включаючи функції планування маршрутів, управління запасами, моніторинг та безпеку;

– дослідження методів використання програмного забезпечення для оптимізації логістичних процесів, включаючи використання аналітики даних, та машинного навчання, оцінка їх ефективності в умовах нестабільності та обмежених ресурсів;

– впровадження пробного програмного рішення у логістиці, з акцентом на підвищення стійкості та адаптивності системи.

Робота прагне сприяти кращому розумінню ролі програмного забезпечення у забезпеченні стабільності та ефективності логістики закупівель продуктів у кризових умовах, забезпечуючи практичні рішення для подолання виникаючих викликів.

Матеріали та методи

У воєнний і післявоєнний період логістичні ланцюги закупівель стикаються з численними специфічними проблемами, які суттєво впливають на їх ефективність [2]. Ці виклики охоплюють різні аспекти, включаючи транспорт, зберігання, постачання та управління запасами.

1. Транспортні виклики: воєнні конфлікти можуть серйозно пошкодити транспортну інфраструктуру, включаючи дороги, мости, залізничні колії та порти:

– перерви в маршрутах постачання (пошкодження транспортних шляхів та блокування маршрутів можуть суттєво ускладнити або повністю зупинити доставку товарів, що створює загрозу для безперебійного постачання);

– знищення або пошкодження транспортних засобів (військові дії можуть призводити до втрат транспортних засобів, що ускладнює виконання логістичних операцій);

– небезпека на дорогах (ризик обстрілів, мінування доріг або інших небезпек може призвести до затримок у доставці або втрат вантажу);

2. Втрата постачальників: військові дії можуть змусити постачальників припинити діяльність через зруйновану інфраструктуру, втрату виробничих потужностей або ризики для безпеки персоналу. Це може мати наступні наслідки:

– зниження кількості постачальників може обмежити доступність певних продуктів, що особливо критично для стратегічних та дефіцитних товарів;

– зменшення конкуренції серед постачальників може призвести до підвищення цін, що впливає на загальні витрати на закупівлі.

3. Зберігання та управління запасами: зберігання товарів у воєнних умовах пов'язане з додатковими викликами:

– під час бойових дій склади можуть бути зруйновані або пошкоджені, що призводить до втрат товарів;

– відсутність електропостачання або доступу до охолоджувальних установок може призвести до псування швидкопсувних товарів;

– збільшення ризиків крадіжок або саботажу потребує додаткових заходів безпеки.

4. Соціально-економічні виклики: військові конфлікти та їх наслідки мають значний вплив на соціально-економічну ситуацію:

– масові переселення населення, зміни економічних умов і соціальних потреб можуть суттєво змінювати структуру попиту на різні товари, що ускладнює планування закупівель;

– обмеженість фінансових ресурсів під час війни та у процесі відновлення після неї може обмежити можливості для інвестицій у модернізацію логістичних систем та закупівлі;

5. Правові та регуляторні зміни: під час і після воєнних конфліктів можуть виникати нові правові та регуляторні вимоги:

– можливе впровадження нових стандартів для транспортування небезпечних вантажів або товарів першої необхідності;

– Можливі зміни у митних правилах, які можуть вплинути на імпорт товарів.

Загалом, воєнні конфлікти та їх наслідки призводять до зниження ефективності логістичних операцій, збільшення витрат на транспортування та зберігання товарів, а також зростання ризиків для безпеки поставок. Це створює необхідність у використанні інноваційних методів та інструментів, включаючи програмне забезпечення для стратегічного планування логістики, яке може забезпечити адаптивність, гнучкість та ефективність у відповідь на виникаючі виклики.

Можливості розробленого програмного продукту

Розроблений програмний продукт спрямований на оптимізацію логістичних процесів закупівель товарів. Це досягається за рахунок автоматичного планування маршрутів для відвідування магазинів, що дозволяє мінімізувати витрати на транспорт, час на дорогу та зусилля користувачів. Система враховує кілька ключових параметрів:

– відстань до магазинів: враховуються географічні координати магазинів та відстань до них від початкової точки користувача або складу (рис. 1);

– час доставки: розрахунок часу на дорогу з урахуванням можливих затримок, таких як трафік або погодні умови;

– пріоритетність товарів: можливість визначити пріоритетність закупівель, що важливо для товарів з обмеженим терміном придатності або високим попитом.

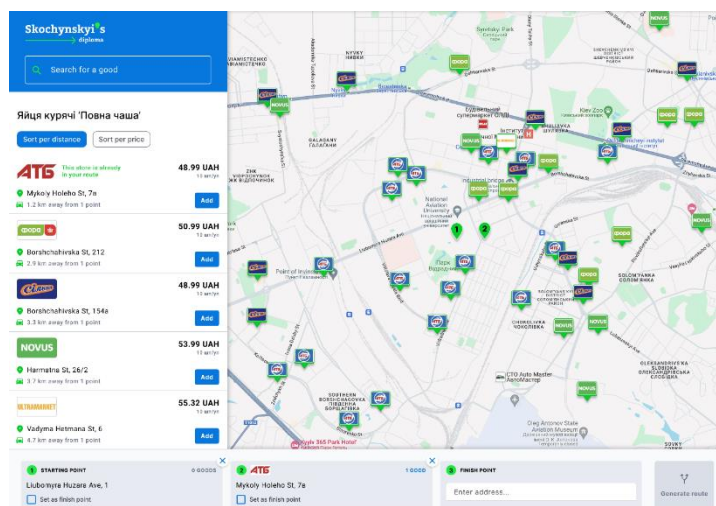

Рис. 1. Вікно програмного продукту з переліком магазинів і складів

Система забезпечує гнучкість у плануванні маршрутів, дозволяючи користувачам:

– вибір критеріїв оптимізації: користувач може обирати критерії оптимізації, такі як мінімізація витрат на паливо, час на дорогу або кількість магазинів;

– альтернативні маршрути: в разі зміни обставин, таких як закриття магазину або непередбачувані затримки, система може автоматично пропонувати альтернативні маршрути (рис. 2);

– оновлення маршруту в реальному часі: інтеграція з gps-системами та базами даних дозволяє оновлювати маршрут в реальному часі, враховуючи актуальні дорожні умови.

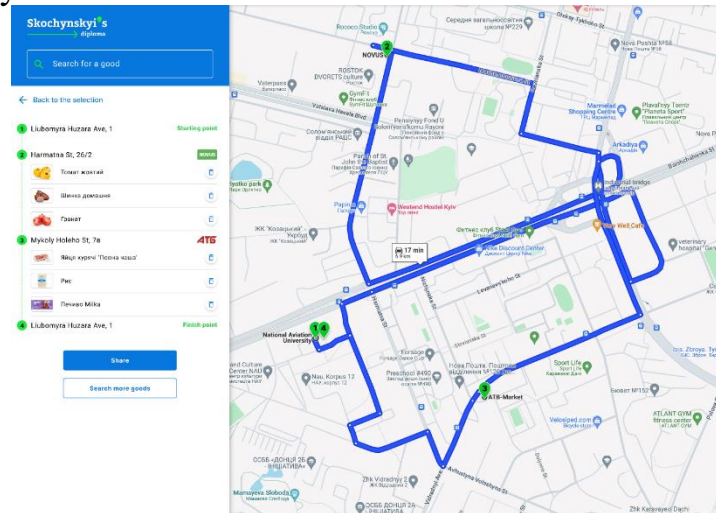

Рис. 2. Вікно програмного продукту з побудованими маршрутами доставки товарів

Програмний продукт може бути інтегрований з системами управління запасами (WMS) для координації поставок між різними точками закупівель. Це включає:

- синхронізацію даних (автоматичне оновлення інформації про наявність товарів та їхнє місце розташування);
- управління залишками (прогнозування потреб у поповненні запасів на основі аналізу даних про попит та поточні залишки);
- оптимізація закупівель (система може автоматично генерувати списки закупівель та оптимальні маршрути для поповнення запасів на складах або магазинах).

Програмний продукт надає інструменти для аналітики та створення звітів, що дозволяє користувачам оцінювати ефективність використання ресурсів, витрат на транспортування та логістичні операції, прогнозувати попит, що дозволяє краще планувати закупівлі, оптимізувати процеси через виявлення слабких місць у логістичних процесах та пропозиції щодо їх покращення.

Програмний продукт забезпечує комплексне управління логістикою закупівель, оптимізуючи процеси, мінімізуючи витрати та забезпечуючи надійність і безпеку поставок, що є особливо важливим у нестабільні часи, такі як воєнний і післявоєнний період.

Висновки

Розробка та впровадження програмного забезпечення для стратегічного планування логістики закупівель у воєнний і післявоєнний період демонструє значний потенціал для покращення ефективності та надійності логістичних операцій. Аналіз специфічних викликів, з якими стикаються логістичні ланцюги в умовах кризи, показав необхідність адаптації до нових умов, включаючи

знищення транспортної інфраструктури, втрату постачальників, складнощі зі зберіганням товарів та зміну попиту.

Використання сучасних технологій, таких як аналітика даних та машинне навчання, дозволяє автоматизувати процеси планування маршрутів, управління запасами та моніторингу, що сприяє зниженню витрат та підвищенню гнучкості систем. Інтеграція програмного забезпечення з існуючими WMS та GPS-системами забезпечує синхронізацію даних, реальне часове оновлення інформації та оптимізацію логістичних рішень.

Програмний продукт забезпечує широкий спектр функцій, включаючи можливість вибору оптимальних маршрутів, прогнозування попиту та управління залишками, що є критично важливим для підтримки стабільності постачань у нестабільних умовах. Забезпечення безпеки та захисту даних також відіграє ключову роль, що дозволяє мінімізувати ризики, пов'язані з безпекою поставок.

Впровадження програмного забезпечення для стратегічного планування логістики закупівель може суттєво покращити ефективність і надійність логістичних операцій у воєнний і післявоєнний період. Це сприяє підвищенню стійкості логістичних систем, зменшенню витрат та забезпеченню безперервності постачань, що є важливим фактором у забезпеченні національної безпеки та стабільності.

Список літератури

1. Ghiani, G., Laporte, G. & Musmanno, R. (2017). Introduction to Logistics Systems Planning and Control, 360 p.
2. Аналіз українського волонтерства на основі методології нових соціальних рухів [Electronic source]. <https://niss.gov.ua/en/node/4712>.
3. Pidhainyi, A. (2023) The War, Logistics Challenges, and Ukraine's Response. [Electronic source]. https://arzinger.ua/en/press-center/publications/the_war_logistics_challenges_and_ukraines_response/

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАРМОНІЗАЦІЇ ТА ОДНОСТАЙНОСТІ МИТНИХ ПРОЦЕДУР У КРАЇНАХ З РІЗНИМ ДЕРЖАВНИМ УСТРОЄМ

Чупайленко Олексій Андрійович,

к.т.н., доцент

Національний транспортний університет

Головатюк Михайло Вікторович,

асистент

Національний транспортний університет

Колесник Юрій Олександрович,

аспірант

Національний транспортний університет

З початку своєї діяльності Рада митного співробітництва поставила за мету розробку Конвенції, яка б забезпечила найвищий рівень гармонізації та одностайності митних процедур у країнах з різним державним устроєм, неоднаковим рівнем економічного розвитку та несхожими митними системами [1].

Кіотська конвенція, з одного боку, спрямована на стимулювання зовнішньоекономічної діяльності шляхом спрощення та прискорення процедур митного оформлення та митного контролю, а з іншого боку – на те, щоб це прискорення та спрощення не заподіяли шкоди інтересам держави та суспільства в частині наповнення доходної частини державного бюджету, захисту внутрішнього ринку тощо. Конвенція передбачає, що одним із напрямків, у якому мають рухатися митні адміністрації у сучасних умовах, є перехід на методи митного контролю, які засновані на принципах пост-аудиту та управління ризиками [2].

Для досягнення поставлених завдань в конвенції було закладено наступні принципи:

- здійснення програм, спрямованих на постійне удосконалення та підвищення ефективності митних правил та процедур;
- застосування митних правил та процедур є передбачуваним, послідовним та прозорим;
- надання заінтересованим сторонам усієї необхідної інформації щодо законів, нормативно-правових та адміністративних актів з митного регулювання, митних правил та процедур;
- затвердження сучасних методів роботи, таких як система аналізу ризиків й методу контролю, який базується на аудиті, а також максимальне практичне використання інформаційних технологій;

- співробітництво з іншими національними органами влади, митними службами інших держав та торговими співтовариствами, у всіх випадках, коли це можливо;
- впровадження відповідних міжнародних стандартів;
- забезпечення безперешкодного доступу причетних сторін до процедур адміністративного та судового контролю.

Однак, положення Кіотської конвенції часто встановлюють стандарти, які є неприйнятими для держав на даному етапі їх економічного та технічного розвитку, у зв'язку з недостатнім технічним, правовим та матеріальним забезпеченням для їх реалізації.

На практиці впровадження в Україні конвенції означає:

- суттєвий перегляд існуючої системи митних режимів;
- ширше використання електронної форми декларування;
- надання митним органам права на здійснення митного контролю методами аудиту;
- створення законодавчих підстав для побудови в митній службі України системи управління ризиками;
- запровадження інституту так званих “уповноважених економічних операторів”, тобто суб'єктів ЗЕД, які здійснюють експортно-імпорتنі операції за мінімального втручання митної служби;
- запровадження принципово нового для України інституту врегулювання адміністративних правопорушень на основі компромісу тощо.

Для реалізації окремих положень конвенції внесені зміни до Митного кодексу України та інших нормативно-правових актів, щодо проведення електронного декларування під час здійснення митних процедур без обмежень їх певними митними режимами; а також організована професійна підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації працівників підрозділів митних органів із використанням процедур електронного декларування.

Список літератури

1. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур від 18.03.2023 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу : [http:// zakon1.rada.gov.ua/laws/ show/995_643](http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_643).
2. Черкаська Н. Управління ризиками - складова митної безпеки / Черкаська Н. // «Митниця». 2022. № 10. С. 4-5.

ЗАГАЛЬНІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ПЕРСОНАЛУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В КОНТЕКСТІ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Омельчак Ганна Володимирівна

ст.викладач кафедри менеджменту та туризму
КЗВО «Хортицька національна
навчально - реабілітаційна академія» ЗОР

Туристичний ринок на сьогодні пропонує багато можливостей, оскільки він розширюється, цифровізується, враховує тенденції зростання попиту серед подорожей для людей що потребують безбар'єрності та іншими вимогами доступу, враховує тенденції змін туристичної галузі [1]. Впровадження безбар'єрності – перспективний напрям в туризмі.

Особливістю впровадження безбар'єрного туризму у суспільстві є по - перше, зміна загального мислення суспільства щодо необхідності розвитку безбар'єрного напрямку в туризмі, по-друге, надзвичайно важливим фактором є розвиток та впровадження універсального дизайну, тобто дизайн туристичних продуктів і середовищ, які максимально зручні для всіх без необхідності адаптації [2]. По - третє, на сьогодні важливим аспектом впровадження розвитку безбар'єрного туризму є підготовка кваліфікованого персоналу в галузі безбар'єрності.

Гайд щодо навчання (підвищення кваліфікації) персоналу стандартам безбар'єрності має вирішальне значення для створення інклюзивного туристичного середовища та забезпечення доступності цифрового контенту та технологій для всіх, включаючи людей що потребують безбар'єрності (люди з інвалідністю, літні люди, родини з маленькими дітьми, люди з надмірною вагою чи нестандартного зросту, люди з ахондроплазією, тощо). Наведемо кілька актуальних пропозицій щодо ефективного навчання персоналу стандартам в галузі безбар'єрності:

Проводити навчальні заняття. Організація регулярних навчальних сесій або семінарів, щоб ознайомити співробітників зі стандартами безбар'єрності та вказівками, такими як Правила доступності веб-контенту. Важливим елементом сучасного цифрового суспільства та досить молодого персоналу включити інтерактивні елементи, тематичні дослідження та практичні приклади, щоб зробити тренінг більш привабливим і застосовним.

Включіть спеціальні можливості в onboarding. Інтегруйте навчання з безбар'єрності в процес адаптації для нових співробітників, щоб створити основу для обізнаності з самого початку. Надайте ресурси та матеріали, на які нові співробітники зможуть посилалися під час ознайомлення з принципами безбар'єрності.

Використовуйте приклади з реального життя. Проілюструйте позитивний вплив безбар'єрного туристичного дизайну на досвід користувача та інклюзивність.

Створіть офіційну документацію (вказівки) із стандартів сервісу у сфері безбар'єрного туризму. Розробіть чіткі та лаконічні вказівки щодо безбар'єрності та документацію, на яку персонал може посилатися під час створення цифрового вмісту або використання спеціальних інструментів. Надайте покрокові інструкції для персоналу щодо поведінки, обслуговування, обов'язків, тощо з людьми що потребують безбар'єрності.

Використовуйте онлайн-ресурси: підберіть рекомендаційний список онлайн-ресурсів, навчальних посібників і вебінарів на теми безбар'єрності. Це дозволить персоналу отримувати доступ до інформації у власному темпі. Додайте посилання на відповідні веб-сайти, блоги та статті, які містять детальну інформацію про стандарти безбар'єрності.

Надайте доступні інструменти безбар'єрного дизайну. Персонал має мати доступ до інструментів дизайну та програмного забезпечення, стандартів архітектури, правл поведження з групами людей що потребують безбар'єрності та які підтримують створення доступного туристичного середовища. Запропонуйте вказівки щодо використання вбудованих функцій безбар'єрності в популярних інструментах дизайну та розробки.

Gamify Learning. Гейміфікація може зробити навчання персоналу в галузі безбар'єрності більш ефективни. Створюйте тести, виклики або інтерактивні ігри, які зміцнюють та сприяють поглибленню інформації персоналу щодо сервісу в галузі безбар'єрного туризму.

Використовуйте допоміжні технології. Організуйте демонстрації або семінари, де працівники зможуть на власні очі побачити, як люди що потребують безбар'єрності використовують допоміжні технології, такі як програми для зчитування екрану, програмне забезпечення для розпізнавання голосу, додаток cash-reader, абощо. Сприяйте розумінню досвіду користувача з точки зору тих, хто покладається на допоміжні технології.

Заохочуйте запитання та обговорення. Створюйте відкриту та інклюзивну культуру, де персоналу буде комфортно задавати питання та брати участь у дискусіях про безбар'єрність. Створюйте форуми або дискусійні групи, де персонал зможе ділитися думками, проблемами та рішеннями, пов'язаними з людьми що потребують безбар'єрності.

Виділіть юридичні та етичні міркування. Підкресліть законодавчі вимоги та етичні міркування, пов'язані зі стандартами доступності та безбар'єрності. Допоможіть персоналу зрозуміти наслідки недотримання вимог і позитивний вплив впровадження безбар'єрного туристичного середовища.

Пропонуйте можливості безперервного навчання. Стандарти безбар'єрності розвиваються, з'являються нові технології. Заохочуйте постійне навчання, надаючи можливості постійного навчання, оновлення та ресурси. Розглядайте можливість створення спільноти практиків або спеціального каналу для обміну досвідом, пов'язаним із доступністю.

За потреби направляйте персонал для навчання або підвищення кваліфікації у реабілітаційні установи, центри соціально-психологічної реабілітації, спеціалізовані відділення, клініки інститутів, інші лікувально-профілактичні заклади, тощо.

Зворотній зв'язок. Увага на відгук. Заохочуйте клієнтів надавати відгуки про реалізацію безбар'єрності та рівень підготовки персоналу з цього питання. Використовуйте їх відгуки, зауваження та пропозиції для вдосконалення рівня безбар'єрного туристичного середовища.

Активно залучайте персонал до формування культури, впровадженні власного досвіду та навичок для розвитку та удосконалення безбар'єрності в туристичній організації.

Важливо наголосити на тому, що не обов'язково створювати універсальний план (підхід). Варто акцентувати увагу на індивідуальному підході до кожного хто потребує безбар'єрності. Впроваджуючи навчання персоналу з акцентом на цифровізацію та безбар'єрність можна створити високий рівень сервісу в галузі інклюзивного туризму. Навчання персоналу підтримці людей що потребують безбар'єрності може допомогти переорієнтувати туристичну галузь України на human-centered, поставивши людину на перше місце. У найближчі кілька років безбар'єрність перетвориться з теми для експертів на завдання для всіх, особливо для персоналу.

Список літератури:

1. А. В. Бакурова, А. В. Діденко, О. Ю. Попова. Метод оцінювання унікальності турпродукту. URL: file:///C:/Users/Administrator/Downloads/binf_2015_6_13.pdf
2. Г. В. Омельчак (2024). Безбар'єрний туризм як суспільна норма сучасності. с. 350-352. <https://eu-conf.com/wp-content/uploads/2024/02/QUALITY-MANAGEMENT-IN-EDUCATION-AND-INDUSTRY-EXPERIENCE-PROBLEMS-AND-PROSPECTS.pdf>

THE EFFECT OF BUTASELMEVIT ON THE GLUTATHIONE LINK OF THE SYSTEM OF ANTIOXIDANT PROTECTION OF THE BODY OF COWS DURING THE DEVELOPMENT OF ENDOTOXICOSIS

Bogdan Gutyj

Doctor of Veterinary Sciences, Professor
Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies
Lviv, Ukraine

Tetiana Martyshuk

Candidate of Agricultural Sciences,
Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies
Lviv, Ukraine

Uliana Vus

Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies
Lviv, Ukraine

According to literary sources, pregnant cows' feeding and maintenance conditions significantly affect their offspring's future [1, 13]. Therefore, a cow must receive adequate nutrients from the beginning of pregnancy for health, fetal development, and milk production. A deficiency or excess of energy and biologically active substances in the diet can cause metabolic disorders in pregnant cows [2, 10-12].

During the development of endotoxiosis in animals, dystrophic processes in the placenta and impaired microcirculation in this organ are observed. According to Levchenko V.I., endotoxiosis in high-yielding cows leads to liver dysfunction, causing the accumulation of a significant amount of toxic metabolites. These substances increase kidney workload and contribute to the development of hepatorenal syndrome. Excessive accumulation of ketone bodies in high-yielding cows can cause complications in the central nervous system [3, 7, 8].

A characteristic feature of endotoxiosis in pregnant cows is the disruption of the albumin-to-globulin ratio. Studies have shown that a decrease in animal albumin levels leads to fat metabolism disorders and the development of fatty liver dystrophy. Low albumin levels also affect plasma's transport and detoxification functions [16].

It has also been recorded that endogenous intoxication in animals leads to the development of stress [7, 14]. In farm animals, two hormones are produced during stress: adrenaline and cortisol. They contribute to increased heart rate and respiratory movements and suppress the immune system. Stress also negatively affects reproductive function, reducing the production of sex hormones and contributing to the development of cardiovascular diseases [4, 16].

Several vital biochemical mechanisms are involved in developing endotoxiosis in cattle, one of which is the activation of free radical oxidation processes. Since

pregnancy in animals is a physiological state that requires significant energy for biosynthesis and a greater volume of oxygen, it is characterized by increased cellular respiration and, as a result, oxidative stress. The entire period of cow pregnancy, as noted in the literature review, is accompanied by the activation of lipid peroxidation (LPO) [14].

The intensity of free radical processes in cows depends on the amount of oxygen in their tissues and the activity of protective systems, which consist of enzymes and other defense mechanisms [4-6]. Excessive accumulation of free radicals and reactive oxygen species in cows' bodies can lead to oxidative stress, which can cause the development of endotoxemia. The antioxidant defense system of the animal body, which regulates lipid peroxidation reactions in cellular structures, is an essential mechanism for preventing damage caused by free radicals and peroxide compounds in normally functioning systems [9].

The aim of the study. The work aimed to investigate the effect of the liposomal drug «Butaselmavit» on the antioxidant status of the organism of cows during the development of endotoxemia.

Research material and methods. The experiments were carried out in the laboratory of the Department of Hygiene, Sanitation, and General Veterinary Prevention named after M. V. Demchuk, Stepan Gzhytskyi LNUVMB, and FE "Mezhyrichia" (Zarichia village, Lviv region).

The experiments were conducted on pregnant cows of the Ukrainian black-and-white dairy breed. Two groups of animals were formed, with 5 pregnant cows in each: control and experimental. The cows in the control group (C) had characteristic clinical signs of endotoxemia. The cows in the experimental group (E) were administered "Butaselmavit" at 10 ml per animal doses in the eighth and ninth months of gestation.

Blood for biochemical studies was collected from the jugular veins of the animals in the 8th and 9th months of gestation.

In the blood serum, the activity of glutathione peroxidase (GP) and glutathione reductase (GR) was studied using the method of V.V. Lemeshko [15]; glucose-6-phosphate dehydrogenase (G-6-PDH) using the method of N.Z. Baquezetal [15].

The numerical values of the hematological and biochemical blood indicators obtained were expressed in international units. The research results were subjected to biometric analysis using mathematical statistics methods accepted in biology and medicine, using the Microsoft Excel program ("Statistica 5.0", "Statgraphica", "Biostat"). The degree of significance compared to the control group's data was determined – $P < 0.05$ – *, $P < 0.01$ – **, $P < 0.001$ – ***.

Results and their discussion. The antioxidant effect largely depends on the glutathione defense system, including glutathione, glutathione peroxidase, reductase, glucose-6-phosphate dehydrogenase, and other components.

According to Fig. 1a, the lowest activity of glutathione peroxidase was in cows of the control group, which showed clinical signs of endotoxemia. Thus, in the 8th month of gestation, the activity in the blood of intoxicated cows was 20.1 ± 1.05 nmol GSH/min/mg protein; in the 9th month, it was 19.4 ± 1.19 nmol GSH/min/mg protein. The use of "Butaselmavit" in the experimental animals contributed to an increase in

the activity of this enzyme in the blood serum of the experimental group by 26.9% in the 8th month of gestation and by 40.7% in the 9th month compared to the control group cows.

In addition to the activity of glutathione peroxidase, studying the activity of glutathione reductase is essential, as these two enzymes are involved in the oxidation and reduction of glutathione. When studying the activity of glutathione reductase, it was found that in the blood of the control group cows, it was the lowest, with the enzyme activity decreasing by 16% in the 9th month of gestation compared to the initial values (Fig. 1*b*). In the experimental group of cows, an increase in enzyme activity was observed, with glutathione reductase activity increasing by 24% in the 8th month of gestation and by 81% in the 9th month of gestation compared to the control group (C).

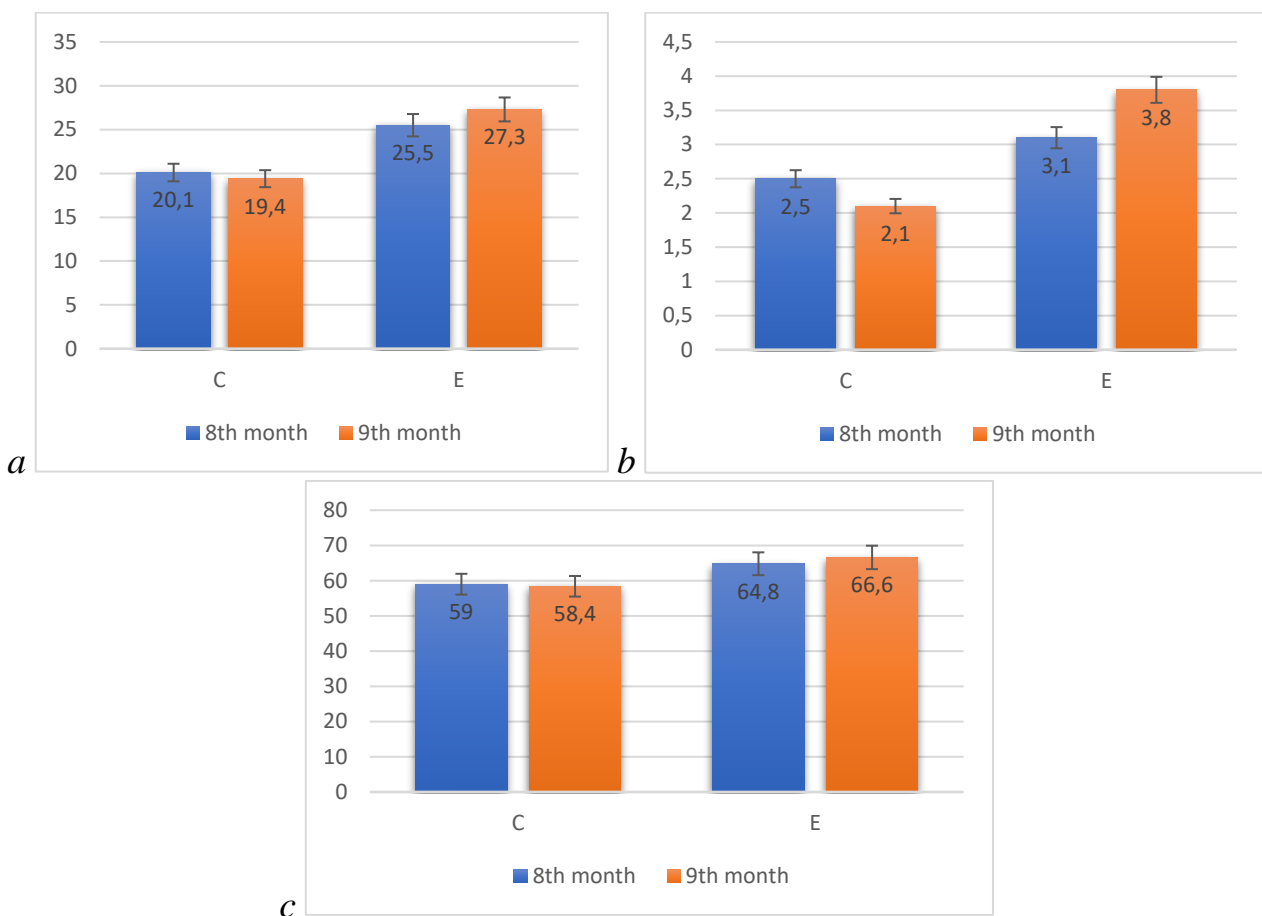

Fig. 1. The influence of “Butaselmevit” on the activity of the glutathione system in the body of cows during the development of endo toxicosis: *a* – glutathione peroxidase, nmol GSH/min/mg proteins; *b* – glutathione reductase, nmol NADPH/min/mg proteins; *c* – glucose-6-phosphate-dehydrogenase, nmol NADPH/min/mg proteins

To study the impact of endotoxemia in cows on glucose catabolism in erythrocytes, the activity of the enzyme glucose-6-phosphate dehydrogenase (G-6-PDH), which catalyzes the first stage of the pentose phosphate pathway, was analyzed. Glucose is the primary energy source for erythrocytes in the blood, and the intermediate products of its catabolism affect oxygen transport by hemoglobin.

Therefore, the dynamics of this enzyme in the blood allow assessing the level of energy supply to erythrocytes and other aspects of their functional activity.

Research results indicate a decrease in glucose-6-phosphate dehydrogenase activity in the blood of cows in the control group during the development of endotoxycosis (Fig. 1c). This indicator decreased over a long period, reaching a value of 58.4 ± 2.74 nmol NADPH/min/mg protein in the 9th month of gestation.

Glucose-6-phosphate dehydrogenase plays a crucial role in converting monosaccharides in the pentose phosphate pathway, which is closely linked with the functioning of the glutathione system. This metabolic pathway promotes the formation of NADPH, a cofactor for glutathione reductase, an essential enzyme in the antioxidant system.

Thus, the obtained results, indicating the suppression of glucose-6-phosphate dehydrogenase, show a decrease in the activity of glucose catabolism through the pentose phosphate pathway. This also indicates a reduction in the intensity of NADP regeneration in the erythrocytes of animals during the development of endotoxycosis. The observed effect may likely disrupt the antioxidant defense system's metabolism and erythrocytes' functional characteristics.

The use of the "Butaselmavit" preparation in cows under conditions of developing endotoxycosis led to an increase in the activity of the glucose-6-phosphate dehydrogenase enzyme throughout the study period. Compared to the control group animals that did not receive the experimental preparation, the enzyme activity increased by 9.8% in the 8th month of gestation, reaching a level of 66.6 ± 2.67 nmol NADPH/min/mg protein in the 9th month of gestation.

Thus, the use of "Butaselmavit" contributed to an increase in the activity of the enzymatic glutathione system, which is part of the cow's antioxidant defense. This prevents the development of oxidative stress, which occurs during endotoxycosis in pregnant cows.

Our studies also showed the development of oxidative stress in the blood of pregnant cows. The physiological state of uncomplicated pregnancy in animals requires significant energy expenditure for biosynthetic processes and needs a greater volume of oxygen, which leads to enhanced cellular respiration. As evidenced by data from scientific literature, this results in oxidative stress throughout the entire period of cow pregnancy.

These data indicate that administering "Butaselmavit" to cows increases the activity of the blood antioxidant system and can effectively reduce the level of lipid peroxidation products. Under conditions of stress caused by endotoxycosis, this positively affects the organism's physiological properties.

Conclusions. The application of the liposomal preparation "Butaselmavit" to cows with the development of endotoxycosis contributed to the increase in the enzymatic activity of the antioxidant defense system, as indicated by the increased activity of glutathione peroxidase, glutathione reductase, and glucose-6-phosphate dehydrogenase.

References

1. Bashchenko, M. I., Boiko, O. V., Honchar, O. F., Sotnichenko, Y. M., Lesyk, Y. V., Iskra, R. Y., & Gutyj, B. V. (2023). Peculiarities of growth and further productivity of purebred and crossbred cows. *Regulatory Mechanisms in Biosystems*, 14(1), 118–124. DOI: 10.15421/022318.
2. Borshch, O. O., Borshch, O. V., Sobolev, O. I., Gutyj, B. V., Sobolieva, S. V., Kachan, L. M., Mashkin, Yu. O., Bilkevich, V. V., Stovbetska, L. S., KochukYashchenko, O. A., Shalovylo, S. H., Cherniy, N., Matryshuk, T. V., Guta, Z. A., & Bodnar, P. V. (2021). Hematological status of cows with different stress tolerance. *Ukrainian Journal of Ecology*, 11(7), 14–21. DOI: 10.15421/2021_237.
3. Grymak, Y., Skoromna, O., Stadnytska, O., Sobolev, O., Gutyj, B., Shalovylo, S., Hachak, Y., Grabovska, O., Bushueva, I., Denys, G., Hudyma, V., Pakholkiv, N., Jarochoovich, I., Nahirniak, T., Pavliv, O., Farionik, T., & Bratyuk, V. (2020). Influence of “Thireomagnile” and “Thyrioton” preparations on the antioxidant status of pregnant cows. *Ukrainian Journal of Ecology*, 10(1), 122–126. DOI: 10.15421/2020_19.
4. Gutyj, B., Grymak, Y., Drach, M., Bilyk, O., Matsjuk, O., Magrelo, N., Zmiya, M., & Katsaraba, O. (2017). The impact of endogenous intoxication on biochemical indicators of blood of pregnant cows. *Regulatory Mechanisms in Biosystems*, 8(3), 438–443. DOI: 10.15421/021768.
5. Gutyj, B., Grymak, Y., Hunchak, V., Mysak, A., Nazaruk, N., Brezvyn, O., Hariv, I., Shcherbatyy, A., Semeniv, B., Bushueva, I., Parchenko, V., & Kaplaushenko, A. (2018). Preclinical searches of the preparation Thireomagnile. *Ukrainian Journal of Ecology*, 8(1), 688–695. DOI: 10.15421/2018_267.
6. Gutyj, B., Stybel, V., Darmohray, L., Lavryshyn, Y., Turko, I., Hachak, Y., Shcherbatyy, A., Bushueva, I., Parchenko, V., Kaplaushenko, A., & Krushelnytska, O. (2017). Prooxidant-antioxidant balance in the organism of bulls (young cattle) after using cadmium load. *Ukrainian Journal of Ecology*, 7(4), 589–596. DOI: 10.15421/2017_165.
7. Hrymak, Ya. I. (2015). Effect of endotoxicosis on the morphological and biochemical blood indices of pregnant cows. *Biologiya tvaryn*, 17(4), 49–54. URL: <https://aminbiol.com.ua/20154pdf/6.pdf>.
8. Lozynskyi, I., Gutyj, B., Ivashkiv, R., Ilchyshyn, M., Martyshuk, T., Todoriuk, V., Dashkovskyi, O., Magrelo, N., SusH., Voroniak, V., & Vus, U. (2023). The state of the body's immune system of beef cows with signs of endotoxicosis. *Scientific Messenger of LNU of Veterinary Medicine and Biotechnologies. Series: Veterinary Sciences*, 25(112), 78–82. DOI: 10.32718/nvlvet11213.
9. Martyshuk, T. V., & Hutyj, B. V. (2021). Immunofiziolo-hichnyi stan ta antyoksydantnyi potentsial orhaniz-mu porosiat za umov oksydatsiinoho stresu ta dii koryhuiuchykh chynnykiv: monohrafiia. Lviv: SPOLOM (in Ukrainian).
10. Mylostyvyi, R., Izhboldina, O., Midyk, S., Gutyj, B., Ma-renkov, O., & Kozyr, V. (2023). The Relationship between Warm Weather and Milk Yield in Holstein Cows. *World Vet. J.*, 13(1), 134–143. DOI: 10.54203/scil.2023.wvj14.
11. Mylostyvyi, R., Lesnovskay, O., Karlova, L., Khmeleva, O., Kalinichenko, O., Orishchuk, O., Tsap, S., Begma, N., Cherniy, N., Gutyj, B., &

Izhboldina, O. (2021). Brown Swiss cows are more heat resistant than Hol-stein cows under hot summer conditions of the continental climate of Ukraine. *J Anim Behav Biometeorol*, 9(4), 2134. DOI: 10.31893/jabb.21034.

12. Mylosyvyi, R., Skliarov, P., Izhboldina, O., Chernenko, O., Lieshchova, M., Gutyj, B., Marenkov, O., & Eddine Rahmoun, D. (2024). The effectiveness of an automated heat detection system in Brown Swiss heifers when using sexed semen at a large dairy unit. *Veterinarska stanica*, 55(2), 157–167. DOI: 10.46419/vs.55.2.7.

13. Sidashova, S., Gutyj, B., Martyshuk, T., & Shnaider, V. (2024). Chronic latent inflammatory processes of reproductive organs of dairy cows. *Scientific Messenger of LNU of Veterinary Medicine and Biotechnologies. Series: Veterinary Sciences*, 26(113), 202–211. DOI: 10.32718/nvlvet11330.

14. Slivinska, L. G., Vlizlo, V. V., Shcherbatyy, A. R., Lukash-chuk, B. O., Gutyj, B. V., Drach, M. P., Lychuk, M. G., Maksymovych, I. A., Leno, M. I., Rusyn, V. I., Cher-nushkin, B. O., Fedorovych, V. L., Zinko, H. O., Prystupa, O. I., & Yaremchuk, V. Y. (2021). Influence of heavy metals on metabolic processes in cows. *Ukrainian Journal of Ecology*, 11(2), 284–291. DOI: 10.15421/2021_112.

15. Vlizlo, V. V. (2012). *Laboratorni metody doslidzhen u biolohiyi, tvarynnytstvi ta veterynarniy medytsyni* [Laboratory methods of investigation in biology, stock-breeding and veterinary]. Spolom, Lviv (in Ukrainian).

16. Zaviriukha, V. I., Stefanyk, V. Yu., Kudla, I. M., & Kudla, Yu. M. (2009). Endotoksykoz tilnykh koriv i efektyvnist preventyvnoi terapii. *Naukovyi visnyk NU bioresursiv ta pryrodokorystuvannia Ukrainy*, 136, 245–251 (in Ukrainian).

Scientific publications

MATERIALS

The XXXI International Scientific and Practical Conference
«Problems of training a modern specialist: theory, history, practice»

Sofia, Bulgaria. 226 p.
(August 05-07, 2024)